

MOBILITÁS ÉS BEFOGADÁS EGY TÖBBNYELVŰ EURÓPÁBAN

A VADEMECUM MIME

MIME
Mobilitás és befogadás a
többnyelvű Európában
Mobilitás és befogadás a
többnyelvű Európában

MIME

Mobilité et inclusion dans
une Europe multilingue

Az ebből származó kutatás a 613344. sz. támogatási megállapodás (MIME projekt) keretében részesült az Európai Unió hetedik keretprogramjából származó finanszírozásban.

Az eredeti angol nyelvű dokumentum a következő internetcímen érhető el: <http://www.mime-project.org/vademecum/>:

© 2018

ISBN 978-2-8399-2402-3

MIME projekt

Mobilitás és befogadás a többnyelvű Európában

www.mime-project.org

Borítókép:

Ferdinand Hodler, 1917, „Die Dents-du-Midi von Caux aus”,
Wikimedia Commons.

*Eŭropo
Demokratio
Esperanto*

Fordítás franciául Pierre Dieumegard Európa-Demokrácia-Eszperantó számára

Ezt a fordítást nem az Európai Unió által képzett és finanszírozott fordítók készítették. Tartalmazhat (valószínűleg, biztosan...) hibákat, de van néhány további magyarázata is, hogy megkönnyítse a francia olvasók megértését.

Mindaddig, amíg az illetékesebb személyek általi jobb fordítást nem készítenek el és nem ellenőrzik, célszerű ezt a dokumentumot csak ideiglenes változatnak tekinteni, amelynek célja a megértés megkönnyítése, és az eredeti dokumentum angol nyelvű hivatkozása.

Ennek az „ideiglenes” dokumentumnak az a célja, hogy az Európai Unióban többen megértsék az Európai Unió számára készített (és hozzájárulásukból finanszírozott) dokumentumokat.

Illusztrálja a többnyelvűség szükségességét az Európai Unióban: fordítások nélkül a lakosság nagy része ki van zárva a vitából. **Kívánatos, hogy az Európai Unió igazgatása átvegye a fontos dokumentumok fordítását, hogy minden európai megérthesse, miről van szó, és közösen megvitassa közös jövőjét.**

A megbízható fordítások esetében az eszperantó nemzetközi nyelv nagyon hasznos lenne egyszerűsége, rendszeressége és pontossága miatt.

Az interneten:

Európai Föderáció-Demokratia-Eszperanto: <http://e-d-e.org/> vagy <http://demokratia.eu>

Európa-Demokrácia-Eszperantó (Franciaország): <http://e-d-e.eu/contact@e-d-e.org>

A VADEMECUM MIME

Mobilitás és befogadás a többnyelvű Európában

François Grin

Főszerkesztő

Manuel Célio Conceição

Peter A. Kraus

Marác László

Žaneta Ozolina

Nike K. Pokorn

Anthony Pym

Szerkesztők

MIMEprojekt – mennyiségi leírás

- Mintegy 1500 oldalnyi tudományos jelentés és tevékenység
- több mint 260 előadás tudományos konferenciákon és nyilvános rendezvényeken
- több mint 40 konferencia és tematikus munkaértekezlet
- több mint 60, kifejezetten a projekt eredményeinek szentelt tudományos publikáció
- mintegy 220 érdekelt fél, civil társadalmi szervezet és közigazgatás részvétele a projekttevékenységekben
- 22 partnerintézmény 16 országban
- körülbelül 70 akadémikus, a PhD hallgatóktól a teljes professzorokig
- 11 résztvevő tudományág
- 4 év kutatás

valamint az Ön rendelkezésére álló szakértők, akikhez speciális értékelési és elemzési munka céljából a következő internetcímen lehet fordulni: www.mime-project.org/expertise

Köszönöm.

A MIME projekten (2014–2018) keresztül a részt vevő kutatócsoportok szerencsések voltak, hogy tapasztalt csapatuk volt, többek között Joe LoBianco, Amin Maalouf, Tove Malloy, Tom Moring és Tom Ricento. Szeretnénk kifejezni hálánkat a támogatásukért.

Külön köszönet Tom Moring professzornak, a Tanácsadó Tanács elnökének, akinek mind a többnyelvűség, mind a kommunikáció terén szerzett készségei felbecsülhetetlen értékűek voltak a vademecum létrehozásában, valamint Wolfgang Mackiewicz professzornak, a projekt különleges tanácsadójának, aki nagylelkűen megosztotta velünk az európai intézményekkel kapcsolatos mély tapasztalatait és a többnyelvű Európával kapcsolatos hosszú távú jövőképét. Megjegyzéseik és tanácsaik fontos szerepet játszottak a könyv kialakításában.

Tematikus területek MIME tudományágak

 A nyelvi politika elemzése	 Gazdaság
 Kisebbségek, többség és nyelvi jogok	 Oktatási tudományok
 Nyelvi sokszínűség, mobilitás és integráció	 Pénzügyek
 Nyelvoktatás, oktatás és tanulás	 Helyes
 Fordítás, nyelvi technológia és alternatív stratégiák	 Politikai filozófia
 Különleges témák	 Politikatudomány
	 Pszichológia
	 Szociolingvista
	 Szociológia
	 Fordítás
	 Városi földrajz

A MIME konzorcium

Genfi Egyetem
Genève, Swiss

Universiteit van Amsterdam
Amsterdam, Hollandia

Univerza kontra Ljubljani
Ljubljana, Szlovénia

Universität Augsburg
Augsburg, Németország

Universidade do Algarve
Faro, Portugália

Universitat Rovira i Virgili
Barcelona, Spanyolország

Latvijas Egyetem
Riga, Lettónia

**Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku**
Eszék, Croatie

Tudomány Po Párizs
Párizs, Franciaország

**MTA Társadalomtudományi
Kutatóközpont**
Budapest, Hongrie

Vrije Universiteit Brussel
BRUXelles, Belgi

Università di Milano-Bicocca
Milánó, Olaszország

Leipzig Egyetem
Lipcse, Németország

**University of Reims Champagne-
Ardenne**
Reims, Franciaország

Humboldt-Universität zu Berlin
Berlin, Németország

Katholieke Universiteit Leuven
Lwabe, Belgium

**Limerick Egyetem – Ollscoil
Luimnigh**
Limerick, Írország

Az Edinburgh-i Egyetem
Edinburgh, Skócia

Uppsalauniversitet
Uppsala, Svédország

**Universitatea din Oradea
(Nagyvárad)**
Nagyvárad, Roumanie

Pénzügyi megfigyelőközpont
GENève, Svájc

SCIPROM Sàrl
St-Sulpice, Suisse

Tartalomjegyzék

Bevezetés 13

A nyelvi politikaelemzése 28

- 1 Miért nem hagynak magukra nyelvi kérdéseket? 30
- Szükséges-e egy közös nyelv az életképes demokráciához? 32
- 3 A „szabad piac” kezelni tudja a nyelvi sokszínűséget? 34
- 4 Miért hasznos egy jó tipológia a nyelvi politikák kiválasztásában és kialakításában? 36
- 5 Hogyan lehet azonosítani és mérni a nyelvi hátrányt? 38
- 6 Mi a „komplex megközelítés” a nyelvi politikák kiválasztásában és kialakításában? 40
- 7 Miért kellene a demó-nyelvi előrejelzéseket alapul venni a nyelvi szakpolitikai döntésekben? 42
- 8 Hogyan befolyásolja az idegennyelv-oktatás a migráció költségeit? 44
- 9 Milyen társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségeket kell kezelni a különböző nyelveken beszélők között?
46
- 10 Milyen nyelveken kell biztosítani az egészségügyi ellátást? 48
- 11 Fontosak-e a nyelvpolitika költségei? 50
- 12 Miért hasznosak a számítógépes szimulációk az összetett nyelvi politikák kiválasztásában és tervezésében? 52
- 13 Milyen általános jogi következményekkel jár a MIME-kutatás? 54

Kisebbségek, többség és nyelvi jogok 56

- 14 Lángolja-e a kormány a kisebbségi közösségek hanyatlását? 58
- 15 Meg kell-e tanítani a kisebbségi nyelveket a többségi nyelvet beszélőknek? 60
- 16 Az „egyedülálló” és „nem egyedi” kisebbségek hasonló helyzetben vannak-e, amikor nemzeti nyelvi uralommal szembesülnek? 62
- 17 Mi a demolingvisztikus koncentráció jelentősége a kisebbségi nyelvek túlélése szempontjából a növekvő mobilitás világában? 64
- 18 Milyen elvek segítik az etnikai és nyelvi különbségek konfliktusban rejlő potenciáljának előrejelzését?
66
- 19 Miért nem elegendő többnyelvű kontextusban csak az egyik hivatalos nyelvet megtanulni? 68
- 20 Hogyan lehet kombinálni a területiség és a személyiség elveit? 70
- 21 Hogyan befolyásolja a „külső” nyelv hegemoniája a belpolitikát? 72
- 22 Hogyan kell együttműködniük a szomszédos államoknak a sokféleség kezelésében? 74
- 23 Miért fontos a kisebbségi nyelv látható felismerése (pl. közlekedési táblákon stb.)? 76
- Lehetővé teszi-e a szubszidiaritás átfogóbb nyelvpolitikát? 78
- 25 Hogyan engedhetjük meg a mobil nyugdíjasoknak, hogy teljesítsék kötelezettségeiket és gyakorolják jogukat? 80

Nyelvi sokszínűség, mobilitás és integráció 82

- Előírhatnak-e az államok nyelvi követelményeket a migránsok belépésére vagy honosítására vonatkozóan? 84
- 27 A mobil európai polgárok „európainak” tartják magukat? 86
- 28 Milyen elveket kell alkalmaznunk a nyelvi politikák kiigazítására? 88
- Az államoknak biztosítaniuk kell-e az anyanyelv-oktatást a migránsok számára? 90
- 30 Az angol elegendő-e ahhoz, hogy a helyi nyelv(ek) elsajátítása előtt elérje az újonnan érkezőket? 92
- 31 Amennyiben az államok saját nyelvükön nyújtanak szolgáltatásokat a migránsoknak 94
- 32 A nyelvi politikák javíthatják-e a bevándorló nők foglalkoztatási eredményeit? 96
- 33 Hogyan javíthatja a nyelvi politika a migránsok „motilitását”? 98
- 34 Hogyan kell a nemzeti nyelvpolitikákat az egyes városok kontextusához igazítani? 100

- 35 Miért kellene kombinálnunk a különböző kommunikációs stratégiákat? 102
 Hogyan gyűjtsék és osszák meg az önkormányzatok a lakosok közösségeinek nyelvi profiljára vonatkozó adatokat? 104
 37 A mobilitás az angol nyelv használatának növekedéséhez vezet-e a helyi nyelvek rovására? 106
 38 Az európai politika javíthatja-e a társadalmi befogadást a helyi városi környezetben? 108
 39 Hogyan tükrözik az idegennyelv-integrációs politikák a többség preferenciáit és attitűdjeit? 110
 40 A településeknek szabályozniuk kell-e a közterületeken a nyelvhasználatot? 112

Nyelvoktatás, oktatás és tanulás 114

- 41 Hogyan kezelhetik legjobban az inkluzív iskolarendszerek a nyelvi sokszínűséget? 116
 42 Hogyan lehet a nem formális és informális tanulási hálózatokat felhasználni a többnyelvűség támogatására? 118
 43 Hogyan lehet előmozdítani a mobilitást és a befogadást a felsőoktatásban a többnyelvűség révén? (ES)? 120
 44 Hogyan segíthetünk a diákoknak abban, hogy megtanulják a fogadó ország nyelvét? 122
 45 Hogyan reagálhatnak az oktatási rendszerek a nyelvi szempontból összetett régiók dinamikájára? 124
 46 Milyen készségekre van leginkább szükség a tanárok számára a befogadó iskolákban tapasztalható nyelvi különbségek kezeléséhez? 126
 47 Hogyan lehet a legjobban felmérni az informális nyelvtudásokat? 128
 48 Miért tanácsos a „nemzetközi orientációt” és a „regionális elhelyezkedést” kombinálni az egyetemek nyelvi stratégiájában? 130
 49 Hogyan mozdíthatja elő a nyelvi validálás a mobilitást és a befogadást? 132
 50 Hogyan támogathatják a hatóságok a felnőtt idegen nyelvi készségek fenntartását? 134
 51 Hogyan használhatók fel a migránsok meglévő nyelvi készségei a befogadó ország nyelvének elsajátításában? 136
 52 Ki veheti igénybe a befogadó nyelvi készségek képzését? 138
 53 Mi az angol szerepe a többnyelvű és multikulturális tanulási terekben? 140

Fordítás, nyelvi technológiák és alternatív stratégiák 142

- 54 A gépi fordítás helyettesíti az emberi fordítókat? 144
 55 Mi az a kölcsönös megértés és mire való? 146
 A fordítási és tolmácsolási szolgáltatások csökkentik-e a fogadó nyelvek tanulásának ösztönzését? 148
 57 Az eszperantóhoz hasonló tervezett nyelvet nemzetközi lingua francaként kellene népszerűsíteni? 150
 58 Felhasználható-e a gépi fordítás a közszolgáltatásokban? 152
 59 Az angol, mint lingua franca, több változatban is elérhető-e? 154
 60 Melyek a megfelelő nyelvi megközelítések a mobil nyugdíjasok nyelvi igényeinek kielégítésére? 156
 61 Hogyan alkalmazható a kölcsönös megértés szakmai kontextusban? 158
 62 Mi a legjobb módja a gépi fordításnak? 160
 63 Ki dolgozzon tolmácsként vagy fordítóként? 162
 64 Hogyan és mikor kell fordítási és tolmácsolási szolgáltatásokat nyújtani az újonnan érkezett migránsoknak? 164

Különleges témák 166

- Hogyan kell alkalmazni a befogadás fogalmát a mobil nyugdíjasokra? 168
 66 A többnyelvű emberek kreatívabbak? 170
 67 Hogyan működik a többnyelvűség védelme az uniós fogyasztóvédelmi jogszabályokban? 172
 68 Hogyan akadályozhatjuk meg az etnikai megosztottság geopolitikai célú manipulációját? 174
 Befolyásolja-e a világkereskedelemben az egynyelvűség a pénzügyek tanítását és gyakorlatát? 176
 70 A nyelvtanulás roma megközelítése tartalmaz-e hasznos tanulságokat a nyelvoktatási politika számára? 178

71 Mit lehet tenni annak érdekében, hogy segítsenek a mobil nyugdíjasoknak, akiknek intézményi ellátásra van szükségük? 180

72 Hogyan lehet előmozdítani a többnyelvűséget az európai fogyasztóvédelmi jogszabályokban? 182

Hogyan kell használni ezt a könyvet?

1. **Olvassa el a bevezetést,**
a MIME projekt első megtekintéséhez
2. **Ugrás a „Fő eredmények”**
hogyan megszerezzük a fő következtetéseket és felfedezzük
3. **Séta a 72 fejezetek között**
az igényeid és érdekeid szerint.

A papírkiadás negyedik borítójának szövege:

Ez a Vademecum az Európai Bizottság által finanszírozott „mobilitás és befogadása többnyelvű Európában” elnevezésű MIME projekt gyakorlati eszköze. A tizenegy különböző tudományágat ötvöző innovatív megközelítést alkalmazva ez a vademecum innovatív és integrált választ kínál a nyelvpolitika kihívásaira, amelyeket általában külön vizsgálnak. Azok számára, akiknek szakmai vagy politikai tevékenysége a többnyelvűség problémáival kapcsolatos munkához vezet, állást foglalnak ezekben a kérdésekben, és közvetlenül vagy közvetve a nyelvpolitikai döntések nyomán helyi, nemzeti vagy nemzetek feletti szinten járnak el.

Bevezetés

A vademecum MIME: bevezetés

François Grin, a MIME projekt koordinátora

A MIME jelentése: „mobilitás és befogadás egy többnyelvű Európában”. Az Európai Bizottság Kutatási és Innovációs Főigazgatósága által finanszírozott, többnyelvűséggel foglalkozó kutatási projekt. Négy éves tevékenységi éve (2014–2018) során a projekt számos kiadványt hozott létre, például tudományos cikkeket, könyvfejezeteket és folyóiratok különleges kiadásait, valamint rendszeres tevékenységi jelentéseket.

Ez a *Vademecum MIME* a projekt egyik fő terméke. Ez azonban eltér a MIME többi eredményétől, például a szokásos tudományos publikációktól, mint például a tudományos folyóiratokban, könyvekben vagy könyvfejezetekben megjelent cikkek. A *Vademecum MIME* céljai, felépítése és formátuma eltérő.

A MIME az Európai Bizottság által a hetedik keretprogram keretében finanszírozott többnyelvűségi kutatási projekt (2014–2018)

Ez a vade-mecum számos eszközt és keresési eredményt kínál.

Ez a *Vademecum* mindenekelőtt olyan eszköz, amely azoknak az embereknek szól, akik általában nem vesznek részt az egyetemi kutatásban, de akiknek szakmai vagy politikai tevékenysége arra készíti őket, hogy figyelembe vegyék a többnyelvűség problémáit, állást foglaljanak ezekkel a problémákkal kapcsolatban, és közvetlenül vagy közvetve irányítsák a nyelvpolitikai döntéseket helyi, nemzeti vagy szupranacionális szinten. E feladatok során ezért gyakran mérlegelniük kell a különböző társadalmi és politikai szereplők által a többnyelvűséggel kapcsolatban javasolt szakpolitikai intézkedések előnyeit és hátrányait. A *Vademecum MIME* célja, hogy segítsen nekik megbirkózni az ilyen típusú helyzettel.

Ennek a bevezetésnek három célja van:

- 1 áttekinti a MIME projekt alapvető jellemzőit. Ez segíti a *Vademecum* többi részének kezelését a nyelvi sokféleség kihívásainak mélyebb megértése révén;
- 2 bemutatja a *Vademecum* szerkezetét, elmagyarázva, hogy mit javasol ez a dokumentum (de kevésbé fontos, hogy mit nem kíván nyújtani);
- 3 gyakorlati útmutatót tartalmaz a *Vademecum* használatára vonatkozóan.

A MIME projekt célja, hogy az *európai polgárok számára többnyelvű kihívást jelentsen*. Az Európai Bizottság kérésére a Bizottság a többnyelvűség igen széles skáláját vizsgálja, megszüntetveegyszókatlanul nagyprojektet. A MIME a következő kérdésekre adott választ:

- ▶ Hogyan tudják az európaiak egyensúlyt teremteni az integrált, technológiailag fejlett modern társadalomban a mobilitási igények és az európainyelvi és kulturális sokszínűség fenntartásának és előnyeinek kiaknázása között?
- ▶ Mit jelent eza kihívás a kommunikációs gyakorlatok, anyelvi és nyelvi jogok, a nyelvtanítás és a nyelvtanulás tekintetében?
- ▶ Hogyanfordítják ezt le a nemzeti nyelvekre, a kisebbségi nyelvekre és a bevándorlók vagy a hagyományos nyelvek nyelvére vonatkozó politikákra?

A MIME innovatív megközelítést kínálja: i. szakpolitikai elemzési szempont (ii) tizenegy különböző tudományágat ötvöző interdiszciplináris perspektíva, iii. a sokszínűség kezelésére szolgáló keret, amely a megszokott nyelvi kérdéseket külön-külön kezeli.

Ezek a kérdések messze túlmutatnak azon, amit a nyelvi politika legtöbb megközelítése általában kezel. A MIME projekt célja ezért az is, hogy három fő szinten ösztönözze az innovációt a nyelvpolitika terén.

Először is, megközelítése a közpolitikai elemzésben gyökerezik. Ez megkülönbözteti a többnyelvi és többnyelvűségi kutatástól, amely elsősorban a szereplők nyelvi gyakorlatainak megfigyelésére összpontosít bizonyos helyzetekben. Ehelyett a MIME projekt olyan integrált keretet kínál, amelyben a mikroszintű folyamatokkal kapcsolatos közelmúltbeli szociolingvista munkától kezdve a politikai elmélettől a nyelvi igazságossággal kapcsolatos makroszintű megfontolásokig szakpolitikai szempontból is meg lehet állapodni.

Másodszor, a MIME projekt mélyen interdiszciplináris. A projektpartnerek tizenegy különböző tudományágat képviselnek, beleértve a politikatudományt, a filozófiát, a szociológiát, a fordítást, a szociológiát, az oktatástudományt, a történelmet, a közgazdaságtant, a földrajzot, a jogot és a pszichológiát. A csapatvezetőkazonban korábban is rendelkeznek tapasztalattal a nyelvi és/vagy kulturális sokszínűség terén. Ezek a fegyelmi iránymutatások alapvetően széles körben elterjedtek a projektben, lehetővé téve a nyelvi sokszínűség kezelésének kiegyensúlyozott és átfogó megközelítését.

Harmadszor, a MIME projekt a nyelvi problémák széles körét vizsgálja, amelyeket általábankülön tanulmányoznak, lehetővé téve a nyelvi sokszínűség kezelésének átfogó megközelítését. Egyidejűleg figyelembe veszi az olyan problémákat, mint például:

- ▶ a regionális és kisebbségi nyelvek védelme és előmozdítása Európában;
- ▶ más tagállamok hivatalos nyelveinek jelenléte és láthatósága az egyik uniós tagállamban (az Európán belüli mobilitás

eredményeként);

► az oktatási rendszerekben történő második vagy idegennyelvtanuláskihívásai, amelyek különösen a nagy nyelvek – köztük egy vagy többlinguafranca - különleges szerepének problémáját vetik fel;

► nyelvi problémák a migrációs áramlásokat kísérőegyéb (gyakran nem európai) nyelvek bemutatásával kapcsolatban;

► a többnyelvű szervezetek hatékony és tisztességes kommunikációjának problémája - nem csak maguk az európai intézmények;

► a többnyelvűség kezelésével kapcsolatos számos konkrét kérdés, mint például a fogyasztóvédelem nyelvi dimenziói vagy a más uniós tagállamban letelepedettnyugdíjasok sajátos nyelvi igényei.

Újra kell gondolnunk a nyelvi tervezést a globalizáció és a technológiai fejlődés által előidézett mélyreható változásokra válaszul.

Mindeddig ezeket a különböző kihívásokat hagyományosan másoktól elkülönítve tanulmányozták, olyan megközelítéseket alkalmazva, amelyek egy adott szempontt részesítenek előnyben (különösen az alkalmazott nyelvészetet vagy oktatástudományokat, gyakran a politikatudományt, néha a nemzetközi jogot, ritkábban más tudományágakat). Ugyanakkor egy adott problémára való figyelem egy adott tudományág szempontjából nem hagy kevésbé jelentős kérdéseket és kilátásokat e tekintetben.

A nyelvi sokszínűség kezelésének széttagolt megközelítése egyre inkább csalódást okoz a két fő trendnek köszönhetően. Az első a globalizáció, amely növeli az interlingvista kapcsolatok gyakoriságát. A nyelvi sokszínűség a modern társadalmak kötelező jellemzőjévé vált, legyen szó munkahelyi, iskolai vagy ünnepnapokról, és a gazdasági életben (termelés, fogyasztás, kereskedelem) terjed. A második fő tendencia a technológiai fejlődés, különösen az információés a kommunikáció terén, amelyek szorosan kapcsolódnak a nyelvi készségekhez és anyelvhhasználathoz.

Ezek a tendenciák együttesen hangsúlyozzák, hogy a társadalmak gyors és alapvető változásokon mennek keresztül. Ez a változás különböző módokon érinti a nyelvet és a többnyelvűséget, gyakran azáltal, hogy elmosza a nyelvi kihívások típusai közötti határokat. Bár az elemzés továbbra is hasznos a jelenlegi nyelvi problémák szisztematikus elemzéséhez, ennek az elemzésnek egy globális kérdés különböző aspektusainak is kell tekintenie: milyen szerepet kívánunk adni a többnyelvűségnek a kortárs európai társadalomban?

Figyelembe kell venni a mikroszint (magánszemélyek), a mezoszint (szervezetek) és a makroszint (állami vagy társadalmi) összekapcsolódását.

Ezeknek az együttes tendenciáknak akihívása a nyelvi problémák szintjének fokozódó összekapcsolása, ahol a mikroszint (egyéni és háztartási), a mezoszint (függetlenül attól, hogy profitorientált-e vagy sem, köz- vagy magánvállalkozások, például egyetemek és magánszektorbeli vállalkozások) és makroszint (a társadalom egésze, helyi, nemzeti vagy globális szinten) befolyásolják egymást. Ez a tendencia nem kifejezetten a nyelvre vonatkozik, hanem a maga esetében különleges összetett kérdéseket vet fel. Például a kisebbségi nyelv védelmét már nem lehet szigorúan egy adott régió határain belül biztosítani: a nyelv sorsa az interneten való láthatóságától és máshol való elérhetőségétől is függ, például azokban a városokban, ahol a közösség fiatal tagjai felsőoktatásba járnak. Valószínű, hogy a migránsok nyelvi integrációja összetettebb és többnyelvűbb folyamat lehet, mint korábban.

A múltban az „integráció” gyakran egyenértékű volt a helyi nyelv elsajátításával. A technológiai és kulturális változások következtében azonban a tanulási folyamat napjainkban nagyobb valószínűséggel kapcsolódik az „örökölt nyelv” fenntartásának különböző formáihoz: a nemzetközi utazás és távközlés alacsonyabb költsége miatt a származási ország nyelve könnyen elérhető az emberek mindennapi életében. A geopolitikai trendek hatással vannak a hazai tevékenységekre, valamint a személyes vélemények a közösségi hálózatokon keresztül globális visszhangot kelthetnek. A szintek közötti kölcsönhatások erőssége és módzatai esetenként változhatnak, a politikai döntéshozókat a helyi körülmények széles körével hasonlítva össze.

Röviden, a nyelvi kihívás újragondolása megköveteli, hogy a bonyolultság jelentős szintjét átvállaljuk, és rendszerszempontról módosítsuk azt. A nyelvpolitikával kapcsolatos elfogadott elképzelések nem mindig megfelelőek e feladat kezelésére. A MIME projekt alapvető feladata, hogy elemzési keretet biztosítson ennek az összetettségnek a kezeléséhez. A projekt átfogó célja jelenleg nem az, hogy (a korábbi kutatási projektekhez hasonlóan) részletes nyelvi elemzést nyújtson a kommunikációs folyamatokról bizonyos kontextusokban, hanem olyan megközelítést dolgozzon ki, amely általánosabb szinten koherens szakpolitikai válaszokat ad a nyelvi sokszínűség kihívásaira, és hogy ezeket a válaszokat konkrét helyzetekre való alkalmazásokkal illusztrálja. Végezetül a MIME projekt célja, hogy javaslatot tegyen a következőkre:

Európa mint társadalmi és politikai projekt egyszerre igényli a mobilitást és a befogadást, de egynél több gyakran kevesebbet jelent, mint a másik, és fordítva.

► a nyelvi problémák egymással összefüggő és kölcsönösen kompatibilis elemzései, amelyek segítenek a kérdések széles körének (politikai, társadalmi, oktatási, kommunikációs stb.) eligazításában, de hozzájárulnak a nyelvi folyamatok mikro-, mezo- és makroszintje közötti hatékony elmozduláshoz is;

► olyan politikaorientált eszközök összessége, amelyek elemzők, politikai döntéshozók és a polgárok egésze képes alkalmazkodni és alkalmazni az egyes fogalmakat, figyelembe véve az e kontextusokat érintő gyors változásokat is.

A MIME projekt magjára vonatkozó elemzési hivatkozás a kompromisszumos modell, amely egységes keretet biztosít. A projekt abból az elképzelésből indul ki, hogy az európai polgárok és hatóságaik nyelvi problémáit egy közös probléma prizma révén lehet megközelíteni. Ez a közös probléma két célkitűzés, nevezetesen a mobilitás és a befogadás közötti feszültség problémája.

A kompromisszumos modell a szakpolitikai elemzés klasszikus eszköze. Minden olyan problémára alkalmazható, ahol a társadalomnak döntéseket kell hoznia, és különösen a kívánatos, de nem konvergáló célokat kell egyensúlyba hoznia. A többnyelvűség éppen azért jelent kihívást, mert két különböző célhoz kapcsolódik, amelyek nehezen egyeztethetők össze:

► Egyrészt Európa azt jelenti, hogy rendkívül integrált unióvá válik, amelynek polgárai szabadon mozoghatnak a tagállamok között munkavállalás, tanulás, szabadidős tevékenység vagy nyugdíjazás céljából. Ezt nevezik mobilitásnak, amely a folyamatok szélesebb körét jelöli, mint a fizikai migráció, és magában foglalja az emberek földrajzi vagy néha virtuális mozgásával kapcsolatos motivációk és módozatok növekvő sokaságát. A mobilitáshoz könnyű kommunikációra van szükség a különböző nyelvi háttérű emberek között. Ez a nyelvtanulást és a nyelvhasználat különböző módjait magában foglaló stratégiák megfelelő kombinációjával érhető el. A mobilitás azonban megkérdőjelezi az adott nyelv és egy adott földrajzi terület közötti hagyományos kapcsolatot;

► Másrészt a „multilingvisztikus kihívás” felveti a befogadás kérdéseit, melyekben a nyelvek alapvető szerepet játszanak. Az Európában beszélt nyelvek köre alapvető fontosságú a sokszínűség meghatározásához, amelyet az Unió központi értékeként ismernek el. Ez a sokféleség az EU különböző részeinek nyelvi sajátosságaiban nyilvánul meg, ahol a tagállamok különböző hivatalos nyelvekkel rendelkeznek (néha egynél több, nemzeti és/vagy szubnacionális szinten eltérő rendelkezésekkel rendelkeznek e sokszínűség kezelésére). A befogadás tehát arra utal, hogy a lakóhelyhez való tartozás és a vele való kapcsolat – talán azért, mert itt születtünk, vagy költöztünk oda, és úgy döntöttünk, hogy ott lakunk. Ez az összetartozásérzés különösen a lakóhely szerinti ország, régió vagy helyi terület társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális életében való részvétel révén fejezhető ki. Ez magában foglalja a helyi nyelv ismeretét. Ezért az összetartozás és a kapcsolat érzésének fenntartásához és/vagy kialakulásához szükséges feltételek megkövetelik az európai sokszínűséget alkotó számos nyelv és kultúra elismerését és

megszilárdítását. A történelmileg beágyazott sokféleség, valamint az e sokszínűséget alkotó kis vagy nagy elemek egyediségének elismerése nem eredményezi a másik elutasítását vagy kizárását. Éppen ellenkezőleg, a nyelvi környezet megőrzése teszi lehetővé az idősebbek számára, hogy magabiztosan kiterjesszék a befogadást az újonnan érkezőkre is. Ez azért fontos, mert az emberek nagy jelentőséget tulajdonítanak a nyelvnek és a kultúrának az identitásépítési folyamatokban. Bár a befogadás magában foglalja az újonnan érkezők helyi körülményekbe való integrálását, nem követeli meg, hogy az újonnan érkezők lemondjanak az általuk magukkal hozott nyelvi és kulturális jellemzőkről, és figyelembe tudják venni a többrétegű identitások megjelenését.

A mobilitás és a befogadás közötti feszültség különösen súlyos a nyelv területén.

A MIME projekt ezt követően megerősíti azt az elképzelést, hogy kompromisszumos probléma merül fel a „mobilitás” és a „befogadás” között. Egyrészt, ha a társadalom úgy döntene, hogy kizárólag az EU-n belül egy adott helyre való befogadás szükségleteihez ragaszkodik, ez anyagi vagy szimbolikus akadályokat gördíthet a polgárok mobilitása elé. A „befogadás” kizárólagos ragaszkodása anyagilag vagy szimbolikus értelemben költségesebbé tenné a mobilitást az emberek számára. A nagyobb mértékű befogadás általában kevesebb mobilitást eredményez. Ezzel szemben a mobilitásra való kizárólagos összpontosítás káros hatással lehet a befogadásra, mivel az általa ösztönzött egységes erők révén ronthatja az EU különböző helyeivel kapcsolatos összetartozás, egyediség és gyökerezés érzését. Legrosszabb esetben, ha a mobilitásra helyezett hangsúly aláássa a helyi nyelveket és kultúrákat, az negatív hatással lehet egyes polgárokra, akik úgy érezhetik, hogy elveszítik a (lakóhelyen lévő) hovatartozás érzését. A megmunkálatlan mobilitás zavart okozhat a befogadási folyamatokban.

A MIME fő feladata olyan nyelvi politikák azonosítása, amelyek javíthatják a mobilitás és a befogadás közötti kompatibilitást olyan területeken, mint a nyelvi jogok, a nyelvhasználat a közsférában, anyelvioktatás és a kommunikáció konkrét megállapodásokban

Röviden, n-nek vannak a kompromisszum tipikus összetevői, amelyekben két, érvényesen célzott cél gyakran olyan iránymutatásokat foglal magában, amelyek ellentétesek lehetnek egymással. A kompromisszum megoldása érdekében a MIME projektnek két célja van:

Az európai szintű társadalmi kohézióhoz a mobilitás és a befogadás kiegyensúlyozott kombinációjára van szükség, többek között a nyelvhasználat, a nyelvi jogok és a nyelvi készségek tekintetében.

A többnyelvűség döntő fontosságú egy olyan időszakban, amikor az EU-nak mint társadalmi és politikai projektnek újra kell gondolnia a polgárok iránti vonzerejének feltételeit

► Meghatározza a mobilitás és a befogadás közötti legjobb egyensúlyt a meglévő korlátok között (amelyek a fent vázolt okok miatt korlátozzák az elérhető mobilitás mértékét a befogadás bizonyos szintjének megőrzése mellett, és fordítva);

► Meg kell határozni azokat a szakpolitikai irányvonalakat, amelyek segíthetnek e korlátozás enyhítésében, különösen olyan intézkedések (vagy új intézkedéskombinációk) megfogalmazásában, amelyek a befogadás akadályozása nélkül növelhetik a mobilitást, és a mobilitás korlátozása nélkül javíthatják a befogadást. A vezérelv a mobilitás és a befogadás közötti összeegyeztethetőség növelése.

IME úr felülvizsgálja a hagyományos nyelvi problémákat ennek a kompromisszumos modellnek megfelelően, hogy kiemelve a meglévő rendelkezések olyan kiigazításait, amelyek növelhetik a mobilitás és a befogadás közötti összeegyeztethetőséget a különböző területeken (alkotmányos rendelkezések, mindennapi élet a különböző kerületekben, oktatási rendszerek stb.), és néha radikálisan új rendelkezéseket javasol. A mobilitás és a befogadás egyaránt kulcsfontosságú Európa mint társadalmi, gazdasági és kulturális projekt sikere szempontjából. Fontosak önmaguk számára, de ugyanazon érme két oldalaként is, mivel együttesen egy összetartó európai társadalom alapjait teremtik meg: az európai szintű kohézió a mobilitás és a befogadás kiegyensúlyozott kombinációjától függ. Ez az egyensúly természetesen dinamikus, és idővel változik, de a hosszú távú kohézió általános perspektívája a következőképpen foglalható össze: Európa összetartó lesz:

► Ha a polgárok könnyen mozoghatnak a tagállamok között, és nem korlátozódnak egyetlen olyan államra, ahol születtek vagy tanulmányoztak volna. Ehhez olyan rendelkezések és intézmények támogatására van szükség, amelyek megkönnyítik a munkavállalási, tanulmányi, szabadidős és nyugdíjas mobilitást. Az ilyen támogatás vonatkozhat a nyelvi jogok jogi biztosítására, az iskolai tantervek kialakítására, a fogyasztási cikkek csomagolásában a többnyelvűség szabályozására, a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosításának feltételeire stb.;

► és ha teljes mértékben kihasználják a mobilitás által kínált oktatási, szakmai és egyéb lehetőségeket, a polgárok rövid vagy hosszabb ideig a letelepedésük szerinti helyi közösséghez tartoznak. Ehhez támogatni kell a különböző – nagy vagy kicsi – közösségek életképességét, amelyek különböznek másoktól, és egyediségüket mutatják, különösen sajátos nyelvi jellemzőik révén. A kohézió tehát azt is jelenti, hogy figyelmet kell fordítani azoknak az aggodalmaira, akik úgy döntöttek, hogy nem költöznek, vagy nincs különös okuk erre, de akik a befogadó társadalom szerepét töltik be. Az összetartozás érzését nem szabad veszélyeztetni, hanem gazdagítani kell a mobil európai polgárok érkezésével, nyelvi és kulturális szempontból eltérő módon.

AMIME politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális projektként olyan kérdésekkel foglalkozik, amelyek Európa számára kulcsfontosságúak, mivel a többnyelvűség kezelése jelentősen hozzájárulhat a kohézióhoz (vagy ha rosszul kezeli, akkor súlyosan hátráltathatja). Az, hogy az Európai Unió hogyan viszonyul nyelveinek sokféleségéhez, szintén hatással van arra, hogy a polgárok hogyan viszonyulhatnak a vállalathoz. A gyors változás idején, amikor több tagállamban a választási urnák erős jelzései azt mutatják, hogy az Európai Uniónak mint intézménynek újra el kell köteleznie magát Európa, mint kollektív projekt értelmébe, a többnyelvűség illetékes irányításának fontosságát nem lehet túlbecsülni.

A MIME nem a többnyelvűség egy konkrét aspektusára vonatkozik, hanem a többnyelvűség integrált kezelésére, mint olyan jellemzőre, amely különböző helyzeteken megy keresztül. Ez a kötet a sikeres gyakorlatok koncepcióit, modelljeit, elveit, referenciáit és példáit tartalmazza.

Tematikus hatókörrel a MIME projekt nem a többnyelvűség egy konkrét aspektusáról szól, például arról, hogy miként lehet jobban felkészíteni a tanárokat a nyelvileg sokszínű osztályokra, hogyan tervezhetők meg a nemzeti kisebbségek nyelvi jogainak védelmét szolgáló rendszerek, vagy hogyan biztosíthatók az EU számára a fordítási szolgáltatások, illetve hogyan biztosítható a felnőtt migránsok nyelvi integrációja. Kezdetből fogva minden kérdéssel van szó, de először is egy olyan integratív megközelítést kell kidolgozni, amely kifejezetten azonosítja az e kérdések közötti összefüggéseket, és lehetővé teszi számunkra, hogy közösen gondolkodjunk róluk. A MIME aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy ezek a kérdések hogyan egyesülnek horizontális kihívássá, és hogy meg tudunk felelni az integrált nyelvpolitika kihívásának. Ezek a prioritások tükröződnek ebben a Vademecumban.

A Vademecum célja, hogy a többnyelvűséget széles körű problémának tekintse, és hogy az olvasók számára koncepciókat, referenciákat és végső soron inspirációkat biztosítson a többnyelvűség által a konkrét kontextusokban felmerülő gyakorlati problémákra adott saját szakpolitikai válaszlépéseik megtervezéséhez. Egyes felhasználóknak – akár nemzeti vagy nemzetek feletti közszolgálati missziójukban, akár politikai szerepvállalásukban (helyi, nemzeti vagy szupranacionális szinten) megdöbbentő nyelvi problémákra kell gondolniuk. Ezek magukban foglalhatják a hagyományos nyelvikisebbséget biztosító kulturális központoknak nyújtandó pénzügyi támogatás megfelelő összegét. Más felhasználóknak ismerniük kell a felnőtt migránsok nyelvi integrációjával kapcsolatos alternatív megközelítések előnyeit és hátrányait. Az ilyen témákkal kapcsolatban feltett számos kérdés, amelyek első ránézésre egyértelműen körülhatároltának tűnnek, nem feltétlenül világos és egyértelmű választ adnak: például a fogadó nyelv tanulását támogató stratégiák megválasztása többek között az érintett bevándorlók személyes profiljától, a befogadó társadalom nyelvi sokszínűséggel kapcsolatos hagyományaitól, a fogadó ország hivatalos nyelve(i) és az érintett bevándorlói csoport által használt nyelv(ek) közötti érzékelt interlingvista távolság mértékétől stb. függ. Más szóval nincsenek egyméretű megoldások.

Mindezen okok miatt ez a Vademecum a „legjobb gyakorlatok” (vitatott) fogalmán alapuló egyértelmű orientációval rendelkezik. Ami a legjobb, az mindig egyedi, és ami valahol működik, az nem feltétlenül releváns máshol. Sőt, egy gyorsított változás időszakában, ami egy bizonyos ponton a legjobb, néhány évvel később már nem lesz megfelelő. Másrészt ez a Vademecum elsőbbséget biztosít azoknak az eszközöknek, amelyeket az olvasók elfogadhatnak és saját céljaikhoz igazodhatnak. Ezen eszközök bemutatása során prioritásunk a koherencia: biztosítjuk, hogy a nyelvi sokszínűség mint átfogó társadalmi kérdés integrált megközelítésének feleljenek meg, amely a jó közpolitika egyik feltétele. De a sikeres gyakorlatok példáival is bemutatjuk őket - ezt az elképzelést sokkal gyümölcsözőbbnek tartjuk, mint a „legjobb gyakorlatokat”. Annak bemutatása, hogy egy problémát hogyan kezeltek valahol, nem jelenti azt, hogy ugyanazt a stratégiát máshová kell másolni; mindazonáltal a nyelvi probléma alapos elemzése és az arra vonatkozó célzott információk, hogy egy adott kontextusban hogyan sikerült sikeresen megoldani, hasznos eszközöket és ösztönző inspirációt nyújthatnak az olvasó számára.

Röviden, a Vademecum ahelyett, hogy ajánlásokat tesz közzé vagy teljes recepteket adna, arra törekszik, hogy segítse a felhasználókat abban, hogy szembenézzenek a nyelvi sokszínűség mint széles körű társadalmi probléma kihívásaival, és olyan eszközökkel láthassák el őket, amelyekkel saját nyelvi politikájukra vonatkozó politikai terv sarokköveit saját kontextusukban saját igényeiknek megfelelően azonosíthatják.

**Egyetemes megoldás nem létezik.
Nem adunk recepteket vagy
ajánlásokat a problémára.**

Ha nemzeti vagy nemzetek feletti közigazgatásban, helyi, nemzeti vagy nemzetközi törvényhozás választott tagjának politikai tevékenységében vagy a médiát, az embereket vagy a polgárok egészét érintő nyilvános vitákban részt vevő tisztviselő munkája során mindenféle olyan helyzet áll fenn, ahol iránymutatásra van szükség.

Ez a Vademecum segíteni fogja a felhasználókat abban, hogy fejlesszék autonómiájukat a sokszínűséggel kapcsolatos kérdések megvitatása során, mérlegelve a más szereplők vagy érdekcsoportok által előterjesztett különböző javaslatok előnyeit és hátrányait. Az olvasóink által elfogadott eszközök koncepciójára való összpontosításunk tükrözi a gyors és mindenütt előforduló változásokkal kapcsolatos tudatosságunkat is. A bölcs megoldások később talán már nem lesznek elegendőek – a migrációs áramlások problémájának az elmúlt években való növekvő láthatósága valószínűleg a legnyilvánvalóbb példa erre. A speciális megoldások átmenetiek, de az eszközök élettartama sokkal hosszabb. Azáltal, hogy segítünk a felhasználóknak abban, hogy átvegyék a nyelvpolitika kulcsfontosságú elemeit, reméljük, hogy az olvasók számára olyan szolgáltatást tudunk biztosítani, amely hosszú távon hasznosnak bizonyul.

Ez a Vademecum, amelynek nem célja, hogy automatikusan politikai terveket készítsen, arra ösztönzi az olvasókat, hogy aktívan vegyenek részt a nyelvi politikák kiválasztásában, kialakításában és értékelésében. A politikaelemzési munka részleteit ezt követően egy nyelvpolitikára szakosodott munkacsoportra lehet bízni, de a következő oldalak segítenek abban, hogy az e területen felelős választott tisztviselők vagy politikusok sokkal világosabb elképzelést alakítsanak ki arról, hogy mit akarnak kapni és miért. Kétségtelen, hogy a nyelvi politika kiválasztása és előzetes megtervezése, valamint az azt követő értékelés rendkívül összetett vállalkozás, amely szakmunkát igényel, ezért a nyelvpolitikai szakemberekre is szükség van. De ahogy ez a Vademecum mutatja, ezeknek a szakembereknek valóban interdiszciplináris munkacsoportnak kell lenniük, amelyben a társadalomtudományok és a bölcsészettudományok teljes köréből érkező szakemberek vesznek részt. Egyszerűen az az oka, hogy a nyelvi sokszínűség olyan valóság, amely az emberek, szervezetek és a társadalom egésze mindennapi életének különböző dimenzióit öleli fel.

Ez a Vademecum olyan eszköz, amely lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy saját szakpolitikai projektjeik prioritásait saját kontextusukban határozzák meg.

Nyelvi problémák kapcsolódnak, és alkotnak egy rendszert. A nyelvi politika befolyásolja ezt a rendszert, amelyet „nyelvi környezetünknek” is tekinthetünk, mivel más közpolitikákat fejlesztettek ki természeti környezetünk kezelésére. A nyelvi környezet igen változatos. Ez olyan konkrét területeken is folytatódik, mint például „a többnyelvű iskolák interkulturális tudatossága”, „a bíróságokon működő köztolmácsolási szolgáltatás”, a felnőtteknek szóló nyelvi osztályok a szociális központokban stb., és úgy tekintünk rájuk, mint a globális nyelvi környezet szempontjaira. Ez utóbbi tehát magában foglalja mindazokat a nyelvi jellemzőket, amelyek mindennapi életünk környezetét jellemzik. Ez magában foglalja a nyelvi jogokat, a nyelvi készségeket, a nyelvhasználatot és a nyelvi képviselőket számos „területen” (például iskolákban, munkában, közigazgatásban stb.), ahol az emberek a nyelven keresztül kommunikálnak egymással.

Bár a MIME projekt integrált rendszerként foglalkozik a többnyelvűséggel, nyelvi környezetünk sajátos szempontjaiként számos sajátos nyelvi problémát is megvizsgált. A MIME-ben vizsgált problémák a nemzeti kisebbségek alkotmányosan meghatározott nyelvi jogaitól a gépi fordításban való haladásig, a nyelvtanításban az informális oktatás szerepétől a nyelvi dinamika matematikai modellezéséig, a fogyasztóvédelem nyelvi dimenzióitól a nemzetközileg mobil nyugdíjasok nyelvi igényeiig terjednek, és csak néhányat említenek a projektben figyelembe vett problémák közül. Mindegyikük részletes vizsgálata sokkal nagyobb vállalkozást igényelt volna – valójában egy átfogó kutatási programot, amely a többnyelvűség egyfajta enciklopédiáját eredményezte. Egy ilyen vállalatnak sokkal többre lenne szüksége, mint egy négyéves projektre.

Ez a könyv sem enciklopédia, sem kézikönyv, de széles körű és gyakorlati lefedettséget nyújt a nyelvi környezetről, amelyet a nyelvi politikák befolyásolni próbálnak.

Az általános elvek és következtetések azokra a nyelvpolitikai kérdésekre is vonatkoznak, amelyekkel ez a Vademecum nem foglalkozik.

Ennek eredményeként ez a Vademecum nem enciklopédia. Annak ellenére, hogy a hangsúly az eszközök, ez nem egy speciális kézikönyv sem. A megközelítés itt más, és ez a Vademecum inkább egy bevezető könyv, mert arra összpontosít, hogy az olvasók gyors hozzáférést biztosítsanak a jól célzott eszközökhöz, amelyeket saját maguk használhatnak. Ezért 72 olyan témát választottunk ki, amelyeket különösen fontosnak tartunk, és amelyeket hat csoportba rendeztünk:

- ▶ Nyelvpolitikai elemzés (1–13. kérdés)
- ▶ Kisebbségek, többségek és nyelvi jogok (14–25. kérdés)
- ▶ Nyelvi sokszínűség, mobilitás és integráció (26–40. kérdés)
- ▶ Nyelvoktatás, oktatás és tanulás (41–53. kérdés)
- ▶ Fordítás, nyelvi technológiák és alternatív stratégiák (54–64. kérdés)
- ▶ Speciális alanyok (65–72. kérdés).

Az egyes csoportokon belül kiválasztották a Vademecum bejegyzéseit a gyakorlati kérdések széles körű lefedésére, és a Vademecum bejegyzései felhasználhatók más kérdések kezelésére.

Az olvasók megjegyezhetik, hogy bár nagyrészt hiányozunk, a nyelvi sokszínűség kezelésének egyes szempontjait itt nem tárgyaljuk. Például nem tanulmányoztuk a nyelv korpuszát (például a helyesírási reformot, a terminológia újítását vagy az ábécét); nem tárgyaljuk a nyelv kulturális megnyilvánulásait az irodalomban és a művészetekben; nem (vagy csak csekély mértékben) foglalkozunk a nyelvgazdaságban olyan témákkal, mint például a nyelvi készségek munkaerő-piaci megtérülési rátája. Ezeket a kérdéseket nem vetették fel az Európai Bizottság pályázati felhívásában, ezért azokat a MIME félretette, amelynek hatóköre már meghaladja a legtöbb többnyelvűségi projekt hatókörét, mind az elemzési kihívások, mind a politikai végrehajtás tekintetében. Mindazonáltal a Vademecumnak a különböző nyelvi politikai foratókönyvek előnyeit és hátrányait értékelő politikai elemzésbe való beágyazása természetes hidat jelent a többnyelvűség egyes gazdasági dimenziói felé, és a különböző bejegyzésekben idézett szakirodalom ebben az irányban mutat be mutatókat.

Minden bejegyzés címkérdéssel nyílik meg, amelyre választ adnak. Prioritásunk mindenhol a hatékonyság: minden bejegyzés egy kettős oldalnak felel meg. Az ebben a Vademecumban tárgyalt 72 kérdés kezelése elemzési keretünkben gyökerezik, és mindig közvetlenül vagy közvetve a mobilitás és a befogadás közötti kompromisszumra utal.

Nem minden olvasót érdekel az általunk felvetett minden kérdés. Olvasóink igényei valószínűleg eltérőek, ha csak tevékenységük jellege miatt (köztisztviselők, politikusok, médiaemberek vagy érdeklődő polgárok), és nem mindenki keresi ugyanazt az információt. Egyes meghajtok közvetlenül néhány kiválasztott bejegyzéshez szeretnek eljutni. Mindazonáltal a többi – különösen az általános nyelvpolitikai kérdésekkel foglalkozó – szekcióban való navigálás felhasználható arra, hogy konkrét aggályokat fogalmazzon meg a sokszínűség kezelésének tágabb kontextusában, és segítse az olvasókat abban, hogy több előnyhöz jussanak e Vademecumból.

**A 72 bejegyzés gyors,
hatékony és célzott
hozzáférést tesz lehetővé a
legfontosabb nyelvpolitikai
kérdésekhez**

Minden pályázatot hasonló módon szerveznek: miután egy rövid megjegyzést a nyitó kérdésre, elmagyarázva, hogy miért fontos ez a kérdés, áttekintjük a kutatás fontos eredményeit ("Mit mond nekünk a kutatás? a korábbi munkákat magában foglalja és összekapcsolja azokat a MIME projektből származó előrelépésekkel. Ezt követi egy „Illusztráció és bizonyítékok” című szakasz, amely a tényekre és a szám adatokra összpontosít, valamint egy, a „politikai következményekkel” foglalkozó következtetésekkel foglalkozó szakasz. Végezetül, minden esetben megadunk néhány referenciát, amely nem csak egy kérdés részletesebb tanulmányozására használható, hanem a nyelvpolitikával kapcsolatos témákhoz való hozzáférésre is.

Főbb eredmények

François Grin, Manuel Célio Conceição,
Kraus Péter, Marác László, Žaneta Ozolina,
Nike K. Pokorn, Anthony Pym

A MIME projekt kutatási eredmények széles skáláját hozza létre, és iránymutatást nyújt az európai nyelvi politikák kiválasztásához és kialakításához. Kezdjük azzal, hogy kiemelünk négy fő következtetést, amelyekből általános politikai iránymutatást lehet levonni.

1

A többnyelvűség nem hagyható magára, és nem hagyhatja, hogy – hogyan nem lehetséges. A nyelvi politikák a kormányzás elkerülhetetlen oldalát jelentik; ezek szükségesek és indokoltak. A nyelv szorosan összefonódik az egyéneket és csoportokat érintő politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális folyamatokkal. A sokféleségre adott különböző válaszok nemcsak a társadalom magasabb vagy alacsonyabb szintű jólétéből erednek, hanem az erőforrások többé-kevésbé méltányos elosztásából is. Emellett a bizonyítékok azt mutatják, hogy az egyéni többnyelvűséget előmozdító és a társadalmat felölelő politikák olyan anyagi és szimbolikus előnyökkel járnak, amelyek meghaladják költségeiket, és előmozdítják a nagyobb egyenlőséget a társadalomban. A sokszínűséget kiigazító és támogató politikák egészét érintő pozitív hatásokra vonatkozó információkat szélesebb körben és szisztematikusabban kell terjeszteni.

2

A mobilitás és a befogadás mindenki számára előnyös; ebből következik, hogy a szakpolitikáknak a mobilitás és a befogadás átfogó jövőképén kell alapulniuk. Egy ilyen átfogó jövőképre azért van szükség, hogy a nyelvi sokszínűséget pozitívan érezzék azok a polgárok is, akiket nem érdekel, vagy akiket ez nem érint. Ezért az emberek Európai Unión belüli mobilitásának támogatását olyan rendelkezéseknek kell kísérniük, amelyek megkönnyítik a mobil személyek és csoportok helyi nyelv(ek)be és kultúra(k)ba való beilleszkedését. A helyi körülményekbe való bevonás hozzájárul az egyéb nem fenyegetést jelentő személyek mobilitásához; olyan biztonságérzetet kelt, amely lehetővé teszi a lakosok számára, hogy helyet teremtsenek az újonnan érkezők számára, beleértve azt a sokszínűséget is, amelyet ezek az újonnan érkezők

hozhatnak a helyi társadalom számára.

3

A mobilitást és a befogadást ötvöző, jól megtervezett politikák gyakran összetettek, de szükségesek és lehetségesek. A mobilitás és a befogadás ötvözése nem könnyű, sőt feszültség is tapasztalható közöttük, mivel a mobilitás megkönnyítése önmagában azzal a kockázattal jár, hogy aláássa a helyi társadalomba való beilleszkedést, annak sajátos nyelvi és kulturális jellegzetességeivel együtt; ezzel szemben, ha csak a befogadáshoz ragaszkodunk, figyelmen kívül hagyjuk a mobilitás kihívásait, amelyek jelentősége a globalizáció hatására növekszik. Ezért a befogadást elősegítő intézkedések kiválasztásával előnyben kell részesíteni azokat az intézkedéseket, amelyek nem akadályozzák az embereket abban, hogy Európa-szerte mozogjanak – a munka, az oktatás, a szabadidős tevékenységek vagy a nyugdíjba vonulás Uniója. Szimmetrikusan, a mobilitást elősegítő intézkedések kiválasztásával előnyben kell részesíteni azokat az intézkedéseket, amelyek biztosítják az egyes helyek nyelvi és kulturális jellemzőinek kibontakozásához szükséges feltételeket, sajátos dinamikájukkal és egyediségükkel (gyakran többnyelvűek).

4

A társadalmi kohézió a mobilitás és a befogadás kiegyensúlyozott kombinációjából fakad. A mobilitás növeli a polgárok rendelkezésére álló lehetőségek körét; a befogadás erősíti az emberek összetartozásának érzését, és megőrzi a különböző európai helyek sajátosságait. Ennek az egyensúlynak az elérése és az intelligens nyelvi politikák kialakítása talán egyike azoknak a feltételeknek, amelyeknek teljesülniük kell ahhoz, hogy a globalizáció és a változások idején újrainduljon az európai integrációs projekt.

Ez a négy következtetés a következő 72 bejegyzésben található kutatási eredményeken alapul. Ezek az eredmények hat tematikus kategóriába sorolhatók.

1

A nyelvpolitika mint közpolitika, amelynek célja azoknak az elveknek az ismerete, amelyeknek a nyelvi politikák megválasztását, kialakítását és értékelését vezérelniük kell annak érdekében, hogy azok hatékonyak, költséghatékonyak és méltányosak legyenek, mivel az „európai polgárok többnyelvű kihívásával” foglalkoznak (1–13. bejegyzés).

2

Nyelvpolitika, amelyben különösen azt vizsgáljuk, hogyan lehetne javítani a meglévő alkotmányos, jogi és szabályozási rendelkezéseket annak érdekében, hogy a különböző nyelvek közötti jogok és gyakorlatok jól szabályozott egyensúlya révén biztosítható legyen a jobb kohézió (14–25. bejegyzés).

3

A nyelvi sokszínűség társadalmi problémaként való kezelése, amely döntő fontosságú a különböző nyelveket beszélő emberek helyzetének meghatározása szempontjából. A projekt kiemeli, hogy a kortárs változások hogyan befolyásolják az emberek nyelvhasználattal kapcsolatos döntéseit, hogyan harmonizálnak a nyelvi jellemzők a csoportazonosság kialakulásával, és hogy ez hogyan tükröződik annak a térnek a látható jellemzőiben, amelyben élünk (26–40. bejegyzés).

4

Az oktatási rendszerek irányítására és nyelvi gyakorlatára irányadó elvek – többek között magasabb szinten is – az európaiak nyelvi igényeinek kielégítése és a mobilitáshoz szükséges eszközök biztosítása érdekében, valamint annak biztosítása érdekében, hogy a mobilitás ne zavaró hatású legyen, és a helyi társadalmakba való befogadást fokozó intézkedésekkel együtt javítják Európa kohézióját (41–53. bejegyzés).

5

Az egymást kölcsönösen kiegészítő kommunikációs stratégiák optimális alkalmazása többnyelvű helyzetekben, beleértve az olyan klasszikusokat is, mint a fordítás és a tolmácsolás, valamint a gépi fordítás, a különböző közúti nyelvek használata, valamint a befogadási készségek fejlesztése az első nyelvhez szorosan kapcsolódó nyelveken (54–64. bejegyzés).

6

A többnyelvűség határainak feltárása egy sor kísérleti tanulmány révén olyan speciális témákban, amelyeket még nem vizsgáltak meg. Ezek a témák a következők: a sokféleség biztonsági (geopolitikai) következményei, a fogyasztóvédelem nyelvi követelményei, a romák nyelvi sokszínűséggel kapcsolatos történelmi tapasztalataiban rejlő lehetőségek arra, hogy váratlan megközelítéseket javasoljanak a többnyelvűség kihívásaira, a nemzetközi szinten mobil nyugdíjasok sajátos nyelvi igényei, az egyéni többnyelvűség és a kreativitás közötti kapcsolatok, valamint a nyelvi sokszínűségnek a pénzügyi válságokra való reagálásra gyakorolt hatásai (65–72. bejegyzés).

A nyelvi politikaelemzése

- 1 Miért nem hagynak magukra nyelvi kérdéseket? 30
- Szükséges-e egy közös nyelv az életképes demokráciához? 32
- 3 A „szabad piac” kezelni tudja a nyelvi sokszínűséget? 34
- 4 Miért hasznos egy jó tipológia a nyelvi politikák kiválasztásában és kialakításában? 36
- 5 Hogyan lehet azonosítani és mérni a nyelvi hátrányt? 38
- 6 Mi a „komplex megközelítés” a nyelvi politikák kiválasztásában és kialakításában? 40
- 7 Miért kellene a demó-nyelvi előrejelzéseket alapul venni a nyelvi szakpolitikai döntésekben? 42
- 8 Hogyan befolyásolja az idegennyelv-oktatás a migráció költségeit? 44
- 9 Milyen társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségeket kell kezelni a különböző nyelveken beszélők között? 46
- 10 Milyen nyelveken kell biztosítani az egészségügyi ellátást? 48
- 11 Fontosak-e a nyelvpolitika költségei? 50
- 12 Miért hasznosak a számítógépes szimulációk az összetett nyelvi politikák kiválasztásában és tervezésében? 52
- 13 Milyen általános jogi következményekkel jár a MIME-kutatás? 54

1 Miért nem hagyják magukra a nyelvi kérdéseket?

François Grin, Marco Civico Genfi Egyetem

Tekintettel a nyelvi kérdések összetettségére, a kormányok számára csábító azt mondani, hogy a nyelvi problémák önmagukban megoldódnak, és elkerüljük a nyelvi döntések meghozatalát. Ez azonban nem igazán opció, pusztán azért, mert az államok nem tudnak nyelv *nélkül* működni. Az igazságszolgáltatás, az adók kivetése vagy az oktatás mentesítése során az államok egy vagy több nyelvet használnak, a többi nyelvet azonban nem; definíció szerint ők döntenek a nyelvről. Soha nem hiányzik a nyelvpolitika, és még ezeknek az elkerülhetetlen döntéseknek is a versengő lehetőségek előnyeinek és hátrányainak méltányos súlyozásán kell alapulniuk. Azonban gyakran két további ok is szerepet játszik. Az első az, hogy sok állam kötelességének tekinti a kis nyelvek védelmét; a második az, hogy amikor több nyelv együtt létezik ugyanabban a térben, az államoknak gyakran kell dönteniük az anyagi és szimbolikus erőforrásokkal szembeni követeléseik között. Mindezek miatt az államoknak nyelvpolitikát kell folytatniuk.

Mitmonda kutatás?

Annak érdekében, hogy teljes mértékben megértsük, hogy az államoknak be kell kapcsolódniuk a nyelvi politikába, a nyelvi sokszínűségkényilvánvaló paradoxonjával kell kezdenünk. Az első az, hogy ugyanakkor a sokféleség csökken és növekszik. Objektíven csökken, mert a kis nyelvek erodálódnak vagy akár eltűnnek, a több társadalmi, politikai és gazdasági folyamat összetett kölcsönhatása miatt, ami bizonyos fokú homogenizációhoz vezet. Ugyanakkor növekszik a sokféleség a több millió ember – különösen a jelentős bevándorlással rendelkező nagyvárosokban élők -szubjektív megítélésében.

Az első visszhangzó második paradoxon az, hogy a sokféleség egyszerre tekinthető fenyegetettnek és fenyegetőnek is. Ahogy az imént láttuk, egyes nyelvek kihalással fenyegetnek, vagy már eltűntek, és sok állam jogosan tekinti e nyelvek védelmére vonatkozó egyik kötelességét. Ugyanakkor a különböző nyelvek jelenléte ugyanabban a térben nem feltétlenül békés valóság. Lehet, hogy verseny anyagi és szimbolikus erőforrások, és az államok gyakran felszólítják, hogy döntsön a különböző nyelvek között. Így, hogy a *védelem és a promóció* (mert egyes összetevői a sokféleség *fenyegetett*) vagy *választottbírósi és elhatárolás* (mert egyes összetevői sokszínűség helytelenül vagy helyesen úgy érzékelik, mint *fenyegető* mások), Államok kell részt venni a nyelvi politika.

Illusztrációk és bizonyítékok

Szinte minden esetben nyelvi politika jellemezhető elsősorban „védelem és promóció” vagy „választottbírósi”, bár a két funkció gyakran keveredik.

Főként védelem és promóció:

* ír nyelvű szolgáltatások nyújtása az ír kormány *nyelvi programjának* részeként¹;

* a finn nyelvi törvényben afelszólalókaazonjogának elismerése, hogy azta hatóságokkal együtt használhassák².

Főleg választottbíráskodás és elhatárolás:

* a francia és a holland nyelv használatának szabályozása a brüsszeli régió bíróságain³;

* opcionális anyanyelvi tanfolyamok biztosítása a hamburgi állami iskolákban⁴;

* Kasztília mint a spanyol állam hivatalos nyelve⁵;

* alkotmányos elismerése a stabil nyelvi határok a nyelvi régiók Svájcban⁶.

Védelem és választottbírósi:

* a romániai magyar előadók oktatási és kulturális jogainak alkotmányos védelme⁷;

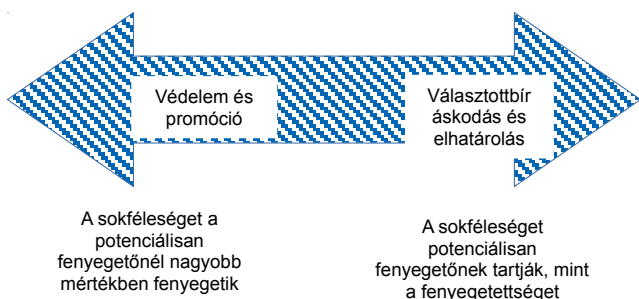
* a dán kisebbség mentesítése a német Schleswig-Holstein tartomány tartományi közgyűlésének öt százalékos képviselői küszöbe alól⁸.

I. politikai vonatkozások

Lehetetlen, hogy egy ország ne rendelkezzen

- 1 www.taoiseach.gov.ie/eng/Irish_Language_Policy/Official_Languages_Scheme_2016-2019.pdf
- 2 www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2003/en20031086.pdf
- 3 www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/1935/06/15/1935061501/justel
- 4 www.diver.uni-hamburg.de/-images/08122016-bericht-hube-ev.pdf
- 5 www.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=1&fin=9&tipo=2
- 6 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf
- 7 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf
- 8 www.verfassungen.de/de/sh/verfassung08-i.htm

nyelvpolitikával. Ez vonatkozik az olyan nemzetek feletti szervezetekre, mint az Európai Unió, és kiterjed minden olyan struktúrára, amely bizonyos területeken hatáskörrel rendelkezik az emberek felett, és belső vagy külső kommunikációt kell folytatnia. A nyelvpolitika iránti igény megállapítását követően azt a politika általános elemzési területén kidolgozott szilárd elvek alapján kell kiválasztani, megtervezni és értékelni, és megfelelően hozzá kell igazítani a nyelvpolitikához. Ezen elvekközül a *legfontosabbak a hatékonyság és a méltányosság*, amelyekkel a Vademecum más bejegyzései is foglalkoznak.

Referenciák és mélyítés

- Arzoz, X. (szerk.) (2008). *A nyelvi sokféleség tiszteletben tartása az Európai Unióban*. Amsterdam: John Benjamins vagyok.
- Bayley, R., Cameron, R., & Lucas, C. (szerk.) (2013). *The Oxford Handbook of Sociolinguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Vigyor, F. (2003). Sokszínűség, mint paradigma, analitikai eszköz és politikai cél. W. Kymlicka & A. Patten (szerk.), *Nyelvi jogok és politikai elmélet* (169–188. o.). Oxford: Oxford University Press.

2 Szükséges-e egy közös nyelv egy életképes demokráciához?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Amegosztott társadalmakkal és intézményi koncepcióval foglalkozó szakértők többsége széles körben egyetért abban, hogy nehezebb stabil és funkcionális demokráciát kialakítani és fenntartani egy olyan országban, ahol több nyelvet és nyelvileg széttagolt közsférát használnak, mint a homogénebb országokban. A 19. századi brit filozófus, John Stuart Mill azt írta, hogy "egy szimpátia nélküli emberek között, különösen, ha különböző nyelveket olvasnak és beszélnek, a képviseleti kormány működéséhez szükséges egységes közvélemény nem létezhet. Az elmúlt években a kutatók megerősítették ezt a tézist. Egy kortárs politikai filozófus, Philippe Van Parijs például azt állítja, hogy a demokrácia szükséges feltételének tekintett közös demók megjelenését egy közös nyelv rendelkezésre állása teszi lehetővé. Azt állítja, hogy nem lehet „életképes demokrácia nyelvileg egységes demók nélkül” (Van Parijs, 2000, 236).

Mit mond nekünk a kutatás?

El kell ismernünk, hogy a mély nyelvi sokszínűség kihívást jelent a demokrácia számára. De ez nem leküzdhetetlen. Svájc példa erre. Ez egy többnyelvű ország lingua franca nélkül, amely 26 kantonra tagolódik, amelyek közül négy kivételével mindegyik hivatalosan egynyelvű. Az ország négy nemzeti nyelvvel (német, francia, olasz és római) és négy nyelvileg elkülönülő közsférával rendelkezik. Mégis széles körben a mai világ egyik legstabilabb és legsikeresebb demokráciájának tartják. A tudósok általában magától értetődőnek tartják a demokrácia svájci modelljének sikerét. Általában sokkal kevésbé érdekli őket a siker, és inkább a nehéz esetekre összpontosítanak. Ennek ellenére egy dolog egy olyan demokrácia, amely csak két vagy három hivatalos nyelven működik. Ugyanennek a célnak több nyelv jelenlétében történő elérése problematikusabb.

Különösen ahhoz, hogy az EU életképes demokráciává váljon, foglalkoznia kell a többnyelvűség kérdésével, mivel 24 hivatalos nyelvvel rendelkezik, és nincs hivatalos lingua franca.

Illusztrációk és bizonyítékok

Az olyan mélyen többnyelvű országok, mint Kanada és Belgium az elmúlt évtizedekben jelentős nehézségekkel szembesültek (lásd a szuverenitásról szóló 1995-ös québeci népszavazást, az intézményi patthelyzetet és a flamand nacionalizmus felemelkedését Belgiumban az 1970-es évek óta). Az érvt ki lehetne terjeszteni az olyan országokra is, mint az Egyesült Királyság (Skóciával), Spanyolország (Katalóniával és Baszkfölddel) vagy Indiával, de ezekben a társadalmakban legalább egy lingua franca – angol, spanyol, hindi – van, amelyet a legtöbb ember beszél, vagy legalábbis megért, ami Belgiumban és Kanadában nem áll fenn. Azok a kutatók, akik megvizsgálták Svájc esetét az etnolingvisztikus sokszínűség kezelése tekintetében, sikerét általában a föderalizmusnak és/vagy intézményei úgynevezett „társulási” jellegének tulajdonítják, amely a hatalommegosztáson, a csoport autonómiáján, a parlamenti helyek és a közmunka arányos elosztásán, valamint a kisebbségek vétóján alapul (Lijphart, 1977). Bár egyetértünk abban, hogy a föderalizmus fontos intézmény, önmagában nem magyarázhatja a svájci demokrácia stabilitását. A szövetségi országoknak megfelelő intézményekre van szükségük a centrifugális tendenciák kiegyensúlyozásához. Ezt az egyensúlyt nem a konzociatív intézmények, hanem a *centripetális intézmények* kínálják fel (lásd Horowitz 1985; Stojanović 2009).

Végezetül úgy véljük, hogy azoknak a társadalmaknak, amelyeknek nincs közös lingua francájuk, más intézményekre – nem csak a föderalizmusra és a konzocializmusra – van szükségük ahhoz, hogy életképes demokráciákká váljanak és/vagy maradjanak. Különösen a többségi szabályon alapuló *centripetális intézményekre* van szükségük. (Természetesen ki kell egészíteni a fékek és ellensúlyok rendszerét, különösen a bíróságokat a „többségi tranny” elkerülése és a kisebbségek jogainak védelme érdekében.)

I. politikai vonatkozások

A centripetális intézmények és mechanizmusok között

az elnök közvetlen és népszerű választására, valamint az alulról felfelé építkező közvetlen demokratikus eszközök, például a népi kezdeményezések és népszavazások gyakori használatára gondolunk, és ezek hozzájárulhatnak a nyelvi sokszínűség harmonikus kezeléséhez a tagállamokban és implicit módon az Európai Unió egészében. Az ilyen intézmények előmozdíthatnák egységes emosz és egy többnyelvű pártokon alapuló pártrendszer kialakulását. Az EU-ban a Lisszaboni Szerződés által 2009-ben bevezetett közelmúltbeli reformok – az Európai Tanács elnökének közvetett választásai és az európai polgári kezdeményezések bevezetése – pontosan ebbe az irányba mutatnak. Ezek azonban valószínűleg elégtelenek (az elnököt nem közvetlenül az uniós polgárok választják meg; a sikeres európai polgári kezdeményezések nem kötelező erejűek és nem váltanak ki népszavazást) az európai pártok valóban többnyelvű rendszerének és a centripetális demokráciának az előmozdítása érdekében. A közelmúltban (2017. április) az olasz kormány által újraindított és Emmanuel Macron francia elnök és Martin Schultz, a német szociáldemokrata vezető által támogatott másik ígéretes ötlet az, hogy az Európai Parlamentben a 73 brit helyet, amely a brexit után üresen marad, egyetlen uniós szintű választókerületre osztják ki. A remény az, hogy ez elegendő ösztönzést nyújthat a pártok számára ahhoz, hogy nemzetek feletti

többnyelvű listákat mutassanak be az európai parlamenti választásokon, vagy akár valódi európai és többnyelvű pártokká váljanak.

Referenciák és mélyítés

- Lijphart, A. (1977). *Demokrácia a plurális társadalmakban*. New Haven: Yale University Press.
- Reilly, B. (2012). Intézményi tervezés a különböző demokráciák számára: Konzocializmus, Centripetalizmus és kommunalizmus Összehasonlítva. *Európai politikatudomány*, 11, 259–270.
- Stojanović, N. (2009). Lehetséges-e a demokrácia egy többnyelvű országban? A svájci tapasztalat és a közvetlen demokrácia paradoxonja. A D. Sinardet & M. Hooge (szerk.) *A demokrácia életképes egységes közvélemény nélkül?* Brüsszel: Re-Bel e-book 3.
- Van Parijs, P. (2000). Európa legyen belga? A demokratikus polgárságról a többnyelvű politikákban. I. Hampsher-Monk & C. McKinnon (szerk.) *állampolgársági igények* (135–153. o.). London: A kontinuum.

3 Képes-e a „szabad piac” kezelni a nyelvi sokszínűséget?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

Általában nincs jó ok arra, hogy beavatkozzanak az egyének közötti spontán interakciókba, amikor ezeknek az interakcióknak az eredményei csak az érintett személyeket érintik. Ez különösen igaz akkor, amikor az árukkal és szolgáltatásokkal a piacokon kereskednek. Sok áru és szolgáltatás esetében azonban nem ez a helyzet. Bizonyos termékek, például alégi közlekedés vagy a honvédelem esetében általában nincs piac. Még ha vannak is piacok, az egyén fogyasztása vagy egy vállalkozás bizonyos áruk termelése hatással lehet mások jólétére vagy más vállalkozások nyereségére. Ilyen esetekben az összehangolatlan egyéni döntések ritkán optimálisak a társadalom számára, és bizonyos mértékű koordinációra van szükség. Az egyéni magatartás és a kollektív optimizmus eredményei közötti eltérés indokolja a kollektív fellépést.

Mitmond nekünk a kutatás ?

Ilyen esetekben a közgazdászok „piaci kudarcról” beszélnek. A piaci hiányosságok különböző formákban jelentkeznek, ideértve a piaci tranzakciók mellékhatásait, az aszimmetrikus piaci szereplőket és bizonyos áruk esetében a hiányzó vagy hiányos piacokat. Ez a jelenség közös abban, hogy aszemély egyénileg mérlegeli az előnyöket és költségeket, figyelmen kívül hagyja azta hatást, amelyet cselekedetei másokra gyakorolnak. Ennek eredményeként a saját maga és az összes többi tevékenység kumulatív előnyeit alábecsülik („pozitív externáliát”) vagy túlbecsülik („negatív externália”). Az első esetben nem hoz olyan intézkedéseket, amelyek a társadalom egésze számára a költségeknél nagyobb haszonnal járnak; a második esetben olyan intézkedéseket hoz, amelyek költségei meghaladják a vállalat számára keletkező előnyöket. Ha a határozat termékértékesítésre vagy szolgáltatásnyújtásra vonatkozik, ez az első esetben alulteljesítést, az utóbbi esetben pedig túlkínálatot eredményez. Általános szabályként tehát az egyéni magatartás nem eredményez kollektív optimális magatartást.

Illusztrációk és bizonyítékok

Amiről itt beszélünk, az az úgynevezett „külsőség” (pozitív) sajátos típusa, amely az úgynevezett kollektív – vagy közjavak – esetében fordul elő. A kollektív áru olyan áru, amelyet bármely egyén fogyaszthat vagy értékelhet anélkül, hogy csökkentené egy másik egyén lehetőségeit arra, hogy ugyanazt a terméket fogyasztsa.

Klasszikus példák a televíziós programok vagy a műalkotás csodálatából eredő esztétikai élvezet. Hasonlóképpen a nyelvhez kapcsolódó közjavak közé tartozik a közokiratok vagy utcatáblák kisebbségi nyelven való rendelkezésre állása. A kétnyelvű utcatáblák rendelkezésre bocsátásához való hozzájárulás minden olyan személy javát szolgálná, akinek a megjelölések segítenének, de a személy csak a saját előnyét venné figyelembe a hozzájárulásukról való döntés során, és így a hozzájárulásuk összege kevesebb lenne, mint a teljes elért haszon. Ha minden egyes személy saját maga dönt, az alacsony önkéntes hozzájárulásokhoz vezetne (ha van ilyen). Ezzel szemben aközös fellépéssel az emberek könnyen megállapodhatnak egy másik jobb eredményben. Mivel a szükséges tárgyalások meglehetősen költségesek lehetnek, előfordulhat, hogy a döntéshozónak koordinátorként kell eljárnia.

Vegyünk egy egyszerű példát: Az Apollon (a továbbiakban: A) görög éttermet, a Daphne pedig egy éjszakai bárt üzemeltet ugyanabban a görög negyedben. Az ügyfelek vonzása érdekében posztereket állítottak fel, amelyek a turistákat a környékükre irányítják. Minél több pénzt költenek jelekre, annál több ember kap tájékoztatást. Azáltal, hogy 5000 eurót költenek, vonzzák az embereket a városközpontból; 10000 euróval a középvárosi körön belül élő emberek; 15000 EUR-val akülső területekről érkezők; és 20 000 euróért az egész városból.

AzApollon és a Daphne dönthet úgy, hogy nem járul hozzá semmilyen hozzájáruláshoz, vagy 5000 vagy 10000 EUR összegben; így összesen 0, 5000, 10 000, 15 000 vagy 20 000 euró állna rendelkezésre. Mindketten hozzárendelnek bizonyos értékeket a jelekhez. A Daphne a középén lévő jeleket 4000 EUR-ra, az átlagos gyűrűben 8 000 EUR-ra stb. becsüli, és az Apollo úgy véli, hogy a középső táblák 3 000 EUR-t tesznek ki, a 6 000 EUR átlagos gyűrűn belül stb. Az egyes táblák után keletkező bruttó (ezer euróban kifejezett) juttatásokat a fenti ábra bal oldalán adják meg a hozzájárulásuk különböző szintjei tekintetében.

A nettó juttatások megszerzéséhez a járulékokat le kell vonni a bruttó juttatásokból, amint az az ábra jobb

oldalán látható. Ha az Apollo 5000 eurótfizet, egyértelmű, hogy a Daphne azzal éri el a legmagasabb nettó előnyököt (400 eurónak felel meg), hogy nem hoz semmit. Ez az Apollo bármely hozzájárulására vonatkozik. Apollo viselkedése szimmetrikus. Ebben az esetben nincs jel telepítése.

Az összehangolt fellépés javíthatja mind az 5000, illetve 10000 EUR, a Daphne 10000 EUR és az Apollo 5 000 EUR hozzájárulását. A legmagasabb összesített nettó érték akkor érhető el, ha mindegyik 10000 EUR-val járul hozzá a panelek mindenhol történő telepítésével.

A közokiratok egy másik példa a nyelvi vonatkozású árukra, amelyek használata lényegében szimbolikus értéket teremt. Sok ember számára azonban nagyon fontosak az olyan szimbolikus szempontokra vonatkozó szabályok, mint például az ország hivatalos neve vagy a fontos intézmények különböző nyelveken.

Politikai következmények

A számos nyelvi tárgy rendelkezésre bocsátásával kapcsolatos egyedi döntésekből eredő externáliák miatt a nyelvpolitikát nem szabad az egyének spontán interakciójára bízni. Összehangolt fellépésre van szükség, és az állami szektornak fontos szerepe van.

		A		
		0	5	10
D	0	0	3	6
	5	4	8	12
	10	8	12	16
	0	0	-2	-4
5	-1	3	7	
10	-2	2	6	

Bruttó egyéni nyereség (balra) és nettó egyéni nyereség (jobbra)

Hivatkozások és kiegészítő leolvasások

Vigyor, F. (2003). Közgazdaságtan és nyelvtervezés. *Aktuális kérdések a nyelvi tervezésben*, 4, 1–66. [Reprinted In Ricento, T. (Ed.) (2015). *Nyelvpolitika és tervezés: Kritikus fogalmak a nyelvészetben*. New York: Routledge.]

Hindriks, J. & Myles, G. D. (2006). *Köztes közgazdaságtan*. Cambridge esetében: Az MIT Press.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (következő). A nyelvpolitika és a nyelvi igazságosság gazdasági megközelítése. In M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (szerk.), *Nyelvpolitika és nyelvi igazságosság: Gazdasági, filozófiai és szociálnyelvi megközelítések*. Heidelberg: Springer vagyok.

4 Miért hasznos egy jó tipológia a nyelvi politikák kiválasztásában és kialakításában?

François Grin, Marco Civico, Genfi Egyetem

Mint minden más politika, a nyelvi politikák is sokféle formában jelennek meg a kontextusuktól, célkitűzéseiktől és működési módjuktól függően. Ez felveti azt a kérdést, hogy hogyan írjuk le és osztályozzuk őket. Az egyszerű tipológiák azonban nem mindig elegendők. Az integrált nyelvpolitikai terv kidolgozásakor hasznos lehet egy részletesebb osztályozás, mivel arra kötelez bennünket, hogy a politika számos olyan jellemzőjét pontosítsuk, amelyeket egyébként figyelmen kívül hagytak volna. Ahelyett, hogy egyetlen dimenzióra összpontosítsunk, egy valóban hasznos tipológiának több dimenziót kell egyesítenie, és minden egyes szakpolitikai intézkedést az egyes dimenziók szerint kell leírni.

Mitmond a kutatás?

A nyelvi politikában nincs bezárt vagy a priori dimenziók listája. Milyen dimenziók számítanak, és hogyan lehetfinoman gyökerezni a szociálnyelvi valóságot az egyes dimenziókban, a helyi körülményektől függ. Ugyanakkor nyolc dimenzió (néhány klasszikus, mások újabb) általában releváns az integrált nyelvi politikai terv kialakítása szempontjából meghatározott helyzetekben:

1. A tartomány az emberi tevékenység hagyományos kategorizálása, amelyben a nyelveket kifejezetten használják. A domáinek többé-kevésbé finoman azonosíthatók. Kiindulópontként olyan főbb területekkel kezdhetünk, mint az oktatás, az igazságszolgáltatásrendszer, aközigazgatás és a közszolgáltatások, a média, a kultúra, a gazdaságitevékenységés atársadalmiélet.
2. Szféra, amelymegkülönbözteti az elsősorban a nyelvhasználatra irányuló politikákat a magán-, a köz- vagy az állami szférában.
3. A jólétre gyakorolt hatások, amelyek különbséget tesznek az elsősorban a források hatékony elosztására vagy az erőforrások méltányos elosztására összpontosító intézkedések között.
4. A variable célok, azaz azok a változók, amelyek segítségével a politika működni fog: a legtöbb nyelvpolitikai intézkedés arra összpontosít, hogy az emberek képesek-e használni a nyelvet (azaz készségeiket), hogy milyen lehetőségeik vannak a nyelv használatára (például hány területen lehet ezt megtenni?), valamint annak jelzésére, hogy az emberek valóban szeretnék használni a kisebbségi nyelvet.

5. A politikai tárgyak gazdaságinneurája. Ez a gazdasági jelleg aldimenziókra bontható, mint például „árak” v. „szolgáltatások”, „hasznok” v. „költségek”, vagy „bemenetek” v. „outputs” v. végső „eredmények” egy szakpolitikai intézkedés esetében). A gazdasági jelleg tág fogalom, amely nemcsak anyagi vagy pénzügyi értékeket foglal magában, hanem szimbolikus értékeket is.

6. Az instrument, amely különbséget tesz a „megbízás és ellenőrzés” között, amely a kötelezőpolitikákat jellemzi (pl. amikor rendelkezésre kell bocsátani a bírósági eljárások fordítását) és az „ösztönzőket”, amelyekben a szereplőket bizonyos nyelvek használatára ösztönzik (pl. ha a tisztviselők kétnyelvűvé válásuk esetén bónuszt kapnak).

7. T type, amely megkülönbözteti a korpusztervezést és a státusztervezést (a különböző nyelvek egymáshoz viszonyított helyzetére vonatkozó szabályozások, pl. a hivatalos elismerés, az oktatási rendszerben, a munkaerőpiacon való használat stb.).

8. Abeavatkozás intralingvisztikus orientációja (pl. szájon át történő alkalmazás v. írott; írásai rendszermegválasztása, helyesírási reform, lexikográfiai vagy terminológiai fejlesztés stb.).

Illusztrációk és bizonyítékok

A nagy külföldi születésű és társadalmi-gazdaságilag sokszínű népesség jelenléte miatt Genf városa nagyon többnyelvű, bár az egyetlen hivatalos nyelve a francia. A város politikája az, hogy felhívja a gyermekek figyelmét az iskola előtti oktatásra (amelyet a város támogat). A politika végrehajtása a *Language Awakening Project* részeként történik, amely plakátokat, történeteket, énekléseket és egyéb olyan tevékenységeket foglal magában, amelyek lehetővé teszik a gyermekek számára, hogy felfedezzék az osztályteremben felidézett nyelveket (Candelier, 2003).

Nyelvpolitikai intézkedésként a *Language Awakening projekt* a következőképpen jellemezhető:

1. Mező: oktatás (iskola előtti)
2. Gömb: főként állami (a „nyelvi ébredést” önkormányzatilag támogatott létesítményekben biztosítják)
3. Nos – hogy Hatások: főként elosztás (a nyelvek egyenlő méltóságának elismerése)

4. Célváltozó: elsősorban a gyermekek nyelvi sokszínűséghez való hozzáállására összpontosított
5. Gazdasági jelleg: nem piaci szolgáltatás nyújtása
6. Eszköz: főként „rend éellenőrzés” (a személyzetet erősen ösztönzik a nyelvi ébredés használatára; gyermekek vagy szülők nem tudnak visszalépni)
7. Típus: nyelvi státusz
8. Intralingvisztikus orientáció: elsősorban szóbeli, alternatív módon írásbeli-receptív

Politikaikövetkezmények

Hasznos a szakpolitikai intézkedések leírása olyan méretek felhasználásával, amelyek elég nagyok ahhoz, hogy:

- ▶ a javasolt intézkedés következményeinek azonosítása és az abban belüli következetlenségek elkerülése;
- ▶ biztosítsa a különböző intézkedések közötti összhangot, és ezáltal a nyelvpolitika egészének következetességét;
- ▶ helyesen azonosítja az összetettség azon megnyilvánulásait, amelyeket figyelembe kell venni;
- ▶ megkönnyíti az összehasonlítható korábbi

intézkedések azonosítását az új politika hatásainak relevánsabb nyomon követése érdekében;

▶ Elismerje a különböző szereplők szerepét a közigazgatásban és a civil társadalomban, és segítse elő részvételüket a politikák kialakításában és végrehajtásában.

Interdiszciplináris munkacsoportot kell létrehozni a szélesebb cselekvési tervben szereplő egyes szakpolitikai intézkedések jellemzésére.

Hivatkozások és elmélyítés:

Candelier, M. (2003) (Ed.). *A nyelvébredése az általános iskolában. Evlang: az európai innováció felülvizsgálata*. Brüsszel: Boecktl.

Cassels Johnson, D. (2013). *Nyelvpolitika*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Összehasonlító nyelvi politika és értékelés. G. González Núñez & R. Meylaerts (szerk.), *Fordítás és Közpolitika* (83–112. o.). London: Routledge vagyok.

Hult, F. & Cassels Johnson, D. (2015). A nyelvi politika és tervezéskutatási módszerei: *Gyakorlati útmutató*. Chichester, Egyesült Királyság: Wiley-Blackwell vagyok.

A nyelveket többnyelvű üdvözlőtáblák elhelyezésével, a szülőknek szóló többnyelvű tájékoztató füzetek megírásával és a gyermekek arra való ösztönzésével teszik láthatóvá, hogy bizonyos szavakat anyanyelvükön osszanak meg.

A nyelveket dalok és rímek hallják (a személyzetet arra ösztönzik, hogy gyűjtsék össze a szülőktől)

A nyelvek énekelnek: különböző nyelveken hallanak és énekelnek dalokat, a gyerekek fokozatosan megtanulják azonosítani őket

A nyelveket „s”-nek nevezik, kétnyelvű történelemkönyveket használva, amelyek lehetővé teszik a különböző nyelvekből származó szavak használatát

A nyelvek meg vannak írva, és a gyermekek figyelmét – akár osztályban, akár kirándulások során – felhívják a különböző nyelveken írt szöveges elemekre, esetleg különböző ábécék használatával.

Az iskolák és a szülők, valamint a gyermekek között a különböző nyelveken könyveket és CD-ket kölcsönöznek.

PÉLDÁK A NYELVISMERETI STRATÉGIÁKRA A GENFI ÓVODÁKBAN.

Forrás: ville-geneve.ch/themes/petite-enfance-jeunesse-loisirs/petite-enfance/eveil-langues

5 Hogyan lehet azonosítani és mérni a nyelvi hátrányt?

Brian Carey, Andrew Shorten, Limerick Egyetem

A mobilitást és befogadást előmozdító közpolitikák számára az egyik legnagyobb kihívás a polgárok nyelvi készségeiből eredő társadalmi hátrányok kezelésének módjai. Néha könnyű felismerni, hogy az emberek nyelvi okokból hátrányos helyzetben vannak, például amikor a domináns nyelvet nem beszélő bevándorlók nem tudnak részt venni a közéletben. Mivel azonban bizonyos nyelvi hátrányok nem azonnal láthatók, széles körű egyetértésre van szükség azok azonosításának és mérésének módjáról.

Mitmond a kutatás?

A MIME projekt keretében végzett elméleti munka arra enged következtetni, hogy a nyelvi hátrányok azonosításának és mérésének különböző módjai vannak (Carey, közelgő; Lerövidítés, 2017). Az intuitív megközelítés az, hogy meg kell vizsgálni azoknak az embereknek a számát, akikkel valaki hatékonyan kommunikálhat. Ezt nevezzük kommunikációs lehetőség modellnek, és hasznos mutató lehet a döntéshozók számára, mivel a társadalmi hátrányok és a lehetséges kommunikációs lehetőségek gyakran negatívan korrelálnak egymással. Ez a modell azonban félrevezető is lehet, mivel valaki megelégszik a helyzetével, még akkor is, ha viszonylag kevés emberrel tud kommunikálni. A probléma megoldásához inkább egy Preference Satisfaction Model-t használhatunk, amely azt mondja, hogy egy személy nyelvi hátrányban van, ha nyelvi okokból nem tudja megtenni, amit akar, például amikor egy személy nem tud kielégítő munkát szerezni az előnyben részesített foglalkoztatási területén, mert nem rendelkezik idegen nyelvi készségekkel. Ez a megközelítés azonban félrevezető is lehet, mivel azt jelzi, hogy azok, akik elégedettek a korlátozott lehetőségekkel, nem szenvednek hátrányt.

Ezt a problémát viszont úgy lehet megoldani, hogy összehasonlítjuk az embereket társadalmilag elfogadott források vagy eredmények listájához való hozzáférésük alapján. Például az erőforrásokhoz való hozzáférés modellje szerint a nyelvi okokból korlátozott foglalkoztatási lehetőségek a preferenciáktól és a kommunikációs lehetőségektől függetlenül nyelvi hátrányt jelentenek, mivel az általánosan értékelt forráshoz – jövedelemhez képest – hátrányos helyzetben vannak. Ugyanakkor a képességmegközelítési modell ugyanúgy zajlik, de ahelyett, hogy azt kérdeznék, hogy egy személy mit tud

vagy képes megszerezni, azt kérdezi, hogy mit tud és mit tehet. Ezért a lista olyan eredményekből áll, mint a jó egészség- vagy környezetvédelmi ellenőrzés, és jelzi, hogy a nyelvi hátrány azért merül fel, mert egy személy nyelvi okokból nem rendelkezik tényleges szabadsággal ahhoz, hogy ezeket megtegye.

Illusztrációk és bizonyítékok

A táblázat összefoglalja az egyes modellek látnivalóit és hiányosságait. A köztük lévő különbségeket úgy lehet szemléltetni, ha figyelembe vesszük azt a bevándorlót, aki nem beszél a domináns helyi nyelvet, de mégis elégedett az életével és a munkájával. Míg az első két modell eltérő a nyelvi hátrányok tekintetében, az utóbbi kettő eltérő következtetésekre fog jutni az emberek összehasonlításához használt forrásoktól és eredményektől függően. Például, ha az olyan forrásokat is figyelembe vesszük, mint a politikai hang vagy az olyan eredmények, mint a közéletben való részvétel lehetősége, arra a következtetésre juthatunk, hogy az elégedetlenség hiánya ellenére hátrányos helyzetben van.

I. politikai vonatkozások

A különböző modellek különböző célokra alkalmasak lehetnek. A kommunikációs lehetőség modellje például könnyen hozzáférhető információkat használ fel, és ezért helyénvaló lehet eldönteni, hogy a legtöbb nyelvtanulási programot kell megcélozni. Másrészt a kapacitásalapú megközelítéshez több információra van szükség, de segíthetne jobban megérteni a kiszolgáltatott csoportok, például az idősebb bevándorlók igényeit, akik nem beszélnek a helyi nyelvet. Ugyanakkor a preferencia-elégedettségi modell egyik vonzereje az, hogy visszatárolhatja az olyan politikák végrehajtását, amelyek célkitűzéseit nem támogatják széles körben, de ezt csak akkor teheti meg, ha a döntéshozók megbízható és átfogó információkhoz jutnak a polgárok valódi preferenciáiról. Végezetül a források elosztására és a kapacitásra vonatkozó megközelítési modellek a leghasznosabbak a társadalmi nyelvi rendszereinek általános méltányosságának értékelésében.

Bár nehéz lehet széles körű társadalmi konszenzust elérni a bevonandó forrásokkal vagy eredményekkel és azok osztályozásával kapcsolatban, előfordulhat, hogy a társadalmi minimumot néhányukkal kapcsolatos konszenzus elérése révén is meg lehet határozni.

Hivatkozások és elmélyítés:

Carey, B. (következő). A nyelvi előny preferencia-elégedettségi modellje. *A nemzetközi társadalmi és politikai filozófia kritikai felülvizsgálata*. doi.org/10.1080/13698230.2016.1270905

Rövidítés, A. (2017). A nyelvi hátrányok négy felfogása. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 38, 607–621.

Modell	Fogalom meghatározás	Előnyök	Hátrányok
Kommunikációs lehetőségek	„A” nyelvi előnnyel rendelkezik B-vel szemben, ha A több emberrel tud kommunikálni.	Intuitív és ezért széles körben elfogadott. Egyszerű alkalmazni.	Néha az intuitív.
A preferenciák elégedettsége	„A” nyelvi előnyt élvez B-vel szemben, ha nyelvi okokból nagyobb mértékben teljesülnek A preferenciái.	Intuitív és ezért széles körben elfogadott. Erős erkölcsi indokolás.	Néha az intuitív. Nehezen alkalmazható.
Az erőforrásokhoz való hozzáférés	„A” nyelvi előnnyel rendelkezik B-vel szemben, amikor A nyelvi repertoárja jobb hozzáférést biztosít számára a fontos erőforrásokhoz.	Az embereket ugyanazon kritériumok alapján hasonlítják össze, erkölcsileg jelentősek és a nyilvánosság számára hozzáférhetőek.	Társadalmi nézeteltérés az erőforrások relatív fontosságáról. Nehéz lehet alkalmazni.
Kapacitásalapú megközelítés	„A” nyelvi előnnyel rendelkezik B-vel szemben, ahol A nyelvi nyilvántartása elősegíti az értékes emberi funkciók ellátását.	Az embereket azonos, erkölcsileg jelentős, nyilvánosan hozzáférhető és széles körben elfogadott kritériumok alapján hasonlítják össze.	Társadalmi nézeteltérés a műveletek relatív fontosságáról. Nehéz lehet alkalmazni

6 Mi a „komplex megközelítés” a nyelvi politikák kiválasztásában és kialakításában?

Marco Civico, François Grin, Genfi Egyetem

Az összetett megközelítés alkalmazása a hagyományos megközelítés kiszélesítését jelenti az „upstream” szakpolitikaidöntések és azok „downstream” eredményei közötti kapcsolat tekintetében. Míg az előbbieket célja az utóbbi befolyásolása (a politikák továbbra is bizonyos célokat követnek), a közöttük fennálló kapcsolat általában összetettebb, mint a hagyományos elméletek feltételezik. Ugyanakkor a terület valóságai nagyon eltérőek lehetnek. E két okból kifolyólag nincs egységes politika, és az összetett megközelítések választ adnak erre a kihívásra. Ez minden politikatípusra vonatkozik. Az Európai Bizottság által 2009-ben közzétett „Hatásvizsgálatiiránymutatások” már meglehetősen egyértelműek, kijelentve, hogy a szakpolitikák végrehajtásának és értékelésének mindig figyelembe kell vennie a környezeti, gazdasági és társadalmi hatásokat, valamint minden olyan külső tényezőt, amely pozitív vagy negatív hatással lehet a politikára. Mindazonáltal, bár a politikai döntéshozók gyakran felismerik az összetettséget, ritkán kapnak formális meghatározást, nemhogy elemzési keretet.

Mit mond a kutatás?

A komplexitás elméletének kutatása azt mutatja, hogy a nyelvi kérdések számos konkrét kritériumnak megfelelnek, és ezért összetett kérdéseknek minősülnek. A nyelvi problémáknak többek között nem lineáris dinamikái vannak (pl. olyan folyamatok, mint a nyelv elsajátítása, a nyelv hanyatlása és a nyelvmegtartás felgyorsítása vagy lelassulása, és néha visszafordítása). Jellemzőjük a visszacsatolási hurkok (gondolkozz az öntáplálási nyelv használatára) és eltérő jellemzőkkel rendelkeznek az aggregáció különböző szintjein (például a személy és a vállalat kommunikációs igényei eltérőek).

Az összetett beavatkozási terv meghatározása többek között azt jelenti, hogy a nyelvi kérdések mindig más területekkel, például az oktatási rendszerrel, a jogi rendelkezésekkel, a demográfiai és munkaerő-piaci fejleményekkel kapcsolatos kérdéseket vetnek fel. A nyelvi politikáknak mindig vannak tovagyűrűző hatásai a nyelvi szférán kívül. Az összetettség elmélete azt mutatja, hogy egy jól célzott és hatékony politikának el kell ismernie azokat az összetett hálózatokat, amelyek a nyelvi kérdéseket nem nyelvi okokhoz és következményekhez kötik.

Illusztrációk és bizonyítékok

A nyelvi politikák összetettségek hiánya miatt néha nem érik el céljukat (céljaikat); az összetett integrált politikák általában véve jobbak. Például a függetlenséget követő ír nyelvpolitika általában csalódást keltő eredménnyel járt, mivel túlságosan az iskolai kontextusra összpontosított, és főként elhanyagolta a nem oktatási változókat (például az ír nyelvhez való hozzáállást). Másrészt az Euskera Baszkföldön történő népszerűsítése sikeresebbnek bizonyult, mivel a nyelvpolitikai terv nemcsak az iskolával kapcsolatos intézkedéseket, hanem a felnőttképzéseket, az ad hoc intézmények létrehozását és a figyelemfelkeltő kampányokat is tartalmazta.

Politikai következmények

Az általános elv az, hogy „olyan összetett politikákat kell kidolgoznunk, mint az általuk kezelt kérdések”. Ez néhány gyakorlati útmutatót jelent a nyelvi politikákra vonatkozóan.

A kiválasztási és tervezési szakaszban:

► A nyelvi problémák soha nem „csak” nyelvi problémák. A beavatkozási stratégia kidolgozása előtt interdiszciplináris csoportot kell létrehozni annak értékelésére, hogy a szóban forgó kérdés milyen mértékben terjed ki a különböző területekre, hogy felmérje az együttműködés szükséges szintjét, és meghatározza a nyomon követéshez és az értékeléshez szükséges összetett mutatókat.

► A cselekvési terv nem alapulhat kizárólag a nyelvi tudományokon. A fejlesztésért felelős csapatnak interdiszciplinárisnak kell lennie, a nyelvi kérdésekben különböző nézőpontokból álló szakértőkkel.

A végrehajtási szakasz alatt és után:

► a politikát nyomon kell követni annak ellenőrzése érdekében, hogy a programot helyesen hajtják-e végre, valamint annak ellenőrzése érdekében, hogy a különböző szolgálatok között megfelelő információáramlás van-e, az állandó kiigazítás biztosítása érdekében. A komplexitással kapcsolatos kutatások azt mutatják, hogy a változás nem történik rendszeresen. A változás nélküli hosszú időszakok hirtelen és drámai változásokkal váltakozhatnak (a

„fordulópontokon”).

► az utólagos értékelésnek az átfogó tervezés részét kell képeznie. Értékelnie kell a szakpolitika közvetlen hatását, valamint a nem nyelvi változókra gyakorolt hatásait, hogy szisztematikusabban azonosítsa a váratlan vagy nem szándékolt hatásokat (vagy azok hiányát).

A folyamatot az alábbi ábra foglalja össze.

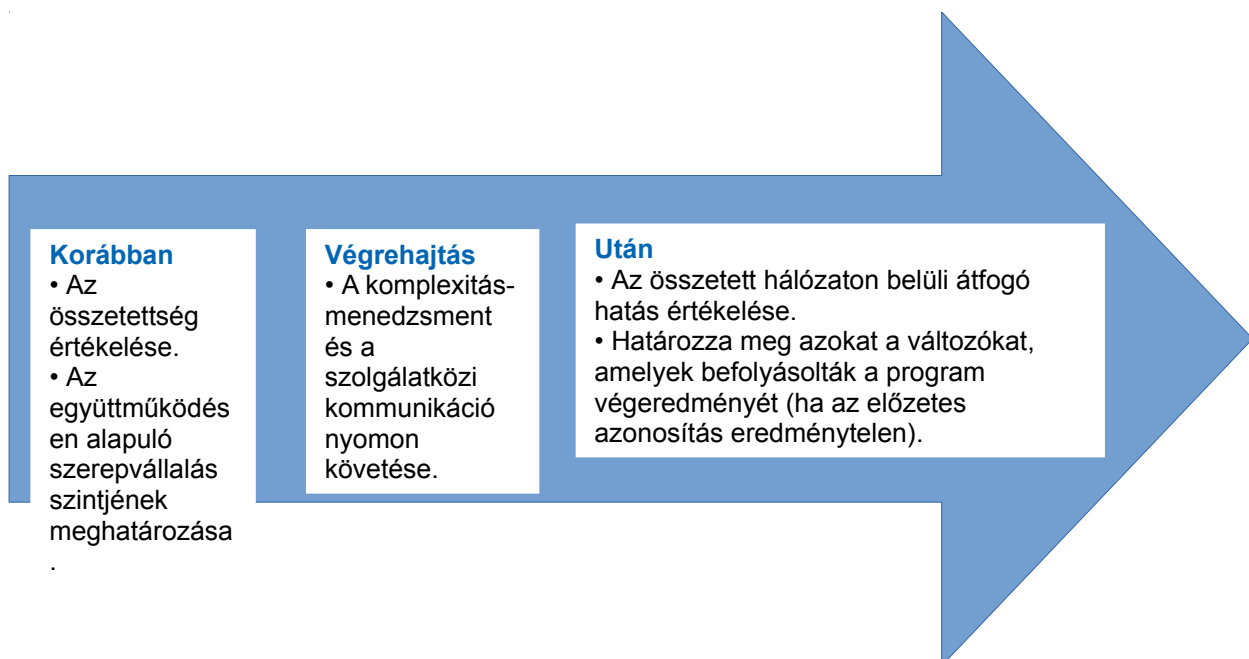
Hivatkozások és elmélyítés:

Európai Bizottság (2009). *Hatásvizsgálati iránymutatások*. SEC (2009) 92.

Geyer, R. & Cairney, P. (szerk.) (2015). *Kézikönyv a komplexitásról és a közpolitikáról*. Cheltenham: Edward Elgar vagyok.

Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Összehasonlító nyelvi politika és értékelés. G. González Núñez & R. Meylaerts (Eds). *Fordítás és közpolitika* (83–112. o.). London: Routledge vagyok.

Terem, G. (2011). *Összetettség, intézmények és*

Korábban

- Az összetettség értékelése.
- Az együttműködés alapuló szerepvállalás szintjének meghatározása

Végrehajtás

- A komplexitás-menedzsment és a szolgálatközi kommunikáció nyomon követése.

Után

- Az összetett hálózaton belüli átfogó hatás értékelése.
- Határozza meg azokat a változókat, amelyek befolyásolták a program végeredményét (ha az előzetes azonosítás eredménytelen).

közpolitika. Agilis döntés-Making egy turbulens világban. Cheltenham: Edward Elgar vagyok.

7 Miért kellene a demó-nyelvi előrejelzéseket alapul venni a nyelvi szakpolitikai döntésekben?

Marác László, Universiteit van Amsterdam

Az európai tudományos és nyilvános diskurzus nagy részében nyilvánvalónak tűnik, hogy a lingua franca dominánsnak kell lennie, és az angol lesz. A nyelvi hegemonia (bármelyik domináns nyelv) problematikus jellemzői mellett a hatalomátalakító geopolitikai konstellációk nem feltétlenül kedveznek ennek a forgatókönyvnek – beleértve a globális angol nyelv folyamatos bővülését. Az angol nyelv hegemonikus helyzete a 20. században az angol nyelvű országok növekvő befolyásából ered (Phillipson, 2009). A 21. században azonban ez a politikai és gazdasági uralom várhatóan csökkenni fog, és nem egyértelmű, hogy az angol szerepe vitathatatlan marad.

Mit mond a kutatás?

A 20. század elősegítette az angol nyelvű országok politikai és kereskedelmi terjeszkedését. A kommentátorok azzal érveltek, hogy az angol álláspont megkérdőjeleződik, mivel az Egyesült Államok világhatalma a 21. század elején meghaladta csúcspontját (Moul and Morris, 2003; Ostler, 2006). Ostler (2010) azt is javasolja, hogy a nyelvi technológiák, különösen a gépi fordítás fejlesztése gyengíteni fogja a globális lingua franca jelentőségét. Ez lehetővé teszi más szélesebb kommunikációs nyelvek számára, hogy lingua franca globális státuszt szerezzenek, vagy legalábbis megőrizzék pozíciójukat, mint a lingua franca regionális szintű kommunikációjának fontos tényezőjét, beleértve az Európai Unió (EU) területét is. A geopolitikai hatalmi egyensúly fokozatos fejlődése valószínűleg bizonyos államok vagy államok konzorciumainak világügyeire gyakorolt befolyás növekedéséhez vezet.

Az EU demokratikus súlya csökken, de továbbra is jelentős gazdasági szereplő. Az államok más csoportjai, például a Sanghaji Együttműködési Szervezet vagy az Eurázsiai Unió valószínűleg nagyobb befolyásra tesznek szert. E szervezetek egyre nagyobb befolyása a világ ügyeire azt is jelenti, hogy nyelvük és nyelvpolitikai elképzeléseik hosszú távon valószínűleg még fontosabbak lesznek.

Illusztrációk és bizonyítékok

A kommunikáció számos szélesebb nyelve már verseng a globális angol nyelvvel a lingua franca (regionális) státuszért. A Szovjetunió korábbi régióiban az orosz

még mindig regionális lingua francaként használják. Egy olyan ország, mint Kazahsztán a jelenlegi szovjet és orosz pályán, hivatalos háromnyelvű nyelvpolitikát fogadott el, amely egyformán fontos státuszt biztosít kazah, angol és orosz számára. Az eurázsiai kontinens keleti részének területét lefedő sanghaji katonai együttműködés két hivatalos nyelve az orosz és a mandarin kínai. Közel 900 millió mandarin kínai messze a leghonosabban beszélő (kb. háromszor több, mint az angol jelenleg). Az afrikai kontinensen a legtöbb korábbi francia gyarmati államban továbbra is a francia nyelv a fő lingua franca, 2060-ra pedig 370–770 millió francia felszólalót prognosztizálva a demográfiai előrejelzések; a spanyol mint lingua franca létfontosságú kommunikációs szerepet játszik az amerikai kontinensen, többek között a migrációt és a demolingvista evolúciót követően az Egyesült Államokban. A szélesebb körű kommunikáció más fontos nyelvei, például a hindi, maláj és portugál nyelveket is fel lehetne venni a regionális versenytársak globális angol nyelvű listájára.

Politikai következmények

Röviden, a globális geopolitikai fejleményeknek ahhoz kell vezetniük, hogy előre jelezzük a regionális vagy globális lingua franca használatát, beleértve az angolt, de számos más nyelvet is, beleértve a mandarin kínai, spanyol, arab, hindi, orosz, bengáli, maláj, portugál, urdu, japán, francia, német, perzsa és Javanese nyelveket. A fenti táblázatban ezeket a nyelveket a felszólalók száma szerint osztályozzák, egyértelmű, hogy a „nyelvi franca beszélőinek” száma, és így az „összes felszólalók” száma nagyon közelítő.

A különböző előadói kategóriák számán kívül a versengő nyelvek földrajzi eloszlása és koncentrációja, valamint presztízsük és státuszuk is számít. A nyelvi dinamikát formáló politikai, gazdasági és demográfiai tényezők összetett kölcsönhatása azt sugallja, hogy egy jövőorientált európai nyelvpolitikában a nyelvek széles körét kell figyelembe venni.

Az uniós tagállamok nagyobb teret biztosíthatnának az iskolai tantervekben említett nyelveknek, különösen azáltal, hogy nyelvközpontú politikájukat nem korlátozzák kizárólag az anyanyelv és az angol nyelv oktatására. Ez a nyitottabb megközelítés összhangban van a bizottsági ajánlással (2008/566: 7) hogy a szélesebb kommunikációs nyelvek oktatása fontos a

versenyképesség fellendítése és a globális kereskedelmi szféra lehetőségeinek javítása szempontjából.

Referenciák és mélyítés

Az Európai Közösségek Bizottsága (2003). A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A nyelvtanulás és a nyelvi sokszínűség előmozdítása: Cselekvési terv 2004–2006.COM (2003) 449 végleges.

Az Európai Közösségek Bizottsága (2008). A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Többnyelvűség: előny Európa számára és közös kötelezettségvállalás. COM(2008) 566 végleges. Brüsszel: 18.9.2008.

Európai Bizottság (2006. február). Europeans and their Languages (Európaiak és nyelveik), 243. sz. Eurobarométer tematikus felmérés <https://webgate.ec.europa.eu/ebsm/api/public/deliverable/download?doc=true&deliverableId=37732>

Európai Bizottság (2012. június). Az európaiak és nyelveik, 386. sz. Eurobarométer tematikus felmérés <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Moul, J. & Morris, M. A. (2003). *Nyelvek a globalizálódó világban*. Cambridge esetében: Cambridge University Press.

Ostler, N. (2006). *Az Ige birodalmi: A világ nyelvtörténete*. London: Harper Perennial vagyok.

Ostler, N. (2010). *Az utolsó Lingua Franca: Babel*

viisszatéréséig. New York: Walker vagyok.

Phillipson, R. (2009). *A nyelvészeti birodalom folytatódik*. New York: Routledge vagyok.

Nyelv	Összes felszólaló (M)	Anyanyelvi beszélők (M)	Felszólalók lingua franca (M)
1 Magyar	1143	331	812
2 Kínai mandarin	1051	873	178
3 Spanyol	389	329	60
4 Arab	346	206	140
5 Hindi	302	182	120
6 Orosz	254	144	110
7 Bengáli	250	181	69
8 Malajziai/Indonézia	202	55	147
9 Portugál	193	178	15
10 Urdu	154	61	93
11 Japán	126	125	1
12 Francia	118	68	50
13 Német	118	90	28
14 Perzsa	109	36	73
15 Jávanézia	85	85	0

Anyelvek osztályozása a felszólalók összlétszáma szerint (az Ostler-től kiigazítva, 2017:227)

8 Hogyan befolyásolja az idegennyelv-oktatás a migráció költségeit?

Michele Gazzola, Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Humboldt-Universität zu Berlin

A gazdaság azt sugallja, hogy a tőke és a munkaerő mobilitása hozzájárul az erőforrások jobb elosztásához és ezáltal a gazdasági hatékonysághoz. A munkaerő mobilitása különösen hozzájárul a régiók strukturális munkanélküliségi rátái közötti egyenlőtlenségek csökkentéséhez. A nyelvi szempontból eltérő kontextusban, például az EU-ban azonban az idegen nyelvek megfelelő ismeretének hiánya akadályozhatja a munkaerő mobilitását. Az új nyelv elsajátítása költséges, és befolyásolhatja a mobilitási döntéseket. A nyelvi politika segítheti az egyéneket abban, hogy csökkentsék ezeket a költségeket, miközben előmozdítják a befogadást.

Mit mond a kutatás?

A gazdasági elmélet általában modellezte az egyén azon döntését, hogy a hasznok és a költségek összehasonlítása alapján vándorol. Ezek az előnyök és költségek nem feltétlenül pénzügyi jellegűek, és nem pénzügyi szempontokat is magukban foglalhatnak, mint például a családtagokhoz vagy barátokhoz való közelséget vagy a gyermekek biztonságosabb környezetét, de e vita céljából összpontosítsunk az összehasonlítás pénzügyi részére (nem a menekültek és menedékkérők szélsőséges eseteiről beszélünk, sem a rövid távú mobilitásról). Az embereket arra ösztönzik, hogy más országba költözzenek, ha a célországban és a származási országban a várható jövedelem adó- és szociális juttatások nélkül (és a megélhetési költségek különbségeivel korrigálva) közötti *különbség* nagyobb, mint a különböző migrációs költségek összege. Az ellátások magukban foglalhatják az ingyenes egészségbiztosítást vagy a gyermekek nevelését. Ezek a költségek magukban foglalhatják a célország migrációs politikája által meghatározott kifejezett utazási vagy befogadási költségeket, valamint az olyan implicit költségeket, mint a rokonoktól és barátoktól való távolság, az otthon előnyben részesítése, a pszichológiai költségek és a nyelvtanulás költségei.

Illusztrációk és bizonyítékok

A különböző OECD-országokból származó empirikus adatok azt mutatják, hogy a nyelvi készségek statisztikailag meghatározó szerepet játszanak a migrációs mintákban, és hogy a migránsok nyelvi eredete fontos a célország kiválasztásakor (Chiswick és Miller, 2015). Általában a fogadó ország hivatalos

nyelvének ismerete (akár első nyelvként, akár második nyelvként) fontos tényező, amely megmagyarázza a migrációs áramlások összetételét és mértékét. Európában például egy ország fő nyelvének beszélése majdnem ötszörösére növeli annak a valószínűségét, hogy az országba vándorolnak. A nyelvi politika hatással lehet a nyelvi költségekre. A származási ország nyelvpolitikája növelheti a rendeltetési ország hivatalos nyelvének (vagy valamelyik hivatalos nyelvének) való kitettséget. Az idegen nyelvek oktatása az oktatási rendszerben csökkenti az olyan országokba irányuló migráció átlagos költségét, ahol ezek a nyelvek hivatalosak vagy széles körben beszéltek, függetlenül attól, hogy a polgárok valóban érdeklődnek-e a felnőtt életükbe való kivándorlás iránt. A célország nyelvpolitikája két különböző módon befolyásolja a migrációs költségeket. Javíthatja a migráció utáni nyelvi kitettséget azáltal, hogy a migránsok számára hozzáférhető nyelvi és integrációs tanfolyamokat biztosít. Ezenkívül bizonyos kivételeket engedélyezhet a helyi hivatalos nyelv használata tekintetében bizonyos közigazgatási formákban, bizonyos közszolgáltatásokban és a munkaerőpiac egyes ágazataiban. A hatóságok például fordítási és tolmácsolási szolgáltatásokat vehetnek igénybe, hogy különböző nyelveken adminisztratív formanyomtatványokat bocsássonak az adóhatóság rendelkezésére, és a kórházakban tolmácsokat vegyenek fel. A hatóságok elfogadhatják, hogy a migránsok bizonyos csoportjai (pl. magasan képzett személyek) bizonyos ideig jogosultak olyan nyelven dolgozni, amely nem a fogadó ország hivatalos nyelve. A külföldi tanárokat például akkor lehet kinevezni, ha egy bizonyos időszakban a helyi nyelv megfelelő nyelvtudását fejlesztik.

A mobilitás és a befogadás tekintetében nem minden nyelvi politika egyenlő, vagy azonos eredményeket ér el. Az uniós országok túlnyomó többségében például az angol az első idegen nyelv, amelyet az iskolákban tanítanak. Ezért az uniós polgárok számára olcsóbb, ha olyan európai országokba utaznak, ahol széles körben beszélnek angolul, különösen Írországból és az Egyesült Királyságból. Ez váratlan torzulásokhoz vezethet a külföldi munkavállalók európai munkaerőpiaci áramlásában. Azok az országok, amelyek hivatalos nyelvét külföldön nem tanítják széles körben, gyakran ösztönzik az angol nyelv második nyelvként való

használatát bizonyos szakmai pozíciókban, például a felsőoktatásban és a nagyvállalatokban. Ez a választás azonban más problémákat is okozhat a külföldiek helyi szintű bevonása tekintetében, mivel csökkenti a célország vagy régió domináns nyelvének elsajátítására való ösztönzést.

Politikai következmények

További európai és nemzeti szintű intézkedésekre van szükség a mobilitás és a befogadás közötti feszültség csökkentése érdekében. A külföldre költözés előtt és/vagy közvetlenül a fogadó országba való érkezést követően a nyelvtanulásnak hozzáférhetőbbé és olcsóbbá kell válnia. A költségek megoszthatók a tagállamok között, például az uniós strukturális alapok fokozott felhasználásával. Az is támogatható, hogy a közszolgálat több nyelven is rendelkezésre bocsátja a formanyomtatványokat, és többnyelvű névjegyzékeket használ a munkahelyen.

Az oktatási rendszerben tanított nyelvek sokféleségének diverzifikálása – ahelyett, hogy egyetlen nyelvre összpontosítana – tovább fokozná a mobilitást. Empirikus kutatások azt mutatják, hogy nemcsak a célország domináns nyelvének elsajátítása számít,

hanem az e nyelv és a migránsok által már ismert nyelvek közötti nyelvi távolság is. Az azonos családhoz tartozó nyelvek helyett a különböző nyelvi családokhoz (pl. germán, román és szláv) tartozó nyelvkönyvek kidolgozása elősegítheti a mobilitást és a befogadást.

Referenciák és mélyítés

Aparicio Fenoll, A. & Kuehn, Z. (2016). Elősegíti-e az idegennyelv-ismeret a fiatalok Európai Unión belüli migrációját? A Gazzola, M. & Wickström B.-A. (szerk.) *A nyelvgazdaságtan politika* (p. 331–356). Cambridge esetében: Az MIT Press.

Burckhardt, T. (nyomtatásban). A választójogtól való megfosztás és a munkaerő mobilitása Európában. Gazzola, M., Templin, T., & Wickström, B.A. (Szövetségek). *Nyelvpolitika és nyelvi igazságosság: Gazdasági, filozófiai és társadalmi megközelítések*. Berlin: Springer vagyok.

Chiswick, B. R. & Miller P. W. (2015). Nemzetközi migráció és a nyelvgazdaságtan. B. R. Chiswick & P. W. Miller (szerk.) *Kézikönyv a nemzetközi migráció közgazdaságtanáról* (211–269. o.). Amszterdam: Észak-Hollandia.

9 Milyen társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségeket kell kezelni a különböző nyelveken beszélők között?

Brian Carey, Andrew Shorten, Limerick Egyetem

A befogadást és a mobilitást veszélyeztethetik azok a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek, amelyek azért fordulnak elő, mert az emberek eltérő nyelvi készségekkel rendelkeznek. Például, ha a munkáltatók jutalmazták a helyi domináns nyelvek vagy az olyan globális nyelvek ismeretét, mint az angol, akkor a magasan hozzáértő beszélőknek gyakran jobb foglalkoztatási és előmeneteli lehetőségeik lesznek. Mivel azonban nem minden nyelvi egyenlőtlenség jelent társadalmi igazságtalanságot, a társadalmi igazságosság elveire van szükségünk annak magyarázatához, hogy milyen egyenlőtlenségek fontosak, miért és melyek a legfontosabbak.

Mit mond a kutatás?

Az empirikus kutatók számos nyelvi egyenlőtlenséget azonosítottak. Például egyes nyelvek ismerete bértámogatást vonhat maga után, az anyanyelvi beszélőknek jobb lehetőségeik lehetnek az előléptetésre, ha kevésbé bizonytalannak vagy szimpatikusnak tűnnek a munkahelyükön, és a széles körben használt nyelv használata megnyithatja az ajtót az olyan intézmények előtt, amelyek olyan előnyöket kínálnak, mint az egyetemek és a karrierhálózatok (összefoglalva lásd Shorten, 2017). Emellett a nyelvi készségek hatással lehetnek arra is, hogy egy személy képes-e komplex társadalmi, kereskedelmi és közintézményekben navigálni, kapcsolatokat építeni, orvosi ellátást igénybe venni vagy polgári és politikai jogokat ténylegesen gyakorolni (De Schutter és Ypi, 2012).

Bár az egyenlőtlenséget néha kifogásolhatónak tekintik, sokan úgy vélik, hogy a nyelvből eredő egyenlőtlenségek legalább egy része erkölcsileg ingyenes, például a nyelvtanulásba való befektetés választásából származó szakmai előnyök, vagy az ideiglenesen egy másik országban élő munkavállaló által a közéletben való részvétel korlátozott lehetőségei.

Ugyanakkor szinte mindenki egyetért azzal, hogy a közpolitikában legalább bizonyos nyelvi dimenziójú egyenlőtlenségeket kezelni kell. Ezért elveken alapuló indokokra van szükségünk annak megértéséhez, hogy milyen egyenlőtlenségek igényelnek korrekciós intézkedéseket, és a politikai filozófusok kutatása segíthet abban, hogy megfogalmazzuk őket.

Az egyik elv, amelyet erre a célra használhatunk, az elegendőség elve, amely ragaszkodik ahhoz, hogy a közpolitikáknak biztosítaniuk kell, hogy a lehető legkevesebb ember kerüljön egy bizonyos küszöbérték

alá (Francfort, 1987). Ez a társadalmi minimum egy személy jólétére, jövedelmére, emberi jogainak tiszteletben tartásának mértékére vagy valami másra tekintettel határozható meg. Mindenesetre, ami számít, az az, hogy biztosítsuk, hogy mindenkinek „elég” dolgai legyenek, amelyek fontosak számunkra. Egy másik lehetséges elv a prioritás elve, amely azt ajánlja, hogy a közpolitikák részesítsék előnyben a legkedvezőtlenebb helyzetűek igényeinek kielégítését (Parfit, 1998). Ez az elv nem a társadalmi minimum elgondolásán alapul, hanem azt állítja, hogy az embereknek nyújtott segítség annál is fontosabb, morális értelemben, mert rosszul fejlettek. Ezért azt sugallja, hogy néhány hátrányos helyzetű személy helyzetének szerény javulása morálisabb, mint a nagyszámú előnyben részesített személy helyzetének jelentős javulása.

Illusztrációk és bizonyítékok

Ami a nyelvi egyenlőtlenségeket illeti, az elegendőség elve arra készíten bennünket, hogy kezeljük azokat az egyenlőtlenségeket, amelyek következtében egyesek a küszöbérték alatt maradhatnak.

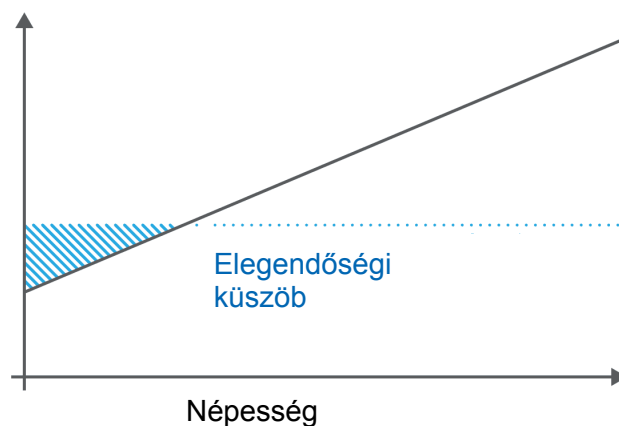
Ez magában foglalhatja például olyan fordítási szolgáltatások nyújtását, amelyek lehetővé teszik a bevándorlók számára a közszolgáltatásokhoz vagy nyelvi képzési programokhoz való hozzáférést annak érdekében, hogy hasznos munkához jussanak. Ennek végrehajtásához a polgároknak el kell dönteniük, hogy milyen küszöbértéket szabnak társadalmuk számára. Előnyben részesíthetik a tisztán gazdasági meghatározást, például annak biztosításával, hogy nyelvi okokból senki ne legyen képes megfelelő jövedelemre szert tenni. Ennek elérése érdekében nyelvtanulási programokat kellene kínálni a bevándorlók számára. Vagy inkább egy tágabb meghatározást részesítenek előnyben, például annak biztosításával, hogy mindenkinek hatékony lehetősége legyen arra, hogy gondolatait és képzelőerejét olyan nyelven gyakorolhassa, amelyet ismer. Ehhez valószínűleg támogatni kellene a kisebbségi nyelveken előállított kulturális termékeket, és foglalkoztatási lehetőségeket kellene biztosítani a kisebbségi nyelvet beszélők számára.

Ugyanakkor a prioritás elve megköveteli, hogy a jelenlegi szegények helyzetének javítására összpontosítsunk, szükségleteiket a többi előnyben részesített csoport szükségletei fölé helyezve. Ez

például nyelvi képzési programok bevezetését jelentheti a közelmúltban bevándorlók számára, akik a nyelv miatt rossz foglalkoztatási kilátásokkal rendelkeznek. Ez a nézet talán ellentmondásos módon hangsúlyozza, hogy alapvetően tartózkodnunk kell a legkedvezőtlenebb helyzetű csoportok, például egyes őshonos nyelvek beszélőinek javát szolgáló politikák alkalmazásától, ha javíthatunk a legkedvezőtlenebb helyzetűek helyzetén.

Politikai következmények

A különböző szakpolitikai forgatókönyvekben minden elv releváns lehet. Az elégségesség elve például különösen fontos lehet annak eldöntése szempontjából, hogy milyen típusú fordítási szolgáltatásokat kell nyújtani, és kinek. Ugyanakkor a prioritás elve jobban segíthet abban, hogy korlátozott forrásokat különítsünk el a versengő követelésekkel rendelkező különböző csoportok, például a migránsok és a kisebbségi nyelvet beszélők között. Alapvető fontosságú, hogy a két elv a gyakorlatban gyakran hasonló ajánlásokhoz igazodjon, mivel annak biztosítása, hogy a lehető legtöbb ember haladja meg az elégségességi küszöböt, gyakran a leghátrányosabb helyzetűek igényeinek kell elsőbbséget biztosítani.

Referenciák és mélyítés

- De Schutter, H. & Ypi, L. (2012). Nyelv és szerencse. *Politika, Filozófia & Közgazdaságtan*, 11, 357–381.
- Frankfurt, H. (1987). Egyenlőség, mint erkölcsötlet. *Etika*, 98, 21–42.
- Parfit, D. (1998). Egyenlőség és prioritás. A. Mason (Ed.), *Ideals of Equality* (1–20. o.), Oxford: Blackwell Publishing.
- Rövidítés, A. (2017). *A nyelvi hátrányok négy felfogása*. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 38, 607–621.

10 Milyen nyelveken kell biztosítani az egészségügyi ellátást?

Brian Carey, Andrew Shorten, Limerick Egyetem

Azok az emberek, akik nem ismerik a domináns helyi nyelvet, nehezen férhetnek hozzá az egészségügyi ellátáshoz, ha nehezen tudják azonosítani és kommunikálni az érintett egészségügyi szolgáltatókkal. Ugyanakkor előfordulhat, hogy a kisebbségi nyelvet beszélők nehezen tudják azonosítani és igénybe venni a megfelelő orvosi szolgáltatásokat az általuk előnyben részesített nyelven. Mikor jogosult valamely személy az adott nyelven nyújtott egészségügyi szolgáltatásokra az igazságszolgáltatás területén?

Mit mond a kutatás?

Egy személy egészségének minősége sérülhet, ha nehezen fér hozzá az egészségügyi ellátáshoz olyan nyelven, amelyet ért. Például a sürgősségi ellátásban a hivatásos tolmácsok hiánya jelentősen befolyásolja a betegek egészségi állapotának megértését (Baker et al., 1996). Sőt, még azok számára is, akik ismerik a domináns nyelvet, az egészségügyi szakemberekkel való kommunikáció nehéz, ha nem értik az orvosi kifejezéseket (Schyve, 2007), és ennek következtében az emberek nagyobb valószínűséggel szenvednek egészségügyi problémáktól, ha nem bíznak a domináns nyelvben. Például egy ausztrál tanulmány megállapította, hogy a szülés utáni depresszió gyakoribb volt a kínai anyáknál, mint az általános népességben emiatt, bár ez a feltétel gyakorlatilag ismeretlen Kínában (Chu, 2005), és a kommunikációs nehézségek a magyarázat részét képezhetik. Ezért különböző nyelvi politikákra lehet szükség az egyének egészségügyi szükségleteinek kielégítéséhez, mint például a fordítási és tolmácsolási szolgáltatások, a kisebbségbarát szociális és egészségügyi szolgáltatások, valamint a nyelvtanulás támogatása.

A megfelelő egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés mellett az is fontos, hogy sokan az általuk preferált nyelven férhessenek hozzá az orvosi szolgáltatásokhoz, még akkor is, ha egy domináns nyelv kompetens beszélői. Vegyük például Kerry Gaeltacht, Írország délnyugat-ír nyelvű régiójának lakosát, aki úgy véli, hogy angol nyelven kell kommunikálnia a helyi orvosával. Érdekei sérülnek, mivel nem férhet hozzá egy fontos közszolgáltatáshoz az általa előnyben részesített nyelven, egy olyan régióban, ahol az állam elkötelezte magát annak előmozdítása mellett. Úgy tűnhet, hogy ez utóbbi érdek erkölcsileg kevésbé fontos, mint a fent említett érdek, mivel kevésbé káros, ha egy előnyben részesített nyelven megtagadják az ellátáshoz való hozzáférést, mint az ellátáshoz való teljes

hozzáférés hiánya. A korlátozott állami források elosztásáról való döntés során azonban a két érdeket nem kell feltétlenül egyensúlyba hozni egymással. Ehelyett jobb megközelítés az, ha megpróbálunk megállapodásra jutni az egyes érdeklődési típusoknak megfelelő normákról és elvekről.

Illusztrációk és bizonyítékok

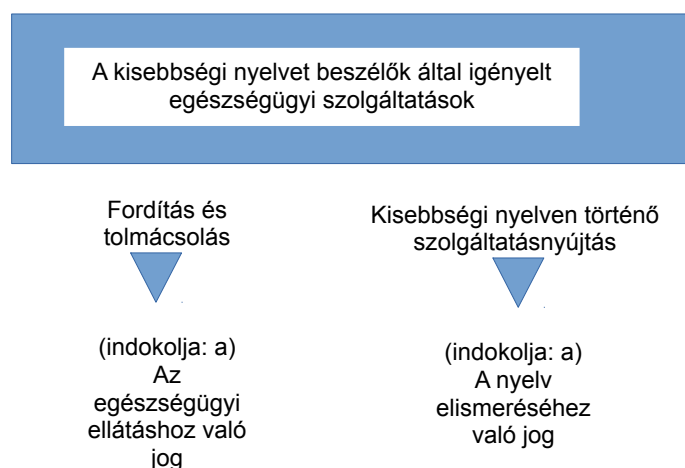
Egyrészt minden személynek jelentős erkölcsi érdeke fűződik saját egészségéhez, és ez az érdek kellően fontos ahhoz, hogy igazolja az egészséghez való jogot. Mivel e jog polgárok általi gyakorlása veszélybe kerül, ha nem tudnak olyan nyelven hozzáférni az egészségügyi ellátáshoz, amelyet megértenek, az igazságszolgáltatásnak komoly oka van arra, hogy fordítási és tolmácsolási szolgáltatások nyújtásával lehetővé tegye a kisebbségi nyelvet beszélők befogadását. Másrészt a fordítási és tolmácsolási szolgáltatások nyújtása elmarad attól, amit néhány kisebbségi nyelv beszélője igényel, nevezetesen az egészségügyi szolgáltatások nyújtása közvetítők nélkül a saját nyelvükön.

Ha nem lehetséges egészségügyi ellátást biztosítani a társadalomban beszélt nyelvek mindegyikén, akkor a polgároknak kell eldönteniük, hogy mely nyelveket használják erre a célra. Ezeknek a döntéseknek egyenlőként kell tiszteletben tartaniuk a különböző nyelvek beszélőit, és nem foszthatják meg a kisebbségi nyelvet beszélőket attól, hogy kizárólag gazdasági okokból hozzáférjenek a saját nyelvükön nyújtott egészségügyi szolgáltatásokhoz. Az egyik módja annak, hogy a különböző nyelvek beszélőit egyenlő bánásmódban részesítsük, ha a társadalomban beszélt különböző nyelvekhez ugyanazt az egy főre jutó adaptációt kínáljuk (Grin & Vaillancourt, 2015), például azáltal, hogy egészségügyi szolgáltatásokat nyújtanak kisebbségi nyelveken a „mikor a szám indokolt” elvnek megfelelően (Patten, 2014). Ez történhet regionális alapon, például akkor, ha egy kisebbség földrajzilag koncentrált, vagy általános jelleggel, hogy a felszólalók saját nyelvükön, bárhol is éljenek az országban, igénybe vehessék az egészségügyi ellátást.

Politikai következmények

Főszabály szerint nincs ok arra, hogy a fent leírt két érdeket ne lehessen egyszerre kielégíteni. Ha azonban szűkösek a források, a polgároknak kell eldönteniük,

hogy mely érdekeket részesítsék előnyben. Mivel a politikai döntéshozatali folyamat során könnyen elhanyagolják a kevésbé erős csoportokat, fontos emlékeztetni arra, hogy a kiszolgáltatott helyzetben lévő migráns népességnek gyakran összetett nyelvi egészségügyi szükségletei vannak. Ugyanakkor fontos emlékeztetni arra is, hogy a nyelvi kisebbségeknek törvényes joguk van a közegészségügyi források méltányos megosztásához, ami magában foglalhatja az egészségügyi szolgáltatásoknak az általuk választott nyelven történő nyújtását is. Ezért a döntéshozóknak egyértelműen közölniük kell, hogy miért döntenek bizonyos prioritásokról, hogy a polgároknak lehetőségük legyen megérteni és megtámadni az állami döntéseket.

Referenciák és mélyítés

- Baker, D. W., Parker, R. M., Williams, M. V., Coates, W.C., & Pitkin, K. (1996). Tolmácsok használata és hatékonysága a sürgősségi osztályon. *Journal of the American Medical Association*, 275., 783–8.
- CHU, C. (2005). Posztnatális tapasztalat és a kínai migráns nők egészségügyi szükségletei Brisbane-ben, Ausztráliában. *Etnikum és egészség*, 10, 33–56.
- Vigyor, F. & Vaillancourt, F. (2015). A nyelvgazdaságtan: Bevezetés az értékelési munkába. In F.M. Hult & D. Cassels Johnson (szerk.), *Research Methods in Language Policy and Planning: Gyakorlati útmutató* (118–129. o.), Boston: Wiley-Blackwell vagyok.
- Patten, A. (2014) *Egyenlő elismerés: A Kisebbségi Jogok Morális Alapítványai*. Oxford: Princeton University Press.
- Schuyve, P.M. (2007). Nyelvi különbségek, mint az egészségügyi minőség és biztonság akadályai: A közös bizottsági perspektíva. *Journal of General Internal Medicine*, 22, 360–361.

11 Jelentősek-e a költségek a nyelvi politika szempontjából?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

A nyelvi politika alapos megvitatása érdekében szükség van a különböző kategóriákba csoportosított konkrét tervezési intézkedések elemzésére. A nyelvpolitikai intézkedések különböző költségstruktúrái eltérő döntéshozatali szabályokat tesznek szükségessé a különböző kategóriák esetében. Itt a végrehajtási költségekre összpontosítunk, figyelmen kívül hagyva a szóban forgó intézkedéshez vezető (jelentős) döntési költségeket. Mivel a kedvezményezettek egy bizonyos területre elosztva vannak, a költségek a kedvezményezettek számától és a terület nagyságától függően változhatnak. Demokratikus környezetben a közpolitikákat az előnyök és hátrányok alapján értékeli. A nyelvpolitika olyan közpolitikának tekinthető, amelynek célja, hogy figyelembe vegye az egyének nyelvi preferenciáit a társadalomban, egyensúlyt teremtve az érzékelt előnyök és a kapcsolódó költségek között. A közgazdászok az előnyöknek és az összesített költségeknek a „hatékonyság” fogalmával való összehasonlításának szűk problémájával foglalkoznak, amely a „költség-haszon elemzés” néven ismert módszerbe épül. Ugyanakkor a politikáknak tisztességesen kell kezelniük az egyéneket. Ez a második kritérium, amely nem kevésbé fontos, gyakran magasabb költségekkel jár, és kompromisszumot kell találni. A közgazdászok ezt a kérdést az „igazságszolgáltatás” különböző fogalmaival közelítik meg. A költségek mindkét szempontból kulcsszerepet játszanak.

Mit mond a kutatás?

A különböző nyelvpolitikai intézkedések eltérő költségstruktúrákat eredményeznek. A költségek többé-kevésbé változhatnak a kedvezményezettek számától és az érintett terület méretétől függően. Az egyértelműség érdekében négy archetipális esetet tárgyalunk, amelyeket az ellenkező oldalon lévő táblázatban mutatunk be, bár minden közbenső lépés lehetséges.

Illusztrációk és bizonyítékok

I. sz. ügy Általában ez a helyzet az EU-ban alkalmazott hivatalos nyelv elfogadása esetén. Ez magában foglalja a hivatalos dokumentumok előállítását és lényegében szimbolikus (de gyakran nagyon fontos) felhasználásokat, mint például az Európai Központi Bank bankjegyekre vonatkozó különböző nyelveken történő rövidítése. Itt minden költség állandó költség.

Részvétel Tekintettel arra, hogy a költségek állandóak, és az összesített előnyök a kedvezményezettek számától függenek, az ésszerű döntési kritériumnak csak a kedvezményezettek számán kell alapulnia, amely egy adott nyelven beszélők számához kapcsolódik. A hatékonyság és az igazságosság szempontjából ezért nehéz megindokolni, hogy az EU-ban ne adjanak hivatalos státuszt a katalánnak vagy az oroszoknak, amikor a sokkal kevesebb nyelvet beszélő nyelvek, például a lett vagy a máltai nyelv hivatalosak.

Eset Jó példa erre, ha több nyelven is vannak utcai táblák. A költségek nem a megjelöléseket olvasó személyek számától függenek, hanem a megjelölések számától – és így a költségektől – a szóban forgó terület méretével együtt. Feltételezhető, hogy az ellátások arányosak a kedvezményezettek számával.

Részvétel Ebben az esetben a racionális döntés kritériuma területenként több kedvezményezettet követel meg. A hatékonyságon és igazságosságon alapuló döntési kritériumok azt jelentik, hogy a nyelvi csoport területi sűrűségének kell irányadónak lennie ebben a kategóriában a nyelvi jogok tekintetében. Ennek egyik következménye az, hogy az ilyen kisebbségek jogait nem szabad csökkenteni, ha a kisebbség a lakosság csökkenő hányada a többségi lakosságnak a régióba való migrációja miatt. Néhány közép-európai országban a közelmúltban folytatott politikák egyértelműen ellentmondanak ennek.

Eset A telefonos ügyfélszolgálatok különböző nyelveken, a polgárok tájékoztatása az adózási kötelezettségeikkel kapcsolatos kérdésekről, illusztrálják ezt az esetet. A költségek függetlenek a terület méretétől, de arányosak az adott nyelven információt kereső személyek számával. (A többnyelvű telefonos ügyfélszolgálat megtakarításait le kell vonni a párhuzamos központba áthelyezett hívások miatt.)

Részvétel Mivel a költségek függetlenek a letelepedési terület méretétől, elegendő számú egyénre van szükségünk a végrehajtási költségek indokolásához. A döntési szabály csak a kedvezményezettek számától függhet.

Ügy A negyedik eset közelítő példája az időseknek az anyanyelvükön nyújtott otthoni szociális szolgáltatások. A költségek mind a terület nagyságától, mind a kedvezményezettek számától függenek. A párhuzamos

rendszerben a többségi nyelven elért megtakarításokat is figyelembe kell venni.

Részvétel A II. esethez hasonló érvet követve ésszerű döntési szabálynak a kisebbségi népesség sűrűségén kell alapulnia.

Politikai következmények

Az itt tárgyalt ügyek archetipikus esetek. Számos közvetítő létezik, ahol a döntéshozatali szabály a nyelvi csoporthoz tartozó személyek teljes számán és a szóban forgó területen belüli életsűrűségen alapuló szabályok kombinációját jelentheti. Az általános következtetés az, hogy a költségstruktúrák miatt nincs egyetlen típusú döntési szabály, és ezért nincs egységes típusú nyelvpolitika. Nem lehet egyetlen dimenzióval magyarázni, mint „hivatalos” v „nem hivatalosan”. Ehelyett differenciált politikára van szükség. Egyes nyelvi jogokat az egyik kategóriába, a többit pedig egy másik kategóriába kell sorolni. Minden kategória esetében eltérő döntési kritériumra van szükség. Az értelmes nyelvpolitika szükségszerűen sokrétű.

A nyelvpolitikai intézkedések besorolása az áru vagy az abból származó szolgáltatás tulajdonságai szerint

Referenciák és mélyítés

Wickström, B.A. (2016). Nyelvi jogok: A jóléti-gazdasági megközelítés. V. Ginsburgh & S. Weber (szerk.), *The Palgrave kézikönyve a közgazdaságtanról és a nyelvről* (659–688. o.). Houndmills: Palgrave Macmillan.

Wickström, B.A. (2017). *A nyelvi tervezés és politika költségelmélete*. 17–2. kutatási jelentés. Berlin: „Gazdasági és nyelvi” kutatócsoport.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (következő). A lankadista politika és a nyelvi igazságosság gazdasági megközelítése. In M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (szerk.), *Nyelvpolitika és nyelvi igazságosság: Gazdasági, filozófiai és szociálnyelvi megközelítések*. Heidelberg: Springer vagyok.

A NYELVPOLITIKAI INTÉZKEDÉSEK BESOROLÁSA AZ ÁRU VAGY AZ ABBÓL SZÁRMAZÓ SZOLGÁLTATÁS TULAJDONSÁGAI SZERINT

Az intézkedés végrehajtásának költségei [...]	nem függ a terület méretétől	a terület méretével arányos növekedés
nem függ az egyének számától	I. sz. ügy	Eset
az egyének számának arányában történő növekedés	Eset	Ügy

12 Miért hasznosak a számítógépes szimulációk az összetett nyelvi politikák kiválasztásában és kialakításában?

Marco Civico, Genfi Egyetem

Mivel gyakran kivitelezhetetlen, ha nem lehetetlen több ezer megfigyelésről adatokat gyűjteni, nem is beszélve arról, hogy nagyszabású társadalmi kísérleteket végeznek (és újravégeznek) az első kézből származó adatok megszerzése érdekében, az ügynök-alapú modellek (ABM-ek) különösen hasznosak a felülről lefelé irányuló politikák kidolgozása során, amelyek hatásait elkerülhetetlenül alulról felfelé irányuló folyamatok határozzák meg. A nyelvpolitika hasznos lehet az ABM-ek használatából, mivel könnyen szimulálhatók olyan összetett folyamatok, mint a nyelvi hanyatlás és a túlélés dinamikája, vagy az egyéni nyelvi döntésekből eredő kommunikációs modellek. Emellett az ABM-ek hatékonyan replikálhatják az összetett adaptív rendszereket, mivel az ügynökök választásait modellezni lehet annak érdekében, hogy viselkedésüket az idővel megszerzett információkhoz igazítsák.

Mit mond a kutatás?

Az ABM a komplexitáselmélet elemzésének egyik fő eszköze, és része a társadalomtudományok modellezésének általános filozófiájának: a modellek nem a valósághoz hasonlítanak; éppen ellenkezőleg, stilizált tények felhasználásával olyan eszközök, amelyek segítenek nekünk összetett folyamatokra gondolni. A számítógépes szimuláció segít többek között a különböző szakpolitikai intézkedések hatásának felmérésében. Az ABM-k különböző változókat is tartalmazhatnak: azokat, amelyeket befolyásolhatnak a szakpolitika és a kontextuális változók, amelyeket a szakpolitika nem (vagy csak részben) érint. Ezért az ABM-ek segíthetnek a döntéshozóknak abban, hogy a különböző szakpolitikai intézkedések eredményeit nagyon eltérő feltételek mellett szimulálják, legyen szó természetes, társadalmi, politikai, gazdasági stb. A tevékenység-alapú intézkedések képesek voltak számos jelenséget megmagyarázni és előre jelezni a természettudományokban (pl. a daganatok testben való terjedése), a társadalomtudományokban (pl. a szegregáció dinamikája) és a humán tudományokban (pl. a szókinccs és a beszédminták változásaiban).

Emellett az ABM-ek rendkívül intuitív megjelenítést generálhatnak az érintett dinamikákról, anélkül, hogy meg kellene érteniük a kód mögötti technikai vonatkozásait.

Illusztráció és bizonyíték

Fontolja meg a *Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájában javasolt szakpolitikai intézkedéseket*. A modell egy olyan populáción belüli kommunikációt szimulál, ahol a többségi Y nyelvet és egy X kisebbségi nyelvet beszélnek. Az egyének találkoznak és kommunikálnak a többségi népességhez (csak az Y többségi nyelv elsajátításához) vagy a kisebbségi népességhez tartozó személyekkel (az Y többségi nyelv elsajátításával és az X kisebbségi nyelven eltérő készségekkel). Amikor találkoznak, eldöntik, hogy a kommunikáció nyelve Y vagy X. Ez a stilizált üléslánc tükrözi azt a valós problémát, hogy egy X nyelv beszélője használhatja a kisebbségi nyelvet, és fejlesztheti készségeit ezen a nyelven, tekintettel arra, hogy milyen körülmények között él. Most mérleljünk egy olyan politikát, amely biztosítja, hogy a 6 és 15 év közötti kisebbségi gyermekek X nyelven kapjanak oktatást, ezáltal javítva készségeiket ezen a nyelven. A szimulációk azt mutatják, hogy a politika végrehajtása előtt az X kisebbségi nyelv végül a legtöbb esetben eltűnik, szinte függetlenül a kisebbségi felszólalók kezdeti arányától. Az X-es átlagkészségek is gyorsan csökkennek. Ha azonban a politikát végrehajtják, az X-et beszélő emberek abszolút száma idővel állandó marad. Különösen érdekes megjegyezni, hogy sok esetben még nem késő korrigálni a helyzetet a politika későbbi alkalmazásával.

Az eredményeket a fenti adatok mutatják be. Egyértelmű, hogy a modell finomítható más kontextuális változókkal is, például azzal, hogy a kisebbségi felszólalók státuszukat tekintve saját nyelvvel rendelkeznek, vagy hogy a többségi nyelvet beszélők képesek a kisebbségi nyelven kifejezni magukat. Ezenkívül a kódexet át lehet írni úgy, hogy automatikusan végrehajtsa a politikát, amikor a kisebbségi felszólalók aránya egy bizonyos küszöb alá esik. Azonban általában tanácsos elkerülni, hogy a modell túl sok komplikációt okozzon, mivel ez végül elfedheti az érdeklődésre számot tartó változókat.

Politikai következmények

Szakpolitikai célokból a tevékenység-alapú intézkedések a következők szimulálására használhatók:

1. meglévő jelenségek jellemzőik levonása érdekében (pl. hogyan alakulnak különböző kommunikációs

stratégiák a különböző közösségeken belül);

2. a különböző beavatkozások lehetséges hatása, kiigazítva a modellben szereplő változókat (pl. hogy a nyelvismereti szintek külső változása hogyan befolyásolja az előadók számát az idő múlásával);

3. egy adott társadalmi rendszeren belül a külső sokkhatásokra (pl. bevándorlási hullámokra) reagáló változások.

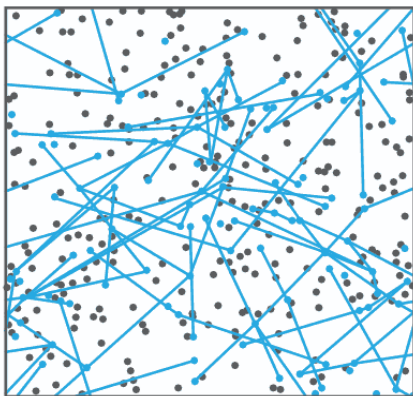
A nyelvi politika és tervezés konkrét céljaira a számítógépes szimulációk segíthetnek a nyelvi igények előrejelzésében és a nyelvi szolgáltatások megfelelő megtervezésében. Hosszú távú előrejelzéseket nyújtanak, és megkönnyítik a különböző forgatókönyvek összehasonlítását, amennyiben különböző intézkedéseket hajtanak végre (vagy nem hajtanak végre). Ezek az alkalmazások segíthetnek a politikai döntéshozóknak és a jogalkotóknak, akiknek

megalapozott döntést kell hozniuk. A tevékenység alapú irányítás honlapja megköveteli azoknak a kérdéseknek a kellő előzetes ismeretét, amelyekkel a politikai döntéshozók foglalkozni kívánnak, de a kódolást nem.

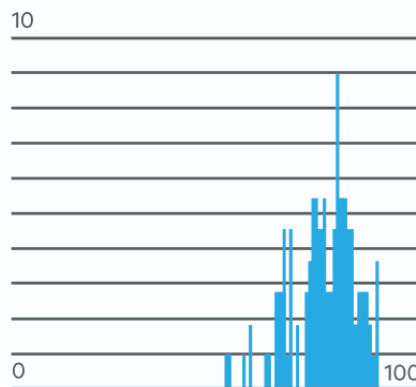
Referenciák és mélyítés

Hadžikadić, M., O'Brien, S., & Khouja, M. (szerk.) (2013). *Komplexitáskezelése: Gyakorlati szempontok az ABM-ek fejlesztésében és alkalmazásában a kortárs szakpolitikai kihívásokra (tanulmányok a számítástechnikai intelligencia területén)*. Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag vagyok.

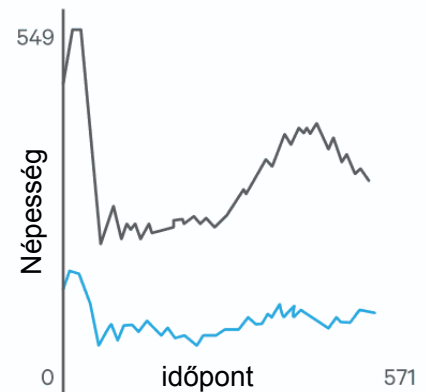
Wilensky, U. & Rand, W. (2015). *Bevezetés az ügynök alapú modellezésbe: Természetes, társadalmi és komplex rendszerek modellezése NetLogo-val*. Cambridge esetében: Az MIT Press.

A SIMULÁCIÓ animációja (kék, többségi előadók szürke színben)

A KISEBBSÉGI NYELVET BESZÉLŐK MEGOSZTLÁSA
kisebbség (Yi tengely) a folyékonyág szintje szerint egy 0 és 100 közötti skálán (x tengely) 500 iteráció utáns

A FELSZÓLALÓK ABSZOLÚT SZÁMÁNAK ALAKULÁSA. A
kisebbségi felszólalók aránya 500 iteráció után = 0,12
kisebbség ltöbbség

13 Milyen általános jogi következményekkel jár a MIME-kutatás?

Robert Dunbar, Edinburgh-i Egyetem

A Vademecum számos politikai iránymutatását szubnacionális, nemzeti vagy európai szintű szakpolitikai változtatások révén lehetne végrehajtani, és nem feltétlenül szükséges az Európai Unió hivatalos jogi rendszerének módosítása. Másokat azonban a változások révén jobban meg lehetne valósítani.

Mit mond a kutatás?

A MIME-kutatás egyik fontos új témája a többnyelvű kompetencia alapvető jelentősége mind a mobilitás, mind a befogadás előmozdításában. Az idegen nyelvek nem megfelelő oktatása akadályozhatja a munkaerő mobilitását, és akadályozza a befogadást abban az esetben is, ha az uniós polgárok egy másik tagállamba költöznek. A MIME kutatásainak egy része azt is szemlélteti, hogy a többnyelvűség fontos szerepet játszik az európai identitás előmozdításában és a közös demokratikus politikai tér kialakításában.

Egy másik fontos téma az, hogy a fogadó állam hivatalos nyelvén (nyelvein) a nyelvtudás hiánya milyen mértékben akadályozza az uniós migránsokat a közszolgáltatásokhoz, különösen a közszolgáltatásokhoz, például az egészségügyi ellátáshoz, a sürgősségi segélyszolgálatokhoz és egyes kulcsfontosságú szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférésben. A mobilitástól való elrettentés mellett a szükséges nyelvi készségekkel rendelkező polgárok számára elérhető szolgáltatásokhoz hasonló minőségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés hiánya is fontos egyenlőségi kérdéseket vet fel, és akadályozza a teljes társadalmi befogadást.

Illusztráció és bizonyíték

Az *Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 3. cikkének* (3) bekezdése kimondja, hogy „az EU tiszteletben tartja kulturális és nyelvi sokszínűségének gazdagságát, és biztosítja kulturális örökségének megőrzését és fejlesztését”.

Az *Európai Unió Alapjogi Chartájának* (a továbbiakban: a *Jogok Chartája*) 22. cikke kimondja, hogy az EU tiszteletben tartja a kulturális, vallási és nyelvi sokszínűséget.

Az oktatás elengedhetetlen a többnyelvű készségek és a fémipar iránti tudatosság erősítéséhez. Az *Európai Unió*

működéséről szóló szerződés(EUMSZ) 165. cikkének (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az EU a tagállamok közötti együttműködés ösztönzésével és szükség esetén tevékenységük támogatásával és kiegészítésével hozzájárul a minőségi oktatás fejlesztéséhez, ugyanakkor teljes mértékben tiszteletben tartja a tagállamoknak az oktatás tartalmára és az oktatási rendszer szervezésére, valamint kulturális és nyelvi sokszínűségére vonatkozó hatáskörét. A (2) bekezdés ezt követően úgy rendelkezik, hogy az oktatás területén folytatott uniós fellépés célja az oktatás európai dimenziójának fejlesztése, különösen a tagállamok nyelveinek oktatása és terjesztése révén. Az EU nyelvi sokfélesége sokkal fontosabb, mint az uniós tagállamok 24 hivatalos nyelve, és a MIME kutatásai kimutatták, hogy ez a sokféleség jelentős hatással van mind a mobilitásra, mind a befogadásra, és szakpolitikai válaszokat igényel.

A nyelvtanítás fontosságát már elismerte az uniós jogszabályok, különösen a 77/486/EGK tanácsi irányelv, amely megállapította, hogy az uniós migránsok gyermekeinek nyelvtanítása fontos az emberek Unión belüli mobilitásának előmozdítása szempontjából. Ezért előírja, hogy a tagállamok megteszik a megfelelő intézkedéseket a fogadó állam hivatalos nyelvének vagy hivatalos nyelveinek egyikének oktatása, valamint a gyermek anyanyelvének és a származási állam kultúrájának oktatása érdekében.

Ezt az irányelvet – amelyet maga az általánosan gyenge végrehajtás is sújt – naprakésszé lehetne tenni és ki lehetne terjeszteni.

Az EU-ból és máshonnan érkező migránsok korlátozott nyelvi készségei a fogadó állam nyelvén akadályozzák bizonyos közszolgáltatások igénybevételét. Az európai jogszabályok csak nagyon korlátozottak voltak erre a problémára. Ami az egészségügyi ellátást illeti, a határon átnyúló egészségügyi ellátásra vonatkozó betegjogok érvényesítéséről szóló 2011/24/EU irányelv előírja, hogy az uniós tagállamok dönthetnek úgy, hogy az állam hivatalos nyelvétől eltérő hivatalos uniós nyelveken nyújtanak tájékoztatást (de nem nyújtanak szolgáltatásokat). A fordítást és tolmácsolást azonban a menekültügyi eljárásokban (2013/32/EU irányelv) és a büntetőeljárásokban (2010/64/EU irányelv) kell biztosítani.

Politikai következmények

Az imént megvizsgált négy terület mindegyikén fontolóra lehet venni a meglévő jogi szövegek módosítását. Az EUSZ 3. cikke (3) bekezdésének módosítása, amely valamennyi uniós polgár többnyelvű kompetenciáinak bővítésére és bővítésére utal, olyan jogi változás, amelyet figyelembe kell venni; fontos, hogy a többnyelvűség és a többnyelvűség uniós jogrendben való elismerése olyan aktív elemet tartalmazzon, amelynek célja annak javítása.

Az EUMSZ (2) bekezdésének módosítását lehetne előirányozni annak elismerése érdekében, hogy a tagállamok nyelvei nemcsak a hivatalos nyelveket, hanem az őshonos nyelveket is magukban foglalják, valamint – bizonyos oktatási célokból – azokat a nyelveket, amelyeket a bevándorlás újabb hullámai hoztak az EU tagállamaiba. A fogadó állam nyelvének oktatását előíró tanácsi irányelvet ki lehetne terjeszteni a migránsok gyermekeiről magukra a migránsokra és a kísérő eltartottakra.

Alapjában véve arra törekedhetne, hogy jogi kötelezettséggé tegye az EU régóta fennálló politikai célkitűzését, amely a barcelonai Európai Tanács 2002-es elnökségi következtetéseire vezethető vissza, és amely szerint az oktatás fő nyelve mellett két nyelvet tanítanak már kisgyermekkorától kezdve. Ez természetesen felveti a szubszidiaritás kérdését, de azzal lehet érvelni, hogy a javasolt nyelvoktatási intézkedés céljait a tagállamok nem tudják kielégítően megvalósítani, és azok uniós szinten jobban

megvalósíthatók.

Tekintettel egyes közszolgáltatások – többek között az egészségügyi ellátás és a sürgősségi ellátás – alapvető jelentőségére – a szóban forgó érdekek valószínűleg legalább olyan fontosak, mint a menekültügyi vagy a büntetőeljárásban érintettek –, valamint a kommunikációs kapacitás fontosságára az e szolgáltatások megfelelő minőségéhez való hozzáféréshez, az európai jogszabályokat úgy lehetne kidolgozni, hogy az előírja legalább a fordítási és tolmácsolási szolgáltatások nyújtását az e szolgáltatásokhoz való hozzáféréshez. Az egyenlőséggel kapcsolatos megfontolások tovább támogatják az EU jogalkotási fellépését ezeken a területeken.

Referenciák és mélyítés

- Creech, R. L. (2005). *Jog és nyelv az Európai Unióban: A Babel paradoxonja „Egyesülve a sokféleségben”*. Groningen esetében: Europa Law Publishing.
- Dunbar, R. (2006). Van-e jogi kötelezettség a nyelvi kisebbségek számára? *Journal of Law and Society*, 33, 181–198.
- Foster, N. (2016). *Blackstone uniós szerződések és jogszabályok 2016–2017*. Oxford: Oxford University Press.
- van der Jeught, S. (2015). *Uniós nyelvi jog*. Groningen esetében: Europa Law Publishing.

Kisebbségek, többség és nyelvi jogok

- 14 Lángolja-e a kormány a kisebbségi közösségek hanyatlását? 58
- 15 Meg kell-e tanítani a kisebbségi nyelveket a többségi nyelvet beszélőknek? 60
- 16 Az „egyedülálló” és „nem egyedi” kisebbségek hasonló helyzetben vannak-e, amikor nemzeti nyelvi uralommal szembesülnek? 62
- 17 Mi a demolingvisztikus koncentráció jelentősége a kisebbségi nyelvek túlélése szempontjából a növekvő mobilitás világában? 64
- 18 Milyen elvek segítik az etnikai és nyelvi különbségek konfliktusban rejlő potenciáljának előrejelzését? 66
- 19 Miért nem elegendő többnyelvű kontextusban csak az egyik hivatalos nyelvet megtanulni? 68
- 20 Hogyan lehet kombinálni a területiség és a személyiség elveit? 70
- 21 Hogyan befolyásolja a „külső” nyelv hegemoniája a belpolitikát? 72
- 22 Hogyan kell együttműködniük a szomszédos államoknak a sokféleség kezelésében? 74
- 23 Miért fontos a kisebbségi nyelv látható felismerése (pl. közlekedési táblákon stb.)? 76
- Lehetővé teszi-e a szubszidiaritás átfogóbb nyelvpolitikát? 78
- 25 Hogyan engedhetjük meg a mobil nyugdíjasoknak, hogy teljesítsék kötelezettségeiket és gyakorolják jogaikat? 80

14 Lassítsa-e a kormány a kisebbségi közösségek hanyatlását?

Bengt-Arne Wickström, Torsten Templin, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

Általános szabályként magukra az egyénekre kell bízni azokat az egyéni döntéseket, amelyek nem befolyásolják közvetlenül mások jólétét; a közgazdászok „megengedni” szituációról beszélnek. Sok esetben azonban az egyén cselekedetei közvetlenül befolyásolják mások jólétét. Ebben az esetben az egyén számára optimális döntések ritkán optimálisak a társadalom számára is. Az egyéni racionális magatartás és a kollektív optimizmus közötti eltérés fontos indoka a kollektív fellépésnek. Erre példa egy kisebbségi nyelv beszélői, akik önként abbahagyják ezt a nyelvet. Természetesen vannak kommunikációs előnyei a közös nyelvnek a társadalomban, de a kisebbségi nyelvet beszélőknek is vannak költségei, ha végül kénytelenek lesznek abbahagyni ősi nyelvük használatát. Ebben az esetben jó érvek szólnak a kétnyelvű kisebbségi közösségek támogatására.

Mit mond nekünk a kutatás?

Általánosságban elmondható, hogy a különböző cselekvési irányvonalak mérlegelése során a személy egyéni előnyeit az egyéni költségeihez viszonyítva mérlegeli, és elhanyagolja cselekedeteinek másokra gyakorolt hatását. Ezeket a „külső” hatásokat, amelyek másokat is érintenek, „külsőségeknek” nevezik. Általában véve az egyén hajlamos figyelmen kívül hagyni tevékenységeinek a társadalom többi részére gyakorolt jótékony (pozitív externáliája) vagy káros (negatív externáliája) hatásait (társadalmi jólét). A nyelvek használatához kapcsolódó fontos externáliák a „hálózati externáliák”. Amikor Jane úgy dönt, hogy megtanul egy nyelvet, előnyöket teremt magának, mivel képes kommunikálni az adott nyelv más beszélőivel. Racionális tanulási döntésében Jane összehasonlítja ezeket az előnyöket a különböző tanulási költségekkel, és döntését erre az összehasonlításra alapozza.

Azt nem veszi figyelembe, hogy más felszólalók számára is előnyöket teremt, akik ezen a nyelven szeretnének vele kommunikálni. Ez a „legjobb”nyereség a nyelvet beszélőktől a hálózat externáliája. (Más felszólalók is értékelték azt a pusztán tudást, hogy mások megtanulják és használják a nyelvüket; azonban ez egy „normál” externália, amely nem kapcsolódik a hálózati hatáshoz.) Feltételezzük most, hogy Jane úgy döntött, hogy nem tanulja meg a szóban forgó nyelvet. Ebben az esetben lehetőség nyílhat arra, hogy jobbat tegyen érte és az összes többiért: a nyelv azon beszélői, akik ezen a nyelven

szeretnének vele beszélni, dönthetnek úgy, hogy anyagilag vagy szimbolikusan megjutalmazzák a tanuláért. Ha az előny, hogy mindegyikük származna belőle, meghaladja a költségeket a jutalom miatt, és ha a jutalom meggyőzi Jane-t, hogy tanulja meg a nyelvet, akkor mindenki jobb lesz. Gazdasági szempontból ez hatékonyabbá teszi a társadalmat. Nem valószínű azonban, hogy az ilyen díjakat a kisebbségi felszólalók spontán cselekvései szervezik meg, és ezért hálózati externáliák esetén a laissez-faire megközelítés azt jelenti, hogy túl kevesen fektetnek be egy adott nyelv tanulásába. A hatástalan egyéni döntéseket állami fellépéssel „korigálni” lehetne. Ez például a kötelező iskolai nyelvoktatás mellett szól.

Illusztráció és bizonyíték

Ugyanez az érv érvényes, amikor egy személy úgy dönt, hogy elhagyja a kisebbségi nyelvi közösséget, és ebből a szempontból értelmezhető a hanyatlás és a nyelvi változások valós történetei.

Amikor egy vagy több felszólaló abbahagyja a kisebbségi nyelv használatát, a többi felszólalónak kevesebb embere van, akivel a kisebbségi nyelven kommunikálhat. Ha értékeli az ilyen kommunikációt, akkor a csoport jólétének romlása áll fenn, és ez a veszteség nem része az egyénnek a helyzetnek a közösséget elhagyó személy általi értékelésében. Az az érv, hogy a kisebbségi közösséget elhagyó egyén pozitív hálózati externáliát hozna létre a többségi közösségben, csak akkor lenne igazságos, ha az egyik nyelven az egynyelvűségről a másikban egynyelvűsége váltana át. Ha azonban a kisebbségi nyelvet beszélők kétnyelvűek, mint a baszk vagy walesi felszólalók esetében, ez az érv nem áll fenn: a többségi nyelvet beszélőknek nincs további tárgyalópartnerük, mivel már a többségi nyelven kommunikálhattak a kimenővel. Anettó hatás veszteséget jelent a kisebbségi nyelvet beszélők számára.

A közösséget elhagyó személy valószínűleg nyereséghez jut, különben nem hozta volna meg a döntést. Amint azt fentebb említettük, a kisebbségi nyelvet beszélők bizonyos mértékig hajlandóak lennének jutalmazni a kimenőt, és jobb lenne, ha ezért végül úgy döntene, hogy marad. Néhány potenciális lemorzsolódás esetén a jutalom javítaná őket, ha megváltoztatnák döntésüket, és úgy döntenének, hogy továbbra is a kisebbségi nyelvet használják. A jutalom

mindenkin javítana.

Amikor egyszemély elhagyja a kisebbségi közösséget, a nyelv későbbi használata kevésbé vonzóvá válik a maradók számára. Az egyéni számításban valószínűbbé válna a közösség elhagyását támogató döntés. A nyelvi változás folyamata kezdődhet – vagy gyorsulhat. Idővel ez számos területen csökkenti a kisebbségi nyelv használatát, és teljes nyelvi változást eredményezhet. A negatív hálózat externáliája tehát felgyorsítja a nyelvváltást a laissez-faireüggyel összefüggésben.

Politikai következmények

Az externáliát ellensúlyozhatja egy olyan nyelvpolitika, amely a kisebbségi nyelvet részesíti előnyben, ami arra ösztönzi az egyéneket, hogy jobban használják azt. Ez viszont gyengíti az egyének arra való ösztönzését, hogy elhagyják a közösséget, és megváltoztatják az egyéni döntéseket, hogy elhagyják a tartózkodást. A közrend a jutalom szerepét tölti be a fenti gondolatok tapasztalataiban, és a politika által létrehozott ösztönzők mellett az egyéni racionális döntések megváltoznak, és ezentúl kollektív optimálishoz vezetnek.

E megállapítás közvetlen következménye, hogy a kisebbségi nyelv állami támogatása társadalmilag hatékony politika, amennyiben a kisebbségi nyelvet beszélők értékelik annak használatát¹.

Referenciák és mélyítés

Egyház, J. & King, I. (1993). Kétnyelvűség és hálózati externáliák. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économie*, 26, 337–345.

Wickström, B.A. (2016). Kizárólag angol nyelvpolitika: A provincializmushoz vezető út? *ACTA universitatis sapientiae, Európai és regionális tanulmányok*, 9, 71–76.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (következő). A lankadista politika és a nyelvi igazságosság gazdasági megközelítése. In M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (szerk.), *Nyelvpolitika és nyelvi igazságosság: Gazdasági, filozófiai és szociálnyelvi megközelítések*. Heidelberg: Springer vagyok.

¹ Az a tény, hogy az előadók által a nyelvhasználatnak tulajdonított érték a támogató politika miatt növekedhet, egy másik típusú érv, amely tovább erősíti a hálózati externáliára vonatkozó érvet.

15 Meg kell-e tanítani a kisebbségi nyelveket a többségi nyelvet beszélőknek?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Akérdés a nyelviuralomproblémájával és a nyelvileg vegyes társadalmakbana többségi nyelv nyelvi asszimilációjának kockázatával foglalkozik. Az itt tárgyalt helyzet olyan politikai entitásoké, amelyekben a különböző nyelvi csoportok „régimúltra visszatekintő” vagy „honosak” együttélnek, megosztva városaik és városrészeiket. Ilyen például a spanyolországi Katalónia, Galícia és Baszkföld; Brüsszel Belgiumban; Wales és Skócia egyes részei az Egyesült Királyságban; Korzika, Bretagne és a francia Baszkföld Franciaországban; Erdély egyes részei magyar nyelvű közösségekkel; vagy Észak-Skandinávia a számi kisebbségekkel.

Mit mond a kutatás?

Ezek a társadalmak egyértelműen domináns nyelvvel rendelkeznek, gyakran mind a hatalom, mind a demográfia tekintetében, amelyben szinte mindenki kényelmes, vagy a gyakorlatban arra kényszerül, hogy kompetens legyen. A kisebbségi nyelvek eltérő hivatalos elismerést élveznek (függetlenül attól, hogy a nemzeti állam, egy kormányzati alegység vagy mindkettő). Ez az elismerés azonban különösen a kisebbségi nyelvet beszélőkre irányul, és nem érinti a többséget. Kisebbségi felszólalók azok, akik bizonyos nyelvi jogokat élveznek, például a kisebbségi nyelven történő oktatást. Az ilyen jogok azonban nem elegendők a nyelvi uralom elkerüléséhez, amely a nyelvi igazságtalanság egyik formájának tekinthető.

Az uralom fogalma a politikai filozófiából ered. A republikánus gondolkodás hagyományában gyökerezik, amely arra törekszik, hogy minimalizálja az uralomból eredő igazságtalanságot. Az egyéneket vagy csoportokat akkor uralják, ha olyan kapcsolattól függenek, amelyben egy harmadik fél vagy csoport önkényesen beavatkozhat (vagy önkényes hatalmat gyakorolhat) felettük hozzájárulásuk vagy jogos preferenciáik figyelembevétele nélkül (Pettit, 1997).

Ezt a sebezhetőséget vagy más önkényes hatalomtól való függőségét meg kell szüntetni annak érdekében, hogy szabad polgárokból álló társadalmat építsünk. A nyelvi uralom akkor következik be, amikor az X nyelvi csoport előadói „nyelvileg” az Y nyelvhez vezetnek. Szinte mindig át kell váltaniuk a domináns nyelvet a

nyilvánosságban és néha a magánszférában is, de nem előnyben részesítve. Egy ilyen kiigazításra szinte soha nem kerül sor az ellenkező irányba, és általában a kisebbségi tagok kétnyelvűek, a többségi tagok azonban nem. A többségi nyelv beszélőivel való kommunikáció (vagy rosszabb, alsóbbrendűség érzése) nagy valószínűsége arra készteti a kisebbségi felszólalókat, hogy a legtöbb területen használják a többségi nyelvet. Ez „diglossy” formákat eredményez, egy olyan rendszert, amelyben a nyelveket különböző funkciókhoz rendelik, és a kisebbségi nyelv nagyrészt ki van zárva bizonyos tevékenységekből. A diglossia általában aszimmetrikus, mivel a domináns nyelvet minden területen használják, míg a kisebbségi nyelv korlátozott funkciókra korlátozódik.

A politikai filozófia szempontjából elmondható, hogy a „nyelvi uralom” három feltételt igényel: (1) az a tény, hogy az egyik csoportnak nyelvileg kell alkalmazkodnia a másikhoz, de nem az ellenkezőjéhez (ez jobban látható az aszimmetrikus nyelvtanulásban); (2) e modell gyakori ismétlése naponta; és (3) az a tény, hogy a dominált csoport tagjainak valójában nincs más választásuk, eltekintve a többségi felszólalókkal való interakció teljes elkerülésétől.

A normatív politikai elmélet alapelvei azt sugallják, hogy a nyelvi uralom az igazságtalanság egy formája, és ezért az igazságszolgáltatással kapcsolatos megfontolások kompenzációs intézkedéseket igényelnek.

Ezek az elvek ezért a következő ajánlást indokolják: az oktatási rendszernek kötelezővé kellene tennie valamennyi elismert nyelv elsajátítását, hogy a többségi nyelv beszélői bizonyos fokú kompetenciát szerezzenek a kisebbségi nyelven. A második nyelvtudásnak legalább minden polgár számára lehetővé kell tennie, hogy anyanyelvétől függetlenül *megértse* a másik nyelvet. Ez a követelmény előmozdíthatja az összetett és hibrid identitások kialakulását lehetővé tevő, tiszteletteljes politikákat, ezáltal hozzájárulva a demokratikus párbeszéd közös alapjainak kialakításához. Ugyanakkor segíthet a befogadás (minden őshonos nyelvi csoport jobban tiszteletben tartottnak és így a közösségbe beillesztendőnek érezhető) és a mobilitás (mindegyik területen legalább egy nyelvet megtanulni) közötti kompromisszum megoldásában.

Illusztráció és bizonyíték

Az empirikus kutatások megerősítik az ajánlás relevanciáját. A merülési programok mind a hosszú távú oktatási siker, mind a kétnyelvűség és a bi-Lettrism elérése szempontjából „ahol az L1 többségnyelv hallgatóit elsősorban egy L2-en, általában kisebbségi nyelven tanítják, annak érdekében, hogy kétnyelvűek és kétnyelvűek legyenek az adott nyelven és a többségi nyelven egyaránt”. Ez még hasznosabb lehet, ha kétirányú programként szervezik meg, ahol a két nyelv beszélői ugyanabban az osztályban élnek, mint egy egyirányú merülési modell (2010. május, 296). Thomas és Collier (2002) által végzett tanulmány több mint 210 000 nyelvi kisebbségi diák az amerikai állami iskolákban megerősíti, hogy a merítés programok általában jobban működnek a diákok számára, különösen akkor, ha összehasonlítják a merülő iskolákban részt vevő hallgatók és az átmeneti iskolai programokban részt vevő diákok tanulmányi sikerét, elsősorban angol nyelven.

Politikai következmények

Bára fő ajánlás az, hogy a nyelvi igazságosság alapvető okokból ösztönözzék a kisebbségi nyelvnek a többség tagjai általi tanulását, *azarányosság*i megfontolások is érvényesülnek. Képzeld el egy 1000 tagú társadalmat, amelynek 10 felszólalója X, egy „régi”öslakos kisebbségi nyelv, és 990 beszélő Y. Ez a helyzet nyelvi uralmat eredményezhet, ha három feltételünk teljesül. Ha azonban minden Y felszólalónak X-et kellene tanulnia, az aránytalan intézkedés lenne, ha csak nem kerül sor további megfontolásokra (pl. ha X-et a világ más részein széles körben beszélik). Ezzel összefüggésben a hatékonyságot kell figyelembe venni. A hatékony és eredményes közpolitika megköveteli a szűkös erőforrások hatékony felhasználását. Ebben a

példában nehéz lehet jelentős időt, erőfeszítést és pénzt eszközölni ahhoz, hogy a lakosság 99%-át 1%-kal a beszélt nyelv elsajátítására kényszerítsék. Mindkét feltétel „amennyiben a számadatok ezt indokolják” kritériumnak tekinthető (2014. május: 386–388).. Amennyiben azonban ez a feltétel teljesül, a többnyelvűségnek a többségre történő kivetése a nyelvi igazságossággal indokolható. Végül az érintett nyelvek száma is szerepet játszik. Minél nagyobb a nyelvek száma, annál nehezebb lesz egy ilyen politika végrehajtása. Más földrészekhez képest Európában nincs különösen nagy számban őshonos nyelvek. Így a nyelvi politikáknak a többnyelvű aegységekre (például Romániában, a magyar nyelvet beszélő Județe megyékre) való *decentralizálás*ajelentősen enyhíti a megvalósíthatósági problémát.

Referenciák és mélyítés

- Május, S. (2010). Tanterv és a kulturális és nyelvi kisebbségek oktatása. In B. McGraw, E. Baker, & P. Peterson (szerk.), *International Encyclopedia of Education* (3. kiadás), Vol 1. (293–298. o.) Oxford: Elsevier vagyok.
- Május, S. (2014) Contesting Public Monolingualism and Diglossia: Gondold át a politikai elméletet és a nyelvpolitikát a többnyelvű világért. *Nyelvpolitika*, 13, 371–93.
- Pettit, P. (1997). *Republikánizmus: A szabadság és a kormányzás elmélete*. Oxford: Oxford University Press.
- Thomas, W. & Collier, V. (2002). *Nemzeti tanulmány az iskolai hatékonyságról a nyelvi kisebbségi diákok hosszú távú tanulmányi teljesítményéről*. Santa Cruz esetében: Oktatási, Sokféleesség- és Kiválósági Kutatási Központ (CREDE).

16 Az „egyedülálló” és „nem egyedi” kisebbségek hasonló helyzetben vannak-e, amikor nemzeti nyelvi uralommal szembesülnek?

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Po Párizs

A belföldi nyelvi uralom olyan helyzetként határozható meg, amelyben egy csoport demográfiai előnyét politikai eszközként használja fel bizonyos intézményi gyakorlatok megismétlésére. Ezek a gyakorlatok állandósíthatják az emberek egyszerű számából eredő egyenlőtlenségeket, és a többség és a kisebbség közötti igazságtalan hatalommegosztást vonhatják maguk után. Azoknak a politikai konstellációknak, amelyek célja a nyelvi sokszínűség védelme és a tagjaik közötti egyenlő politikai egyenlőség fenntartása, komolyan kell venniük a nemzeti nyelvi uralmat, és ezeket a szempontokat ennek megfelelően kell figyelembe venniük.

Mit mond nekünk a kutatás?

A többnemzetiségű államokban a nemzeti nyelvi uralom hatásai általában attól függően változnak, hogy egy vagy több kisebbséget érintenek-e. Általában azonban megfigyelhető, hogy a nyelvi kérdések összetettebbé válnak a többszintű kormányzás vagy a föderalizmus esetében. Például az angol Kanadában szétszórta frankofonok nyelvi helyzete és jogai nagyon eltérnek a québeci helyzetüktől, valamint az őslakos népek és nyelvek helyzetétől. Hasonlóképpen, a katalán beszélőket Spanyolországon belül regionális határok osztják meg, a valenciai lakosok pedig a Katalóniában élőkétől eltérő körülményekkel szembesülnek. A többszintű kormányzás vagy föderalizmus összefüggésében a nyelvi uralom arra ösztönzi a kisebbségi joghatóságokat, hogy alakítsák ki saját nyelvpolitikájukat. Mivel a nyelv az identitás egyik fő eszköze, amely gyakran érzelmi tartalommal jár, a kisebbségi nyelvek védelmét és előmozdítását gyakran a tágabb (nemzeti) entitástól való elidegenedés általános érzése kíséri; Kanadában és Spanyolországban ez a helyzet.

Így a nyelvi uralom a nagymértékben intervencionista kisebbségi nyelvi politikák formájában reakciókat vált ki, amelyek utat nyitnak a nemzeti építkezés máserőteljesformái előtt. Ez a tendencia hangsúlyosabb azokban az esetekben, amikor a felszólalók nagy többsége „egyedülálló” kisebbséget gyakorol, ami nagyobb valószínűséggel vezet a szecessziós mozgalmak növekedéséhez. Ez viszont megnehezíti a társadalmi kohéziót és a szövetségi vagy nemzetek feletti kormányzást.

Illusztráció és bizonyíték

Alapvetően egy nyelvi kisebbségnek tekintett kontextusokat kell figyelembe venni. Az ilyen esetekben azt látjuk, hogy a (ország különböző részei közötti) mobilitás és a társadalmi befogadás közötti kompromisszum bíróságok általi kezelésének módja (a helyi közösségekben) általában tükrözi a nyelvi csoportok közötti hatalmi egyenlőtlenségeket. A domináns csoport sokkal sikeresebb lesz tagjainak kisebbségi joghatóságon belüli nyelvi jogainak érvényesítésében, mint fordítva. Hasonlítsa össze például Alberta és Quebec tartományokat¹. Az adatok azt mutatják, hogy egy általános tendencia Kanadában, ahol az angolló lassan asszimilálja a frankofonokat, és az „allofon” bevándorlókat (az angoltól vagy a franciától eltérő anyanyelvűeket) sokkal magasabb arányban. Mivel ezek az adatok a politikák és gyakorlatok kölcsönhatásából erednek, megállapítható, hogy a szövetségi politikák nem csökkentik kellőképpen a többségi nyelv vonzerejét, és hogy a szövetségi nyelvi politika valószínűleg nem biztosít stabil egyensúlyt a mobilitás és a befogadás között az egész országban.

A több nyelvi kisebbséggel rendelkező helyeken, például Indiában a politikai hatások eltérőek. Ahol az emberek megszokták, hogy többnyelvű környezetben éljenek, a nyelv alapú nemzetépítési kezdeményezések ösztönzői sokkal gyengébbek. Ugyanakkor az ilyen kontextusok nem mentesek attól a kockázattól, hogy egy csoport a nyelvük előtérbe kerülése (például a nyelvüket a politikai konstellációban lingua francává próbálják tenni, ahogy Gandhi tette, amikor azt állította, hogy ahindi devitálja India hivatalos nyelvét). Ilyen esetekben egyéb politikai hatások jelentkeznek: Számátalan helyi vagy regionális nyelvi politikai kezdeményezés, amelyek nehezen ellenőrizhetők és súlyosbíthatják a kulturális megosztottságot; I. a kisebbségi helyzetek nagy számára tekintettel virtuálisan lehetetlen a hivatalos (nemzeti) nyelvpolitika alkalmazása a helyi ellenállás kifejezéseivel szemben; A demokratikus politika megfelelő működésének komoly

1 Albertát választották a legmagasabb pozitív tartományközi migrációs egyensúlyú tartománynak, valamint a tartománynak, ahol a legnagyobb különbség van az otthon és az anyanyelven beszélt nyelvi változók között.

akadályai több nagyon nehéz szinten, különösen erős és tartós szecessziós mozgalmak létrehozása révén. Röviden összefoglalva, a több nyelvi kisebbséggel rendelkező politikai konstellációkban a nyelvi uralom valószínűleg kiszámíthatatlan mintákat és megosztottságokat eredményez, amelyek nagyon megnehezítik a sokféleség demokratikus irányítását.

Az ANGLAIS VAGY SZÁLLÍTÁSOK ANGLAIS VAGY SZÁLLÍTÁSA ANGLAIS VAGY SZÁLLÍTÁSOK ANGLAIS VÉGREHAJTÁSA VONATKOZÓ KÖVETKEZTETÉSEKRE VONATKOZÓ jelentések (forrás: Kanadai népszámlálás 2011)

	Magyar	Francia
Alberta	1,13	0,36
Quebec	1,28	1,02
Kanada (összesen)	1,38	0,97

Politikai következmények

A legtöbb esetben a nyelvi sokszínűség kezelése, a többségi-kisebbségi kapcsolatok döntőbíráskodásával együtt, intenzíven politikai. A belföldi mobilitás és befogadás kedvező feltételeinek megteremtése érdekében ajánlatos, hogy:

► *A kisebbségi nyelvek felismerése* és szigorú nyelvi politikák elfogadása a helyi intézményekben, például a regionális parlamentekben és iskolákban, valamint a szövetségi intézményekben való használatuk elősegítése érdekében, a nyelvi kisebbségek tagjai közötti összetartozás érzésének erősítése érdekében.

► A központi szervnek olyan szabályokat kell alkalmaznia, amelyek a kisebbségi csoportok tagjai számára ugyanolyan mobilitási és befogadási lehetőségeket kínálnak, mint a többségi tagok politikai befolyásuk miatt.

► A többnyelvű országokra vonatkozó általános elvekértelemszerűentükröződnek a nemzetek feletti szervezetek által elfogadott nyelvi politikákban.

Hivatkozások és elmélyítés:

Dubreuil, B. & Marois, G. (2011). A képzeletbeli jogorvoslat: A bevándorlás miért nem menti meg Quebec-et? Montreal: Boreal vagyok.

Mágnes, J.E. (1998). Nyelvi jogok elmélete kanadai perspektívában. A T. Ricento & B. Burnaby (szerk.), Language and Politics in the United States and Canada: Mítoszok és valóságok (185–206. o.), Routledge: New Yorkban.

17 Milyen fontos a demolingvisztikus koncentráció a kisebbségi nyelvektúlélése szempontjából a növekvő mobilitás világában?

Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

Különböző országokban az emberek abbahagyják a kisebbségi nyelvek használatát, és szélesebb kommunikációs nyelvekre fordulnak. Számos uniós tagállamnak van egy vagy több „regionális vagy kisebbségi nyelve”,¹ és sokuk elveszíti a felszólalókat. Az Európán belüli mobilitás és az EU-n kívülről érkező migráció további nyomást gyakorol a kisebbségi nyelvekre, és még nehezebbé teszi azok megőrzését. Ez felveti azt a kérdést, hogy általános szinten hogyan lehet figyelembe venni a kisebbségi nyelvek vitalitását és túlélését meghatározó tényezők kölcsönhatását a változó világban – vagy másképpen fogalmazva, milyen megközelítéseket használhatunk annak érdekében, hogy meghatározzuk azokat a nyelvpolitikákat, amelyek segíthetnek megvédeni a regionális és kisebbségi nyelveket annak érdekében, hogy a mobilitás veszélyeztetése nélkül is fennmaradjanak.

Mit mond nekünk a kutatás?

A területi kisebbségi nyelveket főként az uniós tagállamok bizonyos földrajzi területein használják. Ezek a területek a helyi lakosság egy bizonyos hányada kétnyelvű, és beszéli az állam domináns nyelvét és a kisebbségi nyelvet is. A földrajzi koncentráció a kisebbségi nyelv hosszú távú életképességét támogató tényező: a joghatóságban felszólalók nagy száma megkönnyíti a nyelvpolitika igazolását a nyelv mellett, és egy terület nyelvi összetétele befolyásolja a nyelvek átvitelének, tanulásának és használatának dinamikáját. Azok a családok, ahol mindkét szülő a kisebbségi nyelvet beszéli, valószínűbb, hogy továbbadják gyermekeiknek. Ugyanakkor minél nagyobb a kisebbségi nyelvet beszélők aránya egy régióban, annál nagyobb a családok száma, és annál nagyobb az ösztönzés arra, hogy ezt a nyelvet a viszonylag széles körű kommunikáció miatt továbbítsák.

Emellett az adott területen felszólalók nagy száma biztosítja, hogy az emberek ténylegesen hallhassák és használhassák azt a mindennapi életükben. Más szóval, egy adott területen a kisebbségi nyelvet beszélők nagy aránya az adott nyelv hasznosságát és az annak való

kitettséget jelenti. Demennyire fontos, éshogyanhat a megnövekedett mobilitásra?

Illusztráció és bizonyíték

Fontolja meg a területi kisebbségi nyelvek három típusát: (1) egyetlen tagállamban beszéltek, mint például a szorbok Németországban; (2) az egynél több tagállamban, például a spanyolországi és franciaországi baszkban beszéltek; és (3) azok, amelyek valamely tagállamban kisebbségi nyelvnek minősülnek, de a szomszédos államok domináns és hivatalos nyelvei, mint például Ausztriában és Olaszországban a szlovén nyelv. A bejövő mobilitás különböző módokon további nyomást gyakorolhat a területi kisebbségi nyelvek minden típusára. Ha az újonnan érkezetteknek már a helyi kisebbségi nyelv az első nyelve, pl. a romániai Székely kerületben letelepedő magyarok számára, a mobilitás még a kisebbségi nyelvet is erősítheti a kérdéses területen. Az újonnan érkezők azonban gyakran nem beszélnek a helyi kisebbségi nyelvet, és lehet, hogy nem is ismerik a fogadó állam többségi nyelvét. A kisebbségi nyelvnek a nyilvánosságban, az oktatásban és a gazdaságban való erősségétől és jelenlététől függően az újonnan érkezők az állam többségi nyelvét, nem pedig a kisebbségi nyelvet tanulhatták meg. Ha az újonnan érkezők száma magas, ez a folyamat csökkenti a kisebbségi nyelvet beszélők arányát, és idővel gyengítheti a nyelvet. A nyelvi dinamika modelljei (pl. Templin et al. 2016) segíthetnek a migrációs mozgásoknak a kisebbségi nyelv fenntartására gyakorolt hatásának szigorú és logikus elemzésében.

Lehetővé teszik a jövőben megfigyelt tendenciák meghosszabbítását és a nyelvpolitikai intézkedések hatásainak legalább bizonyos mértékű szimulálását. Mivel lehetővé teszik a releváns kérdéseket érintő további változók felvételét, azokat a kapcsolódó kérdések – például a versengő szakpolitikai lehetőségek költségeinek és előnyeinek változása – mérlegelésére is lehet alkalmazni.

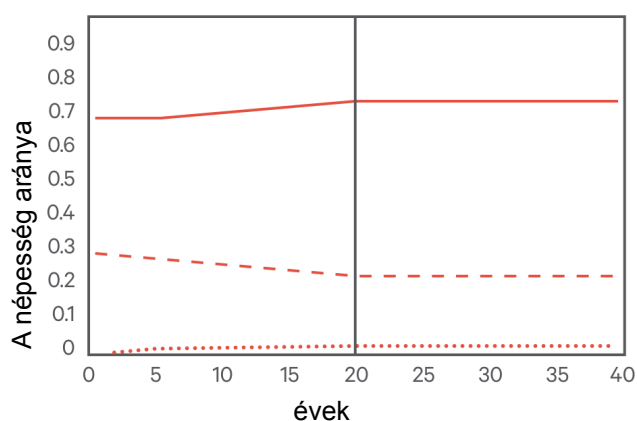
Az ilyen szimulációk egyik fontos eredménye, hogy tekintettel a beszélők minimális arányára, a családoknak a kisebbségi nyelv továbbítására való hajlandóságára, valamint a kisebbségi nyelv oktatásban való használatára, a kisebbségi nyelv a migránsok

¹ *A Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájával* összhangban olyan nyelveket értünk, amelyeket „hagyományosan egy adott állam területén olyan állampolgárok használnak, akik számszerűen kisebb csoportot alkotnak, mint az állam többi része”.

folyamatos beáramlása ellenére hosszú távon ténylegesen fennmaradhat. A szimulációk azt is jelzik, hogy a kisebbségi nyelv oktatása az újonnan érkezőknek és gyermekeiknek különösen fontos, és ellensúlyozhatja az általuk a kisebbségi nyelvre jelentett potenciális veszélyt.

A nyelvi dinamikát szimulálják (lásd az ábrát) egy viszonylag nagy „X” kisebbségi nyelvvel, a többség Y nyelvvel és a különböző nyelveken beszélők beáramlásával összefüggésben. Az indulás évében a népesség 30%-a kétnyelvű Y-ban és X-ben, 70%-a pedig egynyelvű Y-ban. Mivel az újonnan érkezők inkább Y-t, mint X-et tanulnak, az X-hangzók aránya csökken.

- Beszélj Y, de ne X
- - - Beszélj X és Y
- ... Ne beszélj X-et vagy Y-t

ATÖBBSÉGI NYELVET (Y) ÉS A KISEBBSÉGET (X) BESZÉLŐKARÁNYA

Tegyük fel, hogy 20 év elteltével szakpolitikai

intézkedéseket vezetnek be annak érdekében, hogy megerősítsék X-nek az újonnan érkezők és gyermekeik oktatását. Ennek eredményeként az X-hangzók százalékos arányának csökkenése visszafogható.

Politikai következmények

Bár a mobilitás további nyomást gyakorol a kisebbségi nyelvekre, a kisebbségi nyelvek védelme érdekében már bevezetett nyelvpolitikai intézkedések többsége továbbra is döntő fontosságú. Ha bejövő mobilitásra van szükség, fontos lehetőségeket és ösztönzőket teremteni az újonnan érkezők számára a kisebbségi nyelv elsajátítására, és meg kell szüntetni az olyan ellenőztönzőket, mint a magas közvetlen vagy közvetett tanulási költségek.

Referenciák és mélyítés

Fishman, J.A. (1991). *Nyelveltolódás visszafordítása: A veszélyeztetett nyelveknek nyújtott segítség elméleti és empirikus alapjai*. Clevedon: Többnyelvű kérdések.

Vigyor, F. (2016). A kisebbségi nyelvek kihívásai. V. Ginsburgh és S. Weber (szerk.), *The Palgrave Handbook of Economics and Language (Szövetségi Közgazdasági és Nyelvi Kézikönyv 616–658)*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Templin, T., Seidl, A., Wickström, B.A., & Feichtinger, G. (2016). Optimális nyelvpolitika a kisebbségi nyelv megőrzése érdekében. *Matematika Társadalomtudományok* 81, 8–21.

18 **Quel elvek segítenek előre jelezni az etnikai és nyelvi különbségek konfliktusban rejlő potenciálját?**

Edgár Dobos, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budapest

Az etnikai, nyelvi vagy vallási különbségek konfliktusokhoz vezethetnek, amikor az egyének és csoportok a hatalmi, anyagi és szimbolikus erőforrásokért versengenek. A nyelv (vagy a kultúra bármely összetevője) azonban önmagában nem okoz konfliktust. Inkább egy „hibás vonalról” van szó, amelymentén a konfliktusok kristályosodhatnak, amikor a nyelvi vagy kulturális különbségek összeegyeztethetetlen politikai igényeket vagy egyenlőtlen hozzáférést eredményeznek az államokon belül a társadalmi-gazdasági lehetőségekhez. Ez a bejegyzés az etnikai konfliktusok kialakulásához vezető ok-okozati tényezőkre összpontosít.

Mit mond nekünk a kutatás?

A közigazgatás, a jog, az oktatás, a média, a nyilvános jelzések, valamint a hatóságokkal és a közszolgáltatókkal folytatott kommunikáció nyelvére vonatkozó szabályok és gyakorlatok befolyásolják az egyének érdekeit és identitását. A nyelv ezért elkerülhetetlenül átpolitizálódik a többnyelvű társadalmakban.

A többség és a nyelvi kisebbségek közötti konfliktusokat a területi nemzetállam logikája és az ott kódolt hatalmi aszimmetriák táplálják. A modern nemzetállamok, különösen az 19. század óta, szinte szisztematikusan előnyben részesítik az etnikai többségeket („tulajdonosi nemzetek”). A többségi és kisebbségi nézetek gyakran ellentmondanak a valóság értelmezésének és/vagy az állam-kisebbségi kapcsolatok kívánt modelljének.

A konfliktusok dinamikája a történelmileg kialakult közigazgatási struktúrák, a hatalmi konstellációk, valamint a kisebbségek és többségek különböző szinteken fennálló relációs helyzete miatt változik. Számos európai társadalom és egynyelvű nemzetállam önmegfigyelése továbbra is alakítja a politikai döntéseket, és még a hivatalos többnyelvűség sem feltétlenül szünteti meg a nyelvi közösségek közötti konfliktusokat.

A makrokörnyezet nem mindig hasznos: a kisebbségi jogok nemzetközi normáit gyakran megkérdőjelezzik, és a geopolitikai érdekeknek alárendelik; erős és közös európai kisebbségi jogi rendszer nélkül az uniós tagállamok nem kötelesek jelentést tenni a kisebbségvédelmi kötelezettségvállalások végrehajtásának elmulasztásáról; a nemzeti pártpolitika elsőbbsége pedig gyakran felülmúlja az uniós

feltételeesség hatását.

Illusztráció és bizonyíték

A konfliktus mintái az államok között és az államokon belül is eltérőek. A Vajdaság szerb régiójában végzett terepkutatás azt mutatja, hogy egyes helyeken az etnikai és nyelvi közösségek harmonikus együttélése van, és a többnyelvűség a gyakorlatban szinte észrevehetetlen átjárásokat jelent egyik nyelvről a másikra (pl. Blato Belo/Nagyzerzsebetlak/Biele Blato). Másrészt konfliktusok törtek ki más régiókban is, miután az 1990-es évek eleji háborúkat követően nagyszámú szerb menekült érkezett Horvátországból és Bosznia-Hercegovinából. A konfliktusok megnyilvánulásai közé tartozott a kisebbségek elleni etnikai indíttatású incidensek (graffiti, magántulajdonban, vallási és emléktárgyak károsodása, valamint szóbeli és fizikai támadások) számának növekedése. Ezekből az eredményekből általánosítva, és figyelembe véve a más kontextusokban tapasztalt feszültségeket, több egymásnak ellentmondó folyamatot tudunk azonosítani. Ezeket a mellékelt táblázat foglalja össze.

Politikai következmények

Az európai államok többnemzetiségű és többnyelvű történelmi összetételének megfelelően tükröződnie kell a jogszabályokban. Az etnikulturális igazságosság és a közös állam iránti lojalitás megköveteli a semleges és csoportérzékeny szabályozások és politikák kombinációját, a nemzeti kisebbségek identitásának a közös fogalmakba való beépítését (pl. nyelvük beépítése a közintézményekbe) és a kulturális reprodukció intézményi garanciáit. A többnemzetiségű demokráciában a politikai befogadás feltételeinek megkérdőjelezésében legitim elemnek kell tekinteni a nem szeesszionista kisebbségi követeléseket.

Az etnikai és nyelvipluralizmusnak tükröződnie kell a különböző (nemzeti, regionális és helyi) kormányzati szinteket kihasználó politikai megoldásokban, finomítani kell a hatóságok közötti megosztását, és a védelemre leginkább szoruló nyelvek javára aszimmetriákat kell létrehozni. A többnyelvűséggel kapcsolatos szakpolitikai megoldásoknak egy kiegészítő („additív”) megközelítést is tükrözniük kell a „kivonó” megközelítés helyett, lehetővé téve az állam hivatalos nyelvének mint a foglalkoztatás és a társadalmi mobilitás szempontjából nélkülözhetetlen második

nyelvnek a tanulását, ugyanakkor meg kell erősítenie az anyanyelvet mint az identitáshoz, a pszichológiai és biztonsági igényekhez elengedhetetlen első nyelvet.

Hivatkozások és elmélyítés:

Csergő, Z. (2007). *Ha már szóba került a Nemzet: Nyelv és konfliktus Romániában és Szlovákiában*. Ithaca, Amerikai Egyesült Államok: Cornell University Press.

Vigyor, F. (2005). A nyelvi emberi jogok mint szakpolitikai iránymutatások forrása: Egy kritikai értékelés. *Sociolinguistics Journal*, 9 (3), 448–460.

Kontra, M., Phillipson, R., Skutnabb-Kangas, T., & Várady, T. (Eds). (1999). *Nyelv: Egy jobb és egy erőforrás. Közledünk a nyelvi emberi jogokhoz*. Budapest: Közép-európai Egyetemi Sajtó.

Varenes, F., (2011). Nyelv, etnikai konfliktusok és nemzetközi jog. *Etnikai Tanulmányok Folyóirata*, 65., 8–35.

Vizi, B., Tóth, N., & Dobos, E. (szerk.) (2017). *Túl a nemzetközi feltételelességen. A Kisebbségi Képviselőlet helyi változatai Közép- és Délkelet-Európában*. Baden-Baden esetében: A Nomos.

KONFLIKTUST KIVÁLTÓ FOLYAMAT ETNIKAI ÉS NYELVI „JOGSÉRTÉSEK” ESETÉN

1. Etnikai és nyelvi kérdések indokolatlan biztonsága: a többségi elit értelmezése a kisebbségek kulturálisan keretezett követeléseiről, mint az állam integritását fenyegető veszélyek; az államellenes nacionalizmus helyszínéül a kisebbségektől elválasztott intézményekkel szembeni bizalmatlanság; a kisebbségek szempontjából az államosító állam által kialakított közös identitás fogalma, valamint az etnokulturális semlegesség és a csoportra vonatkozó semleges szabályozás előírása az asszimilációs kódexként gyanússá válik. További példák Észtország, Franciaország, Görögország, Románia és Szlovákia.

2. A kisebbségek megszerzett (nyelvi) jogainak megsértése, korlátozása vagy alkalmazási körének korlátozása: a kisebbségi nyelv státuszának leplezetlen leértékelése a közigazgatásban, az oktatásban stb. Példa: Ukrajna.

3. Etnikai mandátum: a közigazgatási vagy választási körzetek határainak újraelosztása a területre koncentrált kisebbségi lakosság felosztása, a többségi kisebbség státuszának megfordítása és/vagy a kisebbségi közösségek szavazati jogának és/vagy jogaik érvényesítésének minimálisra csökkentése érdekében. Például Szlovákiában (közigazgatási átszervezés, 1996).

4. Vitatott személyazonosító jelek a többség és a kisebbségi népek között, akik egy közös területen élnek együtt: versengő erőfeszítések annak érdekében, hogy egy területet egy nyelvhez társítsanak, és mesterséges területi folytonosságot teremtsenek a fizikai tér megjelölése és a közintézmények működése terén (lehetőlegesen túl fontos, hogy a nyelv a nemzeti identitás mint kommunikációs eszköz vonatkozásában a nemzeti identitás jele legyen). Például Bosznia-Hercegovinában, Koszovóban és Macedóniában.

5. Egyoldalú szülőállami aktivizmus és területen kívüli nemzetépítési gyakorlatok: a szülőállamhoz fűződő kapcsolatok oly módon történő erősítésére irányuló erőfeszítések, amely minimálisra csökkenti a kisebbségek lakóhelyük szerinti országhoz való tartozásának érzését. Például Bulgáriában, Magyarországon, Romániában, Szerbiában (a szomszédos államokkal kapcsolatban).

6. Egymással versengő nemzetépítési erőfeszítések, amelyek összeegyeztethetetlen lojalitási nyomásnak teszik ki az úgynevezett etnikai/társállami vagy „közbenső” kisebbségeket. Például Bunjevci, Çams, Csángós, Goranci, Pomaks, Torbeši, Valaques (Délkelet-Európa).

19 Miért nem elég többnyelvű környezetben csak az egyik hivatalos nyelvet megtanulni?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Általánosan elismert tény, hogy a befogadó ország hivatalos vagy nemzeti nyelvének elsajátítása a bevándorlók befogadó társadalomba való beilleszkedésének központi eleme. *Az Európai Bizottság harmadik országbeli állampolgárok integrációjára vonatkozó 2016. évi cselekvésiterve* kimondja, hogy „a célország nyelvének elsajátítása elengedhetetlen ahhoz, hogy a harmadik országbeli állampolgárok sikeresek legyenek integrációs folyamatukban” (Európai Bizottság, 2016: 7). Egyre több európai ország alkalmaz nyelvi követelményeket azon migránsokkal szemben, akik tartózkodási jogállást vagy állampolgárságot kívánnak szerezni.

Érdekes, hogy a célországot hallgatólagosan egynyelvű keretnek tekintik, bár számos uniós tagállamnak több hivatalos nyelve van, vagy különböző regionális és/vagy kisebbségi nyelveket ismer el. Egyes esetekben miért tanulhatnak a migránsok, vagy miért kellene megtanulniuk az ilyen többnyelvű környezetben beszélt nyelvek közül többet is?

QUe azt mondja, hogy kutatás ?

A nyelvi követelmények terjedelme többnyelvű környezetben mindenekelőtt feszültséget kelt a migránsok mobilitásának előmozdítása és a befogadó társadalomba való beilleszkedésük között. Ha a befogadás helyett inkább a mobilitást részesítjük előnyben, az azt jelentené, hogy a migránsok számára nyelvi minimumkövetelményeket írnának elő, és adott esetben elvárnák tőlük, hogy a fogadó ország egyik hivatalos nyelvét megtanulják. Másrészt, ha előnyben részesítjük a befogadást, az azt jelentené, hogy a migránsoknak nagyobb nyelvi követelményeket kellene támasztaniuk, és elvárnák, hogy egy többnyelvű országban két vagy több hivatalos nyelvet tanuljanak meg annak érdekében, hogy teljes mértékben részt vehessenek a társadalmi, kulturális és politikai életben.

A hivatalosan többnyelvű környezetben érkező migránsok által elsajátítandó nyelvek száma a befogadó társadalom nyelvi konstellációjában a hatalmi viszonyoktól is függ. Sok többnyelvű államot vagy régiót a többségi és kisebbségi nyelv közötti aszimmetria jellemez. Mivel a kisebbségi nyelveket kevesebb beszélő használja, és gyakran csak a terület egy részén használják, gazdasági hasznuk és vonzerejük kisebb lehet, és arra készítetik a migránsokat, hogy inkább a többségi nyelvet tanulják meg. A multikulturalizmussal foglalkozó kutatók (például Will

Kymlicka, híres kanadai politikai filozófus, aki az etnikailag sokszínű társadalmakban a jogokra és kötelezettségekre specializálódott) számára a nemzeti kisebbségeknek meg kell védeniük kulturális és nyelvi identitásukat, miközben a migránsokat fogadják, ami jogos indok lehet arra, hogy az állam hivatalos nyelvén a nyelvi követelmények mellett a kisebbségi nyelven is nyelvi követelményeket írjanak elő (Kymlicka, 2011). Azokban a többnyelvű országokban, ahol a nyelvi konstelláció kevésbé aszimmetrikus, és ahol a verseny vagy a nyelvi konfliktusok nem képezik a társadalmi és politikai helyzet lényeges jellemzőjét, az egyik hivatalos nyelvre vonatkozó nyelvi követelmények ugyanakkor elegendőnek tekinthetők a migránsok befogadó társadalomba való beilleszkedéséhez.

Illusztrációk és bizonyítékok

Ebben az értelemben az aszimmetrikus nyelvi konstellációval szembesülő különböző regionális kormányzatok szükségesnek tartották a bevándorlókra vonatkozó sajátos nyelvi követelmények alkalmazását annak érdekében, hogy területükön megvédjék a kisebbségi nyelv státuszát. Katalóniában például 2010-ben a regionális hatóságok integrációs folyamatuk részeként katalán nyelvi tesztekkel vezettek be a Katalóniában tartózkodó migránsok számára.

Ezzel szemben Luxemburgban, ahol a nyelvi konstelláció kevésbé aszimmetrikus, a luxemburgi kormány befogadási és integrációs ügynöksége által kiadott „befogadási és integrációs szerződés” előírja, hogy a migránsok választhatnak egy nyelvtanfolyamot „Luxemburg három hivatalos nyelvének egy vagy többén, nevezetesen luxemburgi, francia vagy német nyelven”¹. Hasonlóképpen, Svájcban „az egyik nemzeti² nyelv jó ismerete” elegendőnek tekinthető a huzamos tartózkodási engedély megszerzéséhez.

I. politikai vonatkozások

Összefoglalva, aszimmetrikus többnyelvű környezetben a migránsoktól elvárható, hogy ne csak a többségi

1 www.olai.public.lu/en/accueil-integration/mesures/contrat-accueil

2 A külföldiekről szóló, 2005. december 16-i szövetségi törvény www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20020232; ez a jellemző azonban a hivatalos nyelvet szigorúan területi eloszlását is tükrözi az országban.

nyelvet, hanem egy második hivatalos vagy regionális nyelvet is megtanuljanak annak érdekében, hogy a nemzeti kisebbségek megvédhessék nyelvi identitásukat, és megakadályozzák a nyelvről a domináns nyelvre való áttérést. A mobilitás és a befogadás közötti kompromisszum, valamint a kisebbségek kulturális és nyelvi jogainak védelme és a migránsok egyéni szabadsága közötti feszültség politikai megállapodások révén közvetíthető.

A kedvező rendelkezések attól függhetnek, hogy a migránsok ösztönzést kapnak-e a befogadó társadalom nyelvének (nyelveinek) elsajátítására azáltal, hogy a szankciók kiszabása helyett a fogadó ország nyelvén (nyelvein) való nyelvtanfolyamokhoz való hozzáférés javítása révén kevésbé költségesek. Végezetül a nyelvi követelményeknek inkább a nyelvtanfolyamokra kell összpontosítaniuk, mintsem egy adott kompetenciaszint meghatározására: bár a migránsoktól elvárható, hogy megtanulják a befogadó társadalom egy vagy több nyelvét, ebből nem következik, hogy mindannyian ugyanazt a sikert érik el.

Hivatkozások és elmélyítés:

Európai Bizottság (2016). *Aharmadik országbeli állampolgárok integrációjára vonatkozó cselekvési terv*. COM(2016) 377 final.

Vigyor, F. (1996). Etnikai és politikai nyelvi konfliktus,

nemzetközi kapcsolatok, 88, 381–396.

Kymlicka, W. (2011). Multikulturális állampolgárság a multinacionális államokban, *etnikumok* 11, 281–302.

Woehrling, J. (2008). A bevándorlókra vonatkozó nyelvi követelmények, különös tekintettel azokra a nyelvekre, amelyek a terület egy részén a hivatalos státuszt élvezik. *A Mundialització-ban a circulació i Immigració, i ligència d'una llengua com kérte* (133–172. o.). Barcelona, Institut d'Estudis Autonòmics.

HIVATALOS TÖBBNYELVŰ KERET

Aszimmetrikus nyelvi konstelláció		Szimmetrikus nyelvi konstelláció	
Nyelvi követelmények mind a kisebbségi, mind a többségi hivatalos nyelveken	Példa: a migránsoknál Katalóniában és spanyolul kell tanulniuk.	Nyelvi követelménye k egyetlen hivatalos nyelven	Példa: a migránsok Luxemburgban tanulhatnak franciául, németül vagy luxemburgiul.

20 Hogyan lehet kombinálni a területiség és a személyiség elveit?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

A nyelvi szempontból sokszínű társadalmakban gyakran két fő modellt alkalmaznak a nyelvi jogok odaítélésére: területiség és személyiség (De Schutter, 2007). A nyelvi területiség elve szerint a nyelveket területi szinten kell tartani. Egy állam több területi zónára oszlik, és minden zónán belül a többség nyelve hivatalos. A LTP három változatát javasolták¹.

► A szigorú és legnépszerűbb változatban csak egy nyelv támogatható egy adott területen (többek között) a közigazgatás, a politikai élet, a bírósági eljárások és az állam által finanszírozott kötelező oktatás tekintetében. Jó példa erre Flandria (Belgium).

► A gyengébb változatban egy területi egység egynél több nyelvre is kiterjesztheti az elismerést, de a többi nyelvhez képest egyértelműen elsőbbséget élvez (Grin, 2006), mint a Québec oktatási rendszerben a híres 101. törvény értelmében, ahol a nyelvi jogokat külön, államilag finanszírozott angol iskolák formájában adják meg az angoloknak, de ahol a bevándorlók és a francófónok várhatóan francia állami iskolákba járnak, és az angol iskolákat csak angolra korlátozzák.

► A dinamikus változatban a territorialitás elve azt sugallja, hogy bár a jogok odaítélésének kritériumai stabilak, végrehajtásuk úgy alakul, hogy tükrözze a demolingvisztikus adatok alakulását (pl. Finnország) (Stojanović, 2010).

A nyelvi személyiség (LPP) elve szerint a nyelvi jogokat személyek gyakorolhatják, függetlenül attól, hogy hol élnek az államon vagy az alállamon belül. Ez a szabad választás modellje.

Jó példa erre Brüsszel: a polgárok holland vagy francia nyelven szerezhetnek be dokumentumokat, egészségügyi szolgáltatásokat vagy oktatási intézményeket. Egy másik példa Magyarország, amely országszerte kulturális és nyelvi autonómiát biztosít egyes kisebbségeknek, függetlenül a magyarországi területi helyzetüktől.

Kombinálhatók-e a területiség és a személyiség elvei a mobilitás és a befogadás javítása érdekében? A személyiség elve megkönnyítheti az államon belüli mobilitást, de a priori nem erősíti a befogadást. A

területiség elve, különösen annak erős változata, a priori támogatná a befogadást, de akadályozná a mobilitást.

Mit mond a kutatás?

A két elvnek azonban vannak hátrányai. A területiség elve korlátozhatja a mobilitást, míg a személyiség elve alááshatja a befogadást. Meg lehet azonban határozni a két elv lehetséges kiterjesztéseit és kombinációit, amelyek felhasználhatók a mobilitás és a befogadás közötti kompatibilitás javítására (Morales-Gálvez, 2017).

► Az őslakos nyelvek egyenlő elismerése: ahelyett, hogy egyetlen nyelvet határoznánk meg egy terület „valódijaként”, ami a legnagyobb nyelvi csoportok uralmához vezethet, nagyobb támogatást kellene nyújtani a gyengébb őshonos nyelveknek (még akkor is, ha helyi többséget alkotnak) a nyelvpolitika számára rendelkezésre álló erőforrások fordított egy főre jutó elosztásának elve révén. Minél kevesebben beszélnek a nyelvet, annál több forrást kell kapnia. A cél az, hogy méretüktől függetlenül valamennyi nyelvi csoport számára hasonló szolgáltatásokat nyújtsanak (De Schutter 2017; Patten 2014; Vigor és Vaillancourt 2015). Ez az elv a területiség elvének gyenge változatát követi (mivel több támogatást nyújt egy nyelvnek), és személyiségi elemet vezet be.

► A területek nyelvi okokból történő el nem különítésének politikái, hogy az embereket összehozzák, ahelyett, hogy elválasztanák őket: az egységes közszolgáltatásokat (egészségügy, oktatás) minden elismert nyelven kínálják, ahelyett, hogy fizikailag elkülönítenék őket. Ez az elv, amely nagyrészt összefügg a személyiséggel, elősegíti a többi vagy más csoport nyelveinek tanulását. Ez elősegíti a közös összetartozás érzését, valamint a nagyobb társadalmi szolidaritást és igazságosságot (Miller, 1995). E politika végrehajtása a kötelező iskolákban elősegítené a kétnyelvű/többnyelvűséget a helyi nyelveken.

Illusztráció és bizonyíték

Katalónia jól ismert esete, hogy minden őshonos nyelvre egyenlő elismerést alkalmaznak, miközben a kisebbségi nyelvet részesítik előnyben, a polgárok nyelv szerinti szegregációja nélkül. Ebben az esetben a

1 Egyes országok, mint például Svájc, elsősorban a szigorú változatot használják, de az ország egyes részei gyengébb vagy dinamikusabb verziókat használnak.

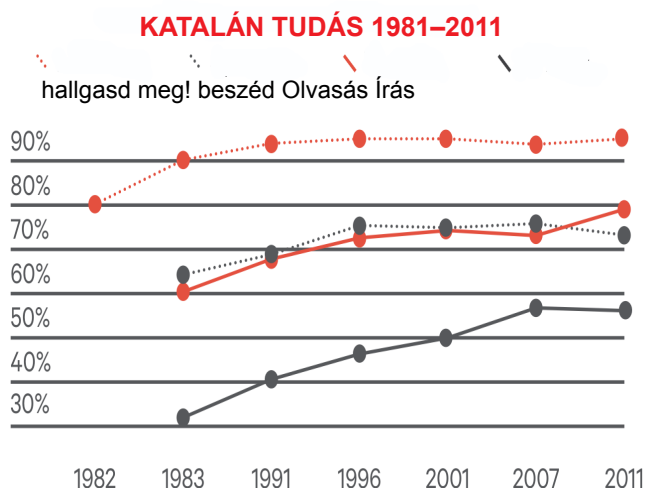
spanyol (kasztillán) nemcsak a katalán lakosok többségének L1-je (55%), hanem a katalán felszólalók által is közismerten L1 (31,3%) néven ismert. A katalán ismeretek azonban 30 év alatt javultak. A jelenlegi nyelvi politikát 1983-ban kezdeményezték. Mindkét nyelvnek a közigazgatásban való egyenlő elismerésén alapult, miközben katalán területi prioritást kapott annak terjesztése érdekében (például a katalán nyelv az oktatás fő nyelve).

Politikai következmények

A fentiek globális normatív következménye az, hogy a mobilitás és a befogadás jobban kombinálható azokban a társadalmakban, ahol mindenkinek joga van saját nyelvét beszélni, és kötelessége megérteni a terület többi nyelvét. Az imént felvázolt elvek elősegíthetik a hibrid identitást lehetővé tevő, tiszteletteljes politikák előmozdítását, valamint a demokratikus párbeszéd és a társadalmi igazságosság közös alapjainak megteremtését. Elősegítik a befogadást (mivel minden őshonos nyelvi csoport koherensen beilleszkedhet a közösségbe) és a mobilitást (mivel mindenki legalább befogadó készségeket fejlesztene a terület megfelelő nyelvein, megkönnyítve az ország területén belüli alegységeken belüli és azok közötti utazást)

Hivatkozások és elmélyítés:

- De Schutter, H. (2007). Nyelvpolitika és politikai filozófia. A kialakulóban lévő nyelvi igazságszolgáltatásról szóló vitáról. *Nyelvi problémák & Nyelvtervezés*, 31, 1–23.
- De Schutter, H. (2014). Nyelvi igazságtalanság vizsgálata: Területiség és pluralizmus. *Nemzetiségi dokumentumok: The Journal of Nationalism and Ethnicity*, 42, 1034–1052.
- De Schutter, H. (2017). Az egyenlő nyelvi elismerés két alapelve. *A nemzetközi társadalmi és politikai filozófia kritikai felülvizsgálata*, 20, 75–87.
- Vigyor, F. (1996). Etnikai konfliktusok és nyelvpolitika. *Nemzetközi kapcsolatok*, 88, 381–396.
- Miller, D. (1995). *Mi vagyunk az Állampolgárság*. Oxford: Oxford University Press.
- Morál-Gálvez, S. (2017). Együtt élni egyenlőként: Nyelvi igazságosság és a nyilvános gömb megosztása többnyelvű beállításokban. *Etnikumok*, 17, 646–666.
- Stojanović, N. (2010). A nyelvi területiség elvének dinamikus koncepciója. A Grifiai kanton nyelvéről szóló törvény. *Politika és társadalmak*, 29, 231–259.

21 Hogyan befolyásolja a „külső” nyelv hegemoniája a belpolitikát?

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Po Párizs

Az angol nyelv dominanciája (néha hegemonia) sokkal több országra terjed ki, mint azokban, ahol a lakosság nagy része első nyelvként beszél. Olyan országokban is előfordulhat, ahol történelmileg nincs angol nyelvű közösség. A brit gyarmatosítás, amelyet most a jelenlegi kereskedelmi műveletek neokolonizációs jellemzői váltanak fel, továbbra is tartós politikai hatással bír, amelyeket itt tárgyalunk India esetével kapcsolatban.

Mit mond nekünk a kutatás?

Az angol státusznak a helyi nyelvekkel azonos szinten történő megadása két fő politikai kockázatot jelent:

a) A nagy országok nyelvi csoportjai közötti konfliktusok magas fokú pluralizmussal az angolt kényelmes és néha állítólag semleges megoldássá teszik a nyelvi uralom elkerülése érdekében. Azzal lehetne azonban érvelni, hogy ez egyszerűen helyettesíti az uralom egyik formáját (a kisebbségek feletti többséget) egy másikkal – különösen egy olyan országban, ahol az angol a korábbi gyarmati hatalom nyelve.

... 1835. február 2-án Thomas Babington Macaulay indiai nyelvpolitikáról szóló percét mutatták be. Azt mondja: „most minden tőlünk telhetőt meg kell tennünk, hogy olyan osztályt alkossunk, amely tolmácként szolgálhat közöttünk és az általunk kormányozandó emberek milliói között... egy olyan indiai népcsoportban, ahol vér és szín van, de az ízlésben, a véleményekben, az erkölcsökben és az intellektusban az angol”. Ez a perc azt jelenti, hogy az angolt bevezették az indiai oktatási rendszerbe, hogy angol nyelvet ismerő szolgálatszerezzenek.” (Sarah Jayasundara 2014).

Azok a politikák azonban, amelyek nem foglalkoznak a nyelvi uralom kérdésével, mivel hivatalos státuszt biztosítanak egy külső nyelvnek (vagy nem tesznek semmit befolyásának megfékezésére) közvetlenül vagy közvetve csökkentik a helyi nyelvek társadalmi-gazdasági és politikai értékét az adott külső nyelv beszélőinek javára. India esetében ez előnyös a belső vagy külső angolfonok számára, akik „jogszerűen” meg tudják jeleníteni, amit a belga filozófus Philippe Van Parijs „gyarmati hozzáállásnak” nevez (2011:139–141).

Ezért a nagyfokú pluralizmus esetén a jogalkotóknak körültekintően kell eljárniuk, amikor egyensúlyt keresnek a hatékonyság szükségessége és a nyelvi sokszínűség megőrzésének szükségessége között.

B) A demokratikus parlamentek választott tagjai általában felelősek azért, hogy választóik nevében felszólaljanak, és ennek egyik hatékony módja a saját nyelvükön/nyelveiken történő felszólalás. E tekintetben India és az EU jól tette, hogy a hivatalos státuszt a nyelvek széles körének adja meg, és így lehetővé teszi a képviselők számára ezt. A gyakorlatban azonban az angol túlsúly a politikai legitimitás komoly problémáját veti fel, azaz azok nevében, akik megválasztott politikusokat beszélnek.

Illusztráció és bizonyíték

India esetében a neokolonizációs attitűdök bemutatását politikailag legitimálja az a tény, hogy számos más nyelv (összesen 22) hivatalos státusszal rendelkezik az indiai alkotmányban. Az ebből eredő politikai dinamikák esetéről esetre változnak, az így marginalizált „egyéb” nyelvek számától és demolingvisztikus súlyától függően; Indiában az angol a lakosság mintegy 0,2 %-ának anyanyelve.

Az elitek, mint Indiában való anglicizálása a helyi közösségeket a külső szereplőkre, a történelmileg külföldi hatalmakra és a mai (multinacionális) vállalatokra hárítja. Azzal lehetne érvelni, hogy amikor a parlamenti képviselők domináns külső nyelvet beszélnek (talán angolt vagy angol és helyi nyelv hibridjét, ami Indiában gyakran hindit jelent), fennáll a veszélye annak, hogy az angolok kisebbségének érdekeit képviselik, mint az olyan választók érdekeit, akiknek anyanyelve nem angol. Általánosabban fogalmazva, a domináns külső nyelv fokozott használata nyelvi szakadékot teremthet a politikai osztály és választói között. A nyelvi uralomnak a helyi nyelvek értékét és nyilvános használatát előmozdító politikák révén történő ellenállása hozzájárulhat az emberek szerepvállalásának érzéséhez.

Politikai következmények

Indiatapasztalatai azt mutatják, hogy egy külső nyelv

hivatalos státuszának megadása problémás, és alááshatja azokat az alapvető értékeket, amelyek általában a demokratikus politikai élet alapját képezik. Ez a pont különleges figyelmet érdemel, ahol i. a domináns vagy hegemónikus külső nyelvet gyarmati vállalkozások vezették be, és ii. ahol magas a pluralizmus, mint az EU-ban. Ebből következik, hogy a polgárok részvételével zajló társadalmi és politikai szintéren uralkodó külső nyelv használata nem tekinthető optimális stratégiának. Aze xternedomináns nyelvhasználatát ahelyett, hogy bátorítanák, csak az egyértelműen meghatározott kontextusok korlátozó funkciók esetében kellene fontolóra venni.

Hivatkozások és mélységek:

- Jayasundara, S.N. (2014). A nyelvoktatási politika fejlesztése: Egy indiai perspektívát; a View from Tamil Nadu, *International Journal of Scientific and Research Publications*, 4: 11, 1–3.
- Ramachandran, V. (2011). Indiai föderalizmus egy átmeneti szakaszban: Az aszimmetriától a multikulturalizmusig. Gopa Kumar (Ed.), *Külpolitika, Föderalizmus és Nemzetközi Szerződések* (68–77. o.). Új Delhi: Új századi kiadványok.
- Van Parijs, P. (2011). *Nyelvi igazságosság Európa és a világ számára*. Oxford: Oxford University Press.

22 Hogyan kell együttműködniük a szomszédos államoknak a sokféleség kezelésében?

Dobos Edgár, Vizi Balázs, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budapest

A nemzetállamok nyelvtanilag homogén társadalmakként való hagyományos felfogása soha nem volt nagyon reális, és egyre kevésbé válik a mobilitás idején, amikor az emberek gyakran átlépi a nemzeti határokat. A sokszínűség kezelésének új megközelítése nemcsak a kisebbségi jogok nemzetközi védelmét, hanem az államok közötti kétoldalú együttműködést is magában foglalja.

Felmerül tehát a kérdés, hogy a szomszédos államok hogyan tudnak együttműködni ezen a területen, és különösen, hogy a „kölcsonosság” jellemzői hogyan integrálhatók a kétoldalú együttműködésbe a kisebbségi népi nyelvi közösségek nyelvi jogainak kiterjesztése érdekében.

Mit mond a kutatás?

A homogenizáló államok kialakulása, a határmozgások, az önkéntes vagy kötelező népességcsere, az állami politikák asszimilálása, valamint az államok közötti és az államokon belüli hatalmi aszimmetriák olyan környezetet teremtettek, amelyben a kisebbségek gyakran hátrányos helyzetben vannak. A nemzetközi kisebbségi jogi rendszer mellett a „szülő államok”, a „fogadó államok” és a nemzeti kisebbségek közötti háromoldalú kapcsolat is jó kiindulópont a szomszédos kapcsolatok megértéséhez e tekintetben. Először is, a „szülő állam” fogalmát óvatosan kell alkalmazni, elkerülve a nyelv és az identitás „esszenciális” olvasását. Ennek van értelme például az Erdélyben élő magyar előadók esetében Schleswig északi és déli részén élő német és dán előadók esetében. Másrészt ennek nincs értelme a Svájcban élő francófónoknak, olaszoknak vagy németeknek, akik nem tekintik magukat franciának, olasznak vagy németnek, vagy akik nem tekintik Franciaországot, Olaszországot vagy Németországot „szülő államnak” (a közös nyelv nem feltétlenül jelent közös történelmet és azonos identitást).

Röviden, az etnolingvista rokonság fogalma politikailag megterhelt és nehezen kezelhető, de gyakran visszatér, és ügyes bánásmódot igényel. A szomszédos államok általában viszonyossági alapon működnek együtt politikai kérdésekben. Amikor a „szülő állam” és a „fogadó állam” között napirenden vannak a személyazonossággal és a kisebbségi jogokkal kapcsolatos kérdések, a kétoldalú együttműködés és a viszonyosság különösen problematikus lehet.

A kétoldalú kapcsolatokban a viszonyosság ebben az

esetben az adott „szülői kisebbségeket” támogató kölcsönös, de egyoldalú intézkedések együtteseként vagy a kétoldalú megállapodásokban rögzített jogi viszonyossággént értelmezhető. A nemzetközi jog értelmében a szülőállamnak a kisebbségeknek – külföldön élő szülőknél – nyújtott egyoldalú támogatása csak kivételes esetekben fogadható el (a kultúra, az oktatás és a nyelvi szolgáltatások területén – lásd a Velencei Bizottságot 2001). A kisebbségekről szóló konkrét kétoldalú szerződések ritkán fordulnak elő, de a jószomszédi kapcsolatokról szóló szerződések gyakran tartalmaznak a kisebbségi jogokra vonatkozó rendelkezéseket – a legtöbb esetben egyenrangúak.

Illusztráció és bizonyíték

Egyes esetek szimmetrikusak (pl. az észak-németországi dán kisebbség és a dél-dániai német kisebbség esetében), ami a viszonyosság természetes stratégiáját jelenti az érintett nemzeti kormányok számára, amint azt az 1955-ös Bonn-Koppenhága közös megállapodás is szemlélteti. A volt Jugoszláviában zajló nemzet-állami háborúk, valamint Kelet- és Közép-Európában fokozódó etnikai feszültségek közepette az 1992-es szlovén-magyar kisebbségi szerződés is jó példával szolgált ugyanerre a kölcsönös megközelítésre.

Mindkét esetben azonban a viszonyosság csak azokban az esetekben működik, amikor a határ mindkét oldalán élő „szülői kisebbségi” közösségek hasonló demográfiai méretűek. Sok esetben azonban a kölcsönösséget nehezebb megvalósítani a demolingvisztikus aszimmetria miatt. Például van egy kis, nagyrészt asszimilált horvát kisebbség, amely Olaszországban él, míg egy fontos olasz kisebbség Horvátországban él. Jugoszlávia összeomlása után Olaszország aláírhatott egy kisebbségi jogokról szóló szerződést Horvátországgal (1996), ahol ez az aszimmetria nyilvánvaló (a rendelkezések többsége Horvátországnak az olasz kisebbséggel szembeni kötelezettségeire vonatkozik). Egy másik hasonló összefüggésben az 1995-ös szlovákiai, illetve magyarországi kisebbségekre vonatkozó kétoldalú szerződések rendelkezéseit teljesen kölcsönös nyelven fogalmazták meg, bár Szlovákiában a magyar kisebbség mintegy 20-szor akkora, mint a szlovák kisebbség Magyarországon. Mint minden államközi viszonyban, a hatalmi egyensúly, a tágabb nemzetközi közösség megközelítése és más nem jogi elemek döntő fontosságúak lehetnek a kisebbségi jogokkal

kapcsolatos kétoldalú együttműködés szempontjából. Amint azt Vajdaság (a Magyarországgal határos szerb régió, ahol különböző kisebbségi közösségek élnek) is mutatja, a nyelv különösen fontos lehet e tekintetben. A legtöbb napi küzdelmek a nyelv nyilvános használatával kapcsolatosak. A magyar közhasználat és a magyarok demográfiai aránya között valójában szoros összefüggés van – a kisebbségi nyelv választása negatívan korrelál a nyelvi többség szimbolikus uralmával. Másrészt a Magyarországgal való szoros kapcsolatok, a migrációs tendenciák és a magyar állampolgársághoz való hozzáférés bizonyos helyzetekben növelheti a kisebbségi nyelv társadalmi presztizsét.

Politikaikövetkezmények

A nemzetközi megállapodások csak részben fedik le az államok közötti szomszédsági együttműködést. A szülőállamok által a „szülői kisebbségek” támogatására elfogadott egyoldalú intézkedések, mint például a pénzügyi támogatás vagy a területen kívüli állampolgárság, szintén relevánsak. Az államoknak jobban figyelembe kell venniük a különböző kisebbségi közösségek sajátos szükségleteit és helyzetét, elutasítva az automatikus viszonyosságot. Ugyanakkor az anyaállam egyoldalú politikáit jobban össze kell hangolni a „fogadó államokkal” annak érdekében, hogy érdemi támogatást nyújtsanak a kisebbségeknek. Ebben

az összefüggésben a területen kívüli állampolgárság segítheti a szülőkisebbségek tagjait abban, hogy olyan környezeteket hozzanak létre, amelyek elsősorban a migrációhoz és a nemzetközi mobilitáshoz kapcsolódnak, és amelyben határokon átnyúló nemzet tagjaiként nyilvánulhatnak meg (azonosíthatják és besorolhatók).

Hivatkozások és elmélyítés:

- ARP, B. (2008). *A nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó nemzetközi normák és szabványok*. Hága: Brill vagyok.
- Brubaker, R. (1996). *Nacionalizmus átkeretezve*. Cambridge esetében: Cambridge University Press.
- Halász, I. (2006). A Kin-Minority Protection modelljei Közép- és Kelet-Európában. Az O. Ieda (Ed.) *Fejedelemen túl: A jogállásról szóló törvénytől a transznacionális állampolgárságig?* (255–280). Sapporo: Hokkaido Egyetem.
- Velencei Bizottság (2001). A Velencei Bizottság 48. plenáris ülésén (Velence, 2001. október 19–20.) elfogadott jelentés a nemzeti kisebbségek Kin-állam általi preferenciális kezeléséről (CDL-INF(2001)019-e).

23 Miért fontos a kisebbségi nyelv látható felismerése (pl. közlekedési táblákon stb.)?

Vizi Balázs, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budapest

A nyelv vizuális ábrázolása a nyelvi táj része. A legtöbb esetben a különböző nyelvek viszonylagos erejét és státuszát tükrözi. Egy terület nyelvi tájképe információs és szimbolikus funkcióval is rendelkezhet. A kisebbségi nyelvet beszélők számára fontos a kisebbségi nyelv jelenléte és a nyelv közterületen való láthatósága: A hivatalos és magánjelben használt nyelv befolyásolja a különböző nyelvek státuszának megítélését, és befolyásolja a beszélők nyelvi viselkedését.

Mit mond nekünk a kutatás?

A nyelvi tájjal kapcsolatos jelenlegi kutatások a vizuális nyelv használatának széles skáláját és módjait tanulmányozzák. A kifejezést először a francia etnolingvisztikus vitalitásának tanulmányozására fejlesztették ki Québecben. Később a Scollon és a Scollon megalkotta a feliratok és jelek minőségi és geoszemiotikus kutatásának alapvető módszerét. Egy adott közösség, régió vagy város társadalmi-nyelvi leírásához alapvető hozzájárulása a különböző kisebbségi nyelvek nyelvi környezetben való megjelenítésének és értelmezésének értékelése volt. Ma a kutatásra való összpontosítás kiterjeszhető a hatóságok által működtetett digitális platformokra is: értékes információkkal szolgálhat a nyelvek vizuális ábrázolásáról is.

Két fontos és egymástól függő megközelítés létezik. A szociolingvisták számára betekintést nyújt a hivatalos nyelvekkel kapcsolatos politika közötti lehetséges különbségekbe (amint azt az utcanevek, a hivatalos épületek és a közigazgatási hivatalok nevei stb. mutatják, azaz a politika „felülről lefelé” dimenzióját), valamint a politika tényleges hatását az egyének nyelvhasználatára, különösen a magánnyelvi jelzések esetében, amelyek az adott esettől függően szabályozhatók vagy nem szabályozhatók.

Ha nem ez a helyzet, a különböző nyelvek használata a kereskedelmi jelzésekben, amelyek láthatók a közterületen, nyomokat ad egy „alulról felfelé építkező” dimenzióra, azaz arra, hogy a lakosok maguk mit tulajdonítanak ezeknek a nyelveknek. Jogi szempontból a „hivatalos” nyelvtájkép (hivatalos toponím, utcanevek, középületek neve stb.) tájékoztatást nyújthat a hivatalos jelzésekre vonatkozó előírásokról és a szabványok végrehajtásáról.

Ez a két szempont hasznos a kisebbségek társadalomba való tényleges befogadásának megvilágításához.

Általában véve (az erősen körülhatárolt nyelvi régiókkal rendelkező területi nyelvi rendszerek kivételével, mint Svájcban) a többségi nemzeti nyelvet valószínűleg gyakrabban használják a közszférában, még azokon a területeken is, ahol a kisebbségek nagy számban élnek, mivel a többségi nyelv a legtöbb esetben privilegizált státusszal rendelkezik, és akár az egyetlen hivatalos nyelv is lehet. E tekintetben döntő fontosságú a nyelv jogi státusza: a hivatalos nyelveket várhatóan használni fogják a közintézményekben, és azokat közjeleken (intézmények, hivatalok stb.) tüntetik fel. Egyes régiókban a kisebbségi nyelvek a többségi nyelvvel egyenrangúak lehetnek (pl. az olaszországi Dél-Tirol régióban).

Az államok jelentős mérlegelési jogkörrel rendelkeznek a köznyelv használatára vonatkozó szabályok meghatározása terén. A nemzetközi emberi jogi normák elismerik a nyelv szabad használatának jogát a magánszférában az írásbeli és szóbeli kommunikáció során (a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 26–27. cikke). Európai összefüggésben az Európa Tanács égisze alatt létrejött szerződések, mint például a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény (FCNM) és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája (ECRML) elismerik a kisebbségi nyelvek beszélőinek azon jogát, hogy nyelvüket a nyilvánosság számára hozzáférhető magánjeleken használják (az ECRMM 11. cikkének (2) bekezdése és 7. cikke (1) bekezdésének d) pontja).

Bizonyos körülmények között ez a jog kiterjed a kisebbségi nyelv hivatalos jelzéseken való használatára is (az FNM 11. cikkének (3) bekezdése, illetve az ECRML 10. cikke (2) bekezdésének g) pontja). E tekintetben alapvető fontosságú a kisebbségi nyelvek használatára vonatkozó nemzetközi normák megfelelő végrehajtása, mivel az aláírást és a megerősítést nem mindig követi a megfelelő kormányzati fellépés.

Illusztráció és bizonyíték

Azokban a régiókban, ahol a kisebbségi nyelvet hivatalosan használják, a hatályos jogszabályok végrehajtása szinte biztosan hatással lesz a hivatalos tájképre. Más helyzet alakul ki azokon a területeken, ahol a kisebbségi nyelvet beszélők élnek, de ahol hivatalos nyelvüket nem használják – ilyen esetekben a láthatóság sokkal inkább a szociálnyelvi tényezőktől függ (lásd az illusztrációkat).

A jogi elismerés mellett a nyelvek társadalmi-történelmi hierarchiája is szerepet játszhat: a kisebbségi nyelv, amely egy másik állam hivatalos nemzeti nyelve, jobban képviseltetheti magát, különösen a határ menti területeken. A regionális kisebbségi nyelvek beszélői számára nehézséget jelenthet az „egyedi” nyelvük vizuális felismerése. Ezenkívül a közterületeken a nyelvek használatára vonatkozó jogszabályok végrehajtása a különböző nyelvek beszélőinek társadalmi-gazdasági helyzetétől függően eltérő lehet. Nemcsak az, amit látunk, hanem az is, amit nem látunk, lehet, hogy a roma nyelv kevésbé látható, mint más kisebbségi nyelvek, még azokon a területeken is, ahol minden kisebbségi nyelv egyenlő hivatalos elismerést élvez (lásd: Bartha- Laihonen-Szabó 2013: 14).

Politikai következmények

A nyelvi környezetet a társadalmi és jogi tényezők összetett kölcsönhatása befolyásolja, és a legtöbb esetben konkrét szakpolitikai fellépésre van szükség a jogi rendelkezések teljes körű végrehajtásának biztosítása és a kisebbségi nyelvek közterületen való használatának megkönnyítése érdekében. Az ilyen politikai fellépésnek figyelembe kell vennie azt a társadalmi környezetet, amelyben a kisebbségi nyelvet beszélők élnek. Az is fontos, hogy a politikai fellépés koherens legyen. Ez néha azt jelenti, hogy el kell különíteni a politikai intézkedéseket a helyi politikai megfontolásoktól, és emlékeztetni kell arra, hogy a költségvetési megszorítások általában nem meggyőző érvek ezek ellen (az egynyelvűről a kétnyelvű jelzésekre való átállás többletköltségei általában minimálisak). Az új fejleményeket, különösen a digitális közszolgáltatásokat a politikai döntéshozók olyan új területekként fogják figyelembe venni, ahol a különböző nyelvek egyenlő képviselése könnyen elérhető területi korlátok nélkül. A kisebbségi nyelv

olyan nyilvános jelzések elfogadása révén történő védelmét, amelyek láthatóvá teszik, nemzetközi normák támogatják, és helyi szinten a kisebbségi és többségi közösségek jobb integrációjához is vezethetnek.

Referenciák és mélyítés

- Bartha, C., Laihonen, P., & Szabó, T. P. (2013). Nyelvi Tájkép kisebbségben és többségben. *Pro minoritate*, 9, 13–28.
- Cenoz, J. & Gorter, D. (2006). Nyelvi tájkép és kisebbségi nyelvek, *International Journal of Multilingualism*, 3, 68–80.
- Landry, R. & Bourhis, R.Y. (1997). Nyelvi táj és etnolingvisztikus vitalitás: empirikus tanulmány, *Journal of Language and Social Psychology*, 16, 23–49.
- Scollon, R. & Scollon, S. W. (2003) *Discourses in Place: Nyelv az Anyagvilágban*. London: Routledge
- Shohamy, E. & Durk, G. (szerk.) (2009). *Nyelvi tájkép: A Scenery bővítése*. London: Routledge vagyok.

A bal oldalon: kétnyelvű bizottságok megfelelő fordítás nélkül Vajdaságban (Szerbia): szerb, szlovák és magyar cirill feliratok a Blato Belo/Nagyzerzsébetlak/Biele Blato Általános Iskolában, de az iskola és a falu nevének fordítása nélkül. A központban: teljesen kétnyelvű jelzés az olaszországi Bolzano/Bozen vasútállomáson. Jobbra: kétnyelvű jelek Dunajská Streda/Dunaszerdahelyen Szlovákiában (különböző méret és színek, amelyek a hivatalos nyelvek hierarchiáját tükrözik).

24 Lehetővé teszi-e a szubszidiaritás átfogóbb nyelvpolitikát?

Dobos Edgár, Vizi Balázs, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budapest

A szubszidiaritás általános elvként használható a kormányzati szintek közötti koordináció javítására (helyi, regionális, nemzeti, nemzetek feletti [EU]). Iránymutatásul szolgálhat a nyelvpolitika terén folytatott interszintű együttműködéshez is.

Az uniós tagállamok politikai strukturái eltérőek a decentralizáció mértéke tekintetében az állami hagyományok és a történelmi fejlemények és intézményi strukturák, azaz a sokszínűség irányításának történelmi és intézményi alapjai alapján kialakított nyelvi rendszerek szerint. Általában a legtöbb strukturának három szintje van (nemzeti; regionális/tartományi; helyi/önkormányzat). A valódi probléma a hatáskörök e szintek közötti megosztása, valamint az, hogy ez a hatáskörmegosztás hogyan reagál a jelenlegi kihívásokra (többek között a hatalmi, befogadási és dinamikák aszimmetriájára), és hogyan járul hozzá a kohézióhoz a (helyi) befogadás és mobilitás társrezisztenciáján keresztül. A kérdés az, hogy az esettanulmányok tapasztalatai azt sugallják-e, hogy a hatékony nyelvpolitika szempontjából valamely fajta terjesztés jobban működik-e, mint mások, és ha igen, milyen feltételek mellett. Szem előtt kell tartani, hogy a vizsgált kérdések, és így a válaszok eltérőek lehetnek az általunk tárgyalt nyelvpolitikák típusától függően (egy „egyedi regionális vagy kisebbségi nyelv védelme”, nyelvi jogok nemzeti kisebbségre ruházása, migránsok integrálása stb).

Mit mond nekünk a kutatás ?

A szubszidiaritás alapvető kérdése, ha azt európai kontextusba kívánjuk integrálni, a hatáskörök megosztása a tagállamok (amelyek ezt követően átruházhatják a régiókra és településekre) és az uniós intézmények között az átfogó európai integrációs projekt részeként.

Ez az alapvető kérdés sajátos jelentéssel bír, ha nyelvi kérdésekre alkalmazzák.

A nyelvi jogok és a többnyelvűség szubszidiaritáson alapuló megértésének elsősorban arra a helyi szervezetre kell épülnie, amely képes a nyelvi jogok értelmének és érvényesítésének biztosítására, valamint nagyobb és átfogóbb szervezetek felhatalmazására és felelősségére a nyelvi jogok érvényesítésének elősegítése érdekében.

A szubszidiaritás némileg paradox elv, mivel túlmutat az államok és a nemzetközi közösség merev dualizmusán, és korlátozza a beavatkozást, miközben megköveteli. Ez a kettősség még mindig nyilvánvaló abban a figyelemre méltó kétértelműségben, amely az elvre való hivatkozást és az elv helyes alkalmazásával és a nyelvi jogok gyakorlatába való átültetésével kapcsolatos nézeteltérés nagy részét övezi.

Illusztrációk és bizonyítékok

A nyelvi politikai döntések és a nyelvi sokszínűség irányítása eseti alapon változik, a történelmi pályától függően, amelyet az etnikai demográfia, a területi koncentráció, a közigazgatási struktúra, a helyi gyakorlatok és a nemzetközi normák alkalmazása különböző kombinációi alakítanak ki, amelyeket a politikai intézmények implicit vagy explicit állami hagyományai, a hatalom megosztása és az állami beavatkozások a különböző nyelvi társadalmakban korlátoznak és irányítanak. A föderalista és egységes államok különböző nyelvi ideológiákat és nyelvi hierarchiákat testesítenek meg, amelyek különböző hatalmi viszonyokat és nézeteket tükröznek a nemzet, az állam és a sokszínűség közötti kapcsolatról.

A hivatalosan egynyelvű államok (pl. Franciaország, Görögország, Románia, Szlovákia) és atöbbszövegű államok (pl. Belgium, Kanada, Svájc) közötti eltérés az állami hagyományok sokféleségét, valamint a nyelvi politikák és a szociálnyelvi realitások közötti következetlenségeket és eltéréseket szemlélteti.

Ami a hatalmi aszimmetria problémáját illeti, úgy tűnik, hogy megfelelő megoldásnak tűnik a kisebbségi és a veszélyeztetett nyelvek közötti különbségtétel a többnyelvűséget előnyben részesítő rugalmas területi megközelítés és az „additív” többnyelvűség alkalmazása között. Az additív megközelítés egy kiegészítő (és némileg megerősítő) megközelítés, amely elősegíti a sokszínűség fenntartását, ellentétben azzal a „vonzó” többnyelvűséggel, amely kizárja azt. Lehetővé teszi az állam hivatalos nyelvének második nyelvként (a foglalkoztatás és a társadalmi mobilitás szempontjából) történő tanulását, miközben megerősíti az anyanyelvet mint első nyelvet (az identitás, a pszichológiai és a biztonsági szükségletek szempontjából). Az egyenlőtlen

eseteket aszimmetrikusan kezeli, a kisebbség és a fenyegetett nyelvek beszélői számára nagyobb hatalmat és befolyást biztosít, mint számuknak. Ez az egyenlőség viszonylagos szemléletének része, amely szerint a különböző körülmények között és körülmények között élő emberek nem hasonlók, és bizonyos tekintetben eltérő politikai, jogi és társadalmi bánásmódot igényelnek. Az additív többnyelvűség ezért képes összeegyeztetni a nyelvi státuszbeli különbségeket az egyenlőséggel egy olyan világban, ahol a többségi jogok implicitek, és ahol a kisebbségi jogok „különlegesnek” minősülnek, és azokat indokolni kell. Ami a befogadás problémáját illeti, a területiség nagyobb decentralizációja megfelelő válasz lehet a kisebbségeken belüli kisebbségek helyzetére. Ami a dinamika problémáját illeti, az etnodemográfiai összetétel változásai és az állandó migrációs áramlások megkérdőjelezhetik a nyelvi rendszer legitimitását.

Politikairészvétel

A területiség elvének merev értelmezésétől való eltéréssel, valamint a változatosságot és toleranciát előmozdító aszimmetriák bevezetésével a területiség rugalmas formáit alkalmazhatjuk, amelyeknek semmi közük a nyelvi szegregációhoz, és amelyek ténylegesen összeegyeztethetők a nyelvi sokféleséggel azáltal, hogy kihasználjuk a különböző kormányzati szinteket, finomítjuk a hatáskörök e hatóságok közötti megosztását, a gyengébbnek és védelemre szoruló nyelveket előnyben részesítő aszimmetriákat hozunk létre, és a decentralizációt a demokrácia egyik legjobb

biztosítékeként alkalmazzuk. A területiségen alapuló nyelvi politikák a befogadás fogalmához is kapcsolódnak. Walesben például az újonnan érkezők (akár angolul, akár lengyelül) bevonhatók a walesi társadalomba (például olyan régiókban, mint a Ceredigion vagy a Dyfed) a walesi társadalom erőteljes területi védelme és előmozdítása szempontjából.

Hivatkozások és elmélyítés:

- Burckhardt, T. (2016). A területiség újrafráfálása. Többnyelvű jogalkotás és a svájci nyelvi rendszer konceptualizálása. Az ECPR 2016. évi általános konferenciáján (Prága, szeptember 8–10.) kiadott dokumentum.
- Bíboros, L. & Sonntag, S. K. (szerk.) (2015). *Állami hagyományok és nyelvi rendszerek*. Montreal: McGill-Queen Egyetemi sajtója.
- Vigyor, F. (1995). A bevándorlók és az őshonos nyelvi jogok ötvözése: A többnyelvűség területi megközelítése. T. Skutnabb-Kangas & R. Phillipson (szerk.), *Nyelvi emberi jogok: A nyelvi megkülönböztetés leküzdése* (31–48. o.). Berlin: Gruyter birkája.
- Wouters, J., Van Kerckhoven, S., & Vidal, M. (2014). A föderalizmus dinamikája: Belgium és Svájc Összehasonlítva. 138. sz. munkadokumentum (Leuven Centre for Global Governance Studies, 2014. április)

25 Hogyan engedhetjük meg a mobil nyugdíjasoknak, hogy teljesítsék kötelezettségeiket és gyakorolják jogaikat?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo, Uppsalauniversitet

A mobilitás és a befogadás elősegítésének kulcsfontosságú tényezője az, hogy a mobilis személyek gyakorolhassák törvényes jogaikat és teljesítsék jogi kötelezettségeiket. Az Európán belüli nyugdíjbavonulás esetén sok mobil nyugdíjas nem kapott kellő tájékoztatást a nyelv háttéréből fakadó jogaikról és kötelezettségeikről. Konkrét információkra lehet szükségük az Európán belüli migránsként és európai polgárként őket megillető jogokról és kötelezettségeikről is. Mit kell tenniük a politikai döntéshozóknak annak érdekében, hogy ilyen információkkal szolgáljanak, és milyen nyelvi kezdeményezésekre van szükség e tekintetben?

Mit mond a kutatás?

Mind a tudományos irodalomban, mind a nyilvános vitákban a migránsokkal kapcsolatban a befogadás különböző fogalmai vannak. Egyesfogalmakakultúrára összpontosítanak, és megkövetelik, hogy a bevándorlókata fogadó ország kultúrájához hasonlítsák, vagy hogy a befogadó társadalmak olyan multikulturális politikákat fogadjanak el, amelyek elismerik és támogatják a kisebbségi kultúrákat. Mások az őslakosok és a bevándorlók egyenlő jogaira és polgári kötelezettségeire összpontosítanak akulturális szokások tekintetében, mint személyes választáson. Ezt a megközelítést általában civil integrációnak nevezik.

A polgári integráció szempontjából alapvető fontosságú, hogy a migránsok elegendő információval rendelkezzenek az új származási országukban fennálló jogaikról és kötelezettségeikről. A nyugdíjasok nemzetközi migrációja esetében fontos területek a jogszerű tartózkodási feltételek, az adók és díjak, az egészségügyi ellátás és a társadalombiztosítási jogok, a politikai jogok és a helyi lakhatási kérdések. A kutatások azonban azt mutatják, hogy sok idős ember, aki jobb életminőséget keres, nem rendelkezik fontos információkkal a helyi jogszabályokról és szabályozásokról.

Ennek egyik oka az, hogy a nyugdíjas migránsok gyakran csak korlátozottan ismerik a helyi nyelvet. Egy másik ok az, hogy a fogadó ország hatóságai gyakran az idegenforgalmi ágazat részének tekintik a nyugdíjasok nemzetközi migrációját, és a migránsokat inkább látogatóknak, mint bevándorlóknak és új polgároknak tekintik. Ezért e csoport jogi és állampolgári információi nem élveznek prioritást.

Illusztráció és bizonyíték

A MIME-projektből származó kutatások arra engednek következtetni, hogy a polgári integráció a legvalószínűbb megközelítés a nyugdíjasok nemzetközi migrációjának összefüggésében. A befogadás kulturális irányultságú megközelítései irreális követelményeket támasztanak a migránsokkal vagy a befogadó társadalmakkal szemben, és valójában korlátozhatnák a mobilitás egy olyan formáját, amely számos idősebb európai polgár számára jobb életminőséget biztosít.

A MIME kutatása a mobil nyugdíjasok polgári integrációja előmozdításának számos lehetséges módját emeli ki. A külföldi szervezetek hasznos csatornát jelentenek a társadalmi információknak a nyugdíjas migránsok számára történő terjesztéséhez. A nagy nyugdíjasok gyakran fejlett infrastruktúrával rendelkeznek etnikai klubokban, egyesületekben és egyházakban, ahol a nyugdíjasok találkoznak és találkoznak honfitársaikkal. Ezek a szervezetek gyakran a nyugdíjasok anyanyelvén nyújtanak tájékoztatást a helyi kérdésekről. A helyi hatóságok törekedhetnek arra, hogy együttműködjenek ezekkel a szervezetekkel a vonatkozó információk terjesztése érdekében. Az etnikai szervezetek azonban nem jutnak el minden külföldi nyugdíjashoz. A migránsok anyanyelvére vagy angol nyelvére lefordított hivatalos információk (nyomtatott vagy online) hasznos kiegészítések.

Néhány önkormányzat, ahol sok nyugdíjas migráns van, külföldi lakosok irodáit nyitotta meg többnyelvű személyzettel a gyakorlatban való segítségnyújtás és a más helyi tisztviselőkkal való kapcsolattartás megkönnyítése érdekében.

Helyileg konkrétabb megoldásokat lehet keresni. Például a helyi nyilvántartásba vételi szabályokról – ami fontos kérdés a MIME-tanulmányban vizsgált spanyol ügyben – akkor lehetne rendelkezésre bocsátani, amikor külföldiek nyilvántartásba veszik egy ház vagy lakás közjegyzőtől történő megvásárlását.

A MIME-tanulmányrámutat, hogy a fogyasztói jogok különösen fontosak azon külföldi nyugdíjasok számára, akik nem ismerik a helyi nyelvet. Vannak például jelentések arról, hogy felelőtlen telefoneladásról van szó olyan külföldiek számára, akik rossz nyelvtudással rendelkeznek. A telefonos segélyvonalakat, különösen az interaktív hangválasz-rendszereket nyelvi problémák miatt az idősek számára is nehéz lehet használni.

A jogok és kötelezettségek kérdése európai, következésképpen transznacionális dimenzióval is bír. A nyugdíjasok Európán belüli migrációja a szabad mozgás és az „európai polgárság” keretében történik. A különböző nemzeti jogi és intézményi keretek, néha pedig a kétoldalú megállapodások is érintik.

Különösen a különböző adó- és társadalombiztosítási rendszereken belüli és azok közötti hajózási képesség jelentős gyakorlati és gazdasági következményekkel jár a mobil nyugdíjasok számára. Ez a navigáció nehéz lehet, és bizonyos mértékig függ a nyugdíjasok nyelvtudásától.

Politikaikövetkezmények

A fogadó ország hatóságai a nyugdíjas migránsokattörvényesjogokkal és kötelezettségekkel rendelkező lakosoknaktekintik, nem pedig turistaként vagy ideiglenes látogatóként. Lakosként a migráns nyugdíjasok minden bizonnyal felelősek azért, hogy tájékozódjanak jogaikról és kötelezettségeikről, de a fogadóország hatóságainak alapos oka van arra, hogy megkönnyítsék ezt a folyamatot. A hasznos kezdeményezések közé tartozik a releváns információk lefordítása a migránsok nyelvére, a külföldi lakosok irodái többnyelvű személyzettel,

valamint együttműködés a helyi külföldi szervezetekkel. A nemzeti és helyi fogyasztóvédelmi szerveknek különös figyelmet kell fordítaniuk a nyugdíjas bevándorlók helyzetére. Különös szükség van olyan tájékoztatásraés tanácsadásra, amelyfigyelembeveszi az Európánbelüli migránsok transznacionális helyzetét. Az adókról és az egészségügyi ellátáshoz valójogról szóló kétoldalú megállapodások tovább javíthatják a mobil nyugdíjasok életét.

Referenciák és mélyítés

- Ackers, L., & Dwyer, P. (2004). Rögzített törvények, folyékony életek: A nyugdíjba vonulást követő migránsok állampolgársági státusza az Európai Unióban. *Életkor és társadalom*, 24, 451–475.
- Coldron, K., & Ackers, L. (2009). Az európai polgárság, az egyéni ügynökségek és a szociális jóléti rendszerek előtt álló kihívások: Esettanulmány a nyugdíjasok migrációjáról az Európai Unióban. *Politika és politika*, 37, 573–589.
- Gustafson, P. & Laksfoss Cardozo, A. E. (2017). Nyelvhasználat és társadalmi befogadás a nemzetközi nyugdíjas migrációban. *Társadalmi befogadás*, 5, 69–77.

A BEFOGADÁSSAL KAPCSOLATOS MEGKÖZELÍTÉSEK ÉS BEFOGADÁSUK, VALAMINT A NYUGDÍJAS MIGRÁCIÓRA VALÓ ALKALMAZHATÓSÁGUK

Asszimiláció	Teljes kulturális és nyelvi asszimiláció a befogadó társadalomban A migránsokra vonatkozó irreális követelmények
Multikulturalizmus	Kiterjesztett kulturális és nyelvi jogok a bevándorló csoportok számára A befogadó társadalmakra vonatkozó irreális követelmények
Polgári integráció	A bennszülöttek és a bevándorlók egyenlő jogai és polgári kötelezettségei Reálisabb megközelítés

Nyelvi sokszínűség, mobilitás és integráció

Előírhatnak-e az államok nyelvi követelményeket a migránsok belépésére vagy honosítására vonatkozóan? 84

27 A mobil európai polgárok „európainak” tartják magukat? 86

28 Milyen elveket kell alkalmaznunk a nyelvi politikák kiigazítására? 88

Az államoknak biztosítaniuk kell-e az anyanyelv-oktatást a migránsok számára? 90

30 Az angol elegendő-e ahhoz, hogy a helyi nyelv(ek) elsajátítása előtt elérje az újonnan érkezőket? 92

31 Amennyiben az államok saját nyelvükön nyújtanak szolgáltatásokat a migránsoknak 94

32 A nyelvi politikák javíthatják-e a bevándorló nők foglalkoztatási eredményeit? 96

33 Hogyan javíthatja a nyelvi politika a migránsok „motilitását”? 98

34 Hogyan kell a nemzeti nyelvpolitikákat az egyes városok kontextusához igazítani? 100

35 Miért kellene kombinálnunk a különböző kommunikációs stratégiákat? 102

Hogyan gyűjtsék és osszák meg az önkormányzatok a lakosok közösségeinek nyelvi profiljára vonatkozó adatokat? 104

37 A mobilitás az angol nyelv használatának növekedéséhez vezet-e a helyi nyelvek rovására? 106

38 Az európai politika javíthatja-e a társadalmi befogadást a helyi városi környezetben? 108

39 Hogyan tükrözik az idegennyelv-integrációs politikák a többség preferenciáit és attitűdjeit? 110

40 A településeknek szabályozniuk kell-e a közterületeken a nyelvhasználatot? 112

26 Előírhatnak-e az államok nyelvi követelményeket a migránsok belépésére vagy honosítására vonatkozóan?

Robert Dunbar, Róisín McKelvey, Edinburgh-i Egyetem

Az európai népességmozgások számának növekedésével a nyelvet – szimbolikusan és szó szerint – egyre gyakrabban használják a lakóhelyhez és állampolgársághoz való hozzáférés kezelésére és korlátozására, a nyelvet pedig „intézményesített gyámként” használják, hatékonyan korlátozva a mobilitást. Ugyanebben a szellemben bebizonyosodott, hogy az új állam hivatalos nyelvének ismerete javítja a gazdasági és társadalmi lehetőségeket, és ezért a nyelvismereti követelmények előírása fokozhatja a befogadást. A határellenőrzést és az állampolgársághoz való hozzáférést a szuverenitás alapvető szempontjainak tekintik, és a nemzetközi jog általában viszonylag kevés kötelezettséget ró az államokra, bár az EU összefüggésében a szabad mozgáshoz való jog jelentősen megváltoztatta a helyzetet, legalábbis az uniós polgárok számára a más uniós tagállamokba való belépés és tartózkodás tekintetében.

Mit mondunk a kutatás ?

A nyelvi követelmények bevezetése az államon belüli mozgás különböző szakaszaiban (államba lépés, munkavállalási engedély megszerzése, állampolgárság megszerzése) egyre gyakoribbá vált Európában, ami arra utal, hogy számos uniós tagállam fokozatosan egyre előírabb a bevándorlás területén. 1998-ban csak 6 európai állam írt elő nyelvi követelményeket és/vagy állampolgársági vizsgákat; ez a szám 2010-ben 18 államra, 2013-ban pedig 23 államra nőtt. 2014-ben 23 európai állam előírta a nyelvtudás követelményét a tartózkodási engedély megszerzéséhez, 9 állam pedig előírta a migránsok számára, hogy a területükre való belépés előtt teljesítsék a nyelvismeretre vonatkozó feltételt (Bauböck és Wallace Goodman, 2012; Wodak és Boukala, 2015).

A belépés szabályozása vagy valamely európai állam állampolgársága megszerzésének feltételeként bevezetett nyelvi követelményeket maguk az államok is gyakran úgy mutatják be, mint egy egyszerű kísérletet arra, hogy az integráció előmozdításával segítsék a migránsokat. Jelenleg számos bizonyíték támasztja alá, hogy az állam hivatalos nyelvének (vagy valamelyik hivatalos vagy közvetítő nyelvének) elsajátítása elengedhetetlen a sikeres integrációhoz, és számos bevándorlási ország bizonyítéka egyértelműen azt mutatja, hogy a nemzeti nyelv(ek) elsajátítása elengedhetetlen a gazdasági sikerhez (Hansen, 2003: 34–35). Maguk a migránsok is tisztában vannak ezzel,

és általában az a szándékuk, hogy megfelelő államnyelvi ismereteket szerezzenek ahhoz, hogy teljes mértékben kihasználhassák a migráció és a sikeres integráció kínálta lehetőségeket.

Azon migránsok esetében, akik valamely uniós tagállam állampolgárai, a szabad mozgáshoz való jog tiltja a beutazásra vagy tartózkodásra vonatkozó nyelvi követelmények előírását (bár az államok továbbra is előírhatják, ha egy másik uniós tagállam állampolgára állampolgárságot kér a fogadó országban). A valamely uniós tagállamban huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező harmadik országbeli állampolgárokra (a továbbiakban: harmadik országbeli állampolgárok) a nyelvismeretre vonatkozó követelmények vonatkozhatnak, ha egy másik uniós tagállamba költöznek – a harmadik országok állampolgárainak jogállásáról szóló 2003/109/EK tanácsi irányelv 5. cikkének (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az uniós tagállamok előírhatják a harmadik országbeli állampolgárok számára, hogy a tagállam nemzeti jogával összhangban teljesítsék a beilleszkedési feltételeket – e feltételeknek azonban arányosaknak kell lenniük, és azt javasolták, hogy a migránsok bizonyos kategóriái, például az idősebbek vagy a korlátozott formális oktatásban részesülők esetében előírt nyelvi vizsgák ne feleljenek meg az arányossági tesztnek (Böcker és Strik, 178–9).

Illusztráció és bizonyíték

Fontos kérdés, hogy a követelmények milyen mértékben arányosak; ez az elv általában azt követeli meg, hogy az egyén érdekeit sértő intézkedésnek a lehető legnagyobb mértékben meg kell történnie az intézkedés jogszerű politikai céljának elérése érdekében. Előfordulhat például, hogy kevésbé meggyőző érvek támasztják alá a nyelvi követelményeket abban a szakaszban, amikor a migráns belép az államba, mint az állampolgársági szakaszban. Az is valószínű, hogy a főbb emberi jogi szerződések egyenlőségre vonatkozó rendelkezései is érintettek lehetnek. A nyelvi követelmények például eltérő hatást gyakorolnak-e a migránsok különböző kategóriáira, aminek következtében egyes kategóriák nagyobb valószínűséggel teljesítik (vagy nem teljesítik) a követelményeket? A nyelvi készségekre vonatkozó

követelmények általában megkövetelik a migránsoktól, hogy formális nyelvtanulásban vegyenek részt, ami általában könnyebb a fiatal migránsok, a gazdagabb migránsok és a formálisabb oktatásban részesülő migránsok számára. Eljárási szempontból tisztességesen alkalmazzák-e ezeket a követelményeket – például a vizsga ténylegesen teszteli-e a nyelvi készségeket, vagy vannak-e olyan nem nyelvi okok, amelyek miatt egyes pályázóknak esetleg nagyobb nehézséget okozna a követelmények teljesítése, mint mások?

Politikai következmények

Amikor az államok nyelvismereti követelményeket írnak elő, azoknak általában kevésbé szigorúaknak kell lenniük a beutazási szakaszban, mint abban a szakaszban, amikor a migráns állandó vagy huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező jogállást kér, vagy amikor állampolgárságot kér. A követelményeket enyhíteni kell a migránsok bizonyos kategóriái esetében, különösen a belépéskor és esetleg a huzamos tartózkodási engedély iránti kérelem szakaszában, mint például az idősek és az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők. Támogatást – többek között pénzügyi támogatást – kell rendelkezésre bocsátani annak érdekében, hogy a migránsok megtanulják a hivatalos nyelvet, valamint megfelelő tanfolyamokat kell

kidolgozni, valamint széles körben és könnyen elérhetővé kell tenni a migránsok számára.

Hivatkozások és elmélyítés:

Bauböck, R. & Wallace Goodman, C. (2012). *Az EUDO uniós polgársággal kapcsolatos politikájának 2. sz. tájékoztatója: A honosítás.* Firenze esetében: Európai Egyetemi Intézet.

Böcker, A. & Strik, T. (2011). Nyelv- és tudástesztek az állandó tartózkodási jogra vonatkozóan: Segítség vagy akadályozás az integrációban? *Európai Migrációs és Jogi Lap*, 13., 157–184.

Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Az emberi jogok európai egyezménye, hatodik kiadás.* Oxford: Oxford University Press.

van der Jeught, S. (2015). *Uniós nyelvi jog.* Groningen esetében: Europa Law Publishing.

Wodak, R. & Boukala, S. (2015). (Szupra)Nemzeti identitás és nyelv: A nemzeti és európai migrációs politikák újragondolása és a migránsok nyelvi integrációja. *Az alkalmazott nyelvészet éves felülvizsgálata*, 35, 253–273.

27 A mobil európai polgárok „európainak” tartják magukat?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit, Brussel

A politikai bizalmatlanság idején, amikor megkérdőjelezzük a kölcsönös szolidaritást és a társadalom különböző csoportjai közötti megosztottságot, fontos a polgárok közötti összetartozás érzésének megteremtése. A nemzetállam összefüggésében ez úgy történik, hogy a közös kulturális örökségre, a közös nyelvre és a nemzeti identitás keretében közös sorsra összpontosítanak. Az európai kontextusban a politikai döntéshozók az „európai közösség” hasonló értelmét próbálják elérni, például az oktatás és a kultúra területén folyó cserék ösztönzésével, valamint a nyelvi sokszínűség megőrzésével. Egyesek ezt „európai identitásnak” fogják nevezni. Az egyik alapvető jog ahhoz, hogy valamely tagállam állampolgára lehessen, a másik uniós országban való munkavállalás és tartózkodás szabadsága. Az egyik kérdés az, hogy e jog gyakorlása erősíti-e a polgárok „Európával” való azonosulását. Helyi identitást alakít ki, vagy ezek az utazó munkavállalók ragaszkodnak a származási ország személyazonosságához? És milyen szerepet játszik a helyi nyelv(ek) ismerete ebben az azonosítási folyamatban?

Mit mond a kutatás?

Az identitás általános kifejezés, amelyet a politikai diskurzusban használnak és visszaélnek. A kutatás egyetért a fogalom összetettségével, mind egy egyedi összetevővel (választható), mind pedig egy kollektív összetevővel (csoportorientáltság). Az emberek nem azonosulnak elsősorban „Európával”, de szerepet játszhatnak egy adott kontextusban (az áttekintést lásd: Európai Bizottság, 2012). A Recchi (2012) két modellt kínál az „európai identitás” elemzésével kapcsolatos jelenlegi kutatások osztályozására.

A kulturális modell felülről lefelé irányuló megközelítést alkalmaz, amelyben a gyermekkor óta szocializáció kulcsfontosságú szerepet játszik az alapvető európai értékek internalizálásában. A strukturális modell kevésbé domináns perspektívát biztosít, amely alulról felfelé építkező megközelítést alkalmaz, ahol az európai identitás másokkal való kölcsönhatásból és kapcsolatból ered.

Ez utóbbi keretben a kutatás elsősorban az Erasmus hallgatói mobilitás hatására összpontosít. Az eredmények nem meggyőzőek. A diákok tapasztalataitól függően a mobilitás erősítheti vagy gyengítheti az

Európával való azonosulást. Mindazonáltal a más európaiakkal fenntartott rendszeres szociális kapcsolatok szerény hatást gyakorolnak az európai diákok azonosítására (Sigalas, 2010). A fiatalok körében végzett közelmúltbeli kutatások (Mazzoni, 2017) megerősítik az uniós kezdeményezésekben való részvétel közvetett pozitív hatását az EU-ban élő fiatalok politikai és kulturális egységként való azonosítására.

Kevés kutatást végeztek a felnőttkori mobilitással kapcsolatban az EU-ban. A Brüsszelben (Janssens, 2008, 2013) végzett kutatások azt mutatják, hogy az Európával való azonosulás elsősorban az oktatási háttérrel és az emberek munkaerő-piaci helyzetével függ össze: minél alacsonyabb iskolázottsági szintjük és munkaerő-piaci helyzetük, annál kevésbé azonosulnak „Európával”. Tekintettel a Brüsszelben kialakult különleges helyzetre, az Európával azonosuló uniós polgárok többsége szakmailag kapcsolódik az uniós intézményekhez vagy annak műholdas szervezeteihez. 70%-uk esetében az „európai” kifejezés azt jelenti, hogy ugyanazokat a kulturális értékeket vallják; csupán 8 % ismeri el a többnyelvűséget mint alapvető jellemzőt.

Illusztrációk és bizonyítékok

A fenti táblázat a brüsszeli másodlagos felmérési adatok elemzésén alapul. A brüsszeli lakosság sokfélesége lehetővé teszi a városban élő uniós és harmadik országbeli állampolgárok egy csoportjának ($n > 800$) kiválasztását. A válaszadókat felkérték arra, hogy értékeljék azokat a fogalmakat, amelyekkel a leginkább azonosíthatók. A válaszokat ezt követően négy azonosítási kategóriába sorolták: helyi, a származási országra, Európára és nemzetközire utalva. Az Európával való azonosulás pozitívan kapcsolódik az oktatás szintjéhez és a gazdasági helyzethez. A nyelv nem játszik szerepet, annak ellenére, hogy a helyi azonosítás (hollandulbeszélő, brüsszeli kisebbségi nyelv) és a származási országgal való azonosítás (a helyi hivatalos nyelvek alacsony szintű ismerete) szempontjából ez a nyelv a legerősebb megkülönböztető tényező. Összességében azonban Európa érzése csökken.

Szakpolitikai vonatkozások

A Brüsszelben elért eredmények összhangban vannak a fiatalok korábbi kutatásaival: egyfajta európai identitást alakítanak ki az általuk élvezett előnyök alapján. Mindazonáltal az Európával való azonosulás a magas iskolai végzettségű és nemzetközi hálózattal rendelkező uniós polgárokra korlátozódik. Így fennáll annak a veszélye, hogy az európai identitás elitista fogalommá válik.

A helyi hivatalos nyelv(ek)ismerete jelentős különbséget jelent a helyi közösséghez tartozás szempontjából, ami elengedhetetlen a társadalmi befogadás fokozásához. Nem véletlen, hogy azok a diákok és mobil munkavállalók, akik nagyobb valószínűséggel vallják be az európai identitást, kevés kapcsolatot tartanak fenn a helyi lakossággal. Az alacsony képzettségű uniós polgárok jobban ismerik a helyi nyelv(ek)et, és több helyi kapcsolattal rendelkeznek, de kevésbé érzik magukat „európainak”. Az európai mobilitás és befogadás integrált megközelítésének részeként ezért nagyobb figyelmet kell fordítani (i) aviszonylag alacsony képesítéssel rendelkező európaiak (pl. az egyetemi oktatás helyett a szakképzésben részt vevő fiatalok) idegen nyelvi készségekbe való befektetésére, az egyéni mobilitási projektek révén a nyelvtanulás ösztönzésének megerősítése révén; Ahelyi (fogadó) nyelvtudásba valóberuházása rendkívül mobil emberek (pl. „expats”) révén, az e nyelvek tanulására irányuló ösztönzők megerősítése és a személyes karrierterveikbe való beépítés.

A nem belga állampolgárságú brüsszeli lakosok azonosítása (forrás: Janssens 2013)

Azonosítás	2007		2013	
	EU	EU-n kívüli országok	EU	EU-n kívüli országok
Helyi	67,50 %	80,50 %	72,20 %	84,10 %
Ország	55,60 %	59,80 %	37,70 %	44,60 %
Európa	60,90 %	23,20 %	53,80 %	6,00 %
International	4,60 %	4,90 %	10,80 %	10,70 %

Hivatkozások és elmélyítés:

Európai Bizottság (2012). Az európai identitás/személyiség fejlesztése: Befejezetlen üzlet. A Policy Review, Directorate-General for Research & Innovation, Brüsszel.

Mazzoni, D., Albanesi, C., Ferreira, P.D., Opermann, S., Pavlopoulos, V., & Cicognani, E. (2017). Határokon átnyúló mobilitás, európai identitás és részvétel az európai serdülők és fiatal felnőttek körében, *European Journal of Developmental Psychology*. doi.org/10.1080/17405629.2017.1378089

Sigalas, E. (2010) Határokon átnyúló mobilitás és európai identitás: A munkacsoportok közötti kapcsolattartás hatékonysága az ERASMUS külföldön töltött éve alatt. *AzEurópai Unió politikája*, 11, 241–265.

28 Milyen elveket kellene alkalmaznunk a nyelvi politikák kiigazítására?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Az EU többnyelvűség iránti elkötelezettsége utal a nyelvi készségek fontosságára mind a mobilitásban – hangsúlyozva, hogy mobil többnyelvű munkaerőre van szükség Európában –, mind pedig a társadalmi integrációra, a kohézióra és a kultúrák közötti párbeszédre összpontosítva (lásd: Európai Bizottság, 2008).

Ami a szakpolitikai ajánlásokat illeti, az EU továbbfejlesztette az anyanyelvi képletet plusz kettőt (1+2 minta). E modell szerint minden polgárnak két (idegen) nyelvet kell tanulnia az első nyelvén kívül. Ez a modell implicit módon feltételezi, hogy az egyéneknek anyanyelvük van, és egynyelvű környezetben nőnek fel. Európában azonban egyre többen élnek nagyon többnyelvű környezetben, ahol a nyelvi sokszínűség történelmileg beágyazott formái kölcsönhatásba lépnek a migrációs és globalizációs folyamatok által bevezetett új nyelvekkel. Milyen mértékben alkalmazkodnak az uniós ajánlások az összetett nyelvi sokféleséghez?

Mitmond a kutatás?

Az elmúlt évtizedekben a különböző migrációs hullámok és az angol mint kommunikációs nyelv növekvő jelentősége a kereskedelem és együttműködés interkulturális és nemzetközi szférájában a nyelvi sokszínűség új formáinak megjelenéséhez vezetett. A társadalomtudományok területén az „összetett sokféleség” fogalma migráció és a mobilitás által érintett városi társadalmak strukturális változásaira világít rá (Kraus, 2012). Az összetett sokféleség magában foglalja a történelmileg beágyazott „endogén” többnyelvűség és az új „exogén” nyelvisokféleség újabb rétegei közötti kapcsolatot.

Ez az összetett nyelvi sokszínűség különösen fontos Európa hagyományosan többnyelvű országaiban, régióiban vagy városaiban, amelyek jelenleg a migránsok, a menekültek és a különböző típusú mobil népesség befogadó társadalmává válnak. Ebben az összefüggésben a mobilitás és a befogadás közötti kompromisszum kezelése magában foglalja a különböző típusú szegregáció (gazdasági, területi, társadalmi, politikai stb.) leküzdését vagy megelőzését, amelyek a nyelvi logika részét képezik. A MIME projekt keretében végzett összehasonlító kutatások azt mutatják, hogy az egyéni nyelvtanulási döntések megzavarhatják a történelmileg jelen lévő nyelvek

közötti bizonytalan egyensúlyt. A nyelvi konstelláció sajátosságait, beleértve a történelmi kisebbség és a többségi nyelv vagy nyelvek és/vagy a lingua franca közötti aszimmetrikus kapcsolatot, nem veszik kellőképpen figyelembe a meglévő uniós ajánlásokban, például az 1+2. modellben, amely elsősorban az egyes nyelvek tanulóra összpontosít.

Illusztrációk és bizonyítékok

A barcelonai és rigai ügyek azt mutatják, hogy a mobilitás és a befogadás közötti kompromisszumot konkrét politikai, kulturális és társadalmi tényezők alakítják. Mindkét városban megfigyeljük az őslakos nyelvek, a katalán és a lett nyelv közötti kölcsönhatást, amelyeket az elnyomás időszaka után újjáélesztettek, valamint az önkényuralmi rendszerek vagy hegemónikus hatalmak által a múltban kényszerített nyelvek, a spanyol és az orosz között. Luxemburg esetében, még hasonló tartós elnyomás hiányában is, Luxemburnak meg kellett küzdenie a német és a francia uralmat. Ez a történelmileg megszilárdult többnyelvűség az elmúlt évtizedekben összetettebbé vált: a bevándorló és az angol nyelvek, például a lingua franca különböző területeken való fokozott jelenléte a külső nyelvi sokféleséget is növelte.

Ennek eredményeként a polgárok által mindennapi életük során használt nyelvi repertoárok heterogénebbé és összetettebbé váltak.

Ugyanakkor az egyes városok sajátos társadalmi-nyelvészeti körülményei és mobilitási mintái különböző típusú kihívásokat jelentenek a társadalmi, kulturális, politikai és gazdasági befogadás szempontjából. Összességében Barcelonában és Luxemburgban nagy a népesség beáramlása, míg Riga esetében a kivándorlás a mobilitás legfontosabb dimenziója. A mobilitás és a befogadás közötti feszültség kezelésekor figyelembe kell venni az endogén többnyelvűség és a külső többnyelvűség közötti kölcsönhatás ezen és egyéb jellemzőit az egyes városokban.

Szakpolitikai vonatkozások

Az összetett nyelvi sokféleség eseteinek figyelembevétele érdekében az uniós ajánlásoknak a társadalmi többnyelvűséget az összefüggéseket jobban figyelembe vevő módon kell megtervezniük. Az egyedi megoldások megfogalmazása helyett ezeknek az

ajánlásoknak figyelembe kell venniük a történelmi kisebbségi nyelveket, valamint a társadalmi és földrajzi mobilitás dinamikáját, amelyek egy adott területet vagy városi környezetet jellemző sajátos nyelvi konstellációkat eredményeznek. Tekintettel arra, hogy az egyéni többnyelvűség társadalmi szinten szorosan kapcsolódik a nyelvi konstellációhoz, bevezetjük az „önközpontú többnyelvűség” elvét annak felismerése¹ érdekében, hogy az egyéni és a társadalmi dimenziókat együtt kell kezelni. Az ezen az elven alapuló politikák egyensúlyt keresnek az őslakos nyelvek előmozdítása között, amelynek elsajátítása továbbra is alapvető feltétele a helyi, regionális és nemzeti szintű társadalmi befogadásnak, a migránsok nyelveinek elismerése és a lingua franca terjesztése között.

Lauze, L. & Kava, G. (2016). *Valodas situācija Latvijā: 2010–2015*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra.

Hivatkozások és elmélyítés:

Európai Bizottság. (2008). *Többnyelvűség: eszköz Európa számára és közös kötelezettségvállalás*. COM 2008 (566) végleges.

Fehlen, F. & Heinz, A. (2016). *Meghal Luxemburger Mehrsprachigkeit. Ergebnisse einer Volkszählung. Bielefeld: Verlag átirata*.

Janssens R. (2013). *Városi többnyelvűség. Brüsszel ügye*. Brüsszel: A Racine kiadás.

	Barcelona	Luxemburg	Riga
Endogén nyelvi sokféleség	Katalán és spanyol	Francia, német és luxemburgi	Lett, orosz...
Külső nyelvi sokféleség	* Angol * Arab, román, Tamazight...	* Angol * Portugál, olasz...	* Anglais

Kraus, P.A. (2008). *A Sokféleség Uniója: Nyelv, identitás és Polity-Building in Europe*. Cambridge esetében: Cambridge University Press.

Kraus, P.A. (2011). A többnyelvű város: Helsinki és Barcelona ügyei. *Nordic Journal of Migration Research*, 1, 25–36.

Kraus, P.A. (2012). A komplex sokszínűség politikája: Európai perspektíva. *Etnikai hovatartozás*, 12, 3–25.

1 Az „önközpontú többnyelvűség” fogalmát Rafael Castelló Cogollostól (Valenciai Egyetem) kölcsönözzük, de a felsőoktatáson kívül más jelentéssel ruházzuk fel (lásd a „konvergáló többnyelvűség” fogalmát Kraus 2008-ban: 176–179).

29 A tagállamoknak biztosítaniuk kellene-e az anyanyelvi oktatást migránsok számára?

Robert Dunbar, Róisín McKelvey, Edinburgh-i Egyetem

A legtöbb uniós tagállamban valóság, hogy mind a más tagállamokból, mind az EU-n kívüli országokból érkező migránsok nagy számban jelen vannak, és ezek a migránsok eltérő készségekkel rendelkeznek a fogadó állam hivatalos nyelvén/nyelvein. Ez kihívást jelent a fogadó állam oktatáspolitikája számára minden szinten, valamint a felnőttek továbbképzése tekintetében.

Történelmileg, a kormány által támogatott oktatás célja az volt, hogy a diákok egy funkcionális elsajátítása a hivatalos nyelv(ek) az állam, és az oktatás az anya, hogy a nyelv már a norma. Az elmúlt évtizedekben a nemzetközi jog megkezdte a növekvő nyelvi sokszínűség következményeinek kezelését. A nemzetközi jog milyen mértékben követeli meg az államoktól, hogy a migránsok nyelvén vagy nyelvein keresztül nyújtsanak oktatást?

Mitmond a kutatás?

A nemzetközi jog általában tiszteletben tartja az államok nyelvpolitikáját. Számos nemzetközi szerződés azonban tartalmaz a migránsok oktatásának nyelvvel kapcsolatos elveket. A más uniós és nem uniós tagállamokból származó migránsok gyermekeire különböző rendszerek vonatkoznak. Bár csak hat uniós tagállam ratifikálta, a *migráns munkavállalók jogállásáról szóló 1977. évi európai egyezmény* előírja, hogy az egyezmény részes felei együttműködésben külön tanfolyamokat szerveznek a migráns munkavállalók gyermekeinek anyanyelvükön történő oktatására (15. cikk).

Ezeket a rendelkezéseket valóban átvette a 77/486/EU irányelv, és azokat az összes többi uniós tagállamból származó migráns munkavállalók gyermekeire is alkalmazni kell: a fogadó tagállamoknak a származási tagállamokkal együttműködve megfelelő intézkedéseket kell hozniuk annak érdekében, hogy előmozdítsák e gyermekek anyanyelvének és kultúrájának oktatását. A 20 uniós tagállam által ratifikált 1996-os (felülvizsgált) *Európai Szociális Charta* szintén előírja az államok számára, hogy amennyire csak lehetséges, támogassák és segítsék elő a migráns munkavállaló anyanyelvének oktatását a migráns munkavállaló gyermekei számára (19. cikk (12) bekezdés). Amennyiben a migránsok nyelve a fogadó állam kisebbségi nyelve is, gyermekeik részesülhetnek a kisebbségi nyelven biztosított bármely oktatási rendelkezésben, amelyet olyan szerződések biztosítanak, mint a nemzeti kisebbségek *védelméről szóló keretegyezmény* vagy a *Regionális vagy*

Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája.

A nem uniós országokból érkező migránsok gyermekeinek kevesebb védelmet biztosítanak. A *migráns munkavállalók és családtagjaik jogainak védelméről szóló 1990. évi nemzetközi egyezmény kimondja*, hogy az államoknak biztosítaniuk kell a migráns munkavállalók és családtagjaik kulturális identitásának tiszteletben tartását, bár még egyetlen uniós tagállam sem ratifikálta azt. A migráns munkavállalók gyermekei azonban élvezik a *gyermek jogairól szóló 1989. évi egyezmény* védelmét, amely kimondja, hogy az oktatás célja a gyermek kulturális identitása, nyelve és értékei, valamint a gyermek származási országának nemzeti értékei tiszteletben tartásának fejlesztése (29. cikk).

Illusztrációk és bizonyítékok

Számos uniós tagállamban fejlett kisebbségi nyelvi oktatási rendszerek léteznek az állam őshonos nyelvei számára, ezért számos kiváló modell létezik.

A nem őshonos/nem őshonos nyelveken történő oktatás nagyon ritka, Svédország pedig fontos kivétel. Számos állam választott iskoláik nyelvi sokszínűségére olyan programok létrehozásával, amelyek megkönnyítik a hivatalos nyelv elsajátítását; ezek azonban általában ad hoc adminisztratív válaszok, amelyek nem jogalkotási vagy akár átfogó kereten alapulnak. A kutatások azt mutatják, hogy a 77/486/EU irányelv végrehajtása nem valósul meg hatékonyan.

Az egyenlőséghez való joggal kapcsolatos megfontolások relevánsak. Az anyanyelv oktatásának elmulasztása olyan gyermekek számára, akiknek a hivatalos nyelv ismerete nem megfelelő, legalábbis átmeneti jelleggel a hivatalos nyelv teljes körű használatáig, sértheti a jog egyenlő védelmének elvét (amelyet az EJEE 12. jegyzőkönyve biztosít), azzal az indokkal, hogy e gyermekektől ténylegesen megtagadják a hivatalos nyelven folyékonyan beszélő diákokkal azonos minőségű oktatást (lásd az Egyesült Államok *Lau kontra Nichols* ítéletét, 414 U.S. 563 (1974), ahol ezt az elvet alkalmazták). Mivel tisztában vagyunk azzal, hogy a nyelv hogyan akadályozhatja a jogok teljes körű és egyenlő gyakorlását (lásd Piller (2016), UNESCO (2008)), ez az elv jelentős hatással lehet a szolgáltatásnyújtás nyelvére. Az oktatáshoz való, az EJEE 1. jegyzőkönyvének 2. cikke által védett

oktatáshoz való jog megsértésének is minősülhet (lásd *Ciprus kontra Törökország*, 25781/94, EJEB, 2001-IV). Végezetül, ha az anyanyelv oktatásának valamilyen formáját biztosítják, a megkülönböztetésmentességre vonatkozó rendelkezések hasonló rendelkezéseket írnának elő más nyelvi kisebbségek tagjai számára is.

Politikai következmények

Az uniós tagállamoknak *legalább* 77/486/EU irányelvet teljes körűen végre kell hajtaniuk, és egységes megközelítést kell előíranyozni: az irányelv célja a határokon átnyúló mobilitás előmozdítása azáltal, hogy biztosítja, hogy a más uniós tagállamokban dolgozó uniós polgárok gyermekei hazatérésük esetén hatékonyan integrálódhassanak hazájukba, és erre való képességük nem függhet kizárólag a fogadó állam oktatáspolitikájától. Amennyiben az alap- vagy középfokú oktatásban részesülő gyermekek – függetlenül attól, hogy más uniós tagállamból származnak-e vagy sem – nem ismerik megfelelően az állam hivatalos nyelvét, az egyenlőséggel kapcsolatos megfontolások határozottan azt sugallják, hogy átmeneti nyelvoktatást kell biztosítani. A rendelkezés következtlen alkalmazásának elkerülése érdekében legalább egy

átfogó politikát kell fontolóra venni.

Referenciák és mélyítés

Cholewinski, R. (1997). *Migráns munkavállalók a nemzetközi emberi jogi jogban: Védelmük a foglalkoztatás országaiban*. Oxford: Clarendon Press vagyok.

Fosztogatás, I. (2016). *Nyelvi sokszínűség és társadalmi igazságosság: Bevezetés az alkalmazott társadalomtudományba*. Oxford: Oxford University Press.

Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Az emberi jogok európai egyezménye, hatodik kiadás*. Oxford: Oxford University Press.

UNESCO. (2008). *Az anyanyelv-alapú írástudás és tanulás minőségének javítása: Esettanulmányok Ázsiából, Afrikából és Dél-Amerikából*. Krung Thep: UNESCO.

Az ENSZ kisebbségi kérdésekkel foglalkozó különleges előadója. (2017). *Nyelvi kisebbségek nyelvi jogai: Gyakorlati útmutató a végrehajtáshoz*. Genf: Az Egyesült Nemzetek Szervezete.

30 Elegendő-e az angol ahhoz, hogy a helyi nyelv(ek) elsajátítása előtt elérje az újonnan érkezőket?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

A helyi szervezetek, például az önkormányzatok és a közszolgáltatók feladata, hogy megkönnyítsék az új uniós polgárok, migránsok és mobil menekültek érkezését. Bár széles körben elismert, hogy a bevándorlóknak meg kell tanulniuk a helyi nyelvet, hogy közép- és hosszú távon elősegítsék az integrációt, további rendelkezésekre van szükség a befogadási politikák tekintetében. Az önkormányzatoknak és a helyi szervezeteknek sok esetben új stratégiát kell kidolgozniuk annak érdekében, hogy olyan nyelvi szempontból sokszínű népséget érjenek el, amely még nem ismeri a helyi nyelvet. Különösen fontos olyan helyzetekben, amikor a nem hatékony kommunikáció veszélyeztetheti az egyének életét vagy az alapvető emberi jogokat (egészségügyi ágazat, igazságszolgáltatás, oktatás). Emellett befogadási politikákra van szükség az újonnan érkezők számára.

Mit mond a kutatás?

Ahhoz, hogy a szervezetek hatékonyak legyenek, az általuk értett nyelven kell kommunikálniuk a bevándorlókkal. A mindennapi élet formális és informális vonatkozásairól (a közigazgatási eljárásokról, a munkaerőpiachoz való hozzáférésről, a lakhatásról, az egészségügyről és az oktatásról, a létesítményekről, valamint a főbb kulturális és sportlétesítményekről) szóló információkat ezért le kell fordítani az újonnan érkezők nyelvére. Az angolt gyakran használják alapértelmezett nyelvként ilyen célokra. A tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy az angol nem elég a bevándorlók eléréséhez. Közülük csak néhányan beszélnek folyékonyan angolul különböző okokból, például a születés és az oktatás, az angol nyelvű országban éltek, vagy oktatási és/vagy szakmai tevékenységük miatt. Sokan azonban nem rendelkeznek angol nyelvtudással, vagy csak korlátozott angoltudással rendelkeznek, ami nem lenne elegendő a hatékony kommunikációhoz.

A szociális munkások brüsszeli tanulmánya azt mutatja, hogy a személyzet és a migránsok nyelvtudását angol és helyi (francia és holland) nyelven használják, de csak az egyszerű kommunikációra. Az összetettebb interjúkhoz, „szociális tolmácsokra” van szükség (De Rijk 2016).

Illusztrációk és bizonyítékok

Az „EU-migránsok helyi fogadópolitikája” című kiadványból¹, Amsterdam, Brüsszel, Dublin, Hamburg, Koppenhága és Göteborg városaiból egy kicsit többet tudunk a mobil uniós polgárokról és a kommunikációs problémákról, amikor egy új városba érkeznek. Amszterdamban (Hollandia) a bolgárok „nehéz” csoportnak számítanak. Gyakran nem beszélnek angolul (Ismertető *Politikák 2016. évi zárójelentése*, Amsterdam, 43. o.). Göteborgban (Svédország), a „román nyelv a leggyakrabban használt nyelv” az EU-ban kiszolgáltatott migránsokkal foglalkozó szervezetek által az angol és a svéd nyelv előtt (*Az üdvözlő politikák 2016. évi zárójelentése*, Göteborg, 39. o.).

Politikai következmények

Ezért azoknak a településeknek és más helyi közösségi szervezeteknek, amelyek kulcsszerepet játszanak az új bevándorlók fogadásában, mint például a foglalkoztatási központok, a közszolgáltatások, a lakhatási egyesületek, a bankok, a kórházak, az iskolák, a sport- és kulturális egyesületek, nem szabad csupán az angolra korlátozniuk erőfeszítéseiket. Nyelvi politikájukat hozzá kell igazítaniuk az újonnan érkezők sajátosságaihoz, és a főbb csoportok nyelvi készségeihez igazodó fordításokat kell készíteniük. Ehhez ismerni és ismerni kell a helyi környezet nyelvi összetételét, és mindenekelőtt a bevándorlók nyelvi készségeit.

A különböző nyelveken (például az angol, a francia, a spanyol, a portugál, az arab és a főbb csoportok nyelvein) készült dokumentumokon kívül rendelkezésre kell bocsátani egy, a helyi nyelv(ek)et is tartalmazó változatot, amely biztosítja, hogy a rendelkezésre bocsátott információk a helyi lakosok számára is hozzáférhetőek legyenek, akik egyébként zavarosnak érezhetnék magukat a tájékoztató füzetek tartalmát illetően, és esetleg ki lennének zárva a kommunikációs folyamatból, valamint adott esetben konkrét rendelkezések és jogok. Viszonylag könnyű némi figyelmet fordítani az elrendezésre annak érdekében, hogy ugyanazon dokumentum különböző nyelvi változatokban történő összehasonlító olvasása lehetővé

¹ www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/ruimte-economie/amsterdam-europa/europees-project

váljon azok számára, akik két idegen nyelven olvassák azt. Ez nemcsak megkönnyíti a tartalmak kommunikációját a migránsok és a helyi tisztviselők (vagy a közösségi hálózatuk helyiségei) között, hanem brosúrák vagy szórólapok is felhasználhatók a helyi nyelv(ek) elsajátítására szolgáló nyelvtanfolyamok oktatási anyagaként.

Ami a szóbeli kommunikációt illeti, a helyi szervezeteknek is fel kell hívniuk a figyelmet saját nyelvi sokszínűségükre. Ösztönöznie kell a munkavállalók arra való képességét, hogy a hivatalos nyelveken kívül más nyelveken is kommunikáljanak, hogy szükséghelyzetben ezeket az erőforrásokat mobilizálni lehessen. A távtolmácsok nemzeti rendszere, amely telefonon hívható, fontos erőforrás, különösen az egészségügyi ágazatban. Az önkormányzatoknak és a helyi szervezeteknek (például kórházaknak) egyesíteniük kell erőiket egy ilyen rendszer létrehozása érdekében, amennyiben az nemzeti szinten még nem létezik. Egyes ágazatokban, különösen az egészségügyi ágazatban, az átmeneti időszak, amely alatt a tolmácsolást/fordítást szükségesnek tartják a hatékony kommunikáció és kezelés biztosításához,

sokkal hosszabb, mint más esetekben, mivel az újonnan érkezők számára sokkal magasabb szintű nyelvi készségekre van szükség ahhoz, hogy ezen a területen önállóak legyenek; több időre van szükségük, hogy elérjék ezt a szintet.

Referenciák és mélyítés

Boix-Fuster, E. (szerk.) (2015). *Városi sokféleség és nyelvi politikák a közepes méretű nyelvi közösségekben*. Bristol esetében: Többnyelvű kérdések.

De Ryck, L.-P. (2016). *Taalcommunicatie in het gebruik van brugfuncties in de Brusselse Hulpverlening*. Brüsszel: EZ EGY BRIO.

King, L. & Carson, L. (szerk.) (2016). *A többnyelvű város. Vitalitás, konfliktus és változás*. Bristol esetében: Többnyelvű kérdések.

Üdvözljük az európai eszköztárat (2016). *Helyi Welcoming Policies for EU mobil polgárok*. Amsterdam.

31 Az államoknak saját nyelvükön kell-e szolgáltatásokat nyújtaniuk a migránsoknak?

Robert Dunbar, Róisín McKelvey, Edinburgh-i Egyetem

A külföldről Európába irányuló tömeges migráció nagyszámú, az EU tagállamaiban jogszerűen tartózkodó személy megjelenéséhez vezetett, akik csak korlátozottan ismerik az állam hivatalos nyelvét/nyelveit. Az általános népességhez hasonlóan számos szolgáltatástól függenek, az egészségügyi ellátástól és a társadalombiztosítástól kezdve a járművek és a járművezetők nyilvántartásba vételéig, és különböző célokból kötelesek együttműködni az állammal, beleértve az adók megfizetését, a választópolgárok nyilvántartásba vételét (amennyiben erre jogosultak), stb. Milyen mértékben köteles az állam fordítási és tolmácsolási szolgáltatásokat nyújtani ezeknek a személyeknek? Maguk a köztisztviselők kötelesek-e folyékonyan beszélni a migránsok nyelvét e szolgáltatások nyújtásához?

Mit mond a kutatás?

Az 1990-es évek eleje óta számos nemzetközi jogi eszközt dolgoztak ki, többek között a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezményt és a *Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját*, amelyek bizonyos körülmények között előírják az állam számára, hogy bizonyos közszolgáltatásokat kisebb nyelven nyújtson. Ezek az eszközök általában csak az állam területén régóta fennálló kisebbségekre (a továbbiakban: őshonoskisebbségek) vonatkoznak, nem pedig bevándorlókra („új kisebbségek”), bár ha a migráns nyelve az említett eszközök által védett kisebb nyelv is, a migráns részesülhet ilyen védelemben. A legújabb kutatások azonban azt mutatják, hogy az őslakos és az új kisebbségek közötti különbségtétel gyengülni kezd, többek között az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlatában (Burch, 2010; Medda-Windischer, 2017).

A nemzetközi emberi jogi szerződések, mint például az *emberi jogok európai egyezménye (EJEE)* és a *Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya* mindig is előírták, hogy azokat, akik nem értik a hivatalos nyelvet, haladéktalanul tájékoztatni kell egy nyelven arról, hogy megértik letartóztatásuk okát és az ellene felhozott vádatokat, valamint hogy büntetőügyekben joguk van tolmáchoz. Bár ezek az eszközök nem ismerik el kifejezetten a kisebbségi nyelvi szolgáltatásokhoz való jogot, a jog egyenlő védelmének elve (amelyet az EJEE 12. jegyzőkönyve ismertet) bizonyos körülmények között megkövetelheti az ilyen szolgáltatások nyújtását, különösen annak jobb megértése miatt, hogy az ilyen szolgáltatások hiánya

milyen negatív hatást gyakorolhat a hivatalos nyelvet nem beszélő személyekre (Dunbar, 2006); Fosztogatás, 2016). Ha például a hivatalos nyelven való hatékony kommunikáció képtelensége befolyásolja azt a képességet, hogy ugyanolyan minőségű orvosi szolgáltatásokat lehessen igénybe venni, mint azok, akik ezt megtehetik, az államtól megkövetelhető, hogy ezt orvosolja, esetleg tolmács vagy akár a kisebbség nyelvét beszélő szakember rendelkezésre bocsátása révén (amennyiben a tolmácsolás akadályozhatja a megfelelő ellátást).

Illusztrációk és bizonyítékok

Számos uniós tagállamban az állam már most is eleget tesz azoknak az igényeknek, akik nem tudnak hatékonyan kommunikálni a hivatalos nyelven: a többnyelvű nyilvánosközlemények, tájékoztatóbrosúrák stb. egyre inkább láthatók az orvosi hivatalokban, a helyi közigazgatásokban és más közintézményekben. Ezeket az intézkedéseket általában nem jogszabályi keret vagy átfogó és kötelező erejű politika vezérli, hanem a nyelvi valóságra adott ad hoc válaszok. Ezért jelentős különbségek vannak a gyakorlatban, még ugyanazon államon belül is. A jogszabályi keret vagy egy átfogó, kötelező érvényű politika hiánya megteremti a kínálat következtelenségének feltételeit, mivel egyes nyelvek beszélői legalább bizonyos szolgáltatásokat kapnak a nyelvükön, potenciálisan megsértve mind a megkülönböztetésmentesség elvét (pl. ha egyes nyelvi csoportokat elhanyagolnak vagy nem kielégítőenszolgálnak), mind pedig a jog egyenlő védelmét.

Az arányosság elve, amely alapvetően fontos jogi fogalom, hasznos a megfelelő keret vagy politika meghatározásához. Először is, minél súlyosabb következményekkel jár a hivatalos nyelven való kommunikáció hiánya, annál nagyobb szükség van arra, hogy az állam egyenlő bánásmódot biztosítson a szolgáltatáshoz való hozzáférésnek a felhasználó nyelvének keresztül történő biztosításával. A legsúlyosabb körülmények között, például a szabadságelvonással (amely magában foglalja a fent említett tolmáchoz való jogot), a szolgáltatásnak a tolmácson vagy a szolgáltatón keresztül történő nyújtására vonatkozó kötelezettség abszolút lehet. Másodszor, más esetekben a kínálat szintje egy „mobil skála” alkalmazásával határozható meg, ahol nagyobb ajánlat áll rendelkezésre, ha egy adott nyelv nagyobb koncentrációja vagy nagyobb számú olyan beszélője van, aki nem

képes hatékonyan kommunikálni a hivatalos nyelven.

Politikai következmények

Az államoknak figyelembe kell venniük, hogy a kisebbségi nyelven nyújtott köz- és közigazgatási szolgáltatásokat milyen mértékben nyújtják már a hivatalos nyelvtől eltérő nyelveken. Szolgáltatás nyújtásaesetén a nyújtott szolgáltatás jellegét, a kisebbségi nyelvet beszélők számát és a felszólalók jelentős koncentrációjának mértékét figyelembe kell venni a nyújtandó szolgáltatások szintjének és a szolgáltatások nyelvének meghatározásakor.

Referenciák és mélyítés

Burch, E. S. (2010). Regionális kisebbségek, bevándorlók és migránsok: The Reframing of

Minority Language Rights in Europe, *Berkeley Journal of International Law*, 28, 261–312.

Dunbar, R. (2006). Van-e jogi kötelezettség a nyelvi kisebbségek számára? *Journal of Law and Society*, 33, 181–198.

Medda-Windischer, R. (2017). Régi és új kisebbségek: A sokszínűség irányítása és a társadalmi koherencia a kisebbségi jogok szemszögéből. *Európai és regionális tanulmányok*, 11, 25–42.

Fosztogató, I. (2016). *Nyelvi sokszínűség és társadalmi igazságosság: Bevezetés az alkalmazott társadalomtudományba*. Oxford: Oxford University Press.

Az ENSZ kisebbségi kérdésekkel foglalkozó különleges előadója (2017). *Nyelvi kisebbségek nyelvi jogai: Gyakorlati útmutató a végrehajtáshoz*. Genf: Az Egyesült Nemzetek Szervezete.

32 Javíthatják-e a nyelvi politikák a bevándorló nők foglalkoztatási eredményeit ?

Brian Carey, Andrew Shorten, Limerick Egyetem

Egy személy örömét egy érdekes munkában befolyásolhatja nyelvi készségei, valamint a nyelvnek a társadalomban és a munkahelyen való használata. Empirikus bizonyítékok arra utalnak, hogy azok a bevándorlók, akik nem beszélnek a többségi nyelvet, általában hátrányos helyzetben vannak a munkaerőpiacon, és különösen a bevándorló nők szembesülhetnek más akadályokkal. Ez felveti azt a kérdést, hogy a nyelvi politikákat úgy lehet-e kialakítani, hogy segítsenek felszámolni a foglalkoztatás előtt álló nyelvi akadályokat, amelyek általában aránytalanul sújtják a nőket.

Mit mond a kutatás?

Közgazdászok által végzett kutatások kimutatták, hogy a helyi nyelvtudás hiánya negatív hatással van a bevándorlók jövedelmére (Chiswick és Miller, 1995; Dustmann & Van Soest, 2002). Egyes tanulmányok arra utalnak, hogy ennek a jelenségnek nemi dimenziója is van. Hollandiában például kutatások kimutatták, hogy míg az alacsony holland készségekkel rendelkező bevándorló nők kevesebbet keresnek, mint a jobb holland készségekkel rendelkező bevándorló nők, a kapcsolat nem ugyanaz a férfiak esetében (Yao és Van Ours, 2015). Ez részben annak tudható be, hogy a férfi és női bevándorlók gyakran különböző típusú akadályokkal szembesülnek a foglalkoztatás terén. Például egy tanulmány a Kanadába érkező afrikai bevándorlókról azt állapította meg, hogy bár a bevándorló férfiak gyakran továbbra is hozzáférnek a kék galléros munkához, a bevándorló nőket nagyobb valószínűséggel tekintik úgy, hogy nem rendelkeznek az összehasonlítható és hagyományosan női foglalkozásokhoz szükséges nyelvi készségekkel, például a kiskereskedelemben, a közigazgatásban vagy a gondozásban (Creese and Wiebe, 2012).

Talán a bevándorló nők által a férfiakhoz képest elszenvedett hátrányok egyszerűen a nemek közötti egyenlőtlenség szélesebb mintáit tükrözik a munkaerőpiacon, mivel a nők általában különböző okokból kevesebbet keresnek, mint a férfiak. Ha azonban a bevándorló nők sajátos nyelvi hátrányokkal szembesülnek, akkor meg kell érteni őket, ha azt akarjuk, hogy a közpolitikák sikeresen kezeljék őket.

Illusztrációk és bizonyítékok

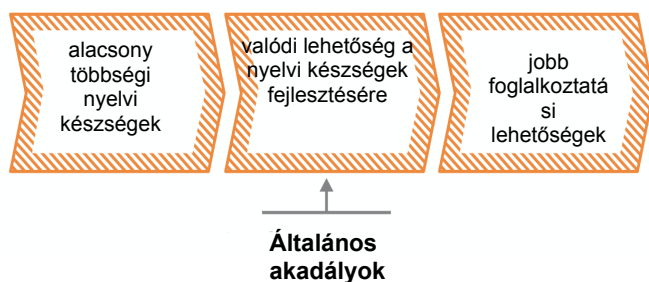
A fő nyelvi ok, amiért az emberek nem tudnak kielégítő munkát szerezni, az, hogy nem rendelkeznek a munkáltatók által keresett nyelvi készségekkel, és ez a hátrány súlyosbodni fog, ha nem tudják fejleszteni nyelvi készségeiket. Bár ezeket a körülményeket számos különböző társadalmi csoport tapasztalhatja, ezek leggyakrabban a legszegényebb emberek között fordulnak elő, különösen a kevésbé gazdag bevándorlók körében, akik a domináns helyi nyelv ismerete nélkül érkeznek. Ez elsősorban annak tudható be, hogy a kevésbé jómódú migránsok általában kevesebb munkalehetőséggel rendelkeznek, és mivel a megfelelő nyelvek tanulásának lehetőségei nem léteznek vagy nehezen hozzáférhetők, különösen azok számára, akik már rendelkeznek túlélló állással. Ennek következtében a többségi nyelvi készségekkel nem rendelkező bevándorlók kiszolgáltatottabbak lehetnek a hosszabb ideig tartó alulfoglalkoztatottsággal szemben, ahol a foglalkoztatás nem éri el képzettségi szintjüket.

Fontos megjegyezni, hogy a bevándorló nők különösen hátrányos helyzetben lehetnek a többségi nyelvi készségek elsajátítása terén. Egyrészt egy tanulmány megállapította, hogy a háziasszonyok általában kevésbé gyorsan tanulnak, mint a férfiak a domináns nyelveken (Pavlenko és Piller, 2001). Ez arra utal, hogy néhány, jelenleg a munkaerőpiacról kimaradó nő különösen hátrányos helyzetbe kerül, ha a jövőben munkát keres. Másrészt azok a nők, akik jelenleg nem kielégítő munkát végeznek, és akik további nyelvi készségekre tehetnek szert, nehézségekbe ütközhetnek, ha otthon is kénytelenek „második munkát” végezni (Hochschild, 2012).

Politikai következmények

A mobilvállalatok közpolitikáinak arra kell törekedniük, hogy mindenki számára valódi esély nyíljon arra, hogy kielégítő munkát kapjon. Ennek elérése érdekében a nyelvi politikákat tények alapján kell tájékoztatni a meglévő strukturális egyenlőtlenségekről, hogy azok ne súlyosbodjanak. Például, ha egy új nyelv elsajátítása túl drága, akkor az új nyelv tanulásának előnyei azokra korlátozódnak, akik megengedhetik maguknak. Ezért a bevándorlók foglalkoztatási lehetőségeinek javítása

révén a befogadás előmozdítására irányuló nyelvpolitikákat a nemek közötti egyenlőtlenségekre vonatkozó tényekből, és különösen a migráns nők által mind otthon, mind a munka világában a készségek többségi nyelven történő elsajátítása terén tapasztalt sajátos kihívásokból kell tájékoztatni.

Referenciák és mélyítés

Chiswick, B. R. & Miller, P. W. (1995). A nyelv és a keresetek közötti endogenitás: Nemzetközi elemzés. *Journal of Labor Economics*, 13, 246–88.

Creese, G. & Wiebe, B. (2012) „Survival Employment”: Az afrikai bevándorlók körében Kanadában a nemek közötti egyenlőség és a plébánoskodás. *Nemzetközi migráció*, 50, 56–76.

Dustmann, C. & Van Soest, A. (2002). A bevándorlók nyelve és jövedelme. *Ipari és munkaügyi kapcsolatok felülvizsgálata*, 55, 473–492.

Hochschild, A. (2012). *A második műszak: Dolgozó szülők és a forradalom otthon* (felülvizsgált kiadás, A. Machung). London: Itt a pingvin.

Pavlenko, A. & Piller, I. (2001). Új irányok a többnyelvűség, a második nyelvtanulás és a nemek tanulmányozásában. A. Pavlenko, A. Blackledge, I. Piller & M. Teutsch-Dwyer (szerk.) *Többnyelvűség, második nyelvtanulás és nemek* (17–52. o.). New York: Gruyter birkája.

Yao, Y. & van Bear, J.C. (2015). Nyelvi készségek és a bevándorlók munkaerő-piaci teljesítménye Hollandiában. *Munkaügyi közgazdaságtan*, 34, 76–85.

33 Hogyan javíthatja a nyelvi politika a migránsok „motilitását”?

Christopher Houtkamp, Universiteit van Amsterdam

A „mozgóképesség” az emberek *potenciális* mobilitására utal. A mozgékonyág mértéke attól függ, hogy egy személy milyen könnyen mozoghat egyik helyről a másikra, ami viszont többek között a személy készségeitől (beleértve a nyelvi készségeket) is függ. A motilitás fogalma hozzáadódik a migráció elemzéséhez különböző nézőpontokból, kezdve a társadalmi-gazdasági ismeretektől (pl. hogyan kapcsolódnak a nyelvi készségek a munkaerőpiac sikeréhez) (Koopmans 2010) vagy a szociokulturális/pszichológiai (pl. hogyan kapcsolódnak az asszimilációs politikák a kulturális kisebbségek mentális egészségéhez) (Horenczyk 1996, Van Oudenhoven et al. 1998, Arends-Tóth & Van De Vijver 2003). A nyelvpolitika a mozgást is befolyásolhatja (Houtkamp 2017). Azáltal, hogy megkönnyítik az emberek mobilitását annak érdekében, hogy kihasználják a máshol kínált jobb lehetőségeket, a mobilitást várhatóan javuló társadalmi-gazdasági feltételek kísérik.

Mit mond a kutatás?

A motilitás kutatása még mindig viszonylag új. Az eredetileg a biológiai kutatásban kidolgozott koncepciót Kaufmann et al. (2004) vezette be a városi szociológiába annak érdekében, hogy integrált keretet alakítson ki a mobilitást elősegítő mobilitási potenciál és tőke különböző aspektusainak tanulmányozására. A MIME projekt keretében a motilitás fogalmát kiterjesztették a szociálnyelvi kérdésekre is (Houtkamp 2014), hangsúlyozva a nyelvi infrastruktúra fontosságát. Nemzetközi migráció esetén ez az infrastruktúra magában foglalja az anyanyelv oktatására és a fogadó nyelv elsajátítására szolgáló létesítményeket. A migránsoknak mind a lakóhelyük szerinti országban, mind pedig a potenciális befogadó országokban a nyelvi készségeik értékével kapcsolatos nézetei is relevánsak. Ezen túlmenően a migránsoknak a jelenlegi lakóhelyük szerinti ország nyelvpolitikájára vonatkozó értékelése is releváns.

Illusztrációk és bizonyítékok

A nyelvpolitika és a mozgékonyág közötti kölcsönhatás értékelése érdekében 2015 és 2017 között 60 interjúra került sor a török és lengyel bevándorlókkal és leszármazottaikkal Hollandiában, Franciaországban és Svédországban. A válaszadókat az anyanyelv-oktatással (azaz a származási országuk nyelvén vagy nyelvén történő tanítással) és a fogadó nyelv

elsajátításához szükséges eszközökkel kapcsolatos hozzáállásukról kérdezték. Az interjúk középpontjában a válaszadók más uniós nyelveken szerzett készségei is szerepeltek, és megkérdezték, hogy milyen nyelveket szeretnének tanulni az Unión belüli mobilitásuk növelése érdekében. Négy fő következtetés vonható le.

1. *A válaszadók rendkívül fontosnak tartják egy nyelv elsajátítását a befogadó társadalomban, de bírálják annak gyakorlati végrehajtását, különösen azt, hogy a nyelvtanra összpontosít.* Válaszadóink úgy érezték, hogy a tanfolyamok hatékonyabbak lennének, ha inkább a szóbeli kommunikációs készségekre összpontosítanának.

2. *Az anyanyelvi oktatás és általában a többnyelvűség kilátásai osztályproblémának tűnnek.* Hollandiában az alacsony társadalmi-gazdasági státusszal rendelkező szülők néha kétségeiket fejezik ki gyermekeik kétnyelvű oktatásával vagy kétnyelvű oktatásba való beiratkozásával kapcsolatban, mivel attól tartanak, hogy ez hátráltathatja a fogadó nyelv tanulásának esélyét, és ezáltal korlátozhatja társadalmi-gazdasági lehetőségeiket.

3. *Néhány válaszadó aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy az anyanyelv-oktatási politikák és általában a multikulturális politikák elősegíthetik a szegregációt,* és az adatok azt mutatják, hogy az anyanyelvi oktatási programoknak és felszereléseknek helyi társadalmi és nyelvi kontextusban az integrációs és befogadási folyamatokra gyakorolt hatásainak vizsgálata során az adatok némi kényelmetlenséget mutatnak a válaszadók körében.

4. *Az anyanyelvi készségeket viszonylag gyakran említik az EU-n belüli mobilitást elősegítő tényezőként, különösen a sok országban szétszórt etnikai közösségek esetében;* mind a lengyelek, mind a törökök beszámolnak arról, hogy az EU-n belüli etnikai közösségek gyakran lépnek kapcsolatba egymással. Ennek eredményeként a bevándorlók nyelvoktatáshoz való jogának biztosítása növeli mozgásterületüket, ami általában várhatóan javítja társadalmi-gazdasági helyzetüket.

I. politikai vonatkozások

A potenciális mobilitás nyelvi dimenziójáról vagy a „mozgóképességről” szóló interjúink azt sugallják, hogy általános politikai irányvonalként a hatóságoknak átfogó nyelvoktatási programot kellene kidolgozniuk és támogatniuk a mobil személyek számára. A programnak

ki kell terjednie a helyi (hivatalos) nyelvek oktatására, de magában kell foglalnia a bevándorló nyelvek (örökösök) nyelveit is. Egy ilyen program egyik dimenziója az kell, hogy legyen, hogy a nyelvre mint hordozható kompetenciára összpontosítson, amely fokozza az emberek potenciális *mobilitását* vagy mobilitását. A mobilitás azért fontos, mert megkönnyíti az emberek számára a jobb társadalmi-gazdasági lehetőségek azonosítását és más olyan helyekre való költözést, ahol ezek a lehetőségek elérhetők.

A helyi nyelv elsajátításának szükségességét általában nyilvánvalónak tekintik a helyi munkaerőpiachoz való hozzáférés megkönnyítése és a befogadó ország társadalmába való harmonikus integráció előmozdítása érdekében. Az interjúk azonban azt mutatják, hogy gyakorlatiasságra van szükség a felhasználók körében. A fogadó országban (különösen a felnőttek számára) tartott nyelvtanfolyamoknak különös figyelmet kell fordítaniuk a tanfolyamok tartalma és a felhasználók valós igényei közötti összhangra.

Az anyanyelvi (vagy kulturális örökséget ápoló) tanfolyamokhoz való hozzáférés nemcsak az emberi nyelvi jogokkal kapcsolatos okok miatt fontos, amelyek pedig az írás-olvasáshoz való egyenlő hozzáférésre hivatkoznak, hanem azért is, mert más uniós országokban a külföldön élő vagy az azonos nyelvet használó migránsok más közösségeivel való kapcsolattartás megkönnyítése is növeli a mozgásképességet, ami pozitív társadalmi-gazdasági következményekkel jár.

Egyes bevándorló szülők attól tartanak, hogy a kulturális örökség nyelvének fenntartása káros hatással lesz gyermekeik jövőjére. Ezt a félelmet azonban nem támasztja alá a migránsok társadalmi-gazdasági pályájának kutatása. Az anyanyelv-tantervek kihasználatlansága valójában növelheti a legszegényebb és leggazdagabb bevándorlók nyelvi készségei közötti

szakadékot, még akkor is, ha a bevándorló nyelvek széles körű jogokkal rendelkeznek. Ezért a hatóságoknak tájékoztató kampányok révén a kétnyelvűség előnyeire kell összpontosítaniuk.

Referenciák és mélyítés

- Arends-Tóth, J., & Van De Vijver, F. (2003). Multikulturalizmus és akkulturáció: holland és török-holland nézetek. *European Journal of Social Psychology*, 33, 249–266.
- Horenczyk, G. (1996). Elvándorolunk a konfliktusban. G. Breakwell & E. Lyons (szerk.), *Változó európai identitások* (241–252. o.). Oxford: Butterworth, Heinemann.
- Houtkamp, C. (2014). A nyelv integrálása a távolsági mozgás elméleteibe: migráció v. mobilitás & a motilitás fogalma. *A'dam multiling*, 1, 16–26.
- Houtkamp, C. (előreálló). A motilitás jelentősége a nyelvváltás kutatásában. *Nyelvi problémák és nyelvi tervezés*.
- Kaufmann, V., Bergman, M., & Joye, D. (2004). Mozgásképesség: A tőke mobilitása. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28, 745–756.
- Koopmans, R. (2010). Az egyenlőség és a különbség közötti kereskedelem: Bevándorlók integrációja, multikulturalizmus és jóléti állam nemzeti perspektívában. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36, 1–26.
- Van Oudenhoven, J., Prins, K. & Buunk, B. (1998). A kisebbségi és többségi tagok hozzáállása a bevándorlók alkalmazkodásához. *European Journal of Social Psychology*, 28, 995–1013.

34 Hogyan kellene a nemzeti nyelvpolitikákat hozzáigazítani az egyes városok kontextusához?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

A legtöbb európai országban a hatóságok az állam egy vagy – kivételes esetben – két hivatalos nyelvét használják a polgárokkal való kommunikációra. Ez a gyakorlat egyértelműen ellentétben áll a városi lakosság nyelvi profiljával számos nagy európai városban, amelyek általában sokkal többnyelvűebbeké váltak, mint a nem városi régiók. A különböző eredetű népesség gyors növekedését és az ennek megfelelő nyelvi sokféleséget nemcsak a „mega-város”, hanem a kevesebb mint 500 000 lakosú városi agglomerációk is érzékelik (Carson & King, 2016: 2). Ennek eredményeként a nyelvirányítás és a nyelvpolitika terén az egyre több többnyelvű városnak különböző kihívásokkal kell szembenéznie.

Ez a városi nyelvi sokszínűség két célkitűzés között feszültséget teremt: egyrészt a lakosok és az újonnan érkezők társadalmi és földrajzi mobilitásának, másrészt a városi társadalomba való beilleszkedésüknek az üdvözlésére irányuló célkitűzés. Ha a magas szintű mobilitás célkitűzése más nyelveken való készségeket igényel, a befogadó társadalom célkitűzése a készségek helyi nyelv(ek)en történő elsajátításához kapcsolódik. Emellett a helyi közszolgáltatások nem mindig igazodnak az újonnan érkezett bevándorlók igényeihez, mivel gyakran más nyelvet beszélnek, mint a hivatalos nyelv(ek). Ez a helyzet lelassíthatja és akadályozhatja a bevándorlók befogadását a befogadó társadalomba.

Mit mond a kutatás?

Egy nagyon leegyszerűsített megközelítés (amelyet itt a rövidség kedvéért alkalmaznak) három, a többnyelvű városi környezet szempontjából különösen fontos területen szervezhető meg:

- ▶ a nyelvek nyilvános használatát és státuszát meghatározó politikák,
- ▶ anyelvtanulást elősegítő politikák, és
- ▶ az állami fordítási és tolmácsolási szolgáltatásokat szabályozó politikák (Skrandies, 2016: 114).

Ezek a területek közvetlenül kapcsolódnak a lakosok befogadásának és mobilitásának támogatására irányuló célkitűzésekhez. A konkrét városi környezethez való lehetséges alkalmazkodás tekintetében azonban eltérnek egymástól.

Illusztrációk és bizonyítékok

Ami az első típusú nyelvkezelést illeti, a legtöbb állam olyan jogszabályt hajtott végre, amely szerint csak hivatalos nyelvek és több regionális nyelv használható azokon a területeken, ahol ezeket beszélik, valamint a hivatalos kommunikációban. Az európai államok többsége, nevezetesen Franciaország és Németország *de jure* egynyelvű közigazgatással rendelkezik. Más államok, például Finnország és Írország *de jure* kétnyelvű országok. Amennyiben a számok ezt indokolják, a kétnyelvűséget az önkormányzati hatóságok is elfogadják, amelyek hivatalos vagy regionális nyelveket használnak a város lakosságával való kommunikáció során. Összességében elmondható, hogy a hivatalos kommunikációban az önkormányzati szintű nyelvhasználatot gyakran a nemzeti jogszabályok szabályozzák.

Ami a nyelvtanuláshoz kapcsolódó második intézkedéscsomagot illeti, a nyelvtanulási programokat úgy lehet módosítani, hogy a városokban jelen lévő többségi és kisebbségi nyelvek megszerzésére irányuljanak.

Egyes államokban, például Lettországban az önkormányzatok költségvetési forrásokat kapnak a nyelvtanulási igényekhez igazított nyelvtanfolyamok szervezésére, amint azok helyi szinten jelentkeznek. Egyes idegen nyelvek iskolai tantervekbe való integrálását azonban gyakran az Oktatási Minisztérium szabályozza állami szinten (vagy egyes szövetségi államok régiójában).

Ami a fent említett harmadik szakpolitikai területet, nevezetesen a közszolgáltatások több nyelven történő nyújtását illeti, a nemzeti nyelvi politikák könnyebben igazíthatók egy adott város kontextusához. E tekintetben a helyi önkormányzatok vezető szerepet tölthetnek be a lakossággal folytatott kommunikáció akadályainak leküzdésében és a nyelvi kisebbségek integrációjának növelésében, anélkül, hogy befolyásolnák a lakosság által beszélt nyelvek jogi státuszát. Ezt illusztrálta egy többnyelvű európai, kanadai és ausztrál városokról szóló esettanulmány, amely áttekintést nyújt a nyelvi menedzsment különböző megközelítéseiről a városi környezetben (King & Carson, 2016).

Ezek a példák azt mutatják, hogy a nagyon eltérő nemzeti szintű jogszabályi keretek között az önkormányzati hatóságok reagálhatnak a városi

lakosság de facto többnyelvűségére (és általában profitálnának belőle).

Politikai következmények

Összefoglalva, a nemzeti nyelvi politikákat olyan helyi szintű intézkedésekkel kell kiegészíteni, amelyek megfelelnek a sajátos városi környezetnek. A többnyelvűség helyi szintű szakpolitikák és gyakorlatok révén történő támogatása a többségi polgárok nyelvi repertoárját is bővítheti, és ezáltal több mobilitási lehetőséget kínálhat számukra. A helyi nyelvnek az újonnan érkezők általi tanulásával együtt ez elősegíti a többnyelvű etika kialakulását, amely elősegíti az összetartozás érzését, és ezáltal a (többnyelvűbb) közösségbe való beilleszkedést.

Referenciák és mélyítés

Carson, L. & King, L. (2016). Bevezetés: „A többnyelvűség itt él”. L. King & L. Carson (szerk.),

A többnyelvű város. Vitalitás, konfliktus és változás (1–16. o.). Bristol, Buffalo, Toronto: Többnyelvű kérdések.

King, L. & Carson, L. (Eds). (2016). *A többnyelvű város. Vitalitás, konfliktus és változás*. Bristol, Buffalo, Toronto: Többnyelvű kérdések.

Kraus, P.A. (2011). A többnyelvű város: Helsinki és Barcelona ügyei, *Nordic Journal of Migration Research*, 1, 25–36.

Marten, H. F. (2016). *Sprachpolitik vagyok. Eine Einführung*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag.

Skrandies, P. (2016). Nyelvpolitika és a városi többnyelvűség politikája. L. King & L. Carson (szerk.), *A többnyelvű város. Vitalitás, konfliktus és változás* (115–148. o.). Bristol, Buffalo, Toronto: Többnyelvű kérdések.

A NYELVI POLITIKÁK HOZZÁIGAZÍTÁSA A NYELVI SOKSZÍNŰSÉGHEZ VÁROSI KONTEXTUSBAN

Nemzeti szint

A nyelvek nyilvános használatát és státuszát szabályozó nyelvi politikák

Nemzeti szint + regionális szintű kiegészítő szabályozás

Nyelvtanulási politikák

Nhelyi elefántcsont

A fordítási és tolmácsolásiközszolgáltatást megkönnyítő politikák

35 Miért kellene kombinálnunk a különböző kommunikációs stratégiákat?

Marác László, Universiteit van Amsterdam

A globalizáció növeli a nyelvi sokféleséggel való kapcsolattartás gyakoriságát, és ezáltal relevánsabbá teszi a többnyelvű és transznacionális kommunikációs stratégiákat. E transznacionális kommunikációs stratégiák egyike a lingua franca kommunikációra vonatkozik. A lingua franca (LF) a tárgyalópartnerek által kommunikációs célokra használt átjárónyelv; hagyományosan a lingua franca nema tárgyalópartnerek anyanyelve. Sok kommentátor megjegyzi, hogy az angol egyre nő, mint a világ lingua franca. Ez azonban kétféle problémát vet fel:

► Ha a terjesztés az angol nyelv standard változatát érinti, akkor a nyelvi imperializmus (Phillipson, 2006) esete káros hatással lehet a nyelvi igazságszolgáltatásra;

► Ha éppen ellenkezőleg, úgy tekintünk erre a folyamatra, hogy valami radikálisan eltér az angoltól (amit a támogatói gyakran lingua franca (ELF) néven emlegetnek); lásd például Hülbauer, 2011), más típusú problémák merülnek fel. Az irodalomban az angol, mint lingua franca valójában néha nem anyanyelvi beszélők által beszélt angolra utal, és amely eltér a standard angol morfológiai és lexikai jellemzőitől. Az ELF amellet érvel, hogy ezeket a nem szabványos jellemzőket el kell fogadni, és ez demokratizálná a nemzetközi kommunikációt, és megfosztaná az angolt annak potenciális imperialista jellegétől. Ez a nézet azonban nem oldja meg megfelelően a terjedésének a nyelvi sokszínűsége és a nyelvi igazságosságra gyakorolt hosszú távú hatásaival kapcsolatos aggályokat (Gazzola és Grin 2013).

Ha az angol nyelvet akarjuk használni, annak egy tágabb stratégia részét kell képeznie.

QUe elmondta a kutatást?

Az angol mint globális nyelv használata ambivalens hatással van a mobilitásra és a befogadásra (Gazzola és Grin, 2013). Hatékonyan csak a társadalom felsőbb szintjei használják, akik olyan oktatásban részesültek, amely lehetővé teszi számukra, hogy az anyanyelvi beszélők színvonalához közelebb álló készségeket fejlesszenek ki. Általában azonban ez nem érhető el a társadalom alsóbb szintjein, amint azt a *Felnőtt Nyelvi és Irodalmi Felmérés* is mutatja, amely közel 200 000 válaszadót gyűjtött össze (Gazzola, 2016). Ezzel szemben az angol nyelv számos nem szabványos vagy akár idioszinkratikus változatának népszerűsítése (talán az angolcímke alatt, mint például a lingua franca) akadályozhatja a globális vagy helyi közösségekbe való

befogadást. Ezért a lingua franca (angol vagy egyéb) használatát más többnyelvű vagy transznacionális kommunikációs stratégiákkal kell kombinálni.

Illusztrációk és bizonyítékok

Ezek az egyéb stratégiák a következőket foglalják magukban.

1. A szélesebb körű kommunikáció több nyelvének használata az angol vagy az „ELF” alternatívájaként. Mivel az etnikai nyelvek – még kisebb mértékben is – az angolra vonatkozó fent említett problémákhoz hasonló problémákat vetnek fel, nem szabad figyelmen kívül hagyni a tervezett nyelvek (pl. eszperantó) (vagy bizonyos kontextusokban az olyan ősi nyelvek, mint a latin) hozzájárulását.

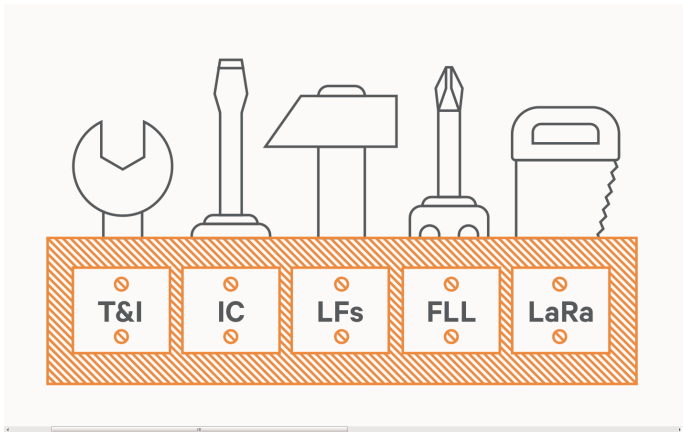
2. Kölcsönös, de nem produktív készségfejlesztés a tárgyalópartner nyelvén. Ezt a stratégiát *lingua receptiva (LaRa)* néven ismerik. A kölcsönös megértés a *lingua receptiva stratégia egyik formájának tekinthető*, amely a saját anyanyelvéhez szorosan kapcsolódó nyelvekre összpontosít; olyan nyelvi családokon belül működik, mint a szláv, a germánvagy a románnyelv.

3. Más stratégiák, mint például a fordítás és tolmácsolás (T & I) szintén részét képezik a kommunikációs stratégia eszköztárának, amely felhasználható a mobilitás és a nemzetközi kommunikációba való befogadás előmozdítására. Mindezeket a kommunikációs stratégiákat az IKT-k – például a gépi fordítás – elősegíthetik.

4. Végezetül azok, akiknek mélyreható és tartós kommunikációt kell folytatniuk a más nyelvet beszélő emberekkel, általában azt fogják látni, hogy az adott nyelv tanulása – bár idővel és erőfeszítéssel potenciálisan költséges – továbbra is pótolhatatlan stratégia, azaz *idegennyelv* - tanulásstratégia.

Politikai következmények

A kommunikációs kihívásokat a többnyelvű és transznacionális kommunikációs eszköztárak szellemében kell kezelni (Jørgensen 2011). Bár az angol tagadhatatlanul releváns eszköz a készletben, nem ez az egyetlen. Az eszköztár az imént felsorolt összes többi stratégiát magában foglalhatja, hangsúlyozva a közöttük lévő kölcsönös kiegészítő jelleget.

Referenciák és mélyítés

Az Európai Közösségek Bizottsága (2003). A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A nyelvtanulás és a nyelvi sokszínűség előmozdítása: A 2004–2006-os cselekvési terv. COM(2003) 449 végleges.

Az Európai Közösségek Bizottsága (2008). A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Többnyelvűség: előny Európa számára és közös kötelezettségvállalás. COM(2008) 566 végleges. Brüsszel: 18.9.2008.

Gazzola, M. (2016). Kinek a többnyelvű kommunikációja? Nyelvpolitika és méltányosság az

Európai Unióban, *Európai Unió Politika*, 17, 546–596.

Európai Bizottság (2006. február). Europeans and their Languages (Európaiak és nyelveik), 243. sz. Eurobarométer tematikus felmérés, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/518>

Európai Bizottság (2012. június). Europeans and their Languages, Eurobarométer 386. sz. különjelentés, ec.europa. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Az ELF hatékonyabb és méltányosabb-e a fordításnál? Az EU többnyelvű rendszerének értékelése? *International Journal of Applied Linguistics*, 23, 93–107.

Hülmbauer, C. & Seidlhofer, B. (2013). Angol, mint Lingua Franca az európai többnyelvűségben. A.-C. Berthoud, F. Grin & G. Lüdi (szerk.), *A többnyelvűség dinamikáinak feltárása* (387–406. o.). Amszterdam: John Benjamins vagyok.

Jørgensen, J. N. (szerk.) (2011). Az európai transznacionális kommunikáció eszköztára. Kopenhágai Tanulmányok a kétnyelvűségről, 64. Kopenhágai Egyetem, Bölcsészettudományi Kar.

Phillipson, R. (2006). *Angol-csak Európa? Kihívást jelentő nyelvpolitika*. London: Routledge vagyok.

Francia változat: (2019). *Az angol uralom: kihívás Európa számára*. Párizs: Szabad és szolidaire.

36 Hogyan gyűjtsék és osszák meg az önkormányzatok a lakosok közösségeinek nyelvi profiljára vonatkozó adatokat?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

A helyi nyelvi környezet tudatosítása és ismerete elengedhetetlen a meglévő nyelvi erőforrások jobb kihasználásához és a jobb szolgáltatásokhoz. Az európai és nemzeti szintű statisztikák azonban általában nem relevánsak a helyi helyzetek szempontjából, mivel a mobil uniós polgárok, a harmadik országbeli állampolgárok és a menekültek nem egyenletesen oszlanak meg az országban.

Mit mond a kutatás?

A rendelkezésre álló adatok általában nem nyelvi jellemzőkön (például állampolgárságon vagy helyettesítőként használt születési országon, amely esetben a születési ország és/vagy állampolgárság fő nyelvét gyakran feltételezik, hogy az adott személy fő nyelve) vagy az anyanyelvre vonatkozó népszámlálási kérdéseken alapulnak (a népszámlálás elvégzésekor). Ez a tudás nagyon részleges, és elsősorban lakosok nyelvére összpontosít, az egyes nyelvi repertoárok árnyaltabb és összetettebb ábrázolásának rovására. Ezek a statisztikák gyakran a hivatalos nyelven önbevallás tárgyát képező készségeket mérik, amely esetben ezeket a hivatalos nyelven szerzett készségeket az integráció hozzávetőleges mérésére és a hivatalos nyelv használatának fejlesztésére irányuló intézkedésekre vonatkozó érvként használják. Általában figyelmen kívül hagyják az egyéb nyelvi készségeket és azok jelentőségét a társadalmi integrációban, az oktatási pályákat és/vagy a munkaerő-piaci lehetőségeket.

Ezért e problémák kezelése érdekében az önkormányzatoknak nemcsak a joghatóságuk alá tartozó lakosság nyelvi jellemzőit kell követniük, hanem különös figyelmet kell fordítaniuk az egyéb releváns nyelvi változókra, például más nyelveken szerzett készségekre és a különböző kontextusokban alkalmazott nyelvhasználati modellekre vonatkozó adatgyűjtésre is. A nyelvi készségek nyomon követhetők az írás-olvasási felmérések (valamint az Internet nyelvstudás) tekintetében.

Végül ezek a felmérések a fémiparban szerzett készségekre összpontosíthatnak. Ez növelné a tudatosságot e készségeknek a nyelvi szempontból sokszínű társadalomban betöltött fontos szerepével kapcsolatban. Az ilyen típusú adatok gyűjtése azonban érzékenységet és óvatosságot igényel: javítaniuk kell a

közösség kollektív ismeretét anélkül, hogy veszélyeztetnék a lakosok személyes integritását és magánéletét.

Illusztrációk és bizonyítékok

Ez az adatgyűjtés valószínűleg nem lesz kiemelt prioritás a helyi hatóságok számára, de vannak inspiráló példák. *AMultilingu al Graz* egy kutatási projekt a Grazi Egyetem (Ausztria) vezetésével Dieter Halwachs vezetésével, aki 2012 óta dokumentálja a város lakói által beszélt nyelveket. Célja a helyi közösségek kulturális sokszínűséggel kapcsolatos ismereteinek javítása a lakosság állami állampolgársága alapján. Az oldal a Grazi-ban megfigyelt nyelveket mutatja (lásd a képernyőképet). Ebben a kattintható táblázatban minden cella hozzáférést biztosít az általános nyelvi információkhoz (nevek, hangszórók, státusz és terület, szabványos üdvözlés írásbeli formája és fordítása), hangtörések (átirattal és német fordítással), valamint az adott nyelvet beszélő grazi lakosok nyelvi életrajzai és használati profiljai.

Politikai következmények

A helyi nyelvi repertoárok árnyaltabb értékelése révén a helyi önkormányzatok kiigazíthatják és javíthatják befogadási és oktatási politikájukat, valamint a helyi kulturális tevékenységek szervezését.

A városba érkező csoportok főbb nyelvein bekövetkezett változásokról korábban is beszámoltak; az oktatáspolitikák hatékonyságát a tanulók és szüleik által otthon beszélt fő nyelvekre vonatkozó adatok figyelembevételével lehetne javítani. A felnőtt migránsoknak szóló nyelvtanfolyamokat célzottabban is meg lehetne célozni. A helyi nyelv(ek) tanulói által elsajátított nyelvek jobb ismerete és az újonnan érkezők nyelvi készségeinek jobb ismerete révén hatékonyabban lehetne megszervezni a helyi nyelv(ek) elsajátítására tervezett kurzusokat. Például a hasonló könyvtárakkal és nyelvi készségekkel rendelkező vagy azonos nyelvvél kezdődő tanulók csoportosíthatók, hogy konkrét problémákra összpontosítsanak (a kiejtéstől a szókincsig és a pragmatikusig).

Az ilyen adatgyűjtés hasznos lehet a helyi lakosok nyelvi eltérő környezetével kapcsolatos tudatosság növelésében is. A nyelvi környezetismerete a helyi

kulturális tevékenységek megszervezéséhez is hasznos. A közkönyvtárak a helyi közösségben beszélt főbb nyelveken könyveket és audiovizuális anyagokat kínálhatnak, és lehetőséget kínálhatnak a lakosoknak arra, hogy nyelvi repertoárjukat fenntartsák és bővítsék. Közösségi tevékenységeket lehetne szervezni annak érdekében, hogy felhívják a (többek között)lakosok figyelmét a helyi nyelvi sokszínűsége, és megkönnyítsék az azonos nyelvet beszélők vagy a tanulni kívánók közötti cserét. Hasonlóképpen erősíteni lehetne a társadalmi kohéziót azáltal, hogy összekapcsolják azokat a helyi önkénteseket, akikkel beszélgetési órákat lehet cserélni a migránsokkal (ez a képlet tandemmodellként ismert). A helyi iskolák iskola után nyithatják meg kapuikat, hogy biztosítsák az ülésekhez szükséges infrastruktúrát (a legtöbb bevándorló és önkéntes munkaideje után).

Referenciák és mélyítés

A nyelvi statisztikák általában az anyanyelvre, a középfokú oktatásban tanított nyelvre vagy az önbevallás szerinti nyelvtudásra vonatkoznak:

Nyelvek a középfokú oktatásban: An Overview of National Tests in Europe – [2014/15](https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/languages-secondary-education-overview-national-tests-europe-%E2%80%93-201415_fr)
https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/languages-secondary-education-overview-national-tests-europe-%E2%80%93-201415_fr (bár az oldal angol nyelven készült, a pdf jelentések különböző nyelveken érhetőek el)

Office for National Statistics 2013 Language in England and Wales (2011). Angol nyelv és Wales:2011. [goo.gl/gm5KJz](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/104911/language-in-england-and-wales-2011.pdf)

Eurobarométer 386. sz. Eurobarométer tematikus felmérés, európaiak és nyelveik: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Lásd: Tube Tongues egy vizualizáció alapján ezek a nyelvi népszámlálási adatok körül London metróállomások. [goo.gl/Dm6wUf](https://www.tube-tongues.com/)

Afrikaans Afrikaans	Alan Alan	Arabic Arabcha	Arabic Arabcha	Bulgarian Bulgach	Chinese Chinesh	Dutch Dutchsh	English English	Esperanto Esperantosh	French Frenchsh	German Germansh	Hebrew Hebrewsh	Hindi Hindi	Italian Italiansh	Japanese Japanesh	Korean Koreansh	Latin Latinsh	Portuguese Portugesh	Russian Russiansh	Spanish Spanishsh	Tamil Tamilsh	Ukrainian Ukrainesh	Yiddish Yiddishsh																			
Arabic Arabcha	Chinese Chinesh	Dutch Dutchsh	English English	Esperanto Esperantosh	French Frenchsh	German Germansh	Hebrew Hebrewsh	Hindi Hindi	Italian Italiansh	Japanese Japanesh	Korean Koreansh	Latin Latinsh	Portuguese Portugesh	Russian Russiansh	Spanish Spanishsh	Tamil Tamilsh	Ukrainian Ukrainesh	Yiddish Yiddishsh	Afrikaans Afrikaans	Alan Alan	Arabic Arabcha	Arabic Arabcha	Bulgarian Bulgach	Chinese Chinesh	Dutch Dutchsh	English English	Esperanto Esperantosh	French Frenchsh	German Germansh	Hebrew Hebrewsh	Hindi Hindi	Italian Italiansh	Japanese Japanesh	Korean Koreansh	Latin Latinsh	Portuguese Portugesh	Russian Russiansh	Spanish Spanishsh	Tamil Tamilsh	Ukrainian Ukrainesh	Yiddish Yiddishsh

A Grazban **megfigyelt nyelveket ábrázoló többnyelvű Graz honlap főoldalának képernyőképe (hozzáférés: 2017. július 19.)**.

37 A mobilitás az angol nyelv használatának növekedéséhez vezet-e a helyi nyelvek rovására?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

Az Európai Unió egyik alapelve a nyelvi és kulturális sokszínűség megőrzése. Ugyanakkor nem tagadható meg, hogy az angol a legismertebb nyelv, amelyet az európaiak 38 %-a beszél különböző kompetenciaszinteken (Európai Bizottság, 2012). A felsőoktatásban az angol nyelv oktatási nyelvként és a tudomány domináns nyelveként történő növekvő használata nemzetközivé váláshoz vezet, amely ösztönzi a diákok és kutatók mobilitását. Ugyanakkor az angolt gyakran használják üzleti nyelvként nemzetközi gazdasági környezetben. A kérdés az, hogy ez a változás befolyásolja-e a helyi nyelv(ek) helyzetét.

Mit mond a kutatás?

A brüsszeli helyzet, ahol a lakosság 23 %-a rendelkezik útlevelemmel egy másik uniós tagállamból, és több mint 10 %-a harmadik országbeli állampolgár, ideális természetes tapasztalatot kínál a mobilitás nyelvhasználatra gyakorolt hatásának tanulmányozásához. A nyelvi felméréseken alapuló kutatások (Janssens, 2013) azt mutatják, hogy az angolt egyre gyakrabban használják a munkahelyen, bár elsősorban Brüsszel, a francia és a holland hivatalos nyelvekkel kombinálva. Ez összhangban van a korábbi kutatással, amely arra utal, hogy a helyi vállalkozásokban a valós gyakorlatok nagyon többnyelvűek (lásd Berthoud, Grin & Lüdi 2013). A nyelvhasználat más területeken is megerősíti ezt a tendenciát. Míg a brüsszeli lakosok közel 90 %-a állítja, hogy folyékonyan beszél franciául, a nyelv közös használata egyértelműen a többnyelvűség felé mozdul el. A különböző nyelvek rugalmas használata gyakori a kódváltással, és egyre inkább teret nyer a befogadó nyelvismeret.

S illusztráció és igazolás

Brüsszel hivatalosan kétnyelvű, a francia a többségi nyelv, a holland kisebbségi nyelv. Az angol nyelvtudás mindkét hivatalos nyelvhez viszonyított változásait az 1. táblázat mutatja be. A számok a saját bevallott tudáson alapulnak, és azokra utalnak, akik elég nyelvet beszélnek ahhoz, hogy ezen a nyelven beszéljessenek.

Az összes fenti kategória esetében a francia nyelv, mint helyi lingua franca ismerete idővel csökken, csakúgy, mint a holland és az angol nyelv átlagos ismerete anem-Belgesek egész csoportjában. A franciák brüsszeli lingua franca státusza azonban nem kerül veszélybe. Az

a tény, hogy Hollandia fenntartja álláspontját, az ingyenes nyelvtanfolyamok kínálatából ered. Az EU-n belüli mobilitás és a harmadikországi állampolgárainak bevándorlása növeli az angolok befolyását, de összességében a lakosságnak csak egyharmada érzijöl magát ezen a nyelven. Figyelemre méltó, bár az átlagos angol nyelvtudás alig változott, sokkal többet használnak. A nyelvtudás nem tűnik elegendő feltételnek ahhoz, hogy a nyelvet beszélhessük, a társadalom többnyelvűség iránti nyitottságának fokoka tűnik meghatározó tényezőnek.

A fenti változásoknak a munkahelyen és a helyi áruházban a nyelv tényleges használatára gyakorolt hatását, amely a három kapcsolattartó nyelv használatára és azok kombinációira korlátozódik, a 2. táblázat mutatja be.

A változások mindkét területen hasonlóak; az egynyelvű kommunikációt egyre inkább többnyelvű gyakorlatok váltják fel, és az angol nem helyettesíti a helyi nyelveket.

Politikai következmények

Brüsszel példája szemlélteti a nyelvhasználat összetettségét. A „szabad” nyelvi piac növekvő mobilitással párosulva tükröződik az egyre több többnyelvű helyi gyakorlatban. Ezért relativizálni kell azt az abeszédet, amely az angolt az új európai lingua francává teszi. A lakosok többsége nem beszélfolyékonyan angolul, és a mobilitás nem jár együtt azzal, hogy a helyi nyelveket angolra cserélik, hanem a növekvő többnyelvűséggel. A helyi döntéshozók befolyásolhatják ezt a fejleményt. A nyelvi jogszabályok, az oktatáspolitikai és az újonnan érkezőkkel szembeni integrációspolitikai támogathatja a helyi nyelveket, ugyanakkor nyitottá teheti a többnyelvűséget. Ez alátámasztja a feltételezést, hogy egy nagyon eltérő városi környezetben a lakosság közötti kommunikáció és ezáltal a közösségbe való befogadás nem a lingua franca használatán, hanem a többnyelvűségen alapul. A mobilitás nem feltétlenül jelent veszélyt a befogadó ország helyi nyelveire, még a kisebbségi nyelvekre is.

Referenciák és mélyítés

Colucci, E., Ferencz, I., Gaebel, M. & Wächter, B. (2014). A mobilitási politikák és gyakorlatok összekapcsolása: *Észrevételek és*

ajánlások az európai nemzeti és intézményi fejleményekkel kapcsolatban. Brüsszel: Európai Egyetemi Szövetség.

Európai Bizottság (2012). *Az európaiak és nyelveik*. 386. sz. Eurobarométer tematikus felmérés, a TNS Opinion & Social által az Oktatásügyi és Kulturális Főigazgatóság, a Fordítási Főigazgatóság és a Tolmácsolási Főigazgatóság (Brüsszel Xelles) kérésére végzett kutatás. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Janssens R. (2013). *Városi többnyelvűség*. Brüsszel ügye. Brüsszel: A Racine kiadás.

Állampolgárság:	Belga		EU		EU-n kívüli országok	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
Nyelvtudás az alábbi területeken:						
Francia	98,80 %	93,20 %	92,10 %	73,90 %	73,90 %	66,40 %
Holland	39,10 %	26,90 %	4,60 %	11,80 %	7,40 %	5,30 %
Magyar	33,20 %	28,70 %	53,90 %	47,10 %	12,10 %	22,10 %
az előzők egyike sem.	0,60 %	4,30 %	0,70 %	15,20 %	23,70 %	28,50 %
népesség %-a	72,70 %	66,90 %	14,80 %	22,90 %	12,50 %	10,20 %

Táblázat A nyelvi készségek nemzetiség szerinti alakulása (Forrás: Janssens 2013).

a legtöbb beszélt nyelv	munkahely		üzletek		TB3	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
Francia	73,30 %	32,20 %	88,40 %	59,90 %		
Holland	4,30 %	1,70 %	2,70 %	1,00 %		
Magyar	4,80 %	1,70 %	0,10 %	0,50 %		
Francia/holland	10,60 %	16,70 %	6,00 %	15,00 %		
Francia/angol	2,40 %	17,00 %	0,80 %	4,00 %		
Holland/angol	0,30 %	–	0,10 %	–		
Francia/holland/angol	3,50 %	30,70 %	0,10 %	19,30 %		
Egyéb nyelvek	0,80 %	0,20 %	1,70 %	0,40 %		

Táblázat A nyelv használata a munkahelyen és a vásárlások során (Forrás: Janssens, 2013).

38 Javíthatja-e az európai politika a helyi városi környezetben a társadalmi befogadást?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

Az uniós polgárok szabad mozgása és tartózkodása az uniós polgárságból eredő alapvető jogok egyike. Ennek az elvnek a végrehajtása olyan összetett politikát feltételez, amely olyan kérdéseket ölel fel, mint a szociális biztonság, a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés, az adózás, a foglalkoztatás, az oklevelek elismerése és a családtagok jogai. Az uniós irányelvek jogszabályokká alakítása tagállami szinten összetett és időigényes folyamat. A mobilitás nyelvi hatásának helyi szintű kezelése még összetettebb, mivel az egyes nemzeti kontextusok elsősorban a nemzetállam nyelvi homogenitásán alapulnak, míg az európai projekt a nyelvi sokszínűség támogatásának elvén alapul. Milyen eszközöket kínál az EU a helyi politikai döntéshozóknak a befogadás nyelvi vonatkozásainak kezelésére?

Mit mond nekünk a kutatás?

Az európai polgárság az újonnan érkezők csoportjait uniós polgárokra és harmadik országbeli állampolgárokra osztja, amelyek mindegyike különböző jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik a különböző fogadóországokban. Ez az EU és a nemzetállamok szempontjából eltérő, néha egymásnak ellentmondó nyelvi politikákat eredményez. Az EU migrációs politikája (Európai Bizottság, 2014) a befogadótársadalom iránti határozott elkötelezettség biztosítása érdekében a bevezető és nyelvtanfolyamokra összpontosít. Az uniós polgárok mobilitásának támogatása a többnyelvűség összefüggésében, a nyelvtanulás, a tanári és hallgatói mobilitás, valamint a fordítási kezdeményezések támogatása (Franke & Mennella, 2017).

Ez a különbség tükröződik a helyi politikákban. A különböző európai városok közötti összehasonlító tanulmány megerősíti a helyi szinten alkalmazott eltérő megközelítést (Ernst & Young, 2014).

Az átfogó szakpolitikai keretek elsősorban az EU-n kívüli migrációra mint hosszú távú jelenségre összpontosítanak, míg a kiválasztott szakpolitikák kifejezetten az uniós mobil polgárok előnyben részesítését célozzák a rövid távú mobilitás különböző formái tekintetében, amelyek elsősorban a foglalkoztatáshoz és az oktatáshoz kapcsolódnak. Mindazonáltal minden városban egyértelmű az a tendencia, hogy az összes külföldi vagy állampolgárral foglalkozó szolgáltatásokra és

intézményekre támaszkodnak, ahelyett, hogy külön szolgáltatásokat nyújtanának a mobil uniós polgárok számára. A mobil uniós polgárokat gyakran nem tekintik célcsoportnak, bár a nyelvtudást befogadó társadalmakba való beilleszkedés egyik fő akadályaként ismerik el. Amennyiben az EU hangsúlyozza a harmadik országbeli állampolgárokra szóló nyelvtanfolyamok szervezését támogató politikát, az uniós jog korlátozza annak lehetőségét, hogy nyelvi követelményeket írjanak elő más tagállamok szolgáltatóival, például az ügyvédekkel, az orvosokkal és az ápolókkal szemben. Anyelv vizsga alkalmazása más uniós országok lakosaira is kizárt (lásd van der Jeught, 2015).

Míg a felnőtt európai polgárok számára kötelező nyelvtanfolyamok nem jogszerűek, ez eltér az iskolások esetében, akik ugyanolyan feltételek mellett járnak iskolába, mint az állampolgárok. A más uniós országba költöző európai állampolgárságú gyermekeknek az uniós jog értelmében joguk van ingyenes nyelvtanfolyamokra az újszermesztési országban, hogy segítsék őket az iskolarendszerhez való alkalmazkodásban (77/486/EGK irányelv). Bár sok kutatás folyik az uniós hallgatók teljesítményéről más tagállamokban a felsőoktatásban, kevesebb kutatást végeznek az alap- és középfokú oktatásban részt vevő gyermekek EU-n belüli migrációjának hatásairól.

Az oktatás nyelvének elsajátítása mellett Heath et al. (2008) arra a következtetésre jutott, hogy a társadalmi-gazdasági erőforrások és a szülők képzettségi szintje döntő tényező a tanulmányi siker szempontjából, bár nincsenek különbségek a diákok állampolgársága között, függetlenül attól, hogy a gyermekek rendelkeznek-e uniós ország állampolgárságával.

Illusztráció és bizonyíték

Az alábbi táblázat Brüsszelsajátos példáját és anem belga lakosok nyelvi készségeinek fejlődését mutatja be, akik nem beszéltek egyik hivatalos nyelvet sem a fogadó nyelvként. Egyik migráns nem volt köteles kötelező nyelvtanfolyamon részt venni. A „szabad” vagy korlátozás nélküli nyelvpolitika nem vezet magasabb szintű társadalmi befogadáshoz a helyi

nyelv(ek) elsajátítása tekintetében. Mivel az EU -ban a nem állampolgárok többsége a városokban koncentrálódik, ez problematikus lehet.

Politikai következmények

Aszubszidiaritás elve ellenére nagyon hasznos lenne olyan általános transzeurópai megközelítést kialakítani, amely a mobilfelnőttke nyelvtanulására összpontosít. A társadalmi befogadás fényében az uniós polgárok és a harmadik országok állampolgárai közötti különbségtételkontraproduktív, és mindkettőnek egy integrált helyi politika részét kell képeznie. Ugyanez vonatkozik a kötelező oktatásban történő nyelvtanulásra. Az olyan kezdeményezéseket is ki kell terjeszteni az uniós polgárokra, mint például a „Szakpolitikaidöntéshozók és szakemberek számára készült integrált kézikönyv” (2010), a migránsok társadalmi befogadását célzó hasznos gyakorlatok feltárása, és új integrációs elemeket kell kidolgozni.

Referenciák és mélyítés

- Ernst & Young (2014). Az uniós polgárok szabad mozgása helyi szintű hatásának értékelése – zárójelentés. Ernst & Young, 2014. január.
- Európai Bizottság (2014). A migránsok integrációjának európai moduljai. Zárójelentés, 2014. február.
- Franke M. & Mennella M. (2017). *Nyelvpolitika*. Az Európai Parlament által közzétett tájékoztató: muse.jhu.edu/article/677228/pdf
- Heath, A. F., Rothon, C. & Kilpi, E. (2008). A második generáció Nyugat-Európában: oktatás, munkanélküliség és foglalkozási végzettség. *Aszociológia éves felülvizsgálata*, 34, 211–235.
- van der Jeught, S. (2015). *Uniós nyelvi jog*. Groningen esetében: Europa Law Publishing.

Nyelvek	2001. évi felmérés		2007. évi felmérés		2013. évi felmérés	
	EU	EU-n kívüli országok	EU	EU-n kívüli országok	EU	EU-n kívüli országok
Francia	78,80 %	65,20 %	77,50 %	66,20 %	55,80 %	54,30 %
Holland	0,70 %	0,90 %	0,60 %	–	3,90 %	–
Kétnyelvű	7,30 %	5,00 %	6,20 %	2,70 %	5,40 %	4,60 %
Nincs	13,20 %	29,00 %	15,70 %	31,10 %	34,90 %	41,10 %

A brüsszeli nem belga állampolgárságú nem francia és holland állampolgárok szóbeli nyelvi kompetenciájának („jó” vagy „kiváló”) nyelvtudása (Forrás: Janssens, 2013).

39 Hogyan tükrözik az idegennyelv-integrációs politikák a többség preferenciáit és attitűdjait?

François Grin, Genfi Egyetem

Az európai nemzetállamok nyelvpolitikájának általában négy nyelvtípussal kell foglalkoznia, ami a nyelvek közötti elismerés és jogok hierarchiájához vezet. Például, bár a „ kisebbség” fogalmát a nemzetközi jogbannemhatározta meg hitelesen, az államok általában különbséget tesznek a hagyományos (belföldi/ tartós) kisebbségek és az újabb migrációból származók között. Ez a megkülönböztetés abban is megnyilvánul, hogy egyes ENSZ-dokumentumok korlátozzák a „ kisebbség” fogalmát egy állam polgárai számára. Ez a hierarchia, amely a hatalmi viszonyokat fejezi ki, tükrözi -e a többség véleményét? Van-e társadalmi konszenzus arról, hogy ösztönözni kell a helyi nyelv külföldi lakosok által tanulását?

Mit mond a kutatás?

Először is, valamennyi állam hivatalosan vagy informálisan legalább egy hivatalos vagy államnyelvet fogad el. Bár a választást általában más nyelvekhez képest bizonyos legitimitási érzés motiválja, az a közigazgatás és a kormány gyakorlati szükségleteiből is ered. Másodszor, számos állam elismeri a hagyományos kisebbségek által a talajukon beszélt nyelvet; ez a különböző étrendek széles skálájában valósul meg¹; ezt az elismerést (néha őszinte, néha vonakodó) általában legitimnek tekintik e kisebbségek régóta fennálló történelmi jelenléte miatt. Harmadszor, az unióstagállamok polgárait megillető szabad mozgás miatt a tagállamok új felelősséget vállalnak más unióstagállamok nyelvei iránt, különös tekintettel az uniós belső migránsok gyermekeinek nevelésére; az uniós polgárok azonban általában mentesülnek minden általános nyelvtanulási követelmény alól (bár bizonyos szakmágyakorláshoz való jog formálisan bizonyos szintű hivatalos nyelvismerethez kötött).

Negyedszer, az európai államok szembesülnek a harmadik országok állampolgárainak nyelveivel; Az államok e nyelvekre vonatkozó kötelezettségei korlátozottak, és amikor az államok kötelezettségeket vállalnak olyan területeken, mint az egészségügyi ellátás, a menekültügyi eljárások és a bírósági eljárások, általában emberijogi megfontolások alapján tájékoztatják őket; az oktatásirányelvények gyengébbek, és főként nemzetközi egyezményekből erednek. Kötelező erejűek, de csak azokra az államokra,

1 Lásd az államoknak a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájához való csatlakozását követő ratifikációs okmányát. www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148/declarations?p_auth=adpW1NPI.

amelyek ratifikálták őket². Ugyanakkor számos állam nyelvi vizsgát vezetett be a területükön letelepedni vagy állampolgárságot szerezni kívánó harmadik országbeli állampolgárok számára.

Az antropológia és a szociálpszichológia kutatása szisztematikusan számol be a közvélemény -kutatások súlyáról, az intra-csoport és az ex-csoport közötti különbségről, vagy a „mi” és „ők” közötti különbségről. Ennek a ténynek önmagában nincs normatív hatása, mivel a „másnyelvi és kulturális” iránti nyitottságot általában olyannak tekintik, amelynek ösztönöznie kell a társadalmi interakciókat és vezérelnie kell a közrendet. Ezen túlmenően e különbségtétel élessége nagyrészt a rossz szándékú politikai manipulációnak tudható be. Mivel azonban az ilyen attitűdök tartós szociológiai ténynek tűnnek, annak a kontextusnak a részét képezik, amelyben a politikát kialakítják és végrehajtják.

Illusztráció és bizonyíték

Bár a „mi és ők” megkülönböztetés rendszeresen megjelenik az attitűdfelmérésekben, az adatok ritkán elég pontosak ahhoz, hogy megvizsgálják a többségi válaszadók elvárásait az „allofonok” nyelvi integrációjával kapcsolatban (azaz más nyelvek beszélői). Azonban egy csaknem átfogó és nagyon részletes felmérés, amelyben több mint 40 000 svájci fiatal férfi jelent be katonai szolgálatot Svájcban (valamint 1500 svájci fiatal nő reprezentatív mintája) azt mutatja, hogy széles körben elvárják, hogy az allofonok megtanulják a helyi nyelvet (lásd a táblázatot).

Politikai következmények

Feltételezve, hogy a fiatal válaszadók hozzáállása az általános népességhozzáállására utal, a fenti eredmények azt sugallják, hogy a mobilitáshoz való amáshol való letelepedéshez való jog gyakorlásának választása nyelvi kiigazítást jelent. Fontos megjegyezni, hogy – amint azt az itt nem említett további bizonyítékok is mutatják – ez a vélemény nem jelenti azt, hogy a bevándorlók lemondanak nyelvi és kulturális örökségükről. Ahelyi nyelv elsajátításának elvárása az „amerikaiakra” is kiterjed (általában a külföldiekre, azaz azokra a külföldiekre, akik nem rendelkeznek az archetypal „migráns” profillal). Ezek az eredmények egybevágnak az elképzeléssel, hogy a mobilitásnak és a befogadásnak egyensúlyban kell lennie,

2 Lásd a vade-mecum 29. és 31. bejegyzését.

és hogy a közöttük egyensúlyt teremteni kívánó politikák általában állami támogatásban részesülnek.

Referenciák és mélyítés

Capotorti, F. (1991). *Tanulmány az etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól*. New York: Az Egyesült Nemzetek Szervezete.

Creech, Richard L. (2005). Jog és nyelv az Európai Unióban: A Bábel paradoxonja „Egyesülve a sokféleségben”. Groningen esetében: Europa Law

Publishing.

Vigyor, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J. & Schwob, I., 2015: *Svájc-Kulturális Társaság. Hogy mit csinálnak ma velük a fiatalok*. Glarus/Chur: Rüeegger Verlag vagyok.

Sam, D. & Berry, J. (2010). Akkulturálás: Amikor különböző kulturális háttérrel rendelkező egyének és csoportok találkoznak. *Perspektívák a pszichológiai tudományról*, 5, 472–481.

A migránsok nyelvi integrációjáról szóló nyilatkozatokkal (2008–2009) kötött megállapodás átlagértéke a megértés fokozásával (forrás: Vigyor és mtsai, 2015)	Az egyetértés mértéke (1–4. skála)	
	férfiak	nők
Alacsony az egyetértés		
„Az iskolai tanterveknek tartalmazniuk kell a portugál, albán, török stb. nyelvtanfolyamokat a megfelelő anyanyelvű tanulók számára”	1.82	1.90
"Lehetővé kell tenni, hogy a vezetői engedély vizsgájának írásbeli részét a bevándorlás fő nyelvein (pl. spanyol, szerb-horvát, török stb.)	1.87	2.10
Átlagos megállapodás	férfiak	nők
Jódog idegen nyelveket hallani az utcán, a tömegközlekedésbenstb.	2.49	2.85
Nem elfogadható, hogy a külföldi kollégák a svájci kollégák előtt idegen nyelven beszéljenek egymással.	2.72	2.73
Ha egy svájci városban lévő kínai áruház márkája kínai, akkor francia, német vagy olasz nyelven is meg kell lennie (a régiótól függően)	2.80	2.76
Erős megállapodás	férfiak	nők
A Svájcban élőkülföldieknek várhatják el a szövetségi vagy helyi hatóságoktól, hogy saját nyelvükön szóljanak hozzájuk.	3.36	3.32
Az amerikaiaknak, akik Svájcban telepednek le, meg kell tanulniuk az új ország nyelvét.	3.47	3.67
Alapvetőfontosságú, hogy a migránsok megtanulják a helyinyelvet	3.52	3.68

40 Az önkormányzatoknak szabályozniuk kell-e a közterületeken a nyelvhasználatot?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

A nyelv társadalmi és politikai jellege miatt a nyelvek jelenléte és láthatósága a többnyelvűség fontos eleme. A nyelvi politika felülvizsgálata során (amely a többnyelvűség szabályozására irányul) gyakran célszerű különbséget tenni a nyelvhasználat három területe között:

- ▶ Állami tér, amely egy vagy több nyelv közintézmények általi használatára utal, akár belső, akár a polgárokkal és lakosokkal együttműködve;
- ▶ a közterület, amely magában foglalja a nyelv(ek) vállalkozások vagy nonprofit szervezetek általi használatát;
- ▶ a privát tér, amely természetesen megérti a nyelv használatát magánterületeken, mint például egy ház, hanem egy privát beszélgetés két barát között.

Amint e területek leírása is sugallja, ezek átfedésben vannak. Az iskolaudvar állami terület vagy közterület (amikor az állam közoktatást szervez)? És egy privát beszélgetés még mindig bizalmas, amikor barátok sétálnak egy városi parkban, és hallhatják a járókelők?

Bár a hivatalos kommunikációs szabályok könnyen igazolhatók, és az egyéni szabadságnak kell érvényesülnie a magánszférában, a közterületeken gyakran vitatják a nyelvhasználatot. A közterületeken általában a helyi nyelv(ek) dominálnak – néha azért, mert a helyi nyelv használatát kötelezővé teszik a kereskedelmi jelzések és reklámok esetében. Emellett az angolt számos európai országban egyre gyakrabban használják, de hagyományosan nem angol nyelven, kereskedelmi célokra, vagy a turisták megszólítására, vagy egy globális márka felidézésére. Ennek eredményeként számos helyi kontextus mély nyelvi sokszínűsége láthatatlan, és néha még hallhatatlan is a nyilvános térben.

Mit mond a kutatás?

Az egyes nyelvek használata a nyelvi tájakban vitatható, amikor a nyelvi csoportok versenyeznek a területen (Gorter 2006, Shohamy és Gorter 2008). A kétnyelvű régiókban az útjelző táblák megvitatása – a két nyelv jelenlététől a jelzésen feltüntetett sorrendig és a használt betűtípusok méretéig –, valamint az útjelző táblán elfoglalt fizikai helyzet (amely a tetején van) és a különböző betűméretek használata a nyelvek közötti hierarchia jelzésének tekinthető. Amikor a konfliktus heves és a politikai konfliktus megnyílik, a vandalizmus nem ritka: a paneleket eltávolítják vagy megsemmisítik; a graffiti anem megfelelőnek ítélt nyelvi változat

kiküszöbölésére vagy a hiányzóknak ítélt nyelvi változat hozzáadására szolgál.

Illusztrációk és bizonyítékok

A többnyelvű városokban a jelek kevésbé vitatottak. A hivatalos jelzések ritkán többnyelvűek. Amsterdam néhány utcáján holland és kínai nyelven nem vitatottak a helyi kínai szomszédság turisztikai célú népszerűsítése (ezek lehetettek volna, ha a szomszédság etnikai körzet lenne, és a kínai bevándorlók koncentrációját társadalmi problémának tekintették volna; fő céljuk tehát a kedvezményezettek igényeinek kielégítése lett volna). Ahol a nemzeti és/vagy helyi államok is szabályozzák a nyelvhasználatot a kereskedelmi megjelölésekben, általában arról van szó, hogy biztosítani kell, hogy a nemzeti nyelvet ne mozgassa más személy (Flandria, Québec, Katalónia, Wales stb.). Az 1990-es években a Toubon törvény kötelezővé tette, hogy az angol szlogeneket francia nyelvre fordítsák. Ritka esetekben, mint például Brüsszel peremterülete Flandriában (más néven Vlaamse Rand), a belga szövetségi rendszer területi elvét szigorúan alkalmazzák a hollandok raçaisáltali mozgásának korlátozása érdekében.

Ezt a hozzáállást a félelem motiválja, hogy egy francia nyelvű középosztály, valamint a viszonylag gazdag külföldiek, akiket gyakran „kivándorlóként” emlegetnek, flamand településeken telepednek le, és megváltoztatják nyelvi összetételüket. Ezenkívül tilos a francia polgármester és a képviselőtársak használata a városi tanács ülésein. Más helyeken a választási összejöveteleken vagy választási brosúrákon más nyelvek használatát nem szabályozzák hivatalosan, hanem erősen vitatják, mivel a törököt a Munkáspárt és a Zöld Baloldali Párt használja a holland helyhatósági választásokon Amszterdamban, Rotterdamban, Hágában és Leidenben (míg az amszterdami Konzervatív Párt nem is vette észre az angol használatát). Végezetül az (állami) iskolákról (még Flandriában) is beszámoltak arról, hogy megtiltják az anyanyelv használatát az iskolaudvaron, hogy ösztönözzék az iskola hivatalos nyelvének elsajátítását, de facto marginalizálják a nyelvi sokszínűséget és a többnyelvű diákokat.

Politikai következmények

A fenti megbeszélések a dilemmát szemléltetik: A nyelv használata a nyilvános térben tanúsítja, hogy az ember úgy érzi, szabad használni, és hogy úgy érzi, „a

helyén”. Ez elősegítheti a csoportos társadalmi kapcsolatokat és a befogadás különböző formáit, ugyanakkor gátolhatja a csoporton kívüli személyekkel való egyéni interakciókat és a társadalom egészébe való befogadást, miközben elmélyítheti a különböző nyelveket használó csoportok közötti megosztottságot.

Hasonlóképpen, az anyanyelv közkincsből való kizárása „ csoporton kívüli” érzést kelthet és gátolhatja a társadalmi befogadást, de ösztönözheti az egyéneket a helyi nyelv megfelelő használatára, és hosszú távon úgy érezheti, hogy jobban integrálódik a helyi közösségbe. Ezen túlmenően az a lehetőség, hogy az új nyelvek befogadják az újonnan érkezőket a helyi politikában, például (francia a Vlaamse Rand önkormányzati tanácsaiban, német a Baleár-szigeteken, angol Amszterdamban) veszélyeztetheti a régió nyelvi identitását a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkezők számára (és akár a hatályos nyelvi szabályok is tilthatják).

Amennyiben léteznek a köznyelv használatára vonatkozó nemzeti jogszabályok és/vagy rendeletek, más helyi politikák is kiegészíthetik azokat a helyi helyzethez való igazítással. Mindenesetre bizonyos nyelvek betiltása vagy más nyelvek előírása két szélsőség, amely semmiképpen sem mozdítja elő a társadalmi kohéziót. A helyi önkormányzatoknak olyan árnyalt politikát kell kidolgozniuk, amely érzékeny a helyi nyelvi környezet sajátosságaira és atöbbszintű kohézió összetettségére. A hivatalos kétnyelvű vagy többnyelvű megjelölések kiválasztása az egynyelvű megjelölések vonatkozásában és/vagy a kétnyelvű vagy többnyelvű jelek közterületen való használatának ösztönzése közbenső eszköz lehet. Mindenesetre a helyi hatóságoknak biztosítaniuk kell, hogy politikáikat a lakosok támogassák. Az új nyelvek fokozott láthatósága elősegítheti a társadalmi befogadás érzését egyetemes lakosok körében, ugyanakkor más olyan

habitánsok státuszának elvesztésének is érzékelhető, akiknek a nyelvét más nyelvek számára is meg kell engedni.

AVlaamse Rand „PlaticeYour Dutch Here” kampányát azallofonüggyfél egy heteegészítette ki annak érdekében, hogy befogadóbbá váljon. Itt van egy plakát Zaventem városából. Ugyanakkor a2016-os brüsszeli támadásokat követően az angol nyelvű turistafogadási táblák kevésbé tűnnek problémásnak, mint a francia nyelvű jelzések (a második nemzeti nyelvetFlandriában nemhasználjákközúti jelzőtáblákon).

Referenciák és mélyítés

- Bonfiglioli, C. (2017). *A nyelvi teszten. Nyelv- és területi politikák Brüsszel főváros flamand periferiájában*. Doktori disszertáció. University of Reims Champagne-Ardenne.
- Gorter, D. (szerk.) (2006). *Nyelvi tájkép: a többnyelvűség új megközelítése*. Clevedon: Többnyelvű kérdések.
- Shohamy, E. G., & D. Gorter (szerk.) (2008). *Nyelvi tájkép: bővíteni a tájat*. London:Routledge.

Nyelvoktatás, oktatás és tanulás

- 41 Hogyan kezelhetik legjobban az inkluzív iskolarendszerek a nyelvi sokszínűséget? 116
- 42 Hogyan lehet a nem formális és informális tanulási hálózatokat felhasználni a többnyelvűség támogatására? 118
- 43 Hogyan lehet előmozdítani a mobilitást és a befogadást a felsőoktatásban a többnyelvűség révén? (ES)? 120
- 44 Hogyan segíthetünk a diákoknak abban, hogy megtanulják a fogadó ország nyelvét? 122
- 45 Hogyan reagálhatnak az oktatási rendszerek a nyelvi szempontból összetett régiók dinamikájára? 124
- 46 Milyen készségekre van leginkább szükség a tanárok számára a befogadó iskolákban tapasztalható nyelvi különbségek kezeléséhez? 126
- 47 Hogyan lehet a legjobban felmérni az informális nyelvtudásokat? 128
- 48 Miért tanácsos a „nemzetközi orientációt” és a „regionális elhelyezkedést” kombinálni az egyetemek nyelvi stratégiájában? 130
- 49 Hogyan mozdíthatja elő a nyelvi validálás a mobilitást és a befogadást? 132
- 50 Hogyan támogathatják a hatóságok a felnőtt idegen nyelvi készségek fenntartását? 134
- 51 Hogyan használhatók fel a migránsok meglévő nyelvi készségei a befogadó ország nyelvének elsajátításában? 136
- 52 Ki veheti igénybe a befogadó nyelvi készségek képzését? 138
- 53 Mi az angol szerepe a többnyelvű és multikulturális tanulási terekben? 140

41 Hogyan kezelhetik legjobban az inkluzív iskolarendszerek a nyelvi sokszínűséget?

Gabriele Iannàcaro, Università di Milano-Bicocca

„Az inkluzív oktatás” általában azt jelenti, hogy minden gyermek – nemtől, osztálytól, etnikai hovatartozástól, fizikai teljesítőképességtől és egyéb jellemzőktől függetlenül – szinte egyenlő mértékben részesülhessen az iskolai környezetben rendelkezésre bocsátott készségekből és ismeretekből. Az EU Tanácsa számos politikai nyilatkozatban elkötelezte magát e cél elérése mellett, és a legtöbb tagállamban a nemzeti oktatási politikák sarokkövévé vált (EADSNE, 2011). Valószínűleg ez az egyik legköltségghatékonyabb módja a társadalmi kirekesztéssel kapcsolatos számos kérdés kezelésének (az ENSZ Gazdasági és Szociális Minisztériuma, 2016). A nyelv az egyik fontos különbség, amellyel egy inkluzív iskolarendszerben foglalkozni kell. Ebben az összefüggésben a „befogadás” kifejezés azt jelenti, hogy lehetővé kell tenni valamennyi hallgató számára, hogy hozzáférjen a nemzeti nyelv(ek)hez, és biztosítani kell, hogy valamennyi diák, valamint családjuk nyelvi származásától függetlenül – a befogadás és a mobilitás összeegyeztetése révén – sikeresnek érezze magát és sikerrel járjon. Melyek a legkedvezőbb feltételek az iskolai rendszer ilyen módon történő működésének ösztönzéséhez és támogatásához?

Mit mond a kutatás?

Az olyan ügynökségektől származó jelentések széles köre, mint az OECD és a speciális igényű tanulók oktatásának fejlesztéséért felelős európai ügynökség (EADSNE), valamint olyan független projektek, mint a migránsintegrációs politika indexe, azt mutatják, hogy az EU-ban a kötelező oktatási rendszerek csekély hatást gyakorolnak a nyelvi befogadás különböző szempontjaira, tekintettel a befogadás ezen ügynökségek által alkalmazott fogalom meghatározására. Általános szabályként a nemzeti oktatási politikák minden évben egyetlen fő oktatási nyelvet írnak elő, és korlátozzák vagy visszatartják más nyelvek tanárok és diákok általi használatát. Ezt mindig is a társadalmi befogadás útjának tekintették azáltal, hogy egy domináns politikai és gazdasági nyelvhez való hozzáférésre összpontosítottak.

A növekvő mobilitás feltételei mellett azonban e megközelítés korlátai egyre nyilvánvalóbbak: a más nyelvi háttérű tanulók nemcsak rövid távú akadályokkal szembesülnek az osztálytermi tanulás és a szocializáció előtt, hanem összességében kevesebb haszonnal járnak

az iskolázatásból a társadalmi integráció, a foglalkoztatási lehetőségek és a továbbképzéshez való hozzáférés tekintetében (OECD, 2015).

A MIME kutatása az inkluzívabb oktatási modellek kulcsfontosságú elemeinek azonosítására összpontosított, amelyek rövid és hosszú távon jelentősen csökkenthetik ezeket a költségeket, és ezáltal javíthatják a befogadás és a mobilitás közötti kompromisszumokat általában az európai társadalmak számára. A mögöttes filozófia a helyi iskolák és iskolarendszerek szintjén történő kapacitásépítés, valamint a nyelvi sokszínűség figyelembevétele az oktatási és társadalmi befogadás tágabb szakpolitikai keretei között.

Illusztrációk és bizonyítékok

Az inkluzív oktatási megbízatásra adott makroszintű nyelvi politikai válasz egyik példája az a svéd garancia, hogy az első nyelvi oktatást az otthon beszélt másik nyelvvvel rendelkező tanulók számára biztosítják, valamint a svéd nyelv második nyelvként történő oktatásának második garanciájával, szükség esetén lehetővé téve a svédbe való beilleszkedést. Ennek eredményeként minden svéd iskolának készen kell állnia arra, hogy felmérje a tanulók igényeit, megfelelő tanárokat toborozzon, és megtervezze a tanfolyamok időpontját a migráns és kisebbségi diákok jobb befogadása érdekében. A szakpolitika helyi végrehajtása azonban jelentős korlátokkal bír (Kabau, 2014), ami azt jelzi, hogy többszintű stratégiai megközelítésre van szükség.

Az inkluzív iskolázatás politikai megközelítésének példája *akatalán helyi oktatási tervekben (Educatiusd' entorntervek)* található, amelyeket 2004-ben vezettek be, és amelyeket azóta 88 katalóniai önkormányzat dolgozott ki. A katalán keret azonban csak korlátozott mértékben hivatkozik a katalántól és a spanyoltól eltérő nyelvekre, anyelvisokszínűség tiszteletben tartása és elismerése keretében. A szélesebb körű megközelítés a diákok nemzeti nyelvein folytatott tevékenységek szélesebb körére terjedne ki, a formális, a nem formális és az informális oktatásra is kiterjedően. A szakirodalomban tanulmányozták a mikroszintű beavatkozásokat az osztálytermi gyakorlat szintjén. Egyetértés van abban, hogy ezen a szinten a legfontosabb hozzájárulás a tanárok bevonására irányuló hatékony alap- és továbbképzés; ez vonatkozik az inkluzív oktatás nyelvi dimenzióira is.

A sikeres kezdeményezések közé tartozik a kisebbségi tanárok felvétele és támogatása, a konkrét tartalmaknak a tanári alapképzési programokba való beépítésére vonatkozó kötelezettség, a pályázók különböző iskolai környezetben való tapasztalatszerzésének követelménye, hatékony programok létrehozása a munkahelyi tanárok fejlesztésére, valamint az iskolák azon képességének erősítése, hogy speciális ismeretekkel és készségekkel rendelkező szakemberek felvételével támogassák a tanárokat és a tanulókat (EADSNE, 2011).

I. politikai vonatkozások

Egy optimális nyelvpolitikai keret az inkluzív iskoláztatás összefüggésében integrált módon legalább a következő három területet érintené:

► Makro: Egyértelmű és egyetemes megbízások, finanszírozási garanciákkal, amelyek biztosítják a nemzeti nyelvhez való hozzáférést, miközben biztosítják a családnyelvek elismerését és tanítását, a végrehajtást pedig az iskolaigazgatás több helyi szintjére ruházzák át;

► Méolyan: A helyi/önkormányzati kormányzatok, iskolai körzetek, közösségi szervezetek stb. bevonása e makroszintű nyelvi mandátumok teljesítésére irányuló helyi oktatási tervek kidolgozásába, biztosítva, hogy azok beépüljenek a társadalmi befogadást célzó egyéb intézkedésekbe;

► Mikro: Az összes akkreditált tanárképzési programra vonatkozó egyértelmű követelmények, amelyek meghatározzák a tanárok nyelvi különbségek kezeléséhez szükséges képességeinek fejlesztését, ugyanakkor lehetővé teszik a tantervek tervezésének különböző megközelítéseit.

Összesen	250399	25,4	140959	56,3
Arab	52822	5,4	34664	65,6
Szómáliai	20026	2	15096	75,4
Magyar	15506	1,6	8075	52,1
Boszniai/ horvát/ Szerbet	15360	1,6	7946	51,7
Perzsa/(Farsi)	13172	1,3	7360	55,9
Spanyol	13011	1,3	6781	52,1
Kurd	11750	1,2	6622	56,4
Finn	8900	0,9	4256	47,8
Albán	8516	0,9	5273	61,9
Lengyel	8309	0,8	4952	59,6
Egyéb	83027	8,4	39934	48,1

Referenciák és mélyítés

Cabau, B. (2014). Kisebbségi nyelvoktatási politika és tervezés Svédországban. *Aktuális kérdések a nyelvi tervezésben*, 15, 409–425.

EADSNE (2011). Tanárképzés a befogadás érdekében Európában - Kihívások és lehetőségek. Európai Ügynökség a speciális igényű személyek oktatásának fejlesztéséért. <https://www.european-agency.org/sites/default/files/TE4I-Synthesis-Report-FR.pdf>

OECD (2015). A migránsok képzéséről szóló OECD-felülvizsgálatok, https://www.oecd-ilibrary.org/education/examens-de-l-ocde-sur-la-formation-des-migrants_20776845

Gazdasági és Szociális Minisztérium (2016). Senkit sem hagyunk hátra: az inkluzív fejlődés elengedhetetlen feltétele. Jelentés a világ társadalmi helyzetéről, 2016. Egyesült Nemzetek Szervezete. www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf

Anyanyelvi oktatás Svédországban

támogatható		résztevők	
Szám	%	Szám	%

42 Hogyan használhatók fel nem formális és informális tanulási hálózatok a többnyelvűség támogatására?

Mark Fettes, Università di Milano-Bicocca

A felnőttoktatás jelenlegi megközelítéseiben az Európai Unió az „önálló tanulói” politikákra összpontosít. A mobilitásban élők többsége azonban nem igazán „önálló” – a legtöbb esetben a repertoárjuk részét képező nyelvekhez és kultúrákhoz igazodó társadalmi és intézményi hálózatok támogatásától függ. Ezenkívül a nyelv társadalmi jellege azt jelenti, hogy az új fajtákat csak akkor szerzik be ténylegesen, ha a tanulónak sikerül új hálózatokhoz hozzáférnie, ami a többnyelvű identitás fejlesztésének kulcsfontosságú eleme. A szakpolitikai kereteknek ezért választ kell adniuk arra, hogy a mobilitásban élők hogyan szerveződnek és érzékelik magukat, és partnerségeket keresnek a formális, nem formális és informális tanulási környezetben.

Mit mond a kutatás?

Olyan tanulmányok, mint például a bevándorló diákokról szóló OECD-jelentések (2015) és a migráns munkavállalók toborzása (2016), határozottan kiállnak a többnyelvűség mellett a társadalmi integráció összefüggésében. A mobilitásban élő emberek arra való ösztönzése, hogy informális hálózatokban való részvétel révén megőrizték örökségük nyelvét, miközben a befogadó társadalomban új nyelvi készségeket fejlesztenek ki, javíthatja tanulási kapacitásukat, foglalkoztathatóságukat és más kultúrák megértését.

A felnőtt tanulók számára hozzáférhető nem formális és informális hálózatok jellege azonban tagállamonként jelentősen eltér (lásd az ábrát és a Cedefopot, 2009), vagy akár helyről-helyre, illetve egy adott államon belül az egyik közösségről a másikra. Ezek a hálózatok nagyrészt a szükségletek és lehetőségek helyi megítélésének megfelelően fejlődnek, nem pedig a nemzeti vagy európai politika keretében.

Ez azt jelenti, hogy a nyelvi integráció támogatására és ösztönzésére rendelkezésre álló források igen változatosak és integrálódnak a helyi kultúrákba és hagyományokba.

Illusztrációk és bizonyítékok

A MIME projekt terepkutatása szemlélteti azokat a módszereket, amelyek révén a nem formális/informális nyelvtanulási hálózatok kiegészíthetik a formális oktatási útvonalakat.

Az AEGEE (Európai Általános

DiákállamokSzövetsége) általszervezett „nyári egyetemeken” részt vevő hallgatókkal készített interjúk azt mutatják, hogy egy nem formális tanulási hálózat hogyan szerezheti meg a többnyelvűség jellegzetes kultúráját: ebben az esetben pozitív hozzáállás a nyelvtanuláshoz és a nyelvi sokszínűséghez, az informális nyelvi kapcsolatok értékének hangsúlyozása és a tökéletlen angol gyakorlati célokra történő gyakori használata. Bár a hosszanti adatok nem állnak rendelkezésre, úgy véljük, hogy ezek a jellemzők meglehetősen stabilak és könnyen továbbíthatók a hálózat új tagjai számára.

A dél-tiroli volt Jugoszláviából érkező migránsokról szóló tanulmányunk szemlélteti a tanulási hálózatok különböző típusait. A résztvevők az olasz és a német akvizíciót képviselték, mivel azok általában különböző helyeken és különböző módokon történnek: Olasz főként informális kontextusban, német nyelvtanfolyamokon keresztül. Úgy tűnt, hogy ezek a rendszerek a nyelvekről és azok felszólalóiról alkotott közös véleményekhez kapcsolódnak. A résztvevők azt az érzést fejezték ki, hogy az olasz elérhetőbb, mint a német, és úgy tűnik, jobban érzik magukat az általuk elsajátított nyelvekről szóló beszédben, vagy informális kontextusban is.

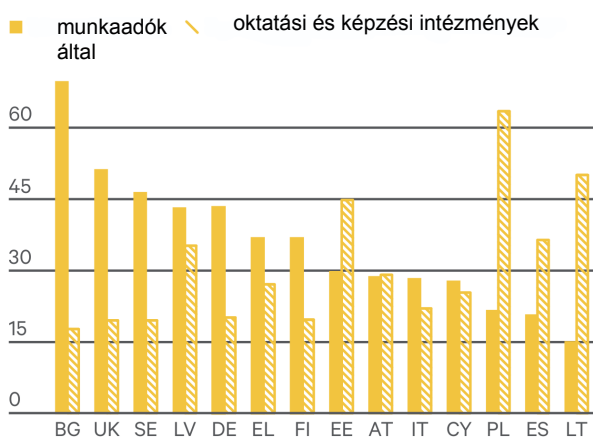
Az AEGEE-tanulmányhoz hasonlóan ezért úgy tűnik, hogy ezekben a közösségi hálózatokban következetesek a nyelvi hiedelmek és attitűdök, amelyek bizonyos tekintetben kevésbé igazodtak a kínált nyelvtanulási lehetőségekhez.

A finnországi Vaasa-ban a Skandinávián kívüli szakemberekkel folytatott csoportos megbeszélések is rávilágítottak a helyi nyelvtanulással kapcsolatos közös attitűdökre és meggyőződésekre. Valamennyi résztvevő nagyon nehéz, nehéz és hálátlan nyelvnek tekintette a finn nyelvet, amely a hagyományos és konzervatív finn állampolgár sztereotípiájához kapcsolódik; másrészt a svédet sokkal közelebbi, könnyebb és kielégítőbb nyelvnek tekintették, míg a vaasai svéd állampolgárokat szebbnek, sikeresebbnek, vonzóbbnak és nyitottabbnak tekintették. Ezek az attitűdök a formális, nem formális és informális kontextusban elsajátítandó nyelv megválasztásához kapcsolódtak. Azt is meg kell jegyezni, és ez más esettanulmányokra is kiterjed, mivel az általános érdeklődés hiánya az angol készségeknek a napi kommunikációhoz elegendőknél nagyobb mértékű fejlesztése iránt.

Szakpolitikai vonatkozások

A felnőtt nyelvtanulás támogatása általában a felülről lefelé irányuló folyamat részeként kiválasztott nyelveken tartott tanfolyamok vagy egyéb tanulási lehetőségek biztosításával történik. Az adatok azonban azt mutatják, hogy függetlenül attól, hogy hol találhatóak ezek a lehetőségek (iskolák, kormányzati központok, könyvtárak, munkaadók, polgári egyesületek stb.), a helyi közösségi hálózatok kulcsszerepet játszanak a használatuk meghatározásában. A források hatékonyabban oszthatók el, és hosszabb távon nagyobb hatást gyakorolhatnak a nyelvi befogadásra, ha a migránsokat és a mobilitásban részt vevő más személyeket közvetlenül bevonják a programok kialakításába és végrehajtásába. Ezek olyan kezdeményezések lehetnek, amelyek célja az egyes nyelvek és kultúrák felfogásának megváltoztatása a migráns és a befogadó közösségekben egyaránt. A nem formális és informális tanulás során elsajátított nyelvi készségek validálására irányuló intézkedések fontos szerepet játszhatnak a motiváció növelésében és ezen erőfeszítések relevanciájának és jutalmazásának javításában.

A NEM FORMÁLIS OKTATÁSBAN RÉSZT VEVŐÁGAZATOK A FELNŐTTOKTATÁSI FELMÉRÉS SZERINT

(forrás: Cedefop, 2009)

Referenciák és mélyítés

Cedefop: Európai Szakképzésfejlesztési Központ (2009). Ki kínál ténylegesen lehetőséget a nem formális tanulásra? goo.gl/2Mrzmc

Az Európai Unió Tanácsa (2012). A Tanács 2012. december 20-i ajánlása a nem formális és az informális tanulás eredményeinek érvényesítéséről. goo.gl/3kFPW4

OECD (2015). [Bevándorló diákok az iskolában: Az integráció felé vezető út megkönnyítése](#). OECD Publishing.

OECD (2016). [Bevándorló munkavállalók toborzása: Európa 2016](#). OECD Publishing.

43 Hogyan lehet előmozdítani a mobilitást és a befogadást a felsőoktatásban a többnyelvűség révén? (ES)?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

A felsőoktatásban (ES) a nyelveket általában külön helyzetekben használják, és amit szegregatív módon lehet nevezni. Ez megfigyelhető az oktatás és tanulás, a kutatás és a kormányzás terén, még a kétnyelvű vagy háromnyelvű egyetemeken is. A nyelvek szétválasztása alássa a mobilitást és a befogadást. A felsőoktatási intézmények ugyanakkor innovatív politikákat dolgozhatnak ki a mobilitás előmozdítása és a befogadás egyidejű biztosítása érdekében. Az általános elképzelés az, hogy a diákokat, a kutatókat és az adminisztratív személyzetet arra kell ösztönözni, hogy jobban kezeljék, fejlesszék és használják a különböző nyelveket repertoárjukban.

Mit monda kutatás?

Néhány közelmúltbeli elmélet azt feltételezi, hogy a különböző nyelveken szerzett készségek nem különálló rendszerek, hanem egy egységes integrált rendszer, amelyet többnyelvű kompetenciaként is ismernek. Az egyéneknek a kommunikációs környezetnek megfelelően kell kezelniük a különböző nyelvek ismeretét (pl. bizonyos nyelvek gátlásával és az adott helyzetben szükséges nyelvek használatával). Ezt a MAGICC projektben úgy fogalmazták meg, mint "egyéni kommunikatív és interaktív könyvtárát, amely több nyelvből és nyelvváltozathoz áll, beleértve a különböző kompetenciaszint(ek)et, valamint a különböző típusú kompetenciákat, amelyek mindegyike függ egymástól. A könyvtár egésze olyan erőforrást jelent, amely különböző felhasználási helyzetekben képes eljárni. Idővel és egész életen át tartó tapasztalatokkal rendelkezik, és magában foglalja az interkulturális tudatosságot, valamint az egyetemi és szakmai élet multikulturális környezetéhez való alkalmazkodás képességét és az azokban való részvételt" (MAGICC Conceptual Framework 2013: 5).

Figyelembe véve, hogy „a nyelvi készségek hiánya az európai oktatási, képzési és ifjúsági programokban való részvétel egyik fő akadály” (Erasmus+ 2017 útmutató: 9)¹ könnyen levezethető, hogy a teljes nyelvi repertoár használatának és többnyelvű kompetenciájának fejlesztése hozzáadott értéket jelent a diákok, a kutatók és a személyzet számára. Segítheti őket abban, hogy nagyobb motivációt szerezzenek, és könnyebben részt vegyenek a mobilitási programokban. Emellett hasznos szakmai készségeket szereznek. A többnyelvű

készségek felsőoktatási szereplők általi fejlesztése támogatja és javíthatja személyes, tudományos és szakmai eredményeiket, ezáltal javítva potenciális mobilitásukat. Ugyanakkor a nyelvi repertoárok széles körű használata a felsőoktatásban megkönnyítheti a nyelvi befogadást. A diákok, kutatók és munkatársak különböző nyelvi névjegyzékeinek használata lehetővé teszi a felsőoktatás nyelvi környezetét a nyelvi sokszínűség befogadására és elfogadására. Ebben az értelemben a többnyelvű készségek használata és fejlesztése megfelelő válasz a mobilitás és a befogadás közötti kompromisszumra, segítve a köztük lévő feszültségek megoldását.

Illusztrációk és bizonyítékok

A felsőoktatásban a többnyelvű készségeket többféleképpen lehet ösztönözni. A MAGICC projekt keretében végzett tanulmányok² releváns és gyakorlati eszközöket biztosítanak, amelyek nemzetközi kategóriákat biztosítanak a többnyelvű és multikulturális készségek leírásához és értékeléséhez.

A portugáliai Algarve egyetem osztálytermében végzett esettanulmány példaként szolgál arra, hogy hogyan lehet előmozdítani a többnyelvűséget, és hogyan segíthet megoldani a mobilitás és a befogadás közötti kompromisszumot.

A tanulmány *középpontjában a Nyelvi és Kommunikációs Politikák*, a BA szintű tanfolyam. A kurzus résztvevői helyi és Erasmus hallgatók, akik sokféle nyelvi háttérrel rendelkeznek. Az oktató lehetővé teszi a résztvevők számára, hogy beszéljék meg a kívánt nyelvet (feltéve, hogy megértik, vagy lefordíthatók különböző nyelvekre, hogy mindenki megérthesse azt). A tananyag tartalmazza az angol nyelvű tudományos szövegeket, amelyeket különböző nyelveken olvasnak, elemeznek és tárgyalnak. Az egyes diákkönyvek különböző elemeiről van szó, és közös tanulási környezet alakul ki az osztály kollektív repertoárjából. Ennek eredményeként sok nyelvet használnak ebben a kurzusban, beleértve a portugál, az angol, a francia, az olasz és a spanyol nyelvet.

Emellett a diákoknak három általuk választott nyelven

1 Erasmus+ programútmutató. 3. verzió (2017).

2 MAGICC – Többnyelvű és multikulturális akadémiai kommunikációs kompetencia www.magicc.eu

kellett záróbemutatót tartaniuk: a PowerPoint előadás nyelve, a szóbeli előadás nyelve és az oktató és a diákok kérdéseinek megválaszolására szolgáló nyelv. Ez a fajta feladat a többnyelvű készségek fejlesztésének kreatív, de strukturált módszere is.

Az utóbbi feladat és a diákok számos nyelvi könyvtárának használata a tanfolyam során, az angol szövegek használatával is összefüggésben, a tartalom és a kapcsolódó nyelvi kérdések fémes összefoglalásához vezetett.

Ez lehetővé tette a nagyobb méltányosságot az osztályteremben és nagyobb részvételt az összes résztvevő számára, helyi és külföldi egyaránt.

Politikai következmények

Tekintettel arra, hogy a felsőoktatás szerves része a többnyelvűségnek, számos oka van a többnyelvűség előmozdításának. Fokozza a mobilitást és megkönnyíti a többnyelvű szakmai világba való belépést; ugyanakkor hozzájárul a meglévő nyelvi sokszínűség ismertségének és elfogadottságának növeléséhez.

A többnyelvű kompetenciát előmozdító politikákat egyéni oktatók is végrehajthatják (mint a fent említett esettanulmányban). Intézményi szinten is népszerűsíthető, például többnyelvű és multikulturális kurzusok révén, amelyek az egész egyetemi közösség előtt nyitva állnak. Erre példa a Bázeli Egyetemen (Svájc) (Gekeler et al. 2013) és

az *InteractionTöbbnyelvű kommunikációról szóló képzések. Használja nyelveit* a finnországi Jyväskylä Egyetemen (Kypö et al. 2015).

A tanfolyam során az osztályban használt nyelvek		
	Az íráshoz használt nyelvek (fehértábla vagy diabemutató)	Szóban használt nyelvek
Tanár	Angol, francia, portugál	Angol, francia, portugál
Diákok	Angol, francia, portugál	Angol, francia, olasz, portugál, spanyol

Referenciák és mélyítés

Gekeler, P., Manger S., Meyer, S., & uRank, D. (2013). Többnyelvűség, többnyelvűség és nemzetközivé válás az európai felsőoktatási térségben: Kihívások és perspektívák egy svájci egyetemen. *Nyelvtanulás a felsőoktatásban*, 2, 405–425.

Kypö, A., T. Natri, M. Pietarinen, & P. Saaristo. (2015). *Használd a nyelveidet! Nyelvtanfolyamon az egynyelvűtől a többnyelvűségig*. J. Jalkanen, E. Jokinen, & P. Taalas (szerk.), *A pedagógiai fejlődés hangja – A felsőoktatás nyelvtanulásának bővítése, javítása és feltárása* (319–335. o.). Dublin: Research-publishing.net

44 Hogyan segíthetünk abban, hogy a diákok megtanulják a fogadó ország nyelvét

Cyрил Brosch, Sabine Fiedler, University Lipcse

Csereprogramok lehetőséget kínálnak a diákoknak arra, hogy hosszú ideig külföldön maradjanak. Ez gyakran az első lehetőség az életükben, és különösen sürgető lehet Európában, ahol a nyelvtudás a mobilitás és a befogadás kulcsfontosságú tényezője. Ha azonban a diákok nem ismerik előzetesen a fogadó ország nyelvét, ezek a csereprogramok túl rövidek ahhoz, hogy biztosítsák a megfelelő nyelvtanulást. Bár az angol nyelv használata enyhíti a mobilitással kapcsolatos legtöbb problémát, akadályozhatja a beilleszkedést az egyetemen és a mindennapi életben, kivéve, ha az egyes diákok különösen kitartóak a helyi nyelv tanulásában.

Mit mond a kutatás?

A lipcsei MIME csapatának tanulmánya mintegy 500 cserediák nyelvhasználatát vizsgálta, akik Németországban és Németországból érkező csereprogramokban vettek részt (Brosch 2017). Azt javasolja, hogy a népszerű nyelvekkel, különösen az angolnal és a franciával rendelkező országok nagyon sikeresek legyenek a nyelvi készségek fejlesztésében és a meghívott diákok bevonásának előmozdításában, míg más országok, különösen a kevésbé rangos nyelvekkel rendelkező országok esetében az eredmények jelentősen eltértek.

Kutatásunk azt sugallja, hogy a cserediákok többsége érdeklődik a fogadó ország nyelvének elsajátítása iránt, de kevés lehetősége van erre a „kis”nyelvek esetében. Ez azt jelzi, hogy az olyan projektek, mint az Erasmus+, még nem érték el teljes potenciáljukat a többnyelvűség támogatására. A cserediákok, köztük azok is, akik az Erasmus+ programjukat töltik, nyelvilag kisebb országokban tartózkodnak, ahol az oktatás nyelve általában angol, érdeklődnek a helyi nyelv elsajátítása iránt (lásd az ellentétes ábrát).

Illusztrációk és bizonyítékok

A gyakorlatban a diákok gyakran szembesülnek akadályokkal. A nyelvtanfolyamok hiánya miatt a csere előtt nem kezdhetik meg a fogadó nyelv elsajátítását, és tartózkodásuk alatt ritkán biztosítanak megfelelő tanfolyamokat. A közös szállás, konferenciák és szabadidős tevékenységek lehetővé teszik a diákok számára, hogy idejük nagy részét más cserediákokkal töltsék.

A tartózkodásuk előtt vagy alatt kapott információk többsége csak angol nyelven található.

Tanulmányunk résztvevői gyakran panaszkodtak a helyi diákokkal és a helyi lakossággal való kapcsolat hiányára a nyelvi akadályok miatt, valamint a csereprogramok nem megfelelő szervezésére:

Másképpképzeltém el, milyen mértékben fogok magyarul mesterkedni a tartózkodásom végén. Nagyon akartam – azon tűnődtem, hogy intenzívebb tanfolyamot kell-e vennem, de valójában nem volt, és csak az alaptanfolyamot tudtam elvégezni [...] Ez elég rossz volt.

Van egy kis előkezelés. Létezik egy Erasmus-tanfolyam-katalógus és az egyetemi kurzusok katalógusa. És ez elég korlátozott, amit lehet és nem tud választani. [...] Bénának találok, különösen az általános kontextusban, mert itt egy diákszálláson élek, és ők is pontosan így csinálják itt." [azaz az Erasmus+ hallgatókat a helyi diákoktól elkülönítve fogadják]

Ennek eredményeként néhány diák végül csatlakozott csak egy kis körre más cserediákok tartózkodásuk során, miután csak egy minimális ismerete a helyi nyelvet. Ez megakadályozta őket abban, hogy a lehető legtöbbet hozzák ki a tartózkodásukból.

Politikai következmények

Ajánlatos több lehetőséget biztosítani a diákoknak nemcsak a fogadó ország nyelvének tanulmányozására, hanem mindenekelőtt a nyelv használatára is. Ezért nem tanácsos úgy szervezni a bejövő hallgatók tanulmányait, hogy lehetővé tegyék számukra, hogy kizárólag az angol nyelvre támaszkodjanak a csere során. Bár a diákokat soha nem szabad arra kényszeríteni, hogy megtanuljanak egy bizonyos nyelvet, a helyi nyelvnek mérhető előnynek kell lennie.

Egyes konkrét iránymutatások a következők:

1. A cserediákok hazai egyetemeinek lehetőség szerint több ösztönzöt és lehetőséget kell kínálniuk diákjaik számára, hogy megtanulják az úgynevezett „kis”nyelveket azáltal, hogy a partneregyetemeik helyi nyelvein tartanak tanfolyamokat, és a csere előtt és alatt hitelt érdemlő nyelvtanfolyamokat kínálnak.
2. Az Erasmus+ koordinátorainak a helyi nyelvtanulást kiemelt prioritásként kell kezelniük a diákok tartózkodása során. Szélesebb körben kellene használni a bevált gyakorlatok példáit, például a nyelvismereti újságokat és a Tandem-tanulást.
3. Az Erasmus+ online tesztjeinek és tanfolyamainak

tartalmazniuk kell az összes részt vevő ország nyelvét, hogy a diákok a csere előtt elkezdhessék a helyi nyelv elsajátítását.

4. A fogadó egyetemeknek meg kell kettőzniük erőfeszítéseiket annak érdekében, hogy elkerüljék a diákok szegregációját a helyi lakosságért cserébe. Az egyetemi igazgatási szervezeteknek nem szabad angol nyelven vagy alapértelmezésben nyújtaniuk szolgáltatásaikat, hanem helyi nyelveken is, hogy ösztönözzék az Erasmus-hallgatókat azok használatára.

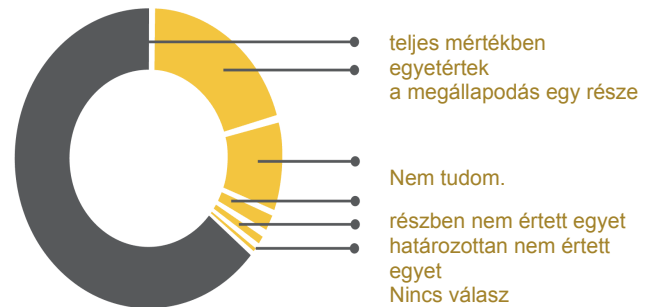
A fogadó egyetemeknek meg kell kettőzniük erőfeszítéseiket annak érdekében, hogy elkerüljék a cserediákok és a helyi lakosság szegregációját. Az egyetemi igazgatási szervezeteknek nem szabad angol nyelven vagy alapértelmezésben nyújtaniuk szolgáltatásaikat, hanem helyi nyelveken is, hogy ösztönözzék az Erasmus-hallgatókat azok használatára.

Referenciák és mélyítés

Brosch, C. (2017). *Inwiefern fördert das Erasmus+ Program Mehrsprachigkeit?* (Beszélgetés a „Nyelvi készségek a gazdasági és társadalmi befogadáshoz” című kollokviumban, Berlin, 2017. október 12.).

Harrison, N. (2015). Gyakorlat, problémák és hatalom "nemzetközi otthon: kritikus gondolatok a legújabb kutatási bizonyítékokról. *Oktatás a felsőoktatásban*, 20, 412–430.

Mitchell, R., McManus, K. & Tracy-Ventura, N. (szerk.) (2015). *Társadalmi interakció, identitás és nyelvtanulás a külföldi tartózkodás ideje alatt*. Európai Második Nyelvi Szövetség eprints.soton.ac.uk/id/eprint/381255

A NYELVTANULÁS FONTOS MOTIVÁCIÓ A KÜLFÖLDI TARTÓZKODÁSOMHOZ.

45 Hogyan reagálhatnak az oktatási rendszerek a nyelvi szempontból összetett régiók dinamikájára?

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Európa nyelvi tájképe a történelmi, politikai, társadalmi és gazdasági körülmények miatt megdőbentető eltéréseket mutat – nemcsak államról államra, hanem az államokon belül is. Ez megnehezíti a befogadási politikák kialakítását, mivel nemcsak az állam egészének politikai és kulturális hagyományait kell figyelembe venni, hanem a helyi és regionális különbségeket, valamint a bevándorlás és a kivándorlás differenciált mintáiból adódó folyamatos fejleményeket is.

Mit mond a kutatás?

A különbségek három típusa jelentős potenciális hatást fejthet ki. Az első a nyelvi változatok tartománya. Amikor a legtöbben ugyanannak a nyelvcsaládnak a nyelvét beszélik, ez elősegíti az egymás közötti megértés lehetőségét (pl. Skandináviában vagy a nyugat-szláv nyelvtérben). Ez általában csökkenti a többnyelvűség általános költségeit. Másodsor, a többnyelvűség meglévő állami vagy regionális hagyománya fontos tényezője annak, hogy befolyásolja a hbitánsok hozzáállásának kódexek keveredéséhez és a régió nyelveinek elsajátításához (Iannàccaro 2010), valamint a mobil emberek és az eredeti és újonnan megszerzett repertoárok közötti kapcsolatokhoz. Harmadszor, a városi és vidéki környezetek eltérő demográfiai összetétele (beleértve a helyi települések részletes mintáit, például a migránsok bizonyos körzetekben való koncentrációját) jelentős szerepet játszik a nyelvi integrációban. Ez a három tényező jól látható a MIME kutatásában.

Illusztrációk és bizonyítékok

Egy andorrai esettanulmányban megállapítottuk, hogy a portugál migráns munkavállalók elsősorban anyanyelvüktől és egymás közötti stratégiáiktól függenek, amikor kapcsolatban állnak a spanyolnal, a katalánnal és a franciával. Az e különböző nyelvekkel kapcsolatos uralkodó társadalmi attitűdök azonban jelentősen eltérnek, amit a politikai és társadalmi helyzet befolyásol. Katalán, mint az egyetlen hivatalos nyelv, kapcsolódik a felfelé irányuló mobilitás; A franciát olyan oktatási nyelvnek tekintik, amely a katalánhoz hasonlóan Andorrában őshonos; A spanyolt a nem hivatalos kontextusban tolerálandó „taszító” nyelvnek tekintik; A portugált külföldinek tekintik, és a társadalmi mobilitás hiányával jár együtt. Ezek az attitűdök akadályozzák az egymás közötti stratégiák sikerét és terjesztését, különösen a portugál, a

spanyol és a katalán között. Ugyanakkor Andorra hivatalos nyelvi politikája kevés teret biztosít a nyelvi sokszínűség felismeréséhez. Ennek eredményeként, bár a lakosság 16 %-át teszik ki, a portugál utazó munkavállalók és családjaik neheztelnek az érzékelt egyenlőtlen bánásmódra.

Egy másik esettanulmányban nyelvi életrajzokat gyűjtöttünk a volt Jugoszláviából származó migránsokról, akik jelenleg a hivatalosan kétnyelvű olasz Bolzano/Bozen tartományban (Dél-Tirol) élnek. Ebben az esetben a migrációra a különböző nyelvi családok közötti határokon túl került sor (Dél-Tirol hagyományos nyelvei közé tartozik a ladin, a magasnémet, a germán nyelvjárás és az olasz nyelvjárás, míg a volt Jugoszláviából érkező bevándorlók szerb/boszniaiak, albán és román nyelven beszélnek).

Az integrációhoz kapcsolódó nyelvi minták eltérőek, attól függően, hogy a migránsok milyen nyelvi nyilvántartásokat hoznak magukkal (egynyelvű, kétnyelvű kiskorú stb.) és a célközönségtől. Dél-Tirolban a német közösség az őshonos többnyelvűsége és a nyelvi különbségekhez kedvezőbb hozzáállása miatt rugalmasabb, mint az olasz, mivel a nyelvtanulás nem megfelelő formáit és hiányos szakaszait fogadja el; a teljes integrációhoz azonban német és germán nyelvjárásokra van szükség. Azok számára, akik inkább az olasz csoport felé irányulnak, elegendő lehet az olasz szabvány megszerzése.

Politikai következmények

Az oktatáspolitikáknak figyelembe kell venniük bizonyos régiók hagyományait és attitűdjeit, különben szakadék lehet a kínálat és az emberek által keresettek között. Ugyanakkor minden nyelvi identitást és repertoárt a társadalom sokszínűségének részeként kell elismerni. A gyakran az államok közötti határokon elhelyezkedő többnyelvű régiók olyan feltételeket kínálnak, amelyek lehetővé teszik az összetett repertoárok dinamikájának jobb megértését. Ez olyan oktatási politikák elfogadását jelenti, amelyek:

► integrálja a regionális nyelvet, történelem és Landeskunde (lényegében a „kultúra”) oktatását, amely magában foglalja a szomszédos, határokon átnyúló régiókat, mind az iskoláskorú tanulókat, mind a felnőttékszámára;

► A többnyelvűséget a bennszülöttek és a mobil lakosság számára egyaránt szokásos helyzetként kezeli, felhasználva mindkettőt a másik nép megértéséhez;

► hangsúlyozzák a nyelvi közösségek közötti kapcsolat kulturális és oktatási előnyeit, valamint a kisebbségi közösségek szerepét a különböző kulturális és nyelvi hagyományok közötti hídként.

Ezek az ajánlások felszólítják *akulturák közötti állampolgári ismeretek oktatását* (Byram et al., 2016), amely a nyelvi befogadási politikák szerves részeként figyelmet fordít a regionális és helyi különbségekre.

Referenciák és mélyítés

Byram, M., Golubeva, I., Hui, H., & Wagner, M. (szerk.) (2016). *Az elvektől a gyakorlatig az interkulturális polgárság oktatásában*. Clevedon: Többnyelvű kérdések.

Iannàccaro, G. (2010). *Ling di minoranza e scuola. Egy dieci anni dalla legge 482/99. He plurilinguismo scolastico nelle comunità di minoranza della Repubblica Italiana*. Quaderni della Direzione Generale per gli Ordinamenti Scolastici e per

l'Autonomia Scolastica 1. Romák: Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca.

Mar-Molinero, C. & Stevenson, P. (szerk.) (2006). *Nyelvi ötletek, politikák és gyakorlatok: Nyelv és Európa jövője*. London: Palgrave Macmillan.

Matricák használata katalán egy boltban Andorra la Vella.

46 Milyen készségekre van leginkább szükség a tanárok számára a befogadó iskolák nyelvi különbségeinek kezeléséhez?

Gabriele Iannaccaro, Università di Milano-Bicocca

A tanárok döntő szerepet játszanak a nyelvoktatási politikák végrehajtásában. Ez a szerep aktívabb és összetettebb, mint azt gyakran gondolták, amihez a tanárok képzésével kapcsolatos kutatás során széles körben megvizsgált képességekre van szükség a befogadás érdekében (azaz a tanárok felkészítése a befogadó iskolákban való munkára, ahol az előnyök egyenlően oszlanak el valamennyi diák között, függetlenül az egyéni vagy kollektív különbségektől). Ihletet merítettünk ebből a kutatásból, hogy következtetéseket vonjunk le a tanárok szerepéről ezekben az iskolákban a nyelvi sokszínűség figyelembevételében, ahol összeegyeztethetők a mobilitás és a befogadás egymással ellentétes igényei.

Mit mond a kutatás?

A két nagy nemzetközi szervezet által támogatott tanulmányok és konferenciák egyértelműen meghatározták a kihívás mértékét, amely a tanárok egyéni, osztály-, iskolai és társadalmi szinten történő munkavégzésének megváltoztatását teszi szükségessé. A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) két kulcsfontosságú jelentésben foglalta össze a helyzetet: a tanári ügy (2005) és a Sokféleség Tanárok Oktatói (2010) című jelentésében. A közelmúltban az ENSZ Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) közzétette az inkluzív tanárképzésről szóló „Advocacy Guides” sorozatot (Kaplan és Lewis, 2013).

Az európai kontextusban a legnagyobb szakpolitika-orientált projektet 25 ország politikai döntéshozókból álló szakértői csoportjai, általános és szaktanárok oktatói és szaktanárok részvételével a Speciális Nevelések Fejlesztéséért Felelős Európai Ügynökség (EADSNE) koordinálta. A munka egyik eredménye az inkluzív tanárok bizonyítékalapú profilja (EADSNE, 2012), amely azonosította azokat a képességeket,

amelyekre a tanároknak szükségük van ahhoz, hogy hatékonyan dolgozzanak a különböző tantermekben.

Illusztrációk és bizonyítékok

Lásd az asztalt a következő oldalon.

Politikai következmények

Minden tagállamban fel kell kérni a tanárképzési programokat, hogy tegyenek szigorúbb követelményeket a tanárok azon képességeinek fejlesztésére vonatkozóan, hogy az inkluzív iskolákban nyelvi különbségek mellett dolgozzanak. Ezek a képességek számos egymással összefüggő attitűdöt és hiedelmet, tudást és megértést, készségeket és képességeket foglalnak magukban, amelyek kiegészítik a tanári inkluzív oktatási kutatás egésze által azonosított képességeket.

Referenciák és mélyítés

- EADSNE (2012). Tanárképzés a befogadás érdekében: A következő profilja: Inclusive Teacher. Teljes szöveg european-agency.org/sites/default/files/Profile-of-Inclusive-Teachers.pdf
- OECD (2005). A tanárok kulcsfontosságú szerepe <https://www.oecd.org/fr/education/scolaire/34990974.pdf>
- OECD (2010). A Sokféleség Tanárok oktatása. Összefoglaló <https://www.oecd.org/fr/education/cei/44837540.pdf>
- Kaplan, I. & Lewis, I. (2013). A befogadó tanárképzés előmozdítása: Érdekképviseleti útmutatók. UNESCO. Linkek a teljes sorozathoz goo.gl/8ywS7v

A tanároknak a befogadó iskolákban tapasztalható nyelvi különbségek kezeléséhez szükséges készségei.

	Attitűdök és hiedelmek	Tudás és megértés	Készségek és képességek
A tanulók sokféleségének növelése			
Nyelvi tervezés az inkluzív oktatásban	A nyelvtanulásnak és a nyelvtanulásnak minden diák számára értelmesnek kell lennie	A tanulás és a több nyelv használata minden tanuló számára megközelítés, nem csak egyesek számára, akiket másnak tekintenek	A kölcsönös tisztelet alapja a különböző nyelvi fajtákkal kapcsolatos saját hiedelmek és attitűdök kritikai vizsgálata
A tanár nézőpontja a tanulók nyelvi különbségeiről	A többnyelvű diákok hozzáadott értéket jelentenek az iskolák, a helyi közösségek és a társadalom számára	A diákok egy forrás a tanulás nyelvi sokszínűség maguk és társaik.	Képes tanulni a diákoktól a nyelvi különbségekről, és segíteni az iskoláknak, hogy megünnepeljék ezeket a különbségeket
Támogassa az összes tanulót			
Az iskolai, szociális és érzelmi tanulás előmozdítása mindenki számára	Magas elvárásokat támaszt minden tanulóval szemben, és nyelvi eredetüktől függetlenül igyekszik bevonni a szülőket és a családokat.	A többnyelvű fejlődési minták és útvonalak, valamint a különböző nyelvtanulási modellek ismerete	A középpontban a kommunikáció, az otthon és a közösségben beszélt nyelvek elsajátítása, valamint a szülők és a családok részvétele áll.
Hatékony tanítás heterogén osztályokban	Felelős az összes diák tanulásáért; a nyelvi különbségek értékes forrásnak számítanak a tanuláshoz	Azonosítsa az egyes tanulók erősségeit; a tantervek differenciálása a nyelvek és kultúrák sokféleségének figyelembevétele érdekében	Egyéni tanulókkal, vegyes csoportokkal dolgozik; megtalálni a módját, hogy más nyelveket produktívan használja az osztályteremben
Másokkal való együttműködés			
Szülőkkel és családokkal való együttműködés	A különböző kulturális, társadalmi és nyelvi összefüggések tiszteletben tartása; hatékony kommunikáció és együttműködés. hatékony kommunikáció és együttműködés	Megérti a pozitív készségek és az interperszonális kapcsolatok fontosságát, hogy nyelvi különbségeken keresztül együttműködjenek	Hatékonyan kommunikál a különböző családokkal, a közösség általános nyelvi erőforrásaira építve
Együttműködés számos más oktatási szakemberrel	Értékek együttműködése, partnerségek és csapatmunka több nyelven keresztül és azokkal	Tudja, hogy az inkluzív osztályok tanárai hogyan tudnak együttműködni más szakértőkkel és személyzettel nyelvi szakértelmük megosztása érdekében	Többnyelvű tantermi közösség kiépítése egy szélesebb iskolai közösség részeként; segít kezelni a nyelvi sokszínűséget iskolai szinten
Személyes szakmai fejlődés			
Tanárok, mint figyelmes gyakorlók	A különböző nyelvekkel való együttműködés magában foglalja a tényeken alapuló gyakorlaton és a személyes képzésen alapuló problémamegoldást	Ismeri a kutatási tevékenység módszereit és a problémamegoldás, a gondolkodás és az önértékelés módját	Értékeli saját gyakorlatát, és együttműködik másokkal annak értékelése érdekében, hogy hogyan kezelik a nyelvi különbségeket az egész iskolában
Szakmai továbbképzés és továbbképzés	Megérti, hogy a folyamatos tanulás, a változás és a fejlődés elengedhetetlen a nyelvi sokféleség kezeléséhez	Tisztában van a többnyelvű, jogi és politikai háttérrel; elkötelezi magát az inkluzív gyakorlathoz szükséges ismeretek és készségek fejlesztése mellett	Folytatja az innovációt és a személyes tanulást, használja a kollégákat és más modelleket a tanulás és az inspiráció forrásaként

47 Hogyan lehet a legjobban felmérni az informális nyelvi készségeket?

Mark Fettes, Università di Milano-Bicocca

A nyelvi készségek értékelése a tudás, azV csúszás és a felnőtt kompetenciák akkreditációjának (ACR) szélesebb területének egyik ága, amely az UNESCO egész életen át tartó tanulással foglalkozó intézete és az OECD számára fontos téma, és visszatérő téma a felnőttoktatásról szóló uniós szakpolitikai nyilatkozatokban. Más felnőtt képességekhez hasonlóan a nyelvi készségeket gyakran informálisan szerzik meg, és a formális keretek, például az iskolák és az egyetemek számára kidolgozott értékelési rendszerek rosszul igazodhatnak a kisebbségek és a migráns népesség igényeihez. Az e területen elért haladás elengedhetetlen ahhoz, hogy a többnyelvű európai polgárok számára javuljon a mobilitás és a befogadás közötti egyensúly.

Mit mond a kutatás?

Az Európai Unió Tanácsa (2012) azt ajánlotta, hogy a tagállamok 2018-ig hajtsanak végre intézkedéseket a nem formális és informális módon megszerzett készségek validálására az európai képesítési keretrendszernek való megfelelés érdekében. Az UNESCO (Singh, 2015) és az OECD (2015, 2016) jelentései azonban azt mutatják, hogy ez nehéz folyamat lehet, ami szükségessé teszi a mobilitás fokozásának feltételeire, valamint a készségek és ismeretek sokféleségére vonatkozó jelenlegi megközelítések alapos kiigazítását. Ez a következő nyelvre vonatkozik: az informális nyelvtudás gyakrabban szóbeli, és ritkán felel meg az írásbeli vizsgák során elvárt nyelvtani korrekciós normáknak. Saját esettanulmányainkban az informátorok gyakran hajlandóak voltak elismerni, hogy egy adott nyelven való készségeik hibásak voltak, de ennek ellenére kifejezték bizalmukat és hozzáértésüket annak használatába. A jó értékelési eszközök és folyamatok e készletek erősségeit és korlátait egyaránt figyelembe vennék.

A kép a formális (szürke), nem formális (szürke) és informális (sárga) nyelvek megszerzésének folyamatainak relatív súlyát mutatja a mobil életben. Úgy tűnik, hogy az informális nyelvi készségeket még viszonylag késői szakaszokban, azaz általában azt követően szerezték meg, hogy az embereket az iskolában értékelik.

Illusztrációk és bizonyítékok

A nyelvi befogadás más aspektusaihoz hasonlóan a VAR makró, mezo és mikrodimenziós dimenzióval rendelkezik. Makroszinten a nyelvértékelés leggyakoribb modellje a közös európai nyelvi referenciakeret, amelyben egyes államok nemzeti vizsgaközpontokat jelölnek ki, míg mások számos intézményt, többek között kulturális központokat és felsőoktatási intézményeket akkreditálnak. Általában véve nem ugyanazok az intézmények foglalkoznak a migránsok oktatásával, és a közös európai nyelvi referenciakeret (CEFR) értékelési folyamatát túl formálisnak és sok felnőtt tanuló számára mobilitási feltételek mellett elérhetetlennek tekintnék. Egy hasonló szervezeti modell azonban közvetlenül bevonhatná a migráns szervezeteket az informálisan elsajátított nyelvi készségek vizsgálatába. A szint alapvető fontosságú. Az inkluzív nyelvi értékelés a regionális többnyelvűségi fajtákkal kapcsolatos folyamatok és szabványok meghatározásán alapul. Andorrai esettanulmányunkban például a nyelvismereti normáknak a francia, katalán, spanyol és portugál különböző funkciókra kell vonatkozniuk, hogy tükrözzék a tanulók repertoárjában betöltött tényleges és potenciális szerepüket.

Az ilyen keretek között végzett értékelés oktatási szerepet játszhat azáltal, hogy felhívja a figyelmet saját nyelvi attitűdjére, szokásaira, képességeire és növekedési potenciáljára.

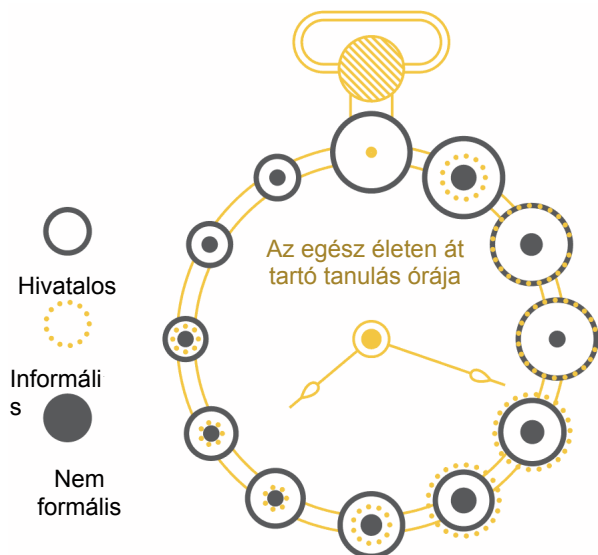
Mikroszinten konkrét értékelési eszközöket és gyakorlatokat kell meghatározni (Cedefop, 2015). A hagyományos tesztek és vizsgálatok helyett, amelyek megfélemlítőek lehetnek, és amelyek nem szorosan kapcsolódnak a használati körülményekhez, más módszereket kell alkalmazni, például beszélgetést (interjúkat), jelentéstételt (önértékelés), megfigyelést, szimulációt vagy harmadikfél vallomásait. Ahhoz azonban, hogy megbízhatóak legyenek, sokan magasan képzett és tapasztalt értékelőt igényelnek.

A széles körű alkalmazás szempontjából ígéretesebb az autentikus informális és folyamatos értékelés, amely szervesen kapcsolódik a tanuló problémamegoldási és kommunikációs készségeihez, és amely dokumentálható a foliosport használatával.

Politikai következmények

Az inkluzív nyelvi értékelés eljárásainak, normáinak és

szervezeti kereteinek kidolgozása hosszú távú vállalkozás, de potenciálisan jelentős osztlékokkal jár. Az inkluzív többnyelvű oktatás irányába tett egyéb lépésekhez hasonlóan a közösségi szintű kapacitásépítésre is összpontosít. Első lépésként a helyszíni szakértők megfelelő validálási módszereket választanak, és a helyi kulturális központokkal, migráns szervezetekkel és más szervezetekkel együttműködésben irányítják az érvényesítési folyamatot. Idővel az utóbbifogja átvenni az irányítástafolyamat felett. Az így létrejövő rendszer fokozná a társadalmi integrációt, ugyanakkor javítaná az informális, elismert, érvényesített és akkreditált nyelvi készségek hordozhatóságát.

Referenciák és mélységek

Cedefop: Európai Szakképzésfejlesztési Központ (e (2012)). *Anem formális és az informális tanulás érvényesítésére vonatkozó európai iránymutatások*. Luxemburg: Az Európai Unió Kiadóhivatala. Cedefop referenciasorozat; 104. sz. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

OECD (2015). *Bevándorló diákok az iskolában: Az integráció felé vezető út megkönnyítése*. OECD Publishing.

OECD (2016). *Bevándorló munkavállalók toborzása: Európa 2016*. OECD Publishing.

Singh, M. (2015). *A nem formális és informális tanulás elismerésének globális perspektívái: Miért számít az elismerés?* UNESCO Institute for Lifelong Learning, Springer Open.

48 Miért tanácsos kombinálni a „nemzetközi orientációt” és a „regionáliselhelyezkedést” az egyetemek nyelvi stratégiájában?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso; Neuza Costa, Universidade do Algarve

Amennyiben egy (szubnacionális) regionális orientációs politika érvényesül a felsőoktatásban (ES), a beérkező hallgatók vagy alkalmazottak nyelvi befogadása nem feltétlenül biztosított, és a mobilitás akadályozható. A nemzetközi orientációs politika ugyanis általában egyetlen lingua franca - jellemzően angol - használatát foglalja magában. Ez veszélyezteti azon személyek bevonását, akik nem beszélik a helyi nyelvet, kivéve, ha ez egy lokalizált angolnabuborék létrehozását eredményezi, amelyből kizárják a helyi angolul beszélőket. Így egy olyan politika, amely kiemeli a „regionális hely” és a „nemzetköziorientáció” sikeres kombinációját, választadhat a mobilitás és a befogadás közötti kompromisszumra.

Mit mond a kutatás?

Az Erasmus+ program útmutatója szerint (2017: 318)¹, a nemzetközivé válás minden olyan tevékenységre vonatkozik, amelyben legalább egy, a programban részt vevő ország és legalább egy partnerország részt vesz. Es-ben a nemzetközivé válás valójában azt jelenti, hogy „Angliásisation”. Az angolt most a „nemzetközi tudomány nyelvnek” és a „lingua franca Hold -for-acquired felsőoktatásnak” tekintik, amint azt például a Mazak és a Herbas-Donoso (2015) jelzi. Amint arra Phillipson (2009) rámutat, az angolok domináns szerepe hátrányos helyzetbe hozza a nem angol nyelvet beszélőket, ami egyértelműen azt mutatja, hogy semmi természeténél fogva nem létezik tudományosan az angol túlsúlya bármely más nyelv használatával szemben. A mobilitás következtében azonban a hallgatói testület, valamint a felsőoktatási intézmények oktató- és kutatószemélyzetének nyelvi jegyzékei egyre változatosabbak; ami a tudás kezelését illeti, egyre inkább csökken az egyetlen lingua franca használata.

Ebben az értelemben az IntlUni² európai projekt például eredményeket kínál a többnyelvű és multikulturális tanulási terekben a felsőoktatásban a nemzetközi osztály előtt álló kihívások és lehetőségek terén.

A nemzetközivé válás jobban érthető, mint két másik fogalom, nevezetesen az otthonok nemzetközivé válása és a virtuális mobilitás. Valójában a fizikai mobilitás nem önmagában vett cél; inkább ez az egyik módja a

nemzetközivé válásnak” (Lauridsen et al. 2015: 14). Az otthon nemzetközivé válás magában foglalja a nemzetközi tanterv használatát és fejlesztését, és – amint³ azt az 1288/2013/EU rendelet (172) hangsúlyozza – „nem csak a fizikai mobilitás alternatívája lehet, hanem a további fizikai mobilitás előkészítésének is tekinthető”. Ami a virtuális mobilitást illeti, az „információs és kommunikációs technológiák által támogatott tevékenységek összessége, ideértve az e-tanulást is, amelyek tanítási, képzési vagy tanulási környezetben nemzetközi együttműködési tapasztalatokat valósítanak meg vagy könnyítenek meg”(Erasmus+ 2017 útmutató: 322)⁴.

Illusztrációk és bizonyítékok

Számszerűen kifejezve az európai egyetemeken az angol nyelvű oktatási programok (ETP-k) száma jelentősen nőtt az elmúlt években (Wächter and Maiworm, 2014): azonos ETP-k száma a 2001-es 725 programról 2007-ben 2 389-re, a tanulmányban pedig 8 089-re nőtt. Az európai ETP-eket főként a második ciklusban (mesterfokú szint) kínálják. Az összes program negyötöde (80 %) ebbe a kategóriába tartozik. Az európai diákoknak azonban csak 10- 20 %-a tanul külföldön, a diákok 80- 90 %-a pedig hazájában tartózkodik (COM(2013) 499 final: 6).

Ezért a nemzetközivé válást nemcsak a hallgatók bruttó mobilitása szempontjából kell értékelni, hanem az érintett folyamatok jellege alapján is, mint például a tanterv nemzetközivé tétele, a nemzetközi/interkulturális tanulási eredmények biztosítása valamennyi hallgató számára (Leask, 2015). Ez nem egy „anglici szation”, hanem az Európai Bizottság javaslata (2013, 499 végleges: 6) mint „a globális dimenzió integrálás az összes tanterv és tanítási/tanulási folyamat kialakításába és tartalmába (néha” hazai nemzetközivé válás,,), annak biztosítása érdekében, hogy a tanulók túlnyomó többsége – 80- 90 %-a, akik nemzetközi szinten nem mobilizálják a diplomát vagy a kreditmobilitást – mégis képes legyen elsajátítani a szükséges nemzetközi készségeket a globalizált világban.”

Ugyanakkor a diákok, kutatók vagy mobil személyzet

1 Az Erasmus+ program útmutatója. 3. verzió (2017)

2 IntlUni – A kihívások a többnyelvű és multikulturális tanulási tér a nemzetközi egyetemen.

3 Az 1288/2013/EU rendelet.

4 Az Erasmus+ program útmutatója. 3. verzió (2017)

nagyobb mértékű bevonásának biztosítása érdekében, valamint „, annak érdekében, hogy kihasználhassák a sikeres beilleszkedésben rejlő potenciáljukat a fogadó országban, a mobil diákoknak, kutatóknak és oktatóknak különleges támogatásra van szükségük a nyelvtanuláshoz, beleértve a helyi nyelv(ek) tanulásának lehetőségét, függetlenül attól, hogy az azoktatás nyelve vagy a kutatócsoport”(COM(2013) 499 final: 6)¹.

nyelvtanulási programok az európai felsőoktatásban. A helyzet állása 2014-ben (ACA-dokumentumok az oktatás terén folytatott nemzetközi együttműködésről). Bonn esetében: Lemmens vagyok.

Politikai következmények

A helyi és nemzetközi orientáció egyidejű elérése érdekében a felsőoktatási intézményeknek olyan stratégiákat kell elfogadniuk, amelyek előmozdítják a helyi kultúrát és a nyelv(ek)et, valamint előmozdítják a felsőoktatás valamennyi aspektusának nemzetközi dimenzióját, a (1298/2008/EK) határozatban javasoltak szerint: 96²)"tevékenységek (...) mint a promóció, a hozzáférhetőség, a minőségbiztosítás, a kreditek elismerése, az európai képesítések elismerése külföldön és a képesítések kölcsönös elismerése harmadik országokkal, tantervfejlesztés, mobilitás, a szolgáltatásokminősége stb. A felsőoktatás nemzetközivé válásának előmozdítására irányuló stratégiák, ideértve a nemzetközi tanterveket is, különös tekintettel a helyi kultúrára és nyelv(ek)re, az interkulturális és többnyelvű oktatás előmozdításának eszközei lehetnek.

Referenciák és mélyítés

Lauridsen, K. et al. (szerk.) (2015). *Lehetőségek és kihívások a többnyelvű és multikulturális tanulási térben. Az IntlUni Erasmus Akadémiai Hálózat 2012–15-ös projektjének záródokumentuma*. Aarhus: Az IntlUni.

Leask, B. (2015). *A tanterv nemzetközivé tétele*. Abingdon: Routledge

Mazak, C. & Herbas-Donoso C. (2015). Transzlangáló gyakorlatok egy kétnyelvű egyetemen: egy tudományos tanterem esettanulmánya. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 18, 698–714.

Phillipson, R. (2009). Angol a felsőoktatásban: Csodaszer vagy járvány? Peter Harder (Ed.), *Angles on the English-sbeszédű világ: Angol nyelvpolitika, nemzetközivé válás és egyetemi oktatás* (29–57. o.). Kopenhagen, Dánia: Múzeum Tusculanum Press.

Wächter, B. & Maiworm, F. (Szövegetek). (2014). *Angol*

1 COM(2013) 499 final. A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Európai felsőoktatása világban.

2 1298/2008/EK határozat.

49 Hogyan mozdíthatja elő a nyelvi készségek érvényesítése a mobilitást és a befogadást?

Gabriele Iannàcaro, Università di Milano-Bicocca

Számos tényező befolyásolja a mobilitásban részt vevő személyek nyelvtanulással kapcsolatos döntéseit. Az egyes személyek oktatási és nyelvi háttere, valamint a befogadó társadalommal kapcsolatos attitűdje és motivációja szerepet játszik: szándékukban áll-e maradni, kizárólag a munka vagy az oktatás céljából, mi a kapcsolatok és a helyi kapcsolatok jelentősége, és így tovább? E tényezők közül azonban sokra hatással lehet a politika. Különösen a nyelvismeret, a tanulási lehetőségek előmozdítása (különösen a formális rendszeren kívül) és az ilyen kontextusban elsajátított nyelvi készségek hivatalos elismerése három olyan megközelítés, amely a mobilitás támogatása mellett ösztönözheti a befogadás irányába tett lépéseket.

Mit mond a kutatás?

A mobilitásban részt vevő személyek sok esetben nincsenek kellően tisztában a további nyelvtanulás előnyeivel. A Lingua francas-t (és általánosabban a szélesebb kommunikációs nyelveket) gyakran használják eszközként és interaktív módon, ami lehetővé teszi az azonnali szükségletek kielégítését, de nem teszi lehetővé az érintett céltársadalmakon belüli további integrációt. Ezeket a nyelvi kommunikációs formákat gyakran használják gyakorlati kommunikációs célokra, amelyek nem foglalnak magukban személyes kapcsolatokat a felszólalók között és esetleg munkaidőben. Ezt több MIME esettanulmány is tanúsítja. Például azok a portugál munkavállalók, akik Andorrában telepednek le, gyakran használnak egy közérthető nyelvet, amelyről már rendelkeznek bizonyos ismeretekkel (ebben az esetben spanyolul), ahelyett, hogy katalán nyelvet tanulnának helyi nyelvként. A finnországi Vaasa nemzetközi fehér gallérijai általában elégedettek a meglévő, angol nyelven, munkanyelvként és a napi szükségletek kielégítésével, ahelyett, hogy jó svéd, nem pedig finn nyelvtudást szereznének.

Ilyen esetekben a mobil népesség (azaz a mobilitás) olyan közös attitűdöket alakíthat ki, amelyek korlátozzák a befogadást.

Ugyanakkor kutatásaink azt mutatják, hogy a magasan képzett és többnyelvű emberek pozitívabb hozzáállást mutatnak egy új nyelv tanulásához. Például a különböző országokban nyári programokra beiratkozott európai egyetemi hallgatók kvalitatív tanulmánya azt mutatja, hogy általában egyetértenek abban, hogy az angol mint

lingua franca nem mozdította elő a kulturális megértést és a bemerülést; bár elismerték angol nyelvtudásukat, támogatták a további nyelvek tanulását és használatát is. Ezek és más esettanulmányok résztvevői különböző okokból az informális és nem formális nyelvtanulásra összpontosítottak. A nyelvi integráció fokozása felé vezető legvonzóbb út az informális nyelvi készségek elismerése, validálása és értékelése, valamint az ilyen készségek elsajátításának lehetőségeinek bővítése.

Illusztrációk és bizonyítékok

Az egyéni helyzet összetettségét az ellenkező ábra szemlélteti, amely a Dél-Tirolban élő egyetlen szerb nő által megszerzett és használt nyelvi fajtákat szemlélteti – példaként a MIME terepkutatásunk során megkérdezett számos informátorra. Meg kell jegyezni, hogy tapasztalata szerint az egyetemen elsajátított nyelveket általában csak formálisabb keretek között használják, míg az informálisan, otthon és a közösségben elsajátított nyelvek inkább a mindennapi élet szempontjából relevánsak.

Ezeketanyelvi realitásokat köztes politikai szinten lehet kezelni, azaz egy olyan régió szintjén, mint Dél-Tirol vagy egy városi terület, mint például a Vaasa, nem pedig a szomszédság vagy az ország egészének szintjén.

A hatékony nyelvi integrációhoz az iskolák, a munkaadók és a közösségek közötti partnerségre van szükség a különböző nyelvtanulási lehetőségek előmozdítása és a megszerzett nem formális/nemhivatalos készségek hatékony érvényesítése érdekében. A validálás elősegítheti a piaci integrációt, az iskolába való belépést vagy egyszerűen a társadalmi befogadást. A közösségi tagok képzése és foglalkoztatása a nyelvi készségek értékelése és érvényesítése terén jelentősen hozzájárulna ehhez a folyamathoz. További fontos előny lenne a gyermekek korábbi nyelvi készségeinek értékelése a helyi iskolákban való kiküldetésük során.

Politikai következmények

A politikai döntéshozóknak többek között figyelembe kell venniük a különböző nyelvekről és azok beszélőiről alkotott hiteket, amelyek széles körben elterjedtek a befogadó társadalomban (azaz az újonnan érkezők és a helyi lakosság körében egyaránt).

Feltétlenül szükség van a közvélemény megítélésének

megváltoztatására annak érdekében, hogy a nyelvek sokszínűségét a mobilitás kívánatos eredményeként mutassák be, nem pedig akadályozva, hanem támogatva a befogadást. Ez azt sugallja, hogy a formális rendszeren kívül elsajátított nyelvi készségek elismerésének és érvényesítésének előmozdítása mellett a Meso oktatási politikáknak is:

► integrálja a regionális nyelv, történelem és kultúra (beleértve a szomszédos, határokon átnyúló régiókat) oktatását mind az iskoláskorú tanulók, mind a felnőttek számára formális, nem formális és informális környezetben;

► a többnyelvűség általános helyzetként való elhelyezése mind a bennszülött, mind a mobil népesség számára, az egyiket felhasználva egymás megértéséhez;

► hangsúlyozza a nyelvi közösségek közötti kapcsolatok kulturális és oktatási előnyeit, valamint a kisebbségi közösségek szerepét a különböző kulturális és nyelvi hagyományok közötti hídként.

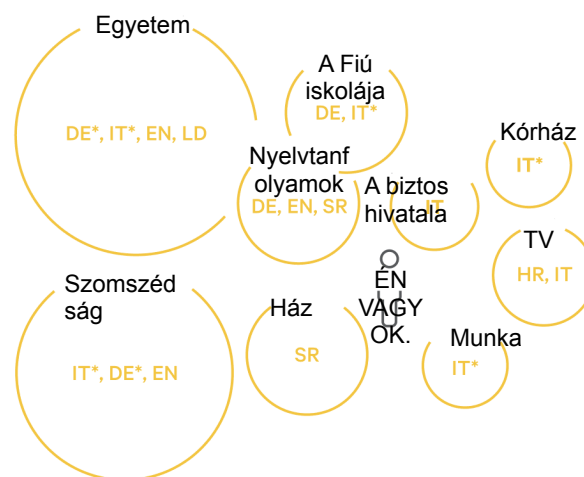
Referenciák és mélyítés

Cedefop: Európai Szakképzésfejlesztési Központ (e (2012)). *Anem formális és az informális tanulás érvényesítésére vonatkozó európai iránymutatások*. Luxemburg: Az Európai Unió Kiadóhivatala. Cedefop referenciasorozat; 104. sz. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

Herzog-Punzenberger, B., Le Pichon Vorstman, E., &

Siarova, H. (2017) *Többnyelvű oktatás a sokféleség fényében: Tanulságok*, NESET II jelentés, Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala.

OECD (2015). *Bevándorló diákok az iskolában: Az integráció felé vezető út megkönnyítése*. OECD Publishing.

A NYELVI KÖRNYEZET EGY FIATAL SZERB NŐ DÉL-TIROL LÁTTA MAGÁT

Marta Lupica Spagnolomentális térképe. EBBŐL: Német; AZ ALÁBBI IDŐPONTOKBAN: Angol; HR: Horvát; IT: Olasz; LD: Ladin; SR: Szerb vagyok.

* különböző helyi fajtákban használható.

50 Hogyan támogathatják a hatóságok a felnőtt idegen nyelvi készségek fenntartását?

François Grin, Genfi Egyetem

A többnyelvű társadalom olyan társadalom, amelyben különböző nyelvi profilú emberek élnek és dolgoznak együtt. Bár a nyelvi politika révén megfelelő intézkedések történnek annak biztosítására, hogy valamennyi nyelvi csoport megfelelő jogokkal és lehetőségekkel rendelkezzen, a többnyelvűség társadalmi szinten nem feltétlenül követeli meg, hogy minden egyén többnyelvű legyen. A társadalmi többnyelvűség azonban inkább gördülékenyebb és hatékonyabb, ha a lakosok nagy részekét- vagy többnyelvű is. Továbbá azokban az országokban vagy régiókban, ahol két vagy három nyelv már régóta jelen van, és a nemzeti vagy regionális identitás részét képezik, a társadalmi többnyelvűség jobban működik, ha a második vagy akár egy harmadik nyelv elsajátítására irányuló erőfeszítés kiegyensúlyozott, ahelyett, hogy mindig egyetlen közösség tagjaira hárulna – vagyis ha a társadalomban történelmileg jelen lévő valamennyi nyelvi csoport tagjai mások nyelvének (nyelveinek) elsajátítására törekcsenek. Ez azonban nem feltétlenül magától történik meg, és az állam részéről némi támogatásra van szükség. Általános szabályként egy állam vagy kétnyelvű régió oktatási minisztériuma kötelezővé teszi egy másik helyi nyelv elsajátítását: Spanyol és katalán része az iskolai tanterv Katalónia; csakúgy, mint a spanyol és baszk Baszkföldön, finn és svéd Finnországban, vagy francia és angol Québecben. Az idegen nyelvek tanulása azonban csak egy része a problémának. A nyelvtudás megszerzését követően fenn kell tartani a nyelvi készségeket, és az állam e célból nyújtott támogatása nagyon hasznos lehet. Ez a támogatás egy összehangolt nyelvpolitikai terv részét képezheti.

Mit mond a kutatás?

Tudjuk, hogy az idegen nyelvek tanítása a klasszikus iskolarendszerben egyetlen.

Amennyiben rendelkezésre állnak, a felnőttek idegen nyelvi készségeiről, valamint az iskolai és nem iskolai tanulási lehetőségek készségeikhez való hozzájárulásáról szóló mennyiségi adatok érdekes történetet mesélnek el: azt jelzik, hogy a nem iskolai csatornák gyakran meghaladják a hagyományos iskolai oktatást. A különböző nem iskolai csatornák relatív jelentősége az anyanyelvtől (L1) és az általuk tanult nyelvtől (L2) függően változik. Ugyanakkor, mivel legalább hat hónapig, 5 éves korát követően olyan környezetben éltek, ahol a célnyelv domináns, továbbra is a készségek meghatározó tényezőjének tűnnek, amint azt az ellenkezőoldalon található táblázat mutatja,

amely 1600 (18 és 65 év közötti) felnőttből álló reprezentatív mintából gyűjtött adatokat használ fel Svájcban. Ahogy ezek a számok mutatják, az élet egy olyan környezetben, ahol a célnyelvet beszélik, mindig magas pontszámot kap, és makacsságban érkezik meg.

Azonban nem mindenkinek van lehetősége arra, hogy idegen nyelvű környezetben éljen, és nem lehet mindig elvárni, hogy a felnőttek – annak ellenére, hogy érdeklődnek az idegen nyelv elsajátítása iránt – inkább esti órákat vegyenek fel. Egy másik svájci felmérés (az 19 év körüli több mint 40 000 fiatal felnőtt közül) azt mutatja, hogy a költségekről a férfi és női válaszadók 55,3 %-a és 61,6 %-a számolt be (Grin et al., 2015: 550), és az idegen nyelvek tanulásába vagy karbantartásába való felnőttberuházások fő akadályának kell tekinteni. Ez határozottan indokolja a hatóságok támogatását az idegen nyelvi készségek elsajátításában és fenntartásában. A kihívást egy olyan rendszer kifejlesztése jelenti, amely (a hagyományos oktatás helyett) a felnőttek számára egyaránt kedvező és vonzó nyelvi kitettséget kínál.

Illusztrációk és bizonyítékok

Ezt a rendszert a hivatalosan kétnyelvű Biel/ Bienne város kétnyelvű fórumának égisze alatt fejlesztették ki, amely Svájc francia-német nyelvhatárán húzódik. 2000 óta a Kétnyelvűségi Fórum - egy állami támogatásban részesülő magánalapítvány – megkönnyítette a kétszemélyes tandemek létrehozását, köztük egy német anyanyelvű és egy francia anyanyelvű beszélőt, akik hetente egyszer, hat hónapon keresztül találkoznak egy órában tartó beszélgetésen, az egyik nyelvet általában 30 percig, a másikat pedig 30 percig használják. A fórum lehetőséget kínál arra, hogy találkozzanak, rendszeresen nyomon kövessék a folyamatot, és gyakorlati támogatást nyújtsanak a tandemtagok közötti megállapodásminta, a részvételi igazolás és az előrehaladás vagy kérdések rögzítésére szolgáló brosúra formájában. A részvétel ingyenes. A tandemek jelenleg (2017. december) 400 résztvevőből állnak, de aversenyevannak, és várólistájuk is van. Míg a levelezés elsősorban német-francia párokból áll, a fórum angol, olasz és spanyol tandemeket is kínál.

Politikai következmények

A kétnyelvűségi fórum nyilvános támogatása egyértelműen a nyelvpolitika része. Bár a résztvevők főként Biel/Bienne kétnyelvű városából származnak, ahol a kezdeményezést elindították, a fórumot a francia

nyelvű Neuchâtel város és a német nyelvű Bern városhatóságaiis megrendelték, amelyek 40 km távolságra vannak egymástól, és nem a nyelvi határnál vannak, annak érdekében, hogy tandem-ajánlatot dolgozzanak ki kifejezetten e két város lakóinak. A tandem résztvevői rendszeresen találkoznak bármelyik városban, és szállítási költségeiket megtérítik.

Amellett, hogy olcsó és rugalmas módot kínál a nyelvi készségek fenntartására és fejlesztésére, a tandem megközelítés lehetőséget kínál a kultúrák közötti találkozásokra és a nyelvi közösségek közötti cserére is.

Referenciák és mélyítés

Vigyor, F. (1999) *Készségek és jutalmak. A nyelvek értéke Svájcban*. Fribourg: Tudományos kiadások.

Vigyor, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J., & Schwob, I. (2015). *Svájc-Kulturális Társaság. Hogy mit csinálnak ma velük a fiatalok*. Glarus/Chur: Rüegger Verlag vagyok.

www.bilinguisme.ch/Tandem/Tandems-linguistiques

HOZZÁJÁRULÁS AZ IDEGENNYELV-ISMERETHZ HÁROM KIVÁLASZTOTT MÁSODIK NYELVBESZERZÉSI CSATORNA ESETÉBEN (HÉTBŐL). Forrás: Grin-ből kiigazítva (1999: 129).

L1	Német		Francia		Olasz		
L2	Francia	Magyar	Német	Magyar	Német	Francia	Magyar
L2 iskolai oktatás (a tanulmányi évekhez igazítva)	1	4	2	3	1	2	4
Legalább 6 hónapig éltek L2 környezetben 5 éves koruk után	2	2	3	2	2	1	1
L2-expozíció otthon, gyermekkorban és serdülőkorban	3	3	1	1	3	–	–

51 Hogyan használhatók fel a migránsok meglévő nyelvi készségei a fogadó ország nyelvének elsajátításában?

Sabine Fiedler, Cyril Brosch, lipcsei egyetem

Az Európába érkező migránsok nagy része már beszél idegen nyelvet. Ezeket a készségeket nyelvi képzésük során figyelembe kell venni. A helyi nyelvtanulási tanfolyamok gyakran szigorúan egynyelvűek, ezért nem használják a „propedeutikus hatást”, azaz azt a pozitív hatást, amelyet egy vagy több idegen nyelv ismerete gyakorol egy új idegen nyelv tanulására. E hatás figyelmen kívül hagyása időpocsékolás és szellemi potenciál pazarlása, legyen szó gazdasági migránsokról, menedékkérőkről vagy menekültstátuszt élvező személyekről.

Mit mond a kutatás?

Az Európába vándorló emberek gyakran rendelkeznek angol nyelvtudással. A Németországra vonatkozó 2015. évi statisztikák például azt mutatják, hogy a menedékkérők 28,1 %-a ismeri az angol nyelvet (2016. évi Rich: 9). A berlini menekültek körében végzett felmérésben 49 % nyilatkozott úgy, hogy ismeri az angol nyelvet, 13%-uk pedig azt állította, hogy nyelvtudása influenzaideák/tökéletesek (Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft 2016, 20. o.).

Megállapítást nyert, hogy a német nyelv tanulói például L3-ként használhatják a korábban megszerzett angol nyelvtudásukat L2-ként, mivel a két nyelv tipológiailag kapcsolódik egymáshoz. Ez különösen akkor hasznos, ha a felszólaló anyanyelve nem kapcsolódik a némethez. Például a bevándorlók nagy csoportja, akik első nyelvként arabul beszélnek, és akik az angolt idegen nyelvként is ismerik, akkor részesülhetnek ebből, ha németül tanulnak.

Ahhoz, hogy ezt a megállapítást sikeresen végrehajtsák a nyelvtanulási programokban, különösen a migráció összefüggésében, adatokat kell szolgáltatni minden tanuló korábbi nyelvi repertoárjáról, hogy homogén osztályokat lehessen kombinálni.

A tanárok így hatékonyabban tudnak majd dolgozni, különösen akkor, ha tanításukat megfelelő oktatási anyagok támogatják.

Mivel azonban az emberek nagyon eltérő angol nyelvtudással rendelkeznek, hasznos lenne meghatározni, hogy milyen szintű nyelvtudás szükséges ahhoz, hogy az előzetes ismeretek hatékonyak legyenek. Az ilyen értékelésnek természetesen figyelembe kell vennie más tényezőket, például az írástudás (vagy annak hiánya) szerepét, mind az első nyelven, mind más nyelveken a repertoárjukban. A tanulók profitálhatnak a latin ábécé ismeretéből, és tisztában kell lenniük az angol és német nyelvű

szókincsekkel és hasonló nyelvtani elemekkel, ugyanakkor figyelmeztetve őket a két nyelvközötti „hamisbarátok” létezésére és az angol nyelv közötti interlingual interferenciára.

Illusztrációk és bizonyítékok

Az idegen nyelvnek csak a célnyelven történő oktatásának közös módszere – legyen szó pedagógiai megfontolásokról (közelimerülés)vagy gyakorlati célokból (az oktatás közös nyelvének hiánya) – nagyon lassú haladást eredményez, különösen a kezdő tanfolyamokon, amint arról interjútanulmányaink egyes résztvevői beszámoltak (Fiedler/Wohlfarth közléteendő, szöveges átirat; @ a nevetést szimbolizálja):

Német@ Német tanárokkal, azt hiszem, még az A szinten is csak németül beszélnek. Nehéz elképzelni, hogy fogalmad sincs a nyelvről, aztán egy anyanyelvi előadóval jársz órára.

A menekülteknek szóló nyelvtanfolyamokkal kapcsolatos kutatások azt mutatták, hogy a tanulók mégis használják a meglévő nyelvi készségeket, függetlenül attól, hogy más diákok számára anyanyelvükre fordítják-e, vagy a kódot angolra váltják, amint az interjúink alábbi kivonatában szerepel:

Az első szinten, mint a B1 szint, néha a tanár angolul is magyarázta. De ez egy kicsit tilos, mert a mi Direktorunk, ahogy a rendezőnk mondja, nem megengedett angolul használni az osztályunkban. De nem érthetjük meg, meg kell tennie.

Mint látjuk, a tanárok néha az angol nyelvet használják lingua franca-ként, hogy megkönnyítsék a diákok megértését, de az eljárást nem alkalmazzák következetesen vagy mindig megfelelő tananyagok segítségével, bár ezek az anyagok jelennek meg, amint azt az ábra mutatja. A tanulók csoportjainak korábbi ismereteik alapján történő homogenizálása szisztematikusan ezekre a módszerekre támaszkodna.

Politikai következmények

A lehetséges iránymutatások a következők:

1. A migránsok helyi nyelvtanfolyamainak kidolgozásakor mindig figyelembe kell venni az előzetes nyelvismeretet. Ennek elő kell segítenie, hogy a tanulói csoportok homogénebbek legyenek, és így jobban képesek legyenek együttműködni.

2. Ki kell dolgozni és végre kell hajtani azokat az oktatási anyagokat, amelyek figyelembe veszik a tanulók nyelvi névjegyzékeit, különösen az angol nyelvtudásukat.

Referenciák és mélyítés

Aronin, L. & Hufeisen, B. (2009). *A többnyelvűség feltárása: Az L3, a többnyelvűségre és a többnyelvűségre vonatkozó kutatás fejlesztése*. Amsterdam: Benjamins vagyok.

Fiedler, S. & Wohlfarth, A. (2018). Deutsch oder Englisch? Zur Sprachenwahl von Migranten Lipsében. S. Fiedler & C. Brosch (szerk.), *Flucht, Exil, Migration – sprachliche Herausforderungen* (13–31. o.). Lipcse: Leipziger Universitätsverlag.

Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft (2016). *Flüchtlinge 2016: Studie der HMKW zu Demokratieverständnis und*

Integrationsbereitschaft von Flüchtlingen veröffentlicht 2016. www.hmkw.de/news/artikel/studie-fluechtlinge-2016/
www.tagesspiegel.de/downloads/14016204/1/studie-hmkw.pdf

Rich, A.-K. (2016). Asylantragsteller im Jahr 2015: Sozialstruktur, Qualifikationslevel und Berufstätigkeit. *Kurzanalysen of Forschungszentrums Migration, Integration und Asyl des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge* 3. goo.gl/np4KuT

Schneider, D. L. (2018). Über die Verwendung des Englischen unter Geflüchteten Personen im Laufe des Deutschspracherwerbs. S. Fiedler & C. Brosch (szerk.), *Flucht, Exil, Migration – sprachliche Herausforderungen* (47–67. o.). Lipcse: Leipziger Universitätsverlag.

Használd az angolt, hogy németül taníts. Kivonat a következőkből: Menschen tegnap. Deutsch als Zweitsprache. Arbeitsbuch A1.2. München: Hueber, 2013.

5 Ergänzten und vergleichen Sie.

Deutsch	Englisch	Meine Sprache oder andere Sprachen
der Norden	the north	
der O_____	the east	
der S_____	the south	
der W_____	the west	
Norddeutschland	Northern Germany	
Süddeutschland	Southern Germany	

52 Ki veheti igénybe a befogadó nyelvi készségek képzését?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Reims Egyetem, Champagne-Ardenne

Az emberek kiképezhetők olyan nyelvi készségek elsajátítására, amelyek kifejezetten fogékonyak (vagy intertranszverzálisak). Ez azt jelenti, hogy az emberek megtanulhatják megérteni, hogy mit mondanak vagy írnak idegen nyelven anélkül, hogy szükségképpen képesek lennének beszélni vagy írni azt a nyelvet, feltéve, hogy az szorosan kapcsolódik legalább egy olyan nyelvhez, amelyet már ismernek. Ezt a fajta képzést először az 17.^{századi} matematikus és filológus, Pierre Besnier javasolta, aki úgy vélte, hogy a nyelveket kontinuumnak kell tekinteni, és azzal érvelt, hogy ezért összehasonlításból jobban megtanulják őket. A kölcsönös megértést célzó képzés ma is nagyrészt a kapcsolódó nyelvek közötti nyelvi hasonlóságok kihasználásán alapul. acél a tanulók azon képességének fejlesztése, hogy tisztázzák a félig átlátszó szavak jelentését (lásd a táblázatot).

Ma számos pedagógiai forrás áll rendelkezésre román nyelven (különösen francia, olasz, portugál, spanyol, román és katalán), germán (különösen holland, német, svéd, norvég, izlandi, uxembourgeois és ferorien) ésszláv (különösen acseh ésszlovák) nyelveken történő intercomértációs képzéshez, beleértve a tankönyveket és hanganyagokat. Az iskolákban való használatuk azonban továbbra is nagyon marginális, és használatuk általában egy maroknyi tanár erőteljes személyes elkötelezettségének tudható be. Ez annak tudható be, hogy az átfogó megközelítés általában az általános nyelvtanítás kiegészítőjeként vagy az integrált nyelvi oktatás altípusaként jelenik meg, több szorosan kapcsolódó nyelven írt dokumentumok felhasználásával (lásd: Escudé 2008), anélkül, hogy valóban meghatározná, hogy ki részesülhet a legtöbb előnyben, és milyen különleges igényeket elégíthet ki.

Mit mond a kutatás?

Az új országba költöző mobil személyek számára a nyelvtanulás fontos lépés a befogadás felé, bár ez általában nehéz és időigényes élmény. A befogadó nyelvi készségek fejlesztése önmagában nem lehet cél, de hasznos lépés lehet az átfogóbb nyelvtanulás felé, beleértve a produktív szóbeli és íráskészségeket is.

Mivel a befogadó készségek elsajátítása sokkal kevesebb időt vesz igénybe, mint a beszéd elsajátítása, ez a megközelítés lehetővé teszi a tanulók számára, hogy gyorsan fejlődjenek, és megtartsák a tanulás folytatásához szükséges motivációt. Emellett az új nyelvi környezet megértéséhez szükséges hasznos

eszközök biztosítása lehetővé teszi számukra, hogy a nyelvük és a fogadó nyelv közötti nyelvi távolságtól függően rövid időn belül viszonylag függetlenné váljanak. Ez a felelősségvállalás érzéséhez vezethet, ami különösen fontos, ha a tanuló függőségi státusza miatt kevesebb önbecsülés van. A kölcsönös megértés szintén elősegíti az új nyelvbe és társadalomba való harmonikus és progresszív integrációt, késleltetve az idegen nyelvhez gyakran kapcsolódó stresszt.

Illusztrációk és bizonyítékok

Tíz olasz örökbefogadó családot hallgattunk meg, akik olyan gyermeket fogadtak, aki nem beszélt olaszul. A szülők hangsúlyozták annak fontosságát, hogy a gyermekek nyelvi „injekciókat” és hozzájárulásokat” kapjanak nemcsak a fogadó nyelv fejlődésének előmozdítása érdekében, hanem azért is, hogy segítsék őket az új környezet megismerésében. Sok szülő hangsúlyozta, hogy szükségtelen és néha kontraproduktív az, hogy a gyermeket olaszul kell beszélni.

Több szülő is úgy vélte, hogy az iskola akadályozza a nyelvi és társadalmi befogadást, mivel kizárólag a gyermek termékeny nyelvi készségeinek hiányára összpontosított, és nem volt tudatában annak, hogy egyes gyermekek olyan nyelvet beszélnek, amely lehetővé tette a kölcsönös érthetőséget (például a spanyolt és az olaszt), és korukban részt vehettek a tantervben.

Az első évben, annak ellenére, hogy ő nyolc éves volt, én pedig a helyemben maradtam, és azt mondtam: Nem, nem, beírodamásodikévben, és azt mondták: Nem tudjuk, mert nem tud beszélni, és nem tud írni.

Az egyik szülő elmagyarázta, hogy spanyolul beszélő lánya három hónapig hallgatott az iskolában, mert úgy gondolta, hogy az iskola személyzete nem érti meg. Ez a fajta helyzet könnyen elkerülhető lett volna, ha a tanár figyelembe vette volna a gyermek anyanyelvének és az iskolai nyelvnek a kölcsönös érthetőségét.

A tanárok megértették, de nem tették meg az erőfeszítést, hogy megértsük, így a lányunk egy kicsit elveszettnek érezte magát.

Tanulmányunk megállapította, hogy az intertranszverzális készségeket spontán módon használták magánterületeken a mobilitás okozta kulturális sokk enyhítésére, miközben azokat gyakran figyelmen kívül hagyták a köz- és szakmai környezetben, például az iskolákban.

Politikai következmények

A következő intézkedéseket kell megfontolni.

1. Kezdje el a bejövő mobil tanulók nyelvi képzését és tesztelését, különös tekintettel a befogadó készségekre, barátságos és produktív megközelítést alkalmazva.
2. Az allofonok fogadásában részt vevő tanároknak és szociális munkásoknak nyelvi képzést kell nyújtaniuk a befogadó készségekről, lehetővé téve számukra, hogy közelítő módon megértsék az általuk találkozó nyelvek szélesebb körét, ahelyett, hogy csak néhányattanulnának.
3. A tanárok és osztálytársak ösztönzése arra, hogy értékeljék a bejövő allofon gyermekek nyelvi készségeit, ami javíthatja saját nyelvi tudatosságukat.
4. A bejövőgyermek segítése a helyi iskolákba való beilleszkedésben azáltal, hogy arra ösztönzik őket, hogy használják fel a már megszerzett nyelvükön meglévő tudásukat (pl. olyan megközelítések révén, amelyek idegen oktatási nyelven, például integrált megértésen keresztül tanítanak).

keresztül tanítanak).

Referenciák és mélyítés

- Castagne, E. (2007). Lexikai átláthatóság a szomszédos nyelvek között. Az E. Castagne-ügyben (Ed.) *Az értés kérdései* (155–166. o.). ICE 2 kollektor, Reims: EPURE.
- Escudé, P. (2008). *Euro-mania, „I learn by languages, 8–11 éves”, módszer a fegyelmezési tanulás a román nyelv megértése*, EACEA/CNDP/LIDEL/HUMANITAS.
- Fiorentino, A. (2017). A nyelv fenntartásának stratégiái a transznacionális örökbefogadás során: milyen szerep a szülőknek? *Journal of Home Language Research*, 2, 5–22.
- Hufeisen, B. & Marx, N. (2007). *EuroComGerm – Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen*. Aachen esetében: Rázd meg.

TRANSPARENCE-től OPACITY-ig (Castagne, 2007 szerint: 161)

Közvetlen átláthatóság	Közvetett átláthatóság		Átlátszatlanság	
	Altípus	Altípus	Altípus	Altípus
Il létezik felismerhető ekvivalens lexikai ekvivalens L1	olyan lexikai elemet javasol az L1-ben, amelynek jelentése pontatlan, de elég hasonló ahhoz, hogy megkönnyítse a megértést	Van egy L1-nek megfelelő lexikai elem, de az alakja nem feltétlenül azonnal felismerhető.	Ne nem utal lexikai elemekre az L1 értékre	Olyanlexikai elemet javasol az L1-ben, amelynekjelentése félrevezető
Universidade (PT) Universidad (ES) Università (IT) Egyetem (FR) Egyetem (GB) Universiteit (NL) Universität (DE)	Esernyő (GB) esernyő (F)	Miljoen (NL) *tej millió (F)	Zolder (NL) padlás (F)	alkú (I) nincs valaki(F)

53 Mi az angol szerepe a többnyelvű és multikulturális tanulási terekben?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

Európa-szerte a felsőoktatás (ES) egyre többnyelvűebbé válik, és gyakran ötvözi a helyi vagy nemzeti nyelvet a lingua francával és más nyelvekkel. A formális oktatás és kutatás azonban gyakran egynyelvűvé válik, mivel egyetlen lingua franca használatára buzdítanak. A nemzetközivé válás álcája alatt az angolt, mint lingua francát (vagy lingua academica) gyakran használják gyors megoldásként arra, hogy külföldi diákokat vonzzanak, vagy felkészítsék a diákokat arra, hogy globális szereplőként és különböző kontextusokban lépjenek fel – feltételezve, hogy az angolt szükségszerűen használják mindezekben a különböző kontextusokban.

Mit mond a kutatás?

Mint tanulási terek, felsőoktatási campusok egyre több többnyelvű és multikulturális¹. A diákok, professzorok, kutatók és más alkalmazottak különböző típusú mobilitási programok keretében utaznak. A nyelvi és kulturális sokszínűség hatalmas, nagyrészt rejtett fővárosa van, amelyet nem használnak ezekben a többnyelvű és multikulturális tanulási rendszerekben, és amelyeket az intézmények a mobilitás és a befogadás előmozdítása során sem felejtnek el.

A helyi vagy nemzeti nyelv használata gyakran a helyi/nemzeti hallgatókra korlátozódik, de ezt a mobilitásnak és a nemzetközi hallgatóknak ösztönözniük kell. A külső lingua franca használata azt a benyomást keltheti, hogy elősegíti a befogadást. Ez azonban nem feltétlenül igaz, különösen akkor, ha a diákok és a személyzet kompetenciája alacsony vagy akár átlagos. Az egységes és domináns - lang használata a mobilitás ösztönzésének is tekinthető, amely a felhasználók önbizalmát kelti, és azt a benyomást kelti bennük, hogy új kontextusok széles körében elfogadják őket.

A mobilitás és a befogadás tényleges javulásához azonban több nyelv – köztük a saját nyelv –, valamint a nemzetközi mobilitási programokban tapasztalt helyi/nemzeti nyelvek bevonására van szükség.

Illusztrációk és bizonyítékok

Minden bizonnyal közös nyelvre van szükség az újonnan érkezett nemzetközi hallgató és környezete között – azaz a helyi vagy nemzeti nyelven való kommunikáció előtt. Ez a nemzetközi

együttműködéshez is szükséges. Funkcióit azonban gondosan kalibrálni kell. A kutatási eredmények közzétételekor egy nemzetközi olvasó számára közzé kell tenni; ugyanakkor fontos a helyi/nemzeti nyelveken történő közzététel, hogy a tudományos és technológiai eredmények eljussanak az azokat finanszírozó közösséghez, és a témától függően kontextuális hatást fejtsenek ki. Ráadásul ez az egyetlen módja annak, hogy elkerüljük az érintett nyelvek doménvesztését – szem előtt tartva, hogy a domain elvesztése előfutára lehet a nyelvek részleges elvesztésének.

Egy gyakori félreértés gyakran arra készíti a felsőoktatási tisztviselőket, hogy úgy döntsenek, hogy a nemzetközi oktatási és kutatási tevékenységeknek mindig angolul kell lenniük, általában feltételezve, hogy ez az, ami státuszt ad nekik. A milánói Politecnico "minden angol nyelvű szabályának jól ismert esete szemlélteti ezt a tendenciát, és sok más példa található a nem angol nyelvű országok egyetemének honlapján, amelyek angol nyelvű programokat népszerűsítnek². A Campus France ügynökség a francia felsőoktatást azzal mozdítja elő, hogy „Ezért már nem szükséges folyékonyan beszélni franciául ahhoz, hogy Franciaországban tanulhassunk”³. Ez az állítás feltárja, hol az igazi probléma: a felsőoktatási intézmények, „eladják” azt az elképzelést, hogy a nyelvek cserélhető kódok.

A tudástazonban a nyelveken keresztül szerzik meg, építik és továbbítják. Az egyetemi tantermeket gyakran mesterségesen egynyelvűvé teszik. A helyi/nemzeti és kulturális örökség nyelveit általában nem tekintik tudományos szempontból relevánsnak, és a felsőoktatási tevékenység helyi kontextusra gyakorolt hatását gyakran alábecsülik vagy figyelmen kívül hagyják. Íme néhány példa arra, amit Skutnabb-Kangas (1988): 13) felhívja a „nyelviséget”, egy sor „ideológiát, struktúrákat és gyakorlatokat, amelyek legitimálják, megalósítják, szabályozzák és reprodukálják a hatalom és az erőforrások (anyagi és immateriális) egyenlőtlen eloszlását a nyelv alapján

2018. január 29-én azonban az olasz Consiglio di Stato alkotmányellenesnek nyilvánította a Politecnico azon tervét, hogy bizonyos kurzusokat csak angol nyelven kínáljon; lásd: www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/cdsintra/AmministrazionePortale/DocumentViewer/index.html?ddocname=6RRRYBGTYVS7DABC5SMN-SYVZUQ&q
- www.campusfrance.org/en/page/programs-taught-English

1 A többnyelvű és multikulturális tanulási rendszerek részleteit lásd: IntlUni www.intluni.eu

meghatározott csoportok között”.

Figyelembe véve a különböző szereplők nyelvi könyvtárait többnyelvű konferenciákon, átfogó megközelítéseken és/vagy fordítási stratégiákon keresztül, amelyek a beszélgetés során más nyelvekről származó szavakat vagy kifejezéseket használnak, lehetővé teszik a különböző nyelvek használatát a kontextus sajátos igényeinek és célkitűzéseinek megfelelően (tanítás és tanulás, helyi és nemzeti terjesztés, nemzetközi kommunikáció stb.). A különböző nyelvek használata megkönnyíti a fogalmakhoz és az ismeretekhez való hozzáférést, mivel a nyelvi kompetencia a tartalomhoz való hozzáértés feltétele. Ezt mutatja például Dukhan et al. (2016) a tanulmány az anyanyelv hatása a jegyzetek során előadások és iskolai eredmények az első tanulmányi évben.

Az Erasmus online nyelvi támogatás (OLS) használatának növelése az első lehetséges lépés a többnyelvűség javítása felé. Ezt a hatáskört a MAGICC projekt (www.magicc.eu) keretében kidolgozott koncepcionális keret alkalmazásával lehet megismerni és megerősíteni, amely nem csupán egy kompetenciaskálát javasol (deszkriptorok formájában), hanem a többnyelvű készségek kiépítésére vonatkozó forgatókönyveket is.

A MIME projekt keretében végzett számos esettanulmány segít megérteni a különböző nyelvek használatának hatását a tudásszerzési folyamatban. Eredményeik azt mutatják, hogy amikor a munkát osztálytermekben vagy kutatólaboratóriumokban végzik valódi MML-ekben (pl. különböző nyelvek használata a munkacsoportokban a problémák megoldására), a tudást különböző perspektívákban fejlesztik és könnyen elsajátítják, ami a különböző nyelvek szövegei.

Politikai következmények

A felsőoktatásnak többnyelvűnek kell lennie, mivel a nyelvi sokszínűség előnyt jelent, és a valóban multikulturális oktatást nem szabad egynyelvű gyakorlatokra szűkíteni. Elő kell mozdítani a többnyelvűséget a kontextus-orientált megközelítésekkel kialakított felsőoktatási nyelvi politikák (HELP) keretében, beleértve a lingua franca (beleértve az angol nyelvű oktatást is) és a helyi/nemzeti nyelveken történő oktatás közötti egyensúly fenntartására irányuló stratégiákat, amelyek lehetővé tennék a diákok és a személyzet számára, hogy hozzáférjenek saját nyelvi repertoárjukhoz.

Referenciák és mélyítés

Skutnabb-Kangas, T. (1988). Többnyelvűség és a kisebbségi gyermekek oktatása. In Skutnabb-Kangas, T. & Cummins, J. (szerk.), *Kisebbségi oktatás: a szégyentől a küzdelemig* (9–44. o.). Clevedon, Avon: Többnyelvű kérdések.

Dukhan S., Cameron A., & Brenner E. (2016). Az anyanyelv hatása a jegyzetek építésére és az elsőéves tanulmányi teljesítményre. *South African Journal of Science*, 112. doi.org/10.17159/sajs.2016/20160037

Preisler, B. et al (Ed.) (2011). *Nyelv és tanulás a nemzetközi egyetemen. Az angol egységességtől a sokféleségtől és a hibridségig*. Bristol esetében: Többnyelvű kérdések

Ushioda, E. (2017). A globális angol hatása a más nyelv tanulásának motivációjára. Egy ideális többnyelvű én felé. *The Modern Language Journal*, 101, 469–482.

Fordítás, nyelvi technológiák és alternatív stratégiák

- 54 A gépi fordítás helyettesíti az emberi fordítókat? 144
- 55 Mi az a kölcsönös megértés és mire való? 146
- A fordítási és tolmácsolási szolgáltatások csökkentik-e a fogadó nyelvek tanulásának ösztönzését? 148
- 57 Az eszperantóhoz hasonló tervezett nyelvet nemzetközi lingua francaként kellene népszerűsíteni? 150
- 58 Felhasználható-e a gépi fordítás a közszolgáltatásokban? 152
- 59 Az angol, mint lingua franca, több változatban is elérhető-e? 154
- 60 Melyek a megfelelő nyelvi megközelítések a mobil nyugdíjasok nyelvi igényeinek kielégítésére? 156
- 61 Hogyan alkalmazható a kölcsönös megértés szakmai kontextusban? 158
- 62 Mi a legjobb módja a gépi fordításnak? 160
- 63 Ki dolgozzon tolmácsként vagy fordítóként? 162
- 64 Hogyan és mikor kell fordítási és tolmácsolási szolgáltatásokat nyújtani az újonnan érkezett migránsoknak? 164

54 A gépfordítás helyettesíti az emberi fordítókat?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Mivel a gépi fordítás minősége javul, a politikáknak emberi fordítók nélkül kellene-e lenniük? Néhány kommentátor megjósolja az „egyszerűség” érkezését, ami az a pillanat, amikor a számítógépek helyettesítik az emberi agyat. Az „egyediség” fogalma vitatható, de ha ez megtörténik, akkor ez lesz az az idő, amikor politikáinknak inkább gépekre, mint emberekre kell támaszkodnunk? Számos oka van annak, hogy ez valószínűleg nem fog megtörténni hamarosan. De a népszerű okok nem a leghelyesebbek.

Mitmond nekünk a kutatás?

Először is, tisztán technikai szempontból a jelenlegi gépi fordítási rendszerek problémája nem annyira azok feldolgozási kapacitása, mint azok az adatbázisok, amelyeken működnek. Nagyon szűk területeken, mint például a nagy gépek kézikönyvei, nincs probléma a kifejezések és kapcsolatok listájának stabil és tiszta vezetésével. Bármely nyitott területen azonban nagyon nehéz biztosítani az adatbázisok megbízhatóságát, különösen akkor, ha a felhasználók úgy teszik közzé a gépi fordítási eredményeket, mintha emberi fordításról lenne szó, és a hibákat ezután újra beviszik a nyílt adatbázisba. A rosszul tájékozottfelhasználók csökkenthetik a gépi intelligenciát.

Másodszor, felmerül a piaci kereslet kérdése. A szakmai fordítás világpiaca folyamatosan nőtt, a személyek és termékek interkulturális mobilitásának általános növekedésével együtt. Ez annak ellenére történt, hogy az angol nyelv lingua franca, a gépi fordítás rendelkezésre állása és az önkéntes fordítás fokozott használata („crowdsourcing”) ellenére nőtt. Mivel a globalizáció növeli a fordítások iránti általános keresletet, a gépi fordítást olyan alacsony kockázatú helyzetekben alkalmazzák, amikor az előnyök nem indokolják az emberi fordító költségeit.

Jelenleg a gépek nem távolítják el a fordítók munkáját; ők végzik azt a munkát, amiért a fordítók túl drágák. Hasonló jelenség tűnik alkalmazhatónak az értelmezésre: még nincs bizonyíték arra, hogy a Skype Fordítóban használt szóbeli gépi fordítás például megfosztaná a hivatásos tolmácsokat munkájuktól. Ezekben az esetekben a technológiák csak növelik a fordítás mennyiségét.

Harmadszor, a szakmai fordítás jellege megváltozik, mivel a nyelvi szolgáltatások nyújtásának egy új típusa eltávolodik a la carte fordítástól. Az emberi fordító (vagy tolmács) magas kockázatú helyzetekben minőségi garanciát vállal. A fordítók nem csak bizonyos mennyiségű utószerkesztésre térnek át, hanem átírássra és interkulturális konzultációs szolgáltatásokra is, ahol képesek biztosítani azt a megbízhatósági és alkalmazkodási szintet, amelyre a gépi fordítást soha nem tervezték.

Az egyetlen hátrány a nyelvek viszonylag korlátozott köre, amelyekhez elektronikus adatbázisok és egyéb erőforrások állnak rendelkezésre, vagy legalábbis olyan szinten, amely lehetővé teszi a gépi fordítást. A nagy gyarmati nyelveket jól szolgálják, és jelenleg mintegy 90 főt neveznek meg a főbb online rendszerek számára, de a bevándorlás számos kis nyelvegyszerűen nem rendelkezik a gépi fordításhoz szükséges elektronikus forrásokkal, egyes esetekben kodifikált írásból. A kisebb nyelvek beszélői ezért kötelesek egy nagyobb nyelven dolgozni azáltal, hogy a gépi fordítást ténylegesen egy lingua franca közvetítésével kombinálják.

Illusztráció és bizonyíték

Jól érezzük magunkat a gépi fordítással. Amint az az alábbiakban látható, Luis Fonsi *dala Despacito*, angol nyelven egy 2014-estranszfer alapú rendszer által, valószínűleg nem segít elcsábítani senkit, hanem egy 2017-es neuron alapú rendszer.

Bár a képregény hibák általában azt sugallják, hogy a gépek soha nem fordítanak, mint az emberek, az on-al fordítási rendszer, amely 2017 februárja óta működik, sokkal jobb, és az orálisrenderelés is javul a Skype Fordítón. Így szórakozhatunk, de a gépi fordítás most komoly figyelmet igényel.

Politikai következmények

A többnyelvűség javítását célzó politikák ezért a következő módon integrálhatják a gépi fordítást.

1. Annak biztosítása, hogy a gépi fordítás használatát és korlátait az általános idegennyelv-képzés részeként oktadják.
2. A fordítók olyan kommunikációs technikákkal kapcsolatos képzésének ösztönzése, amelyek integrálják a gépi fordítást, beleértve nemcsak az előzetes szerkesztést és az utószerkesztést, hanem a

megbízhatóságot elősegítő készségeket is.

3. Az elektronikus erőforrások kevésbé elterjedt nyelveken történő fejlesztésének támogatása.

Referenciák és mélyítés

Turovsky, B. (2016). *Tíz éves Google Translate*. goo.gl/TjnUWk. Hozzáférés 2017. május.

van Rensburg, A., Snyman, C. & Lotz, S. (2012). A Google Translate alkalmazása felsőoktatási környezetben: Fordítási termékek értékelése. *Dél-afrikai Nyelvtudományi és Alkalmazott Nyelvtudományi Tanulmányok*, 30, 511–524.

Wilks, Y. (2009). *Fordítási gép. Hatóköre és korlátai*. New York: Springer vagyok.

Eredeti dal	Altavista Babelfish (2014)	Google fordítás (2017)	Egyéb fordítás?
Despacito	Lassan	Lassan	
Quiero desnudarte egy besos despacito	Le akarok vetközni, hogy lassan csókolózhassak.	Lassan meg akarlak csókolni.	
Firmo las paredes de tu laberinto	Aláírva a labirintus falán	Írja alá a labirintus falán	
Y hacer de tu cuerpo todo egy kézirat	És készítsd el a tested egy kézirattal	És az egész tested legyen kézirat.	

55 Mi az a kölcsönös megértés és mire való?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Reims Egyetem, Champagne-Ardenne

A kölcsönös megértés (*más néven befogadó többnyelvűség* vagy *lingua receptiva*) akkor fordul elő, amikor az emberek kommunikálnak egymással, beszélnek a saját nyelvüket, miközben megértik egymás nyelvét. Ez akkor lehetséges, ha a felszólalók bizonyos mértékig megtanulták a másik nyelvet, vagy ha a nyelvek kölcsönösen érthetőek, azaz ha kellően hasonlóak ahhoz, hogy lehetővé tegyék a spontán kölcsönös megértést (Gooskens & van Heuven 2017). Általánosságban elmondható, hogy az intercomprehension akkor működik a legjobban, ha a felszólalók anyanyelve a szókincs, a morfológia és a szintaxis szempontjából közel áll egymáshoz, mint például az olasz, a francia, a cseh és a szlovák. A kölcsönös megértés széles körben elterjedt és jól tanulmányozott olyan stabil kétnyelvű vagy többnyelvű környezetben, mint például a bevándorló családok vagy a határ menti régiók (pl. Skandinávia). Ami azonban a mobilpolgárokkal vagy azok közötti interakciókat illeti, az abban rejlő lehetőségeket még messze nem használják ki.

Mit mond a kutatás?

Braunmüller és Ferraresi (2003) szerint az egynyelvű nemzetállam felemelkedése ahhoz vezetett, hogy a közvélemény ritkábban használja a kölcsönös megértést és a tudatlanságot. Várható azonban, hogy az európai társadalom többnyelvű kontextusában egyre gyakoribbá válik az egymás közötti megértés, és feltételezhető, hogy spontán használata sokkal gyakoribb, mint általában feltételezhető.

A kölcsönös megértés bizonyult az egyik *legegyszerűbb többnyelvű kommunikációs módnak*, mivel mindenki számára lehetővé teszi a saját nyelvét.

Mivel kevesebb időbe telik a befogadó készségek elsajátítása, mintsem a produktív készségek elsajátítása (különösen az azonos nyelvi családhoz tartozó nyelveken), az intercomprehension racionális közvetítési lehetőség azon személyek számára is, akik gyakran utaznak vagy költöznek egyik országból a másikba; az olvasási készségek fejlesztése gyakran az első helyen áll, ami ösztönzi az egyéb kompetenciák terén elért haladást. Emellett a kölcsönös megértés lehetővé teszi a valóban interkulturális interakciókat, mivel mindkét felszólaló alkalmazkodik egymáshoz.

Illusztráció és bizonyíték

Az elmúlt 20 évben számos kutatási projekt – köztük néhány, az Európai Bizottság által finanszírozott projekt

(pl. EuRom4, EuroCom) – a kölcsönös megértés számos aspektusát vizsgálta, és a nyelvtanárok vagy nyelvtanulók számára speciális oktatási anyagok kifejlesztéséhez vezetett. Számos kérdés azonban további megfontolást igényel, mint például a kifejezetten mobilis polgárok közötti, konkrét nyelvi képzés nélküli, spontán használat feltételei. Ezért a MIME projekt empirikus tanulmányait két nagyon sajátos többnyelvű kontextusban összpontosította az egymás közötti megértésre.

Fő tanulmányunk azokra az olasz családokra összpontosított, akik olyan gyermeket fogadtak örökbe, aki nem beszélt olaszul. A Chiléből örökbefogadott két olasz család megfigyelése azt mutatta, hogy a családtagok önként értelmezték egymást. Amikor erről kérdezték, a szülők azt állították, hogy jobban szeretik egymás közötti megértést más stratégiákkal szemben, mert lehetővé teszi számukra, hogy pontosan kifejezzék magukat.

Apa: Én az a fajta ember vagyok, aki inkább beszélni szeretne. Úgy értem, beszélem a nyelvemet, mert úgy érzem, megértettem.

Természetesen a pontosságot csak akkor lehet közölni, ha a nyelvek megfelelő szintű kölcsönös érthetőséget tesznek lehetővé, mint például a spanyol és az olasz. Ezenkívül jó együttműködésre van szükség ahhoz, hogy a szóbeli megértés működjön. A szülők megemléstették, hogy először úgy alakították át beszédüket, hogy megkönnyítsék a kölcsönös megértést és befogadó hozzáállást alkalmazzanak. A gyermekek örökbefogadásával összefüggésben a kölcsönös megértés lehetővé teszi valamennyi családtag egyenlő részvételét, ami erősíti a családi köteleket.

Egy másik tanulmány a nemzetközi labdarúgó-szakemberek által Franciaországban használt nyelvekről azt mutatja, hogy a kölcsönös megértést gyakran gyanúsítják. Például Marcelo Bielsa argentin labdarúgó-edzőt, aki a sajtókonferenciákon egymást követő tolmácsolást használ, egy újságíró megkérdőjelezte az értési készségeivel kapcsolatban, ami azt sugallja, hogy részleges nyelvi készségei a francia nyelvtudás hiányáról tanúskodnak.

Újságíró (francia nyelven): Hogy értesz néha franciául a kérdéseket anélkül, hogy beszélnéd a nyelvünket?

(Fordítás spanyolra)

Marcelo Bielsa (spanyolul): *Mert attól félek, nevetséges és kigúnyoltam magam. (Fordítás franciára)*

Újságíró (francia nyelven): *A következő szezonban jobban beszélsz franciául. (Fordítás spanyolra)*

Marcelo Bielsa (spanyolul): *Majd meglátjuk. (Francia fordítás)*

Bár informális kontextusban széles körben használják és nagyra értékelik a kölcsönös megértést, szakmai környezetben továbbra is kevésbé elfogadott. Szerencsére a szakmai kontextusok tanulmányozása azt mutatja, hogy minél intercomértőbb, annál elfogadottabb (Berthele & Wittlin 2013).

Politikai következmények

Az erős politikai támogatás elengedhetetlen a lehetséges kölcsönös érthetőségről a felszólalók közötti valódi kölcsönös megértésre való áttéréshez. A következő kezdeményezéseket lehet javasolni.

1. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a kapcsolódó nyelvek közötti számos formális hasonlóság lehetővé teszi az információkhoz való közvetlen hozzáférést.
2. Biztosítani kell az embereket a spontán intercomértő készségeikről, és ösztönözniük kell őket arra, hogy gyakorlat vagy képzés révén erősítsék meg ezeket a készségeket.
3. A személyes interakciókban részt vevő előadók ösztönzése arra, hogy az általuk legjobban ismert

nyelveken fejezzék ki magukat, amikor képesek megfelelően megérteni egymást (akár azért, mert elsajátítanak egy szorosan kapcsolódó nyelvet, vagy azért, mert passzívan ismerik a másik nyelvet vagy a kettő kombinációját).

Referenciák és mélyítés

Berthele, R. & Wittlin, G. (2013). Befogadó többnyelvűség a Svájci Hadseregben. *International Journal of Multilingualism*, 10(2) 181–195.

Blanc-Benveniste, C. (szerk.) (1997). *EuRom4: A román nyelvek egyidejű tanításának módszere*. Firenze esetében: Nuova Italia vagyok.

Braunmüller, K. & Ferraresi, G. (2003). *A többnyelvűség szempontjai az európai nyelvtörténetben*. Amszterdam: John Benjamins vagyok.

Escudé, P. & Janin, P. (2010). *A többnyelvűség kulcsa a kölcsönös megértésről*. Párizs: A CLE International.

Gooskens, C. & van Heuven, V. (2017). A keresztnyelvi érthetőség mérése a germán, romantika és szláv nyelvi csoportokban. *Beszédkommunikáció*, 89, 25–36.

Klein, H. G., I. Galinska-Inacio, D. Rutke, T. Stahlhofen & K. Wegner (2004). *EuroComOnline – Internetkurs zum Erwerb rezeptiver Kompetenzen in Italienisch – Rumänisch – Spanisch*. eurocom.httc.de/index.php

56 A fordítási és tolmácsolási szolgáltatások csökkentik-e a fogadó nyelvek tanulásának ösztönzését?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

A bevándorlás növekedésével a fogadó országokban a nyilvános vita elkezdte összekapcsolni a fordítási és tolmácsolási szolgáltatásokat azzal, hogy az újonnan érkezőket nem lehet bevonni adomináns inguista trendbe. Ezt a hitet észlelték az Egyesült Államokban (Schuck 2009: 162, 170) és az Egyesült Királyság (Schäffner 2009). Hasonló érvek találhatók a fordítás és tolmácsolás ellen a politikai diskurzusból. Például 2007-ben az Egyesült Királyság közösségeikért és helyi önkormányzatokért felelős államtitkára, Ruth Kelly (2007) azzal érvelt, hogy a fordítási és tolmácsolási szolgáltatások nyújtása hátrányosan befolyásolta a bevándorlók angol nyelvtanulásra való ösztönzését, mivel olyan mankóként szolgál, amely meghosszabbítja az anyanyelvüktől való függőségüket. 2015-ben Eric Pickles, a Községek brit titkára elmondta, hogy "atanácsoknak fel kellene hagyniuk azzal, hogy idegen nyelvekre fordítják az adófizetők pénzét. La fordítás megakadályozza, hogy az emberek integrálódjanak a brit társadalomba" (a Daily Mail Online-ban jelent meg, 2015. január 10.).

Ezen állítások egyike sem alapul empirikus bizonyítékokon, és soha nem állapítottak meg ok-okozati összefüggést a tolmácsolási és fordítási szolgáltatások nyújtása és a fogadó nyelv elsajátításának megtagadása között.

Mit mond a kutatás?

Szlovéniában tanulmányt végeztek az ingyenes tolmácsolási és fordítási szolgáltatásokkal, valamint ingyenes szlovén nyelvtanfolyamokkal rendelkező bevándorlók egy csoportja körében. Kérdőívet használtak a menedékkérő központok 127 lakosának nyelvi profiljának meghatározására, míg a minőségi adatokat 38 menedékkérő félstrukturált interjúin keresztül szereztek meg.

Az alábbi eredmények cáfolják azt a feltételezést, hogy a fordítás és a tolmácsolás akadályozza a befogadást.

► A fordítás és a tolmácsolás nem az előnyben részesített kommunikációs stratégiák. A friss migránsok vagy újonnan érkezők inkább más kommunikációs stratégiákat használnak, mint például az angol nyelv, például a lingua franca vagy a helyi nyelv, ha elsajátítják azt. A válaszadók mindössze 10 %-ának nem volt más választása, mint tolmácsokat használni a fogadó országban mindennapi életükben. A válaszadók

többsége (87 %) azonban hangsúlyozta, hogy a jogi, rendőrségi, közigazgatási és egészségügyi közösségekben magas kockázatú helyzetben lévő tolmácsok és fordítók támogatására van szükségük.

► A migránsok a fordítást és tolmácsolást átmeneti megoldásnak tekintik. A legtöbben (61 %) a fordítókat és tolmácsokat valójában akadálynak tekintik, ami korlátozza az új környezettel való független kommunikációjukat. Valójában, amikor arra kéri őket, hogy képzeljenek el egy olyan forgatókönyvet, ahol mindig kaphatnak segítséget egy képzett tolmáctól, amikor akarnak, mindannyian azt mondták, hogy jobban szeretnék megtanulni a fogadó nyelvet.

► A mediátor használata során kényelmetlenül és függőnek érezve néhány migráns (31 %) azt mondta, hogy nem mindig bíznak a tolmácsokban és a fordítóknak, hogy átadjanak mindent, amit kifejezni akarnak.

► A tanulmány nem talált összefüggést a fordítási és tolmácsolási szolgáltatások állami nyújtása és a fogadó nyelv tanulásától való elrettentés között. A válaszadók mintegy 95 %-a szerint fontos a helyi nyelv ismerete a munkakeresés és a kapcsolatépítés során.

Azok közül, akik több mint hat hónapja tartózkodtak Szlovéniában, mind részt vettek egy államilag finanszírozott szlovén tanfolyamon, egyharmaduk pedig olyan pontot ért el, ahol részt vehettek a szlovén interjúban.

Illusztráció és bizonyíték

Ezért nem találtunk negatív kapcsolatot a fordítási és tolmácsolási szolgáltatások nyújtása és a menedékkérőknek a fogadó ország domináns nyelvének elsajátítására való motivációja között.

Politikai következmények

A politikai döntéshozóknak ezért szem előtt kell tartaniuk a következő pontokat.

► Egyedi fordítási politikákat lehet kidolgozni a migránsok különböző csoportjai számára.

► Az államnak kiváló minőségű fordítási és tolmácsolási szolgáltatásokat kell nyújtania az újonnan érkezett migránsok számára, különösen nagy kockázatú

helyzetekben és tartózkodásuk kezdetén.

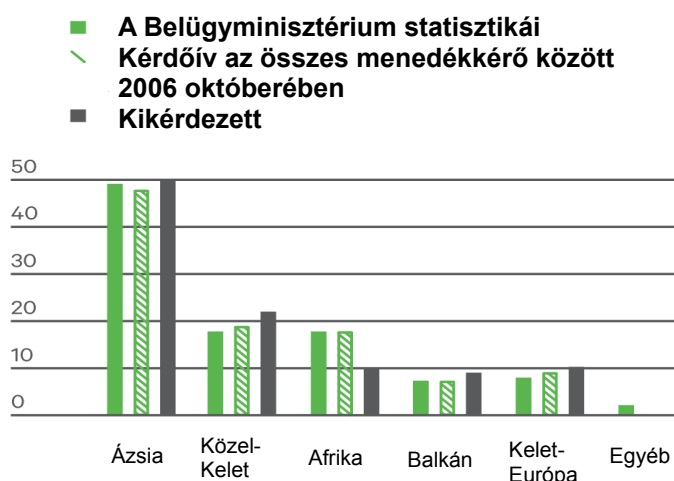
► A fő nyelvi kombinációk esetében magas színvonalú tolmácsolásra van szükség.

► Folyamatos és ingyenes nyelvtanfolyamokat kell biztosítani a fogadó nyelv oktatásához.

Referenciák és mélyítés

Kelly, R. (2007). Az interjú átírata Ruth Kellyvel, a közösségekért és a helyi önkormányzatokért felelős államtitkárral, Jon Sopel a Politics Show-ban, BBC NEWS, 2006. június 10., vasárnap. Hozzáférés 2018. április 6. [news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/programmes/politics_show/6725673.stm](https://www.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/programmes/politics_show/6725673.stm)

Az intervizualizáció **földrajzi eredete**a SZLOVÉNI **KÖZTÁRSASÁG KÖZTÁRSASÁG**ában (2013–2016, N=1585, a Belügyminisztérium által szolgáltatott adatok) **ÉS SZLOVENE ASILE DEMANDORS IN OCTOBRE 2016** (aszlovén menekültügyi központokban tartózkodó 243menedékkérő 47 %-át kitevő kérdőíven keresztül gyűjtött adatok)

Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Tolmácsolás és nyelvi befogadás – barátok vagy ellenségek? Egy terepvizsgálat eredményei. *A Fordító*. (Online publ.: 2017. november 24.), [doi:10.1080/13556509.2017.1396406](https://doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406)

Schäffner, C. (2009). Vajon a Fordítási Hinder integrációja? *Fórum*, 7, 99–122.

Schuck, P. H. (2009). Bevándorlók egyesülése az Egyesült Államokban 9/11 után: Két lépés előre, egy lépés hátra. J. L. Hochschild, J. H. Mollenkopf (szerk.): *Kívülállók behozása: A bevándorlói politikai egyesülés transzatlanti perspektívái* (158–175. o.). Ithaca és London: Cornell University Press.

57 Népszerűsítsünk egy olyan tervezett nyelvet, mint azeszperantó, mint a nemzetközi lingua franca?

Sabine Fiedler, Cyril Brosch, lipcsei egyetem

Az eszperantó nemzetközi nyelv szociolingvista státusza azt sugallja, hogy a tervezett nyelv hatékony kommunikációs eszköz lehet, mint bármely etnikai nyelv (vagy „természetes”). 130 éves múltja ellenére az eszperantó nem olyan súlyos a nyelvi kutatásban, mint más nyelvek, és elsajátítását nem ösztönzik ugyanolyan intenzitással.

Mit kell kutatnunk?

Az etnológus szerint az eszperantó 2 millió ember második nyelve (lásd még Wandel 2015); más becslések szerint csak 100 000 felszólaló beszél. 2015 májusa óta több mint 1,6 millió ember kezdte meg nyelvtanulását a Duolingo internetes platformon. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az eszperantó a morfoszintaxikus szerkezetének átláthatósága miatt sokkal könnyebben tanulható, mint más idegen nyelvek (lásd például: Piron 2006: 2489), bár ezt a kontrollós vizsgálatokban nehéz megerősíteni. Tanulmányoztuk az eszperantó nyelv lingua francaként való használatát a hosszú és középtávú mobilitás esetében (különös tekintettel az eszperantón beszélő családokra), valamint üzleti nyelvként való használatát egy nemzetközi nem kormányzati szervezetnél Szlovákiában (lásd Fiedler & Brosch 2018). Eredményeink azt sugallják, hogy alanifikált nyelv hatékony és kifejező interkulturális kommunikációs eszközként működhet, lehetővé téve a magas fokú befogadást. A nem kormányzati szervezetekről szóló tanulmányunk résztvevői (főként az Európai Önkéntes Szolgálatnál dolgozó gyakornokok és önkéntesek) viszonylag rövid idő alatt megerősítették a nyelvtanulás egyszerűségét.

Míg a civil szervezetnél dolgozó önkéntesek közül néhányan 6 vagy 12 hónapos szakmai gyakorlatuk előtt ismerték az eszperantót, mások addig nem kezdték el megtanulni, amíg nem döntöttek úgy, hogy ott dolgoznak.

Egy másik érdekes eredmény az volt, hogy a nem kormányzati szervezet szakmai keretét, amely hat különböző anyanyelvű alkalmazottat és gyakornokot foglalt magában, olyan többnyelvű gyakorlatok jellemezték, amelyek a kommunikációs helyzetnek és a résztvevőknek megfelelően változtak: Az eszperantót a munkahelyi interakciók 80 %-ában és a személyes kommunikációban használták ebédszünetekben, míg a többi időben a helyi nyelvet, a szlovákot és az angolt használták lingua francaként. Emellett interjúink szerint

számos felszólaló azt mondta, hogy az eszperantó propedeutikus hatását tapasztalják, azaz azeszperantó sikeres megszerzése segített nekik másidegen nyelvek elsajátításában. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy egy tervezett nyelv elfogadása nem feltétlenül jelenti más nyelvek értékvesztését.

Illusztrációk és bizonyítékok

A tervezett nyelv ismerete megkönnyítette más nyelvek későbbi elsajátítását, beleértve a helyi nyelv tanulását azt követően, hogy egy spanyol nyelvű családdal rendelkező új fogadó országban telepedett le:

Az espéRanto sokat segített a beszédkészségem ösztönzésében, nem is próbáltam volna magyarul tanulni, ha nem lett volna eszperantó tankönyvem magyarul tanulni, ami megkönnyítette számomra.

Az eszperantó olyan élő nyelvnek bizonyult, amely számos területen hatékony kommunikációs eszközként nagy potenciállal rendelkezik. Ezt használják a napi beszélgetés, mint egy nyelv speciális használatra, és egy médium az eredeti és lefordított irodalom. Ez a legsikeresebb nyelv a több mint 1000 beépített nyelvi projekt között. Ez részben szerkezeti tulajdonságainak tudható be: egy produktív rendszerszóformálás, rugalmas szintaxis, valamint a komplexitás és kivételek csökkentése, mindezt anélkül, hogy elveszítené a kifejezőképességet. De az eszperantó sikere elsősorban az extralingvista tényezőknek köszönhető: a nyelv elég sokszínű és kreatív előadói közösséget talált ahhoz, hogy biztosítsa annak fenntartható fejlődését és terjesztését. 2012 áprilisában az eszperantó hozzáadódott a Google Translate nyelveihez, és folyamatban van a Wikipédia (az eszperantó Wikipédia) fejlesztése, 2017 decemberében több mint 240 000 cikkel. Az eszperantó néhány anyanyelvi beszélője (kb. 1000 fő) nem ír elő nyelvi normákat, ami azt jelenti, hogy minden felszólaló egyenrangúan kommunikálhat.

Ezen okok miatt az oktatási rendszereknek nem szabad figyelmen kívül hagyniuk az eszperantót, hanem át kell gondolniuk a benne rejlő lehetőségeket, mint a természetes nyelvek kommunikációs nyelvét. Erőfeszítéseket lehetne tenni annak érdekében, hogy más idegen nyelvtanfolyamok mellett a tervezett nyelven is oktatást biztosítsanak.

Politikai következmények

1. A tervezett nyelveket és interlingvista nyelveket (a tervezett nyelvek tanulmányozását) az egyetemeken oktatásának és kutatásának területeiként kell meghatározni.
2. Szakmai oktatási anyagokat kell létrehozni az eszperantó iskolai oktatásához.
3. Az eszperantót idegen nyelvként fel kell ajánlani a kiválasztott iskolákban Európa-szerte, a hosszú távú érték nagy léptékű meghatározására irányuló összehangolt megközelítés részeként. Ehhez tanárképzésre lenne szükség minden részt vevő iskola számára, a minőségi oktatást garantáló szabványokkal, csakúgy, mint más idegen nyelvek esetében.

Referenciák és mélyítés

Brosch, C. (2018). Esperanto als Mittlersprache bei längerfristiger Mobilität. In S. Fiedler & C. Brosch (szerk.), *Flucht, Exil, Migration – sprachliche Herausforderungen*. Lipcse: Leipziger Universitätsverlag, 69–90.

Brosch, C. & Fiedler, S. (2017). Der spezifische Beitrag des Esperanto zum propädeutischen Effekt beim Fremdsprachenlernen (mit Schwerpunkt auf der Erwachsenenphase). C. Brosch & S. Fiedler (szerk.), *Jahrbuch der Gesellschaft für Interlinguistik*, 11–38.

Fiedler, S. & Brosch, C. (2018). Eszperantó – egy lingua franca használatban: Esettanulmány egy oktatási nem kormányzati szervezetről. *Nyelvi problémák & Nyelvtervezés*, 42, 194–219.

Pereltsvaig, A. (2017). *Eszperantikus tanulmányok: A cikk állása*. On-line kiadvány: www.esperantic.org/en/research/state-of-the-art/

Piron, C. (2006). Hivatalos nyelv kiválasztása/Wahl einer Amtssprache. U. Ammon et al. (Eds). *Szociolingvisztika/Soziolinguisztik. Nyelv- és társadalomtudományok nemzetközi kézikönyve/Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft* Vol. 3/3. Teilband (2484–2493. o.). Berlin/New York: Gruytertől.

Wandel, A. (2015). Hány ember beszél eszperantóról? *Eszperantó az interneten. Komplex rendszerek interdiszciplináris leírása*, 13, 318–321.

58 Kell-e gépi fordítást használni a közszolgáltatásokban?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

A gépi fordítás (TA) általában ingyenes online formátumban érhető el, amelyek közül a legfontosabbat a világ legnagyobb informatikai vállalatai kezelik, amelyek székhelye az Egyesült Államokban van. Széles körben elterjedt az a nézet, hogy az e rendszerek által biztosított fordítások hibásak és megbízhatatlanok, és azokat minden körülmények között el kell kerülni. Sokan azonban következetesen használják ezeket az online szolgáltatásokat, és tudják, hogyan integrálják az eredményeket más kommunikációs stratégiákba. A kérdés nem az, hogy a gépi fordítás használható-e, hanem hogyan és mikor használható.

Mit mond a kutatás?

A technikai segítségnyújtás közszolgáltatásokban való felhasználásának felmérése kétféle helyzetet mutat, amelyek alapvetően eltérőek.

Az első foratókönyvben a rögzített szöveget (hivatalos szöveget vagy esetleg egy weboldalt) egy ingyenes online gépi fordítási rendszer működteti, vagy a gombokat online biztosítják, hogy a felhasználók ezt maguk is megtehesék. Az eredmény egy írásbeli fordítás, amely hibákat tartalmaz. Nem fogja látni ezeket a hibákat, ha nem ismeri a nyelvet; a hibák nem lehetnek végzetesek; deótt van. Sok esetben a felhasználó képes lesz megérteni a weboldal vagy dokumentum tartalmát, de szinte biztosan negatív következményekkel jár.

1. A felhasználó úgy érzi, hogy nyelvét nem tartják tiszteletben, ami negatív következményekkel járhat a társadalmi befogadás érzésére nézve.
2. Negatív hatások vannak az érintett közszolgáltatás márkaképére nézve.
3. Bár az általános elképzelések megosztottak, a felhasználó hajlamos arra, hogy racionális bizalmatlanságot alakítson ki a részletek iránt, ami azt jelenti, hogy az összes kulcsfontosságú vagy magas kockázatú információ gyakran egyszerűen nem nyers, vagy más csatornáknak kell őket követnie.
4. A legkedvezőtlenebb helyzetekben, nem utolsósorban az egészségügyi szolgáltatások tekintetében, magas kockázatú információkról lehet hinni és fellépni, ami katasztrofális következményekkel járhat.

A második foratókönyvben a felhasználók maguk választják a gépi fordítást olyan nyelven, amely egyébként nem áll rendelkezésre, és figyelmeztetik őket a kapcsolódó kockázatokra. Az egészségügyi szolgáltatások weboldala például bemutathatná a nyomon követéshez használható telefonszámok listáját (lásd Liddicoat és Hale 2015), ami alacsony kockázatú helyzetet jelent, amikor a gépi fordítás minden bizonnyal jobb a semminél.

Illusztrációk és bizonyítékok

Ha a gépi fordítást speciális helyzetekre, például orvosi konzultációkra alkalmazzák, a párbeszédet zárt szkriptekre osztva, minden lépésben korlátozott számú opcióval. Ez elég jól működik, amíg a párbeszéd a foratókönyvben marad, amint az egy szakorvosi fordítónál is látható, aki ingyenesen letölthető. Amint elhagyjuk azért foratókönyvet, más megoldásokra van szükség.

A tarragonai, lipcei és ljubljani MIME esettanulmányainkból kiderült, hogy a közelmúltbeli bevándorlók és menedékkérők online gépi fordítást használnak arra, hogy felkészüljenek olyan fontos eseményekre, mint például az orvos meglátogatása.

Így jutnak el a beszélgetéshez, legalább némi megértéssel a használni kívánt fogalmakról, és arról, hogy milyen dolgokat fognak mondani. Ilyen helyzetekben a gépi fordítás nem egyszerűen „jobb, mint a semmi”. Ez egy valódi segítség más közvetítési stratégiákkal kombinálva: Lingua franca, értés, a fogadó nyelv használata. Az ilyen típusú helyzetekben a gépi fordítás használata nemcsak jogszerű, hanem megérdemli a művelést és a speciális képzést is.

Politikai következmények

A politikai következmények a következők:

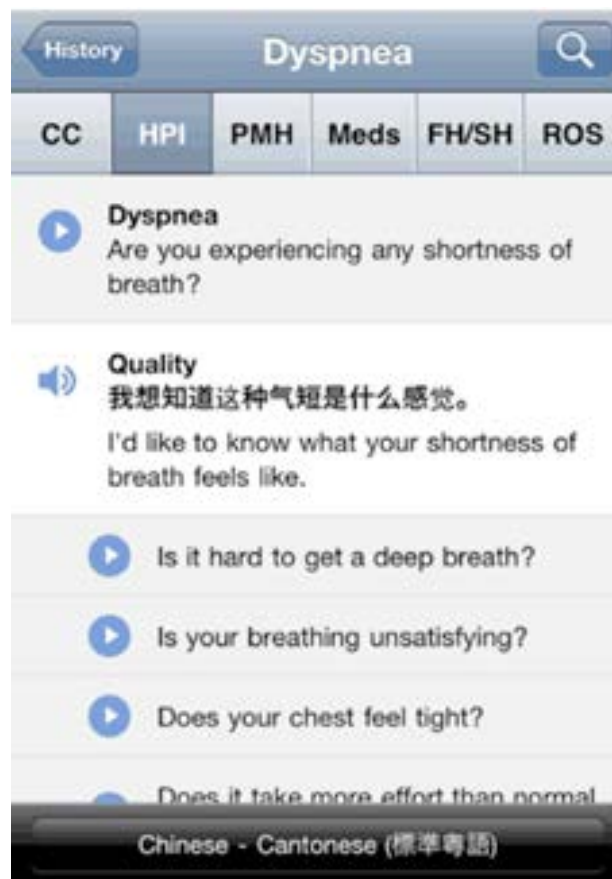
1. A szolgáltatók általában csak akkor használhatják a gépi fordítást, ha az más kommunikációs stratégiákhoz (szerkesztés előtti, kiadás utáni) kapcsolódik. Ez különösen igaz a magas kockázatú helyzetekre.
2. Ugyanakkor a felhasználó által választott gépi fordításra mutató linkek alacsony kockázatú helyzetekben és olyan nyelveken is használhatók,

amelyeken valószínűleg nem biztosítanak emberi fordítást. A gépi fordítás semmilyen esetben sem tekinthető képzett szakember által készített fordítás helyettesítésének.

3. A szolgáltatóknak fel kell ismerniük, hogy számos ügyfelük használja a gépi fordítást azáltal, hogy teljes mértékben tisztában vannak annak korlátaival, és sikeresen kombinálják más közvetítési megoldásokkal. Nem szabad megkísérelni az ilyen gyakorlatok betiltását.

4. A gépi fordítás intelligens használatára vonatkozó képzésnek részét kell képeznie az általános közvetítői képzési programoknak, amelyeket alapvető nyelvtudásként ismernek el.

A neuronális gépi fordítás megjelenése 2016-tól számos nyelvi pár esetében javította a kimeneti minőséget, és nem kétséges, hogy a fiatalabb felhasználók annál többet tudnak a gépi fordítás kommunikációs stratégiákba történő integrálásáról.

Referenciák és mélyítés

García, I. (2010). Készen áll a gépi fordítás? *Célpont* 22, 7–21.

Liddicoat, A. & Hale, S. (2015). A pontosság és a kultúra jelentése, valamint a gép felemelkedése a tolmácsolásban és fordításban. *Cultus: The Journal of Intercultural Mediation and Communication*, 8, 14–26.

59 Legyen-e az angol, mint lingua franca, több változatban is elérhető-e?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Az elmúlt években számos politikai filozófus újra megvizsgálta az angol nyelv használatát mint lingua francát, beleértve azt is, hogy ez a domináns szerep összeegyeztethető-e az igazságszolgáltatás elveivel. Ugyanebben az időszakban egy új, növekvő vita alakult ki a nyelvészetben az angol nyelv lingua francaként való használatáról, ami azt sugallja, hogy ha nem anyanyelvi beszélők használják, az angolt valójában egy másik külön kifejezés váltja fel, egy kicsit, mint más kommentátorok, amelyek a „Glorblish”-ről beszélnek, szemben a hagyományos angol nyelvvel a számos őshonos fajta egyikében (lásd például: Seidlhofer 2011, Jenkins 2014). Egyesek azzal érvelnek, hogy a lingua franca-ként használt angol nyelvtípust nem szabad az angolanyanyelvűek „tulajdonosának” tekinteni. Ehelyett az angolt, mint lingua francát (ELF) önmagában jogszerűnek kell tekinteni, nem pedig az angol nyelv hiányos formájának.

Mit mond a kutatás?

Az ELF nyelvi érdeklődése és a politikai filozófusok nyelvi igazságosság iránti érdeke egyszerre fejlődött, de a két irodalmat eddig nemközelítették meg (például a Gazzola és a Grin 2013 kivételével). Van Parijs (2011), az angol nyelv nemzetközi használatának erőteljes szószólója, valamint számos követője feltételezi, hogy a nemzetközileg használt angol nem különbözik az angol anyanyelvétől (ENL). Az elf támogatók éppen ellenkezőleg, alapvetően eltérőnek tekintik őket. Néhány hivatkozásokon kívül azonban nem érdekelte a nyelvi igazságosság iránt érdeklődő politikai filozófusok által felvetett kérdések. A figyelem hiánya problematikus, mivel súlyos hibákhoz vezethet a szóban forgó kérdések diagnosztizálásában.

Például az az állítás, hogy a nem anyanyelvű angol beszélők már nem hátrányos helyzetben vannak az anyanyelvi beszélőkhöz képest, amikor az angolt lingua francában beszélnek (az „ELF” értelmében; lásd Jenkins 2014: 39–40; Seidlhofer 2011: 16) továbbra is homályos. Egy ilyen állítás alátámasztásához először is világosan meg kell értenünk, hogy mi minősül igazságtalanságnak vagy független hátránynak, és hogy az ELF hogyan oldja meg vagy csökkenti azt. Csak így lehet megfelelő véleményt nyilvánítani az ELF legnagyobb igazságszolgáltatásáról.

Ugyanakkor, ha az angol nem anyanyelvi beszélők

által használatát elválasztható az angol nyelv anyanyelvi nyelvek általi használatától, akkor a filozófusoknak újra kell gondolniuk azt az állítást, hogy az angol mint globális járműnyelv használata tisztességtelen. Az ELF érvelés néhány jellemzője ezt követően a globális nyelvi igazságosság normatív vitájába kellene bekerülnie, ami a jelenlegi álláspontok megváltoztatásához és a domináns érvek irányának megváltoztatásához vezet.

A kutatás a globális nyelvi igazságtalanság négy forrását azonosítja egy olyan világban, ahol az angolt globális lingua francaként használják.

1. **Kommunikatív igazságtalanság:** a nem angol nyelvű előadók viszonylag alacsonyabb kommunikációs készségekkel rendelkeznek, ami hátráltathatja kommunikációjukat.

2. **Erőforrás-felelősség:** a nem anyanyelvi beszélőknek jelentős erőforrásokat kell fordítaniuk az angol nyelvtanulásra, míg az anyanyelvi beszélőknek erre nincs szükségük.

3. **Az élet világának igazságtalansága:** a nem angol nyelveket a perifériára helyezik, míg e nyelvek beszélői életük egyre nagyobb részét angol nyelvű környezetben és referenciákban töltik (milyen politikai filozófusok hívják „élet világot”).

4. **A méltóság igazságtalansága:** az angol magasabb státusza ezzel összefüggésben alacsonyabb státuszt jelent a többi nyelv számára, és kisebb mértékű méltóságot és presztízt jelent számukra.

Illusztrációk és bizonyítékok

Az angol ELF-ként való újrafogalmazása nem szünteti meg a nyelvi igazságtalanságot. Először is, az erőforrásokba történő beruházások alapvetően egyenlőtlenek maradnak. Másodsorban, mivel az ELF nem stabil és belsőleg dinamikus, a felszólalók számára nem világos, hogy mi a kommunikációs cél, ami kommunikációs bizonytalansághoz vezethet. Emellett a legtöbb esetben még mindig hiányzik az anyanyelvi és a nem anyanyelvi felszólalók kompetenciája. Harmadsorban, bár elméletileg lehetséges, hogy „dekulturizáljuk” az angol nyelvet és „re-kulturizálni”, mint egy valóban megosztott és semleges nyelvet, ez nem hihető, különösen az ELF alapvető instabilitásának

fényében, amely éles ellentétben áll az ENL erős kulturális gyökereivel anagy gazdasági, politikai és demográfiai jelentőséggel bíróországokban, mint például Nagy-Britannia, az Egyesült Államok, Ausztrália stb. (Mackenzie, 2014). Negyedszer, éppen az instabil ELF és az erős irodalmi és nemzeti hagyományokkal rendelkező, régóta fennálló ENL közötti különbség miatt az ELF presztízse valószínűleg nem egyezik meg az ENL presztízisével.

Politikai következmények

Az egyik lehetséges alternatíva, tekintettel arra, hogy az angol jelentős befolyással bír, és jelenleg jobban használják, mint bármely más nyelv a nemzetközi kommunikációban, az angol nyelv használatára vonatkozó másik stratégia keresése. Ez különösen úgy fogható fel, mint egy policentrikus lingua franca, csakúgy, mint az *anyanyelvek*, mint a német, a holland (és maga az angol!) is policentrikus. Az ebből eredő részvétel nem jelent közvetlenül szakpolitikai intézkedéseket, de kiterjesztheti a nyelvpolitika célkitűzéseivel kapcsolatos megfontolások körét.

Ha a lingua franca maga is policentrikusnak tekinthető, az angol nyelv nemzetközi kommunikációban való használatának magában kell foglalnia az angol nyelvnek az L1 alapján történő beszédét, ami belsőleg változatosabbá teszi a nyelvet. Ez a megközelítés egyértelműbb kommunikációs standardot biztosít a joghatósági bizonytalansággal szembeni védelem érdekében (ahogy az lenne a helyzet, ha az FLE tanulási célnak minősülne). Amint azt De Schutter (előreálló) mutatja, lehetővé teszi az L1 jellemzők és kifejezések

angolra történő átvitelét, ezáltal biztosítva a stabilabb reinkulturációt, és helyreállítja az egyenlő méltóságot azáltal, hogy megfelelő nyelveket határoz meg, szabványokat határoz meg, és bizalmat ad a nem anyanyelvi angol felhasználóknak abban, hogy a helyi szabályoknak megfelelően az angol nyelv is (jó) angol, amelynek szabványosítása hitelesebb ellensúlyt biztosít a felszólalóknak az ENL szabványokkal szemben, mint az ELF volatilitása.

Referenciák és mélyítés

- Schutter, H. (következő). Globális nyelvi igazságosság és angol, mint Lingua Franca. In F. Grin & P. Kraus (szerk.), *The Politics of Multilingualism. Nyelvi kormányzás, globalizáció és európaisítás*. Amsterdam: John Benjamins vagyok.
- Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Az ELF hatékonyabb és igazságosabb-e a fordításnál? Az EU többnyelvű rendszerének értékelése. *International Journal of Applied Linguistics*, 23, 93–107.
- Jenkins, J. (2014). *Angol, mint lingua franca a nemzetközi egyetemen: A politika akadémiai angol nyelv politika*. Oxford: Routledge vagyok.
- Mackenzie, I. (2014). *Angol, mint Lingua Franca. Teoretikus és angol nyelvtanítás*. Oxford: Routledge vagyok.
- Seidhofer, B. (2011). *Az angol nyelv megértése Lingua Franca-ként*. Oxford: Oxford University Press.
- Van Parijs, P. (2011). *Nyelvi igazságosság Európáért és a világot*. Oxford: Oxford University Press.

60 Melyek a megfelelő nyelvi megközelítések a mobil nyugdíjasok nyelvi igényeinek kielégítésére?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

A viszonylag jómódú nyugdíjasok Észak-Európából a Földközi-tenger partjai mentén fekvő nyugellátási helyekre való migrációja sajátos társadalmi-nyelvi összefüggéseket teremt. Sok nyugdíjas migráns nem érti a fogadó ország nyelvét, legalábbis nem mélyrehatóan. Ehelyett a migránsok és más helyi szereplők számos nyelvi stratégiát alkalmaznak kommunikációs igényeik kielégítésére. Melyek ezek a stratégiák, és hogyan kellene a helyi döntéshozóknak navigálniuk a nemzetközi migráció összetett nyelvi környezetében a nyugdíjba vonulás során?

Mit mond a kutatás?

Az európai mobilitással és nyelvi sokszínűséggel kapcsolatban két normatív perspektívát lehet meghatározni. Először is, a nyelvi kérdések kiemelkedő szerepet játszanak a bevándorlók integrációjáról szóló vitákban. Gyakran alapvető fontosságúnak tartják, hogy a bevándorlók megtanulják a fogadó ország nyelvét annak érdekében, hogy hozzáférjenek a munkaerőpiachoz, és részt vegyenek a politikai folyamatokban, valamint kulturális okokból, amelyek az összetartozással és az identitással kapcsolatosak. Ebből a szempontból az előnyben részesített eredmény az egyéni szintű többnyelvűség, azaz a bevándorlók anyanyelvük mellett a befogadó ország nyelvét is elsajátítják.

Másodszor, a kisebbségi nyelvi jogokkal kapcsolatban európai és nemzeti politikák is léteznek, amelyek néha a migránsokra is vonatkoznak. Ezek a jogok azt jelentik, hogy a többségi vagy hivatalos nyelvtől eltérő anyanyelvű törvényes lakosok számára bizonyos körülmények között lehetőséget kell biztosítani anyanyelvük használatára. Ebből a szempontból a társadalmi szintű többnyelvűség az előnyben részesített eredmény: a befogadó társadalom nemcsak a többségi nyelven, hanem az érintett kisebbségi nyelveken is nyújt tájékoztatást, és bizonyos helyzetekben rendelkezésre áll tolmácsolás vagy fordítás.

Amobil nyugdíjasok nyelvi igényeivel szemben a politikai döntéshozóknak egyensúlyt kell teremteniük e két nézőpont között.

Illusztrációk és bizonyítékok

A nyugdíjasok nemzetközi migrációja esetében a MIME kutatása számos, a mobil nyugdíjasok által alkalmazott nyelvi stratégiát azonosított.

1) Sok nyugdíjas – legalábbis a kisebb nyelvi közösségekből származók – kezdetben megpróbálja megtanulni a fogadó ország nyelvét. Más szereplők hiányában a helyi hatóságok szerepet játszhatnak a külföldi nyugdíjasok igényeihez igazított nyelvtanfolyamok biztosításában. Például a nyugdíjasok inkább a kommunikációs készségekre összpontosítanak, mint a nyelvtani korrekcióra, és az online tanfolyamok hasznosak lehetnek olyan célállomásokon, ahol sok szezonális migráns nem tud részt venni a helyszínen rendszeres tanfolyamokon.

A nyelvtanulás azonban nem elegendő. Az idős emberek gyakran nehezen tanulnak új nyelvet, és kevesebb lehetőségük és ösztönzőjük van, mint a fiataloknak a helyi nyelv elsajátítására. A MIME kutatások azt mutatják, hogy azok a nyugdíjasok, akik az „életstílus” okok miatt vándorolnak, gyakran kevésbé ismerik az új hazájuk nyelvét.

2) Ehelyett a nyugdíjas migránsok gyakran használhatják anyanyelvüket. A MIME kutatása ennek négy módját azonosította. Először is, sok nyugdíjas célországban alakultak ki külföldön élő közösségek, ahol a nyugdíjas migránsok mindennapi életük jelentős részét anyanyelvükön élik.

Másodszor, a nyugdíjasok igénybe vehetik a tolmácsolási vagy fordítási szolgáltatásokat, amelyek gyakran könnyen elérhetők azokon a helyeken, ahol sok külföldi nyugdíjas telepedett le. A MIME-tanulmány azonban megállapította, hogy ezeket a nyelvi szolgáltatásokat gyakran barátok, ismerősök vagy hivatalos képesítéssel nem rendelkező tolmácsok nyújtják. Érzékeny helyzetekben ez probléma lehet. Harmadszor, egyes kontextusokban beszámoltak a kölcsönös megértésről (a közeli nyelvek felhasználói közötti kölcsönös megértésről). Negyedszer, a migránsok ideiglenesen visszatérhetnek (korábbi) hazájukba bizonyos tevékenységek végzése céljából, például orvosukkal való konzultáció céljából. Ez a stratégia „kimenetként” írható le.

3) Végül, az angolt egyre gyakrabban használják lingua francaként a nyugdíjasok és a helyi lakosok számára egyaránt, mivel az angol nyelv jobb ismerete. Sok nyugdíjas migráns számára ez megkönnyíti az életet, ha nem a helyi nyelven, hanem angolul tud kommunikálni. De az angol túlsúlya olyan hatalmi és jogállási kérdéseket is magában foglal, amelyek érzékenyek lehetnek a bennszülöttek és a külföldiek közötti

interakcióban, és így a társadalmi kohézióban is. Emellett úgy tűnik, hogy a helyi hatóságok olykor túlságosan bíznak az angolban, és úgy vélik, hogy az angol nyelvű információk minden külföldi számára hozzáférhetők.

Ez nem így van, mivel nem minden mobil nyugdíjas ért angolul, és még azok sem, akik általában jobban értik, ha anyanyelvükön kapnak tájékoztatást. Az angol nyelv gyakran hasznos az általános információk napi kommunikációjában és terjesztésében, de bizonyos csoportok és egyének kiegészítéséhez és különösen érzékeny helyzetekben az anyanyelvre történő tolmácsolásra vagy fordításra van szükség.

Politikai következmények

A nyugdíjas migránsok nyelvi stratégiák széles skáláját használják a mindennapi kommunikáció irányítására. A politikai döntéshozóknak el kell ismerniük és alkalmazkodniuk kell ehhez a sokféleséghez, el kell kerülniük az egyes méretű megoldásokat, és fel kell készülniük arra, hogy a helyzettől függően különböző nyelvi megközelítéseket alkalmazzanak. Ez magában foglalhatja a migránsbarát nyelvoktatást, az etnikai szövetségekkel való együttműködést, a jó minőségű nyilvános tolmácsolási és fordítási szolgáltatásokat, valamint az angol nyelv lingua franca-ként való jól átgondolt használatát. Amennyiben a fogadó ország hatóságai képesek és hajlandók tolmácsolási szolgáltatásokat nyújtani a bírósági eljárásoktól eltérő területeken, amennyiben azt az uniós jog előírja, elsőbbséget kell biztosítani az orvosi ellátásnak.

Referenciák és mélyítés

Casado-Díaz, M. A. (2006). Nyugdíjba vonul Spanyolországban: Az észak-európai állampolgárok közötti különbségek elemzése. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32, 1321–1339.

O'Reilly, K. (2008). *Beszélgetések a Costa-ról*. Megjelent: Lulu.com

Torkington, K., David, I., & Sardinha, J. (Eds). (2015). *A jó élet gyakorlása: Életmód migráció a gyakorlatban*. Newcastle upon Tyne: Cambridge-i tudósok.

NYELVI STRATÉGIÁK A NYUGDÍJASOK NEMZETKÖZI MIGRÁCIÓJÁBAN

1

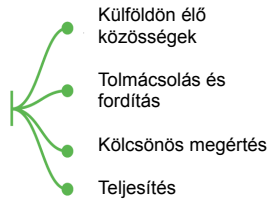
Kommunikáció a fogadó ország nyelvén

2

Kommunikáció a migránsok anyanyelvén

3

Kommunikáció lingua franca (gyakran angol)

61 Hogyan használható a kölcsönös megértés szakmai kontextusban?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Reims Egyetem, Champagne-Ardenne

Az európai köz- és magánintézmények előtt álló egyik fő kihívás az, hogy miként lehet kezelni a többnyelvű kommunikációs környezetek széles skáláját, beleértve a munkát is. A nyelvi közgazdasági kutatások azt mutatják, hogy az angol nyelv magas szintje nem feltétlenül elegendő, és hogy a más idegen nyelveken szerzett készségek széles körben jutalmazhatók, mivel további versenyelőnyt kínálnak (pl. Grin, Sfreddo és Vaillancourt 2010). A többnyelvű környezetben működő vállalatok számára alternatív megoldások közé tartozik az anyanyelvi tolmácsok felvétele, a hivatásos tolmácsok és fordítók igénybevétele, valamint a házon belüli nyelvi képzés biztosítása. Ezekkel a jól ismert stratégiákkal párhuzamosan az egymás közötti megértés lehetősége továbbra is nagyrészt alulkihasznál, akár szóbeli, akár írásbeli formában.

Mit mond a kutatás?

Szakmai kontextusban a szóbeli megértést szemtől-szembe találkozókon figyelték meg, mind a közeli együttműködők (Ribbert & 10 Thije 2007), mind pedig az informális találkozókat (Klaveren & De Vries 2012) között. E közvetítési módszer tekintetében számos előnyre tettek igényt, különösen csapatmunkával összefüggésben. Amikor a kollégák beszélnek (vagy kellő mértékben ismerik) a kapcsolódó nyelveket (azaz viszonylag közel állnak egymáshoz), ezeket a közös nyelvi készségeket fel lehet használni az időmegtakarításra, a mentális fáradtság elkerülésére és a kölcsönös kulturális megértés átadására.

Az idegen nyelveken írt dokumentumok szakmai kontextusában a kölcsönös megértés meglehetősen széles körben elterjedt, különösen, ha szótárak vagy fordítási eszközök használatával kombinálják. Az írásbeli befogadó készségek két fő ok miatt rendkívül költséghatékonyak.

Először is, maximális rugalmasságot biztosítanak, mivel egy kis képzéssel nem csak a kapcsolódó nyelvek magas szintű megértését lehet elérni, hanem a kevésbé szorosan kapcsolódó nyelveken írt dokumentumokból, hanem a kapcsolattartó nyelvekről is (Castagne 2007). Másodsorban, ezek nem járnak közvetlen költségekkel, és csökkenthetik a tolmácsolási és fordítási szolgáltatások iránti igényt. Az európai intézmények és a tagállamok

közötti belső kommunikáció szimulációja azt sugallja, hogy az európai parlamenti képviselők és az európai tisztviselők közötti kölcsönös megértés megvalósítása – a kizárólag az EU valamennyi hivatalos nyelve közötti tolmácsoláson és fordításon alapuló modell alternatívájaként – jelentősen csökkentené a fordítási párok számát, és több millió eurót takarítana meg a tagállamok számára (2008. évi grin), miközben előmozdítaná a többnyelvű gyakorlatokat.

Illusztrációk és bizonyítékok

Annak érdekében, hogy feltárjuk a szakmai körökben való kölcsönös megértést, tanulmányt végeztünk a Reims Champagne-Ardenne Egyetem 10 korábbi diplomásáról, akik két éven át befogadó készségeket szereztek legalább három román (olasz, spanyol, portugál) és három német (német, angol és holland) nyelven. Tíz résztvevőből kilenc számolt be az írásbeli intercomértáció használatáról, leggyakrabban szótár használatával kombinálva. Azonban csak néhány résztvevő számolt be arról, hogy csak magánszférában használja fel a szóbeli dokumentumokra vonatkozó kölcsönös megértés-készségeit.

Így még a befogadó többnyelvűségre képzett szakemberek sem használják ezeket a készségeket szóbeli környezetben.

Ez arra utal, hogy a szóbeli intercomprehension professzionális használatát még nem tekintik valódi alternatívának az olyan stratégiákkal szemben, mint a lingua franca. Az egyik lehetséges megoldás az lenne, ha arra ösztönöznénk a szakembereket, hogy kifejezetten állapotodjanak meg az általuk igénybe vehető közvetítési stratégiákról, például azáltal, hogy az együttműködés megkezdésekor röviden megvitatják nyelvi repertoárjukat.

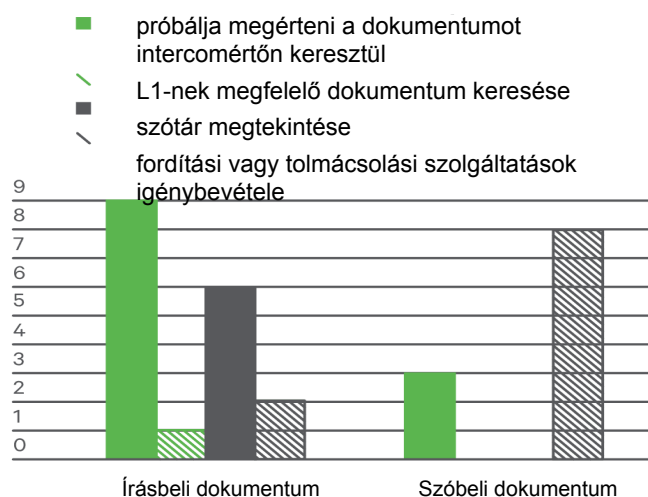
Politikai következmények

A fentiek fényében a politikai döntéshozók a következő intézkedéseket mérlegelhetik.

1. Ösztönözzék és segítsék a szakmai szervezeteket olyan kísérleti projektek végrehajtásában, amelyek előmozdítják az egymás közötti megértést, mind az írásbeli dokumentumok feldolgozása, mind pedig a csoportokon belüli személyes interakciók tekintetében.
2. A szakmai szervezeteknek egyéni képzést kell

nyújtaniuk a többnyelvű csapatokban részt vevő személyzet számára az interaktív interéértési készségekről, valamint írásbeli készséget kell nyújtaniuk a személyzet azon tagjai számára, akik gyakran szembesülnek egymással kölcsönösen érthető vagy már részben ismert nyelveken készített dokumentumokkal.

3. Tartalmazza a többnyelvű ésinterkulturális orientációval rendelkező munkaköri profilok interéértési készségekkel kapcsolatos képzsését.

AVÁLASZADÓK VÁLASZA A KÖVETKEZŐ KÉRDÉSRE:
„EGY IDEGEN NYELVŰ DOKUMENTUM ELŐTT MILYEN STRATÉGIÁT HASZNÁLSZ?”

Referenciák és mélyítés

- Castagne, E. (szerk.) (2007). *A kölcsönös megértés kérdései*. ICE 2 kollektor, Reims: EPURE.
- Vigyor, F. (2008). Kölcsönös megértés, hatékonyság és méltányosság. V. Conti & F. Grin (szerk.), *Egyetért a szomszédos nyelvek között: a megértéshez (79–109. o.)*. Genf: Georg vagyok.
- Vigyor, F., Sfreddo, C. & Vaillancourt, F. (2010). *A többnyelvű munkahely közgazdaságtana*. New York: Routledge vagyok.
- Klaveren, S. & De Vries, J. (2012). *A megértés gyakorlata és lehetőségei. Az Európai Bizottság Fordítási Főigazgatóságának munkafolyamatával kapcsolatos kölcsönös megértés hatékonyságára irányuló kutatás*. Az Utrechti Egyetemen.
- Ribbert, A. & Ten Thije, J. D. (2007). Befogadó többnyelvűség a holland-német interkulturális csapategyüttműködésben. J. D. ten Thije & L. Zeevaert (szerk.), *Receptive többnyelvűség: nyelvi elemzések, nyelvi politikák és didaktikai fogalmak (73–101. o.)*. Amszterdam: John Benjamins vagyok.

62 Mik a legjobb módja a gépi fordítás?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Könnyű ingyenes online fordítást kapni, megdöbbeneni a hibáktól, és kijelenteni, hogy a rendszerek haszontalanok, és az emberek mindig jobb fordítást fognak fordítani. Amikor azonban az online gépi fordítási szolgáltatások több mint 500 millió felhasználót vonzanak, és több mint 100 nyelven állnak rendelkezésre (Turovsky 2016), egyértelmű, hogy az emberek hasznosnak találják őket, különösen az intenzív mobilitás esetén. A kihívás az, hogy pontosan tudjuk, mi a gépi fordítás helyes, és mikor kell használni.

Mit mond a kutatás?

Mivel a gépi fordítást sok különböző területen használják, a kutatók kiválaszthatják azokat a területeket, amelyek a legjobban megfelelnek az elérni kívánt eredményeknek. A fejlesztők és vállalataik által végzett kutatások ezérthajlamosak túlbecsülni az általános teljesítményt, ugyanúgy, mint a hagyományos fordítók ellenállásának keresése a gyenge teljesítménykevéssébecsüli túl. Az arra vonatkozó felmérésünk, hogy a gépi fordítást ténylegesen hogyan használják a közszolgáltatásokban, számos nagyon különböző forgatókönyvet azonosít.

Gépi fordítás zárt területeken: mígkorlátozott számú dolog kapcsolódik egymáshoz korlátozott számú módon, például a gépi kézikönyvekben vagy bizonyos számítógépes termékekben, a gépi fordítás nyers minősége nagyon magas lehet, még akkor is, ha az eredményeket ellenőrizni kell („post-szerkesztett”) nagy kockázatú kommunikáció esetén. Amikor a belső gépi fordítómotorokat ilyen módon használják, nagy fordítási memóriákként működnek.

Gépi fordítás az alacsony kockázatú kommunikációhoz: mindenolyan esetben, amikor a hibák költségei minimálisak és a felhasználók megértik őket, gyakori, hogy a felhasználó kezdeményezésére gépi fordítást biztosítanak olyan nyelvek számára, amelyek egyébként nem kapnak fordítást.

Ez történhet például az önkormányzati weboldalon, ahol a felhasználónak az érintett nyelvre kell kattintania, és tájékoztatni kell arról, hogy a fordítás helytelen lehet. Ugyanez az elv érvényes azokban az esetekben, amikor a dialógusos visszajelzés lehetővé teszi a fordítások szóbeli ellenőrzését, például az orvosi konzultációk során. Ilyen helyzetekben a gépi fordítás általában a mobil emberek által használt megoldások egyike.

Utószerkesztés nyílt vagy nagy kockázatú területeken: mivel a fenti kritériumok nem érvényesek, a gépi

fordításokat az embernek kell korrigálnia („post-szerkesztett”), talán több különböző módon. A posztszerkesztésgépi fordítása sok területen hasonló minőségű fordításokat készít, mint a teljesen emberi fordítások, némi időmegtakarítással.

Nem fordítók mint kiadók: számotechnikai területen a kezdő nyelvet nem ismerő terepi szakértők sikeresen post-szerkeszthetik a gépi fordítási kimenetet. Ők lehetnek érdekelt önkéntesek, mint például a „részvételiközbeszerzés”. Munkájukat szakmai fordítók ellenőrizhetik, az elvárt minőségtől függően.

Előszerkesztés, ha több célnyelvre van szükség: aposztkiadás fő alternatívája a „pre-edition”, ahol a kiindulási szöveget egyszerűsített és ellenőrzött nyelven írják le, mielőtt gépi fordítási rendszer működtetné. A minőség nagyon magas lehet, és a hatékonyság növelése minden további célnyelv szükséges. Általában, ha több mint öt célnyelvre fordítasz, akkor az előszerkesztés jobb lesz, mint a posztszerkesztés.

Illusztrációk és bizonyítékok

Számos módja van a gépi fordítás munkafolyamatokba történő integrálásának. A maximalizáló modell Carson-Berndsen et al. (2009) csatolt diagramja. A szöveg a bal felső sarokban lép be, ahol a lefordítható elemeket kivonják és automatikusan szegmentálják (általában mondatokban) a traction memóriarendszerekben történőfeldolgozáscéljából. A szegmensek ezt követően egy gépi fordítási rendszert vezetnek be, amely az adott területen önkéntes szakemberek vagy célnyelvi szakértők által felülvizsgálható változatot biztosít. A hivatásos fordítók felülvizsgálják az eredményt, majd elvégzik a célnyelv stilisztikai felülvizsgálatát és felülvizsgálatát. A lefordítható elemeket ezután beírják az eredeti formátumban („rekonstrukció”) bármilyen grafikai anyaggal, és a fordítás készen áll a szállításra. Nyilvánvalóan nem szükséges, hogy mindezen lépések minden projektben megjelenjenek, de mindent az igényeknek megfelelően lehet figyelembe venni. Ésnem szükséges ezt a konkrét sorrendet követni: Temizöz (2013) például azt állapította meg, hogy a célnyelven dolgozó mérnökök jobb minőségűek voltak, mint a másik irányban. A lényeg az, hogy a szakmai területen senki sem mutatja be a nyers gépi fordítást végtermékként.

Politikai következmények

A gépi fordításban részt vevő politikai döntéshozóknak az alábbi iránymutatásokat kell figyelembe venniük:

► a gépi fordítás integrálható olyan

munkafolyamatokba, amelyek magukban foglalják a szerkesztést és/vagy az előszerkesztést;

► A nyers gépi fordítást csak alacsony kockázatú helyzetekben szabad megjeleníteni, amikor a felhasználó kezdeményezi, a korlátokat megértik, és a nyelvet más módon nem fordítják le. A bruttó gépi fordítás tehát önmagában nem felel meg a nyelvi jogokon alapuló követelményeknek;

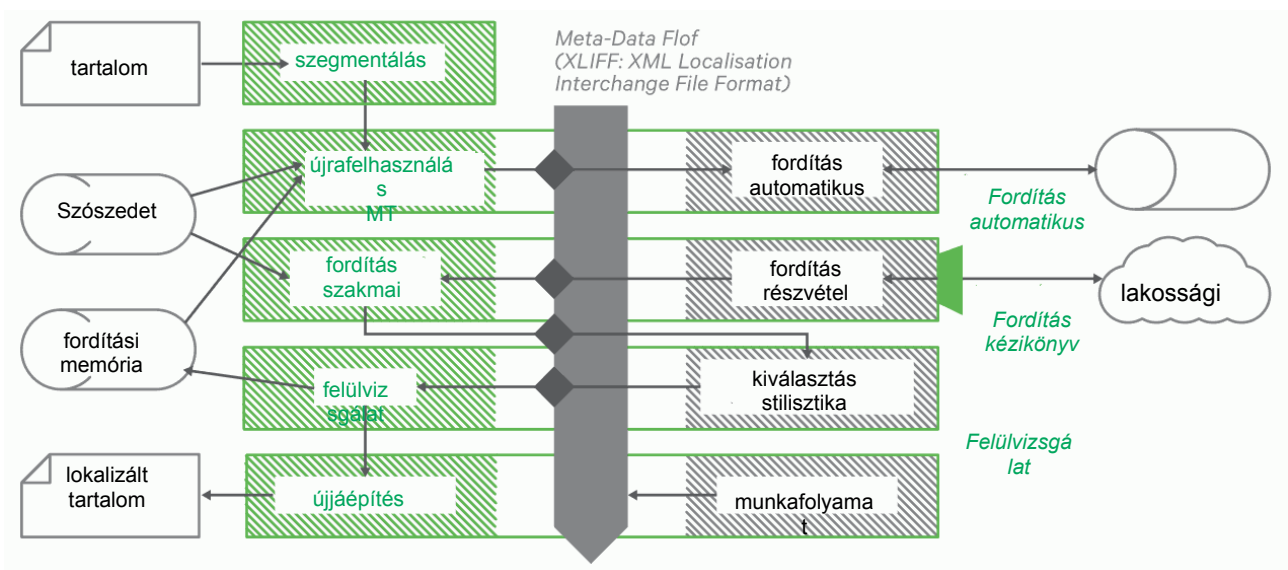
► A fordítóképzésnek magában kell foglalnia a poszt szerkesztést és az előszerkesztést, és az ilyen készségekkel rendelkező szakembereket kell alkalmazni.

Referenciák és mélyítés

Carson-Berndsen, J., Somers, H., Way, A., & Vogel, C. (2009). Integrált nyelvi technológia a Next Generation Lokalizáció részeként. Lokalizációs fókusz: The International Journal of Lokalizáció, 8, 53–66.

Temizöz, Özlem (2013). *Postiting gép-fordítás kimenet és annak felülvizsgálata*. Doktori disszertáció. Universitat Rovira i Virgili. tdx.cat/handle/10803/128204

Turovsky, B. (2016). *Tíz éves Google Translate*. goo.gl/TjnUWk. Hozzáférés 2017. május.

63 Ki dolgozzon tolmácsként vagy fordítóként?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

Az újonnan érkezett migránsok, a kétnyelvűcsaládtagnak, a más területeken dolgozó szakemberek (pl. ápolók) és a kétnyelvű munkavállalók (pl. az egészségügyi létesítmények takarítói) gyakran kulturális közvetítőként dolgoznak az egészségügyhöz, a jogi szolgáltatásokhoz, a rendőrséghez és az iskolához kapcsolódó rendkívül érzékeny környezetben, és kevés vagy egyáltalán nem rendelkeznek képzéssel e feladatokra. Ezeket a rögtönzött tolmácsokat és fordítókat rendszeresen alkalmazzák az állam és a különböző uniós tagállamok más érdekelt felei. Tehát fordítókat és tolmácsokat kell képeznünk, vagy használhatunk kétnyelvű és képzetlen szakembereket ezekre a kommunikációs célokra?

Mit mond a kutatás?

Számos tanulmány elemezte azokat a helyzeteket, amikor a tolmácsolást olyan szakemberek végezték, akik nem részesültek tolmácsképzésben. Azt mutatják, hogy a szakemberek gyakran olyan téves információkat közvetítenek, amelyek rossz kommunikációhoz vezetnek. Például az Elderkin-Thompson et al. (2001) 21 spanyol nyelvű beteget vizsgált meg, akik nővértolmácsok segítségével kapcsolatba léptek orvosukkal. Megállapították, hogy a találkozó mintegy fele súlyos kommunikációs hibákat eredményezett, veszélyeztetve a tünetek orvos általi megértését és aláásva a beteg aggályainak hitelességét. A Berg-Seligson (2011) hasonlóképpen tanulmányozta a gyanúsítottak kihallgatása során tolmácsként eljáró rendőrtisztet, és felfedezte, hogy közvetítésük olyan helytelen információk átadásához vezetett, amelyek súlyos kommunikációs hibákhoz vezettek.

Más kutatások azt mutatják, hogy jelentős kockázatok állnak fenn az improvizált tolmácsok és fordítók használatával kapcsolatban, beleértve az átadás pontatlanságát (kivételek és kiegészítések), valamint a pártatlanság és a titoktartás hiányát.

Arögtönzött tolmácsok gyakran terjesztik elő saját véleményüket, vitatják a nyilatkozatot értelmező személy nyilatkozatait, útmutatást adnak a válaszoknak vagy válaszolnak a kérdésekre az általuk tolmácsolt személy nevében, és gyakran más feladatokat is ellátnak az értelmezett beszélgetésen kívül (Cambridge 1999, Flores et al. 2003, Martínez-Gómez 2014; Lesch és Saulse 2014).

Illusztrációk és bizonyítékok

Arögtönzött tolmácsok és fordítók szintén jelentős bizalmatlanságot kelthetnek a kommunikációban. A menedékkérőkről 2016-ban Szlovéniában végzett MIME-felmérés kimutatta, hogy azok a migránsok, akiknek tolmácsot kell használniuk a hatóságokkal folytatott kommunikációjuk során, tudják, hogy a tolmácsolás során gyakran alkalmaznak képzetlen tolmácsokat, és hogy a képzés hiánya rossz kommunikációt eredményez. Egy 33 éves iráni férfi azt mondta:

A dokumentumokat lefordító hivatalos fordítók és tolmácsok igen, képzéssel rendelkeznek. De a többiek, akik csak tolmácsok...Néhányan nem tanultak, többségük nem ezen a területen tanult, így... Mert ismerik a nyelvet, munkába jönnek. Néhavoltegy félreértés az emberek között, vagy félrefordítás az emberek között.

Ez az alacsony képzettségű munkaerő aztán frusztrációhoz vezet, ahogy egy 22 éves afgán férfi mondta:

Gyakran észrevettem, hogy a legtöbbször fordító nem tudja megérteni, amit meg akar érteni...vagy nem képesek megérteni, vagy nem képesek, nem tudom...vagy nem tudják megmagyarázni, ahogy tetszik, tudod. És ily módon az információ elveszik a harmadik személy felé vezető úton.

A kutatások azt mutatják, hogy a képzetlen kétnyelvű emberek használata kommunikáció összeomlásához és a résztvevők közötti frusztrációhoz vezethet.

Politikai következmények

A képzetlen tolmácsok és/vagy fordítók tolmácsolásából vagy fordításából eredő kommunikációs hibák elkerülése érdekében a politikai döntéshozóknak a következőket kell mérlegelniük:

1. a szakemberek képzésének támogatása, hangsúlyt fektetve a tolmácsolási és fordítási készségek elsajátítására;
2. kétnyelvű tanárok képzése, hangsúlyt fektetve a tematikus készségek (azaz a szakterület ismerete), a tolmácsolási és fordítási készségek, valamint a szakmai

etika elsajátítására;

3. megfizethető képzési lehetőségek kialakítása annak érdekében, hogy a migránsok hozzáférhessenek a közösségi tolmácsok és fordítók szakmájához.

Referenciák és mélyítés

Berk-Seligson, S. (2011). Tárgyalás és kommunikatív szállás kétnyelvű betűtípussal: kritikus szociolingvisztikus interakciós perspektíva. *International Journal of the Sociology of Language*, 207., 29–58.

Cambridge, J. (1999). Információvesztés a kétnyelvű orvosi interjúk során egy képzetlen tolmácson keresztül. *A fordító*, 5, 201–219.

Elderkin-Thompson, V., Silver R. C., & Waitzkin, H. (2001). Amikor az ápolók kétszeresen tolmácsként: Egy tanulmány spanyolul beszélő betegek egy

amerikai alapellátási környezetben. *Társadalomtudomány és orvostudomány*, 52, 1343–1358.

Flores, G. et al. (2003). Az orvosi értelmezési hibák és azok lehetséges klinikai következményei a gyermekgyógyászati találkozásokban. *Gyermekgyógyászat*, 111, 6–14.

Lesch, H. M. & Saulse, B. (2014). A tolmácsolási szolgáltatás felülvizsgálata az egészségügyi ágazatban: leíró áttekintés. *Kilátások*, 22, 332–348.

Martínez-Gómez, A. (2014). Bűnözők számára tolmácsolást végző bűnözők: a normák megszegése vagy alakítása? *The Journal of Specialised Translation*, 22, 147–193.

Weisskirch, R. S. (szerk.) (2017). *Nyelvi brókerek a bevándorló családokban: Elméletek és összefüggések*. London: Routledge vagyok.

64 Hogyan és mikor kell fordítási és tolmácsolási szolgáltatásokat nyújtani az újonnan érkezett migránsoknak?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

A közelmúltbeli migrációs áramlások megnehezítették a fordítás vagy tolmácsolás támogatását a polgári, társadalmi, gazdasági és politikai tevékenységekkel összefüggésben. Ezek a szolgáltatások gyakran jelen vannak a médiában, mint a közpénzek jelentős és szükségtelen elvándorlása. A különböző nyelvi szabályzatok meghatározzák, hogy mikor kell biztosítani a fordítást és a tolmácsolást. Az EU-ban menekültügyi eljárásokban a 2013/32/EU irányelv, a büntetőeljárások során pedig a 2010/64/EU irányelv biztosította ezeket. Nincs azonban olyan uniós jogszabály, amely biztosítaná a közintézményekhez (iskolákhoz, egyetemekhez, közösségi központokhoz stb.), az emberi és szociális szolgáltatásokhoz (menekültközpontok, önszolgáltató központok), egészségügyi intézményekhez, vallási szervezetekhez vagy sürgősségi segélyszolgálatokhoz való közvetítést.

Melyek azok a körülmények, amelyek között a fordítás és tolmácsolás támogatása döntő fontosságú és az államnak kell biztosítania, és milyen áron?

Mit mond a kutatás?

A nem képzett tolmácsok bírósági igénybeviteléről szóló számos tanulmány kimutatta, hogy a tisztességes bírósági eljárás biztosításához elengedhetetlen a magas színvonalú tolmácsolás (Hertog 2015). Más tanulmányok bizonyítják az egészségügyi szervezetek magas színvonalú tolmácsolási és fordítási támogatásának fontosságát.

Az egészségügyi ellátással összefüggésben a megfelelő nyelvi támogatás hiánya elégtelen diagnózishoz vagy elégtelen diagnózishoz, késleltetett vagy helytelen orvosi kezeléshez, túl gyakori orvoshoz, hosszabb kórházi tartózkodáshoz és kettős vizsgálatokhoz vezethet. Lindholm et al. (2012) elemezte a 2004 és 2007 között egy egyesült államokbeli kórházban 3071 beteg aktáját.

A korlátozott angoltudású betegek kórházi tartózkodásának időtartama jelentősen rövidebb volt, amikor hivatásos tolmácsokat alkalmaztak a felvételnél, illetve a belépéskor és a kilépéskor egyaránt. A professzionális tolmácsolással nem rendelkező betegek átlagos tartózkodási ideje 0,75–1,47 nap volt, mint azok

a betegek, akiknek mind a belépéskor, mind a kilépéskor tolmácsuk volt. Emellett a felvételnél és/vagy kilépéskor tolmácsolási szolgáltatást igénybe vevő betegeket kevésbé valószínű, hogy 30 nap elteltével visszafogadják. A megtakarítások meglehetősen egyértelműek, figyelembe véve, hogy az Egyesült Államokban 2013-ban a kórházi ellátás átlagos költsége 1,791 (profit kórházak) és 2,289 dollár (non-profit kórházak) között mozgott, míg a fordító vagy tolmács átlagos fizetése egy amerikai kórházban 22,90 dollár/óra volt. Ez azt jelenti, hogy a tolmácsnak körülbelül 80 órát kell töltenie a beteggel, mielőtt a tolmácsolási költségek meghaladják a kórházban megtakarított időt.

Az egészségügyi ellátás területén a színvonalas tolmácsolási és fordítási segítség biztosításának hiánya szintén panaszokhoz és vitákhoz vezethet. Quan és Lynch (2010) arról számolt be, hogy az Egyesült Államok négy államában 2005 és 2009 között 35 követelés volt összesen 2,289,000 USA-dollár kártérítésre vagy rendezésre, valamint \$2 793 800 dollár jogi költségekre az egészségügyi létesítményekben nyújtott megfelelő nyelvi szolgáltatások hiányamiatt.

Illusztrációk és bizonyítékok

A Ljubljana Egyetem által végzett tanulmány 38 menedékkérőt hallgatott meg, és különös hangsúlyt fektetett a fordítók és tolmácsok használatára (lásd Pokorn & Čibej 2017).

Az eredmények azt mutatják, hogy még akkor is, ha a migránsok megtanulták a fogadó nyelvet, gyakran nem rendelkeznek az olyan speciális kontextusokban való interakcióhoz szükséges készségekkel, mint például a menekültügyi eljárásokkal kapcsolatos interjúk, valamint az ügyvédekkel és orvosokkal való kinevezések, amint azt egy 26 éves iráni interjúalany is bizonyítja, aki alkalmanként egészségügyi téren tolmácsol:

Igen, kint vagy az orvosi rendelőben. Arsitólaz angolig. De nem értek sok szót az orvoshoz, a testhez, de nagyon hangosan tanulok.

Hasonló kérdést vetett fel egy 22 éves afgán személy, aki az interjú idején öt évig Szlovéniában tartózkodott:

Először főleg fordítókat és tolmácsokat használtam, amikor nem ismertem szlovénül. Leginkább olyan hivatalos kapcsolatokhoz volt szükségem, mint az interjúk vagy más kötelezettségek, vagy a kórházban, amikor orvoshoz beszéltem, mindig szükségem volt valakire, aki megmagyarázza, mire gondolok.

A fordítás és a tolmácsolás ezért fontos szerepet játszik a befogadási folyamat kezdetén, és támogatást nyújt a migránsok néhány legkiszolgáltatottabb helyzetben.

Politikai következmények

E megállapítások fényében a közszolgáltatások tolmácsolását és fordítását az államnak kell finanszírozni és biztosítani a magas kockázatú helyzetben újonnan érkezett migránsok számára, különösen a jogi, rendőrségi és egészségügyi struktúrákban. Ez a támogatás elősegítené a befogadási folyamat felgyorsítását, miközben csökkentené a költségeket, különösen az egészségügy területén.

Referenciák és mélyítés

Ertl, A. & Pöllabauer (2010). Képzés (orvosi) tolmácsok – a kulcs a helyes gyakorlathoz. *Medint: Közös európai képzési terv. The Journal of Specialised Translation*, 14, 145–164.

Hertog, E. (2015). Az Európai Parlament és a Tanács 2010/64/EU irányelve a büntetőeljárás során a tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról: átültetési stratégiák a büntetőeljárások során történő tolmácsolással és fordítással kapcsolatban. *Monti*, 7, 73–100.

Lindholm, M., Hargraves J. L., Ferguson W. J., & Reed, G. (2012). A szakmai tolmácsolás, a fekvőbeteg-tartózkodás időtartama és a visszafogadási arányok. *Journal of General Internal Medicine*, 27, 1294–99.

Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Tolmácsolás és nyelvi befogadás – barátok vagy ellenségek? Egy terepvizsgálat eredményei. *A Fordító*. (Online publ.: 2017. november 24.). doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406

Quan, K. & Lynch J. (2010). *A magas költségek a nyelvi akadályok orvosi malgyakorlat*. Kaliforniai Egyetem: School of Public Health, The National Health Law Program. www.healthlaw.org/publications/the-high-costs-of-language-barriers-in-medical-malpractice#.Vj78naR-QhY

Különleges témák

- Hogyan kell alkalmazni a befogadás fogalmát a mobil nyugdíjasokra? 168
- 66 A többnyelvű emberek kreatívabbak? 170
- 67 Hogyan működik a többnyelvűség védelme az uniós fogyasztóvédelmi jogszabályokban? 172
- 68 Hogyan akadályozhatjuk meg az etnikai megosztottság geopolitikai célú manipulációját? 174
- Befolyásolja-e a világkereskedelemben az egynyelvűség a pénzügyek tanítását és gyakorlatát? 176
- 70 A nyelvtanulás roma megközelítése tartalmaz-e hasznos tanulságokat a nyelvoktatási politika számára? 178
- 71 Mit lehet tenni annak érdekében, hogy segítsenek a mobil nyugdíjasoknak, akiknek intézményi ellátásra van szükségük? 180
- 72 Hogyan lehet előmozdítani a többnyelvűséget az európai fogyasztóvédelmi jogszabályokban? 182

65 Hogyan kell alkalmazni a befogadás fogalmát a mobil nyugdíjasokra?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

A MIME-keretrendszer, valamint a bevándorlók integrációjáról szóló jelenlegi politikai és tudományos megbeszélések a befogadó társadalomba való befogadással foglalkoznak. A nemzetközi nyugdíj-migráció (MIR = MRI) esetében azonban a befogadásra gyakran külföldiközösségekben kerül sor, amelyeket közös nemzetiség és nyelv határoz meg, nem pedig a befogadó társadalomhoz viszonyítva. Sok nyugdíjas migráns nem ismeri a fogadó ország nyelvét. Hogyan kellene a helyi politikai döntéshozóknak megközelíteniük a mobilitás és a befogadás sajátos konstellációját, amelyet a viszonylag privilegizált idősebb, Európán belüli migránsok képviselnek?

Mit mond a kutatás?

A „nemzetközinyugdíjas migráció” a nyugati világ nyugdíjasairautal, akik akár véglegesen, akár ideiglenesen egy új országba költöznek, hogy jobb életminőséget keressenek. Az éghajlattal, az egészségüggyel és más életstílusokkal kapcsolatos tényezők gyakran fontos tényezők a migránsok számára, csakúgy, mint a gazdasági tényezők.

A nemzetközi nyugdíj-migráció különbözik a migráció más típusaitól, mivel megnehezíti a befogadó társadalmakba való társadalmi, kulturális és nyelvi befogadást. Nehéz magasabb életkorban új nyelvet tanulni, és a nyugdíjazás után vándorló embereknek kevesebb lehetőségek van arra, hogy a migráns munkavállalókhoz képest találkozzanak helyi lakossággal. A mobil nyugdíjasok gyakran szezonálisan vándorolnak régi és új országuk között, ezért az év egy részében nem tartózkodnak új lakóhelyüktől. Emellett sok nyugdíjas migráns közvetlenül külföldi vevőknek épített és értékesített alkörzetekben él. Mindezek a tényezők akadályozzák a nyelvtanulást és a társadalmi befogadást.

A nyugdíjasok befogadó társadalmakba való alacsony szintű bevonása a fontos IR-célpontokon kialakult sajátos szociolingvista tájképeket is tükrözi. Ezeket a nagy külföldi közösségek (etnikai klubok, egyházak, vállalkozások és közösségi hálózatok) jellemzik, széles körben használják az angolt lingua francaként, és átfedésben vannak a MIR és a turizmus között. Ezek a nyelvi tájak sok mobil nyugdíjas számára lehetővé teszik, hogy jó életminőséget érjenek el és magas fokú

befogadást érjenek el külföldön, anélkül, hogy megtanulnák a fogadó ország nyelvét.

Ugyanakkor a tudományos szakirodalom aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy az etnikai enklávékba való befogadás a többségi társadalom helyett alááshatja az általános társadalmi kohéziót. Vannak példák a migráns nyugdíjasok integrációjának kudarcával kapcsolatos helyi aggodalmakra és frusztrációra is a MIR - országokban. Ugyanakkor a migránsok e kategóriájával kapcsolatban általában nem számoltak be súlyos idegengyűlölő vagy bevándorlásellenes érzésekről.

Illusztrációk és bizonyítékok

A MIME projekt keretében végzett kutatások azt mutatják, hogy a fogadó ország hatóságai számos módon próbálhatják megkönnyíteni a nyugdíjas migránsok befogadását. Elősegíthetia nyugdíjas migránsok és az őslakosok közötti találkozásokat, interakciókat és cseréket. Támogathatjákés együttműködhetnek a helyi külföldi szervezetekkel, közös fesztiválokat és ünnepeket szervezhetnek, és különböző társadalmi és oktatási találkozásokat kezdeményezhetnek.

Ilyen csere lehet a fogadó ország nyelvét gyakorolni kívánó külföldi nyugdíjasok és az angol nyelvüket (vagy más idegen nyelvüket) fejleszteni kívánó őslakosok közötti csereprogramok, például a nyugdíjas migránsok helyi iskolákba való meghívása révén. Általánosságban elmondható, hogy a helyi önkormányzatok saját nyelvükön a külföldi lakosok számára is elérhetővé tehetik a kulturális és egyéb eseményekre vonatkozó információkat, hogy szívesen érezzék magukat. Az etnikai klubok, egyesületek és egyházak hasznos partnerek lehetnek a releváns információk együttműködésében és terjesztésében.

A MIR fontos part menti célállomásain a lakások alakulása egyértelműen kedvezőtlenül hatott a befogadásra. A külföldi lakosok számára épített számos lakóegység a városközpontokon kívül található, néha kevés a tömegközlekedéshez való hozzáférés. Ezek a területek a kitelepítettek nagy enklávéi, amelyeket az őslakosokkal rendelkező környékekről elszigeteltek. A jobb várostervezés fékezheti a helyi etnikai szegregációt, és megkönnyítheti az őslakosok és a migránsok közötti interakciót.

A MIME projekt keretében végzett kutatások azonban

arra engednek következtetni, hogy a befogadó társadalomba való teljes körű befogadás nem igazán lehetséges az adott társadalmi és nyelvi környezetben, amelyek jelenleg a MIR fontos európai úticéljait jellemzik. Ehelyett a befogadásra elsősorban a külföldön élő közösségekben kerül sor. Ugyanakkor az Európán belüli migráció sok mobil nyugdíjas számára jobb életminőséget biztosít. Ha ezek a nyugdíjasok nagyobb nyelvi alkalmazkodási követelményeknek felelnek meg, valószínűleg kevésbé valószínű, hogy áttelepülnek. Ezen túlmenően, részben a turizmussal való kapcsolata és a viszonylagos kiváltság miatt nyugdíjasok migrációja általában nem vezet komoly ellenségeskedéshez, tiltakozásokhoz vagy más idegengyűlölő reakciókhoz a befogadó társadalmakban.

Politikai következmények

A befogadó társadalmak ösztönözhetik a helyi interkulturális találkozásokat, és a befogadás javítása érdekében intézkedéseket hozhatnak a lakossági szegregáció leküzdésére. A nyugdíjas migránsok bevonása azonban – legalábbis a MIR fő úti céljai közé – nagyrészt a nemzeti származáson és a közös nyelvezeten alapuló, külföldön élő közösségekben fog megvalósulni. A MIME-tanulmány eredményei arra engednek következtetni, hogy a helyi döntéshozók nem várhatják el vagy követelhetik meg a nyugdíjas migránsok széles körű nyelvi integrációját, hanem inkább intézményi és nyelvi megközelítéseket kellene kidolgozniuk a jelenlegi helyzet kezelésére.

Referenciák és mélyítés

Betty, C., & Durán, R. (2008). *Visszavonult britek,*

tekintettel a szociális klubok fontosságára és a helyi spanyol társadalomba való integrációra: Egy esettanulmány. Malaga esetében: Observatorio Europeo de Gerontomigraciones, Malagai Egyetem. hdl.handle.net/10630/7279

Gustafson, P. (2008). Transznacionális jelleg a nyugdíjasok migrációjában: Az észak-európai nyugdíjasok esete Spanyolországban. *Etnikai és faji tanulmányok*, 31, 451–475.

King, R., Warnes, T., & Williams, A. (2000). *Naplemente életek: Brit nyugdíjas migráció a Földközi-tengerbe*. Oxford: Berg vagyok.

A NYELVTANULÁSTÉS A NEMZETKÖZI NYUGDÍJ-MIGRÁCIÓBA VALÓ BEFOGADÁST BEFOLYÁSOLÓTÉNYEZŐK

66 A többnyelvű emberek kreatívabbak?

Guillaume Fürst, François Grin, Genfi Pénzügyi Egyetem Megfigyelőközpontja

Gyakran állítják, hogy a sokszínűség kreativitást generál. Széles körű kérdéstről van azonban szó, amely jelentős vitát eredményez. A többnyelvűség és a kreativitás konkrét kérdése e vita részét képezi. Tekintettel arra, hogy a többnyelvűség pozitívan kapcsolódik a kreativitáshoz, ez indokolhatja több nyelv tanulásának és használatának előmozdítását különböző kontextusokban – az oktatástól az üzleti életig és a magánéletig.

Ez a kérdés fogalmi és empirikus kihívást jelent, és számos kapcsolódó kérdést vet fel: Mi a kreativitás? Hogyan tudjuk mérni és számszerűsíteni a többnyelvűséggel való kapcsolatát? Lehet-e kifejezetten a nyelvi sokszínűséget megcélozni, és megkülönböztetni azt a kulturális sokszínűséggel kapcsolatos személyes tapasztalatok más formáitól? Általánosíthatók-e az egyedi eredmények más szinteken (például kis csoportok vagy egész vállalatok)?

Mit mond a kutatás?

Lényegében a kreativitás összetett kognitív képességnek tekinthető: több képesség (pl. eltérő gondolkodás, érvelés, általános és területspecifikus ismeretek) integrálása, amely új ötletek készítéséhez, értékelésükhöz, kiválasztásukhoz és fejlesztésükhöz vezet. Sok más tényező, például a személyiségjellemzők vagy a környezeti lehetőségek szorosan kapcsolódnak a kreativitáshoz. A kreativitás kognitív szempontjaira összpontosító meghatározás azonban minden bizonnyal annak számos alapvető dimenzióját tükrözi. A kétnyelvűségnek a kognitivitásra gyakorolt hatásáról szóló tanulmányok *kimutatták*, hogy a nyelvváltásban megnyilvánuló kétnyelvűség pozitívan kapcsolódik az olyan kognitív folyamatokhoz, mint a figyelem rugalmassága és a nem releváns információk szűrésének képessége.

Ezenkívül a kétnyelvűség előnyei az ilyen kognitív folyamatokban általánosíthatónak tűnnek más kognitív folyamatokra, mind a szóbeli, mind a nem verbális folyamatokra (Bialystok, 2017).

A *kreativitás* (az elismeréstől elkülönülő) és a *többnyelvűség* (szemben a kétnyelvűséggel) közötti kapcsolat konkrét tanulmányozása azonban *mindaddig* kevés figyelmet kapott. Néhány úttörő tanulmány azt sugallja, hogy a kétnyelvűség valóban elősegíti a kreativitást, de sokuk kizárólag bizonyos népességcsoportokra, például bevándorlókra, gyermekekre vagy magas szintű kétnyelvűekre összpontosít. Ezenkívül ezekben a tanulmányokban gyakran nehéz megállapítani, hogy a nyelvi készségek önmagukban elősegítik-e a kreativitást vagy a

soknyelvűséghez gyakran kapcsolódó multikulturális tapasztalatokat.

Illusztrációk és bizonyítékok

A MIME projekt keretében végzett eredeti empirikus kutatás tovább tesztelte a többnyelvűség-kreativitás hipotézist, elkerülve a fent említett korlátokat. Négy kölcsönösen kompatibilis vizsgálatból (összesen 592 főből álló mintából) gyűjtött adatokat különböző modellek fejlett statisztikai módszerekkel történő tesztelésére használták fel.

Ebben a tanulmányban a többnyelvűséget olyan készségekként fogalmazták meg, amelyek ötvözik az ismert nyelvek teljes számát, valamint a második, harmadik és negyedik nyelven rendelkezésre álló produktív és befogadó képességeket (a *közös európai nyelvi referenciakereten alapuló standard eszköz felhasználásával értékelve*).

A kreativitást két változó csoport segítségével értékelték: 1) Kreativitási kérdőívek, amelyek ötvözik a globális ötletkészítéssel és az ötletek kiválasztásának képességével kapcsolatos képzést, valamint a kreatív tevékenységekről és eredményekről szóló információkat több területen (pl. vizuális művészetek, zene, tudomány); valamint 2) a kreativitással kapcsolatos feladatok, amelyek a három különböző feladatra kapott pontszámokat kombinálják (ezek a pontszámok szakértői értékelésen és objektív értékelési eljárásokon egyaránt alapultak).

Ezeket az eredményeket összefoglalva emellékelte grafikon az azt mutatja, hogy mindkét kreativitási mutató esetében a véletlenszerűen kiválasztott személynek 50 %-os esélye van arra, hogy az átlag feletti kreativitási pontszámot érjen el, míg ha a személy többnyelvű, ez a valószínűség körülbelül 60%-ra nő. Ezek átlagértékek, és minél több többnyelvű egy személy, annál valószínűbb, hogy kreatívak lesznek.

A többnyelvűség a külföldi tapasztalatokhoz is kapcsolódik. A többnyelvű emberek általában gyakrabban utaztak és éltek külföldön, és más elemzések azt mutatják, hogy ez a tapasztalat pozitívan kapcsolódik a kreativitáshoz is. Bár figyelembe veszik ezeket és más tényezőket, például az életkort, a nemet vagy az oktatást, a többnyelvűség hatása továbbra is pozitív és jelentős, különösen a kreatív feladatok tekintetében.

Politikai következmények

Ebben a szakaszban elmondhatjuk, hogy nagyon

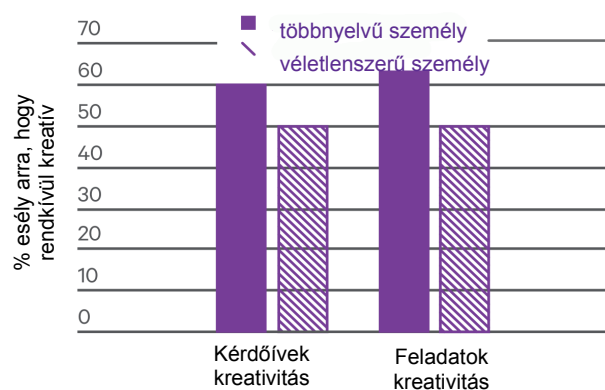
valószínű, hogy egyéni szinten a többnyelvűség előmozdítja a kreativitást – közvetlenül, de közvetetten is a multikulturális tapasztalat révén.

Más szóval, a többnyelvűség növelését célzó politikák kialakításának nagyobb kreativitást kell eredményeznie. Különös tekintettel a következőkre:

► az idegen nyelvek tanulása a kreativitásra és az általános megismerésre gyakorolt valószínűsíthető jótékony hatása, valamint a multikulturális élményre gyakorolt „kick” hatása miatt támogatható, ami viszont a kreativitáshoz is kapcsolódik;

► Ez a hatás egyértelműbb a nyelvek szélesebb körében szerzett készségek tekintetében, ami arra utal, hogy egynél több idegen nyelvnek való kitettség különösen előnyös.

Bár a többnyelvűség és a kreativitás közötti pozitív összefüggést találtak egyéni szinten, ezeknek az eredményeknek a csoportokra (és tágabb értelemben az egész társadalomra) való átültetése nem egyszerű. Az irodalmi kutatások azonban arra engednek következtetni, hogy a többnyelvűség és általánosabban a kulturális sokszínűség a csoport szintjén is pozitívan kapcsolódik a kreativitáshoz, és így elősegítheti az innovációt. A szociálpszichológiai hozzájárulások megmutatták, hogy a belső sokféleséggel nem rendelkező csoportok nagymértékben ki vannak téve a kollektív gondolkodásnak; e csoportokban az emberek gyakran konszenzusra vágnak, ami idő előtti és gyakran az optimálistól elmaradó döntésekhez vezet. Ezzel szemben a kisebbség legalább egy tagjával rendelkező csoportok kreatívabbnak tűnnek, valószínűleg azért, mert a kisebbségek különböző gondolatokat és többféle perspektívát ösztönöznek.

Referenciák és mélyítés

- Bialystok, E. (2017). A kétnyelvű alkalmazkodás: Hogy az elmék befogadják a tapasztalatot. *Pszichológiai Közlöny*, 143(3), 233262.
- Fürst, G. & Grin, F. (2017). Többnyelvűség és kreativitás: A Multivariate Approach, *Journal of Multilingual and Multicultural Development (Többváltozós megközelítés)*, *Journal of Többnyelvű és Multikulturális Fejlődés*. doi.org/10.1080/01434632.2017.1389948
- Kharkhurin, A. V. (2012). *Többnyelvűség és kreativitás*. Bristol, Egyesült Királyság: Többnyelvű kérdések.
- Paulus, P. B., & Nijstad, B.A. (szerk.) (2003). *Acsoport kreativitása: Együttműködésen keresztüli innováció: Innováció az együttműködésen keresztül*. Oxford University Press, USA.

67 Hogyan működik a többnyelvűség védelme az uniós fogyasztóvédelmi jogszabályokban?

Christine Kaddous, Laura Marcus, Genfi Egyetem

A többnyelvűség gyakorisúrlódás az Európai Unió gazdasági integrációja és a tagállamok szuverenitása közötti feszültségekben. Ez utóbbiak kompetenciával rendelkeznek a területükön alkalmazandó nyelvi rendszer tekintetében, ami azt jelenti, hogy a polgároknak egy adott nyelvet kell használniuk vagy ismerniük. A legtöbb esetben szabályokat állapítanak meg egy vagy több nemzeti vagy hivatalos nyelv védelmére. Az ilyen nemzeti követelmények ellentétesek lehetnek az elsődleges és/vagy másodlagos uniós joggal, amely megtilt minden olyan nemzeti rendelkezést, amely korlátozza annak alkalmazását, kivéve ésszerű indokok alapján.

Mit mond a kutatás?

A fogyasztóvédelmi jog olyan terület, amelyen az uniós jogalkotó jogszabályokat fogadott el a különböző nyelvek használatának szabályozására. Ez a jogszabály azonban nem harmonizálja teljes mértékben a kereskedők és a fogyasztók közötti kapcsolatok nyelvi vonatkozásait. Ez annak tudható be, hogy ezen a területen nincs általános uniós hatáskör.

Ezért az uniós jogalkotó által elfogadott rendeletek címzettjei elsősorban a tagállamok, és konkrét területeket érintenek. A rendeletek általában nem írnak elő közvetlen kötelezettséget a gazdasági szereplők számára egy adott nyelv használatára. Sokkal inkább megakadályozzák a tagállamokat abban, hogy korlátozzák az e szereplők által az egyik vagy másik nyelv választása érdekében hozott döntéseket, amikor gazdasági kapcsolatot létesítenek a fogyasztóval. Az uniós jogalkotó ezért széles körű nyelvi kritériumokat fogad el (a nyelvikészségek nélkül az EU nem kérheti a gazdasági szereplőktől egy adott nyelv használatát).

Az uniós tagállamoknak saját jogi rendelkezéseiken belül végre kell hajtaniuk az uniós fogyasztóvédelmi irányelveket, a gazdasági szereplőknek pedig meg kell felelniük az ennek megfelelően elfogadott nemzeti jogszabályok sajátos nyelvi követelményeinek (lásd az ábrát).

Illusztrációk és bizonyítékok

Vessünk példákat uniós szintű nyelvi követelményekre az áruk területén, például a címkézéssel és a forgalmazással kapcsolatban, amelyek „értékesítési módokat” tekinthetők. Egyes rendeletek előírják a gazdasági szereplők számára a „fogyasztó által könnyen

érthető” nyelv használatát, míg mások a „tagállamok hivatalos nyelvének(s)” használatát írják elő. Ha ezeket a követelményeket nemzeti szinten hajtják végre, ezek a követelmények sajátos jelentéssel bírnak: Franciaországban „tagállam hivatalos nyelve” francia; Belgiumban „fogyasztó által könnyen érthető nyelv” francia és holland.

Szolgáltatások vagy szerződések esetében nincs konkrét uniós nyelvi szabály, hanem a szerződések megkötéséhez és végrehajtásához a nyelvi következetesség általános követelménye. Nemzeti szinten ez a követelmény azt jelenti, hogy a gazdasági szereplőknek megfelelő tájékoztatást kell nyújtaniuk a fogyasztók számára azokról a nyelvekről, amelyek a szerződést vagy a szolgáltatást meg lehet kötni, és az ügyletet a megállapodás szerinti nyelven kell lebonyolítani.

Politikai következmények

Az uniós szinten elfogadott általános nyelvi követelményeket az Európai Unió Bírósága (EUB) értelmezheti. Az EUB ítélezési gyakorlata meghatározza az EU nyelvi követelményeit, ami csökkenti a tagállamok rugalmasságát a nyelvi követelmények elfogadásakor. Például a „fogyasztó által könnyen érthető” nyelv legtöbb esetben az érintett tagállam hivatalos nyelve, kivéve, ha van egy másik, könnyen érthető nyelv és a gazdasági szereplő által hozzáadható egy vagy több nyelv (a „könnyen érthető” vagy a „hivatalos nyelv” mellett).

Bár az igazságszolgáltatási rendszer jól működik ahhoz, hogy vita esetén megfeleljen a fent említett nyelvi kritériumoknak, az uniós jogszabályok által elérni kívánt célokkal összhangban pontosítani kell a nyelvi követelményeket. Jelenleg nincsenek egyértelmű kritériumok az uniós jogalkotó számára, hogy az új jogszabályok elfogadásakor alkalmazza az egyik vagy másik nyelvi követelményt. Az ilyen kritériumok kidolgozása minden bizonnyal hasznos lenne.

Referenciák és mélyítés

A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: *Többnyelvűség: eszköz Európa számára és közös kötelezettségvállalás*, COM(2008) 566 végleges, 2008. szeptember 18.

Van Hamme, J. (2007). A nyelvek egyenértékűsége a belső piacon: a Bíróság hozzájárulása: *Európai jogi*

dokumentumok, 43., 359–380.

De Witte, B. (2014). Belső piaci jog és nemzeti nyelvi politikák. K. Purnhagen & P. Rott (szerk.), Az

európai gazdasági jog és rendelet fajtái (419–435. o.). Berlin: Springer vagyok.

AZEURÓPAI FOGYASZTÓVÉDELMI JOGSZABÁLYOK ÉS A TÖBBNYELVŰSÉG SZABÁLYOZÁSA AZ EU-BAN –

68 Hogyan akadályozhatjuk meg az etnikai megosztottság geopolitikai célú manipulációját?

Žaneta Ozolida, Rihards Bambals, Latvijas Universitāte

Az EU számára jelentős erő a tagjai nagy kulturális, történelmi és nyelvi sokféleségében rejlik. Ugyanakkor harmadik felek – akár állami, akár nem állami – kihasználhatják a többnyelvű környezetet, ami negatív társadalmi és politikai következményekkel jár. Az ilyen intézkedések veszélyeztethetik a geopolitikai biztonságot az EU vagy a különböző tagállamok szintjén, vagy az őket alkotó etnikai kisebbségeken belül. A valamennyi nyelvi csoport – különösen aharmadik felek potenciáljával hasonló jellemzőkkel rendelkező kisebbségek – társadalmi rezilienciájának megerősítésére irányuló konkrét intézkedések segíthetik az EU-t és partnereit a feszültségek elkerülésében, a stabilitás fenntartásában és a biztonság fokozásában. A Vademecumba való belépés az EU legnagyobb szomszédjának, az Orosz Föderációnak az esetét vizsgálja, szem előtt tartva, hogy ez a helyzet nem egyedi.

Mit mond a kutatás?

A Krím-félsziget anektálása és az ukrán belügyekbe való külső beavatkozás óta a tudósok és a politikai döntéshozók Uniós-szerte különös figyelmet fordítottak a megoldások keresésére (Racz: 2015; Winnerstig: 2014). A „puha hatalom” és a „kemény hatalom” különböző eszközei, például a félretájékoztató vagy a hírszerzési műveletek révén harmadik felek saját érdekeik előmozdítása érdekében megpróbálhatják befolyásolni egy másik ország belügyeit, éppen a nyílt konfliktus küszöbe alatt. A többnyelvűség a hibrid stratégiák kulcsfontosságú eleme. Aharmadik féllel történelmi, etnikai vagy nyelvi kapcsolatban álló kisebbségek többnemzetiségű-nyelvi háttérének kiaknázásával a nemzeti közösségek nemzeti politikai berendezkedésük ellen fordíthatók.

Az Orosz Föderáció külpolitikájában, biztonságpolitikájában és katonai doktrínájában kifejezetten prioritásként kezelte a külföldi orosz felszólalók védelmét. A szovjet korszak öröksége és a 20. század migrációs áramlása miatt fontos orosz nyelvű közösségek vannak mind az EU-n belül (Észtország, Lettország, Litvánia), mind a keleti partnerség országaiiban, amelyek szoros történelmi, kulturális és nyelvi kapcsolatban állnak az Orosz Föderációval. Az EU számos szakpolitikai intézkedést fogadott el az olyan potenciálisan destabilizáló kezdeményezések megelőzése érdekében, amelyek egymásnak ellentmondó célokból manipulálhatják e közösségek jelenlétét. 2015 májusában valamennyi

uniós külügyminiszter megállapodott abban, hogy javaslatokat dolgoznak ki arra vonatkozóan, hogy miként lehet kezelni a hibrid fenyegetéseket és elősegíteni a rezilienciát¹. Ugyanebben az évben létrehozták a keleti stratégiai kommunikációval foglalkozó munkacsoportot (EKSZ), amelynek kifejezett felhatalmazása volt arra, hogy azonosítsa és megcáfolja a félretájékoztatót az egész EU-ban². A hibrid fenyegetések *elleni küzdelem európai kiválósági központja* (Helsinki, Finnország) szintén segített gyakorlati megoldások megtalálásában³.

A reziliencia kiépítése, különösen társadalmi szinten, az egyik lehetséges válasz a hibrid fenyegetésekre. Állami szinten a reziliencia erős és stabil politikai és katonai intézményekből, a korrupció elleni küzdelemből és az összes etnolingvista közösség egyéb jelentős sebezhetőségeinek leküzdéséből áll. Figyelembe kell venni továbbá magának a kisebbségi közösségnek a méretét, aharmadik félhez való földrajzi közelségét és az általa ellenőrzött média befolyását, mivel ezek alapvető fontosságúak a geopolitikailag érzékeny helyzetek kezelésében. Az államon belül a társadalom rezilienciája különösen az emberek összetartozásától, a gazdasági befogadás mértékétől, a kockázatok észlelésétől, a nyelvi készségektől és más képességektől függ mind a többségi, mind a kisebbségi etnikai közösségekben.

Illusztrációk és bizonyítékok

A balti államok esete a hibrid fenyegetésekkel szembeni sikeres ellenállás példája. Lettországnak és Észtországnak az EU-val és a NATO-val való integrációja révén sikerült magas szintű nemzetbiztonságot fenntartania, miközben szinte teljesen elkerülte az etnikai közösségek közötti nagyobb konfliktusokat. Állami szinten ezek a balti nemzetek nem feltétlenül felelnek meg minden szükséges

1 Conseil of the EU, 2015. május 18. (8971/15).

2 Az East StratCom munkacsoport heti folyóiratokat tesz közzé a félretájékoztatókról; lásd: www.euvsdisinfo.eu

3 Észtország, Finnország, Franciaország, Németország, Lettország, Litvánia, Hollandia, Norvégia, Lengyelország, Spanyolország, Svédország, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok. A központban az uniós tagállamok és a NATO szövetségesei vehetnek részt. Felkérjük az EU-t és a NATO-t, hogy csatlakozzanak a Központ tevékenységeihez. www.hybridcoe.fi/about-us

feltételnek ahhoz, hogy ellenálljanak a hibrid fenyegetéseknek: földrajzilag közel vannak Oroszországhoz, nagy kisebbségi nyelvi csoportokkal rendelkeznek, és az orosz hatóságok által ellenőrzött média erőteljes jelenlétével szembesülnek. Lettország orosz nyelvű közössége jelentős nyelvi és kulturális vitalitásról tett tanúbizonyságot a lettországi integrációs politika keretében a függetlenség helyreállítását követően (1991). A felmérések, interjúk és statisztikák azonban azt mutatják, hogy oroszul beszélők ezrei még mindig nem pályáznak a lett állampolgárságra; a szovjet korszak iránti szimpátia még mindig széles körben elterjedtnek tűnik az orosz nyelvű közösség nagy részében; sokan sajnálják Lettország NATO-hoz való csatlakozását, és a közösség nagy része erősíteni kívánja kapcsolatait Oroszországgal. Ugyanakkor a közvélemény-kutatások azt mutatják, hogy az orosz nyelvű közösség határozottan hűséges Lettországhoz. E közösségnek csak kis része hallott már olyan nem kormányzati szervezetekről, amelyeket a lettországi orosz kormány (vagy vezetőik) szponzoráltak az „ oroszvilág” koncepcióját támogató szervezetekről; kevesen szeretnének Oroszországban élni, vagy hajlandók részt venni egy ilyen program támogatása érdekében nagyszabású demonstrációkon. A szomszédos Észtországban végzett kutatások hasonló tendenciákat mutatnak az orosz nyelvű közösségben.

Politikai következmények

A nemzetbiztonság, a befogadás és a reziliencia közötti egyensúlyt az összes etnolingvista csoport az EU-n belül és annak nemzeti kontextusában egyaránt a következő politikákkal erősítheti:

► A társadalmi rezilienciára vonatkozó mérhető mutatók rendszerének létrehozása mint gyakorlati elemzési eszköz, amely hozzájárulna az uniós és nemzeti szinten elfogadott kisebbségi közösségi befogadási politikák hatékonyságának méréséhez;

► készítsen páneurópai tanulmányt a hibrid kampányokról és fenyegetésekről, valamint az uniós tagállamokban és partnerországokban élő többségi és kisebbségi nyelvi közösségek rezilienciájának előmozdítását célzó lehetséges megoldásokról;

► A hibrid fenyegetéseket, valamint a reziliencia előmozdításának és a propaganda elleni küzdelemnek, az internetes trollingnak, az álhíreknek és a félretájékoztatásnak a tanulmányozásával foglalkozó különböző szakosított ügynökségek közötti együttműködés erősítése ►

► A médiaműveltség előmozdítása valamennyi nyelvi csoportban, különösen a posztsovjett földrajzi területen, amelyet az EU félretájékoztatás elleni heti jelentései szerint gyakran dezinformációs kampányok céloznak (különösen oroszul). Az EU-ban élő orosz nyelvű közösségek számára alternatív információforrásként a BBC-nél vagy a CNN-nél létre lehetne hozni egy olyan páneurópai médiacsatornát, amely az erőforrások és a tartalomkezelés szempontjából egyenértékű orosz nyelvű médiacsatornát hozna létre.

Referenciák és mélyítés

Ozoliņa Ž. (ED.) (2016). *Társadalmi biztonság: Befogadás – Kizártsági Dilemma. A lettországi orosz nyelvű közösség portréja*. Riga esetében: Zinātne vagyok.

Kallas K. (2016). A diaszpóra igénylése: Oroszország honfitársi politikája és az észt-orosz lakosság általi fogadása. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 15, 1–25.

Racz A. (2015). *Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában: Megtörni az Ellenség Ellenállási képességét*. Finn Nemzetközi Kapcsolatok Intézete.

Winnerstig M. (szerk.) (2014). *A destabilizáció eszközei: Orosz puha erő és nem katonai befolyás a balti államokban*. Megjelent a FOI.

69 Befolyásolja-e a világkereskedelemben az egy nyelvűség a pénzügyek tanítását és gyakorlatát?

Marc Chesney, Paul H. Dembinski, Philippe Rudaz, Pénzügyi Megfigyelőközpont

Az észak-amerikai kutatás történelmi gyökereim miatt a domináns pénzügyi elméletek az amerikai törvényeket és intézményeket „normál” környezetnek tekintik, amelynek támogatói azt várják el, hogy terjeszkedjen, és végül az egész világon érvényesüljön. Ennek eredményeként az angol lett a pénzügyek domináns nyelve mind a vállalatokban, mind a konferenciatermekben, ahol a gazdaságot és az üzleti adminisztrációt tanítják. Például sok nem anyanyelvi beszélő használja az angolt mindennapi munkájuk során. Bár képesek elsajátítani a mindennapi munkájukhoz kapcsolódó szakmai és technikai zsargont, nem mindig tudják teljes mértékben figyelembe venni a jelenlegi pénzügyi elmélet implicit és implicit normatív helyzetét. Ez különösen az intézményi és jogi kérdésekkel kapcsolatos integrált véleményekre vonatkozik.

Ugyanakkor az angol nyelvű országokban működő pénzügyi vállalkozások globálissá váltak. Ez először a parancsnoklás és a jelentéstétel problémáját veti fel, amelyben a többnyelvűséget akadállynak tekintik. Az angol (vagy inkább egy magasan angolalapú szakmai zsargon) fokozatosan a globális szinten működő számos multinacionális vállalat vezetésének lingua francajává vált. A második kérdés a vállalatok vállalatirányítási dimenziójára és az egységes belső és külső kommunikációs csatornák kialakítására irányuló erőfeszítéseikre vonatkozik.

Mit mond a kutatás?

A megfigyelt tendenciák egyik valószínű következménye a nyelvek és a világnézet egyre nagyobb mértékű homogenizálása a pénzügyi körökben. A MIME projekt keretében végzett felmérés feltárja, hogy ez a homogenizáció milyen mértékben befolyásolja a szakmai gyakorlatot szabályozó értékeket.

A globális pénzügyi válság rávilágított a pénzügyi és vállalati kultúrák etikai hiányosságaira. Az adatok több nem kölcsönös magyarázatra utalnak: a) a pénzügyi oktatás és irányítás technikai megközelítéseinek elsőbbsége, kevés érdeklődéssel az etikai vonatkozások iránt; B) a pénzügyi munka szakmai háttere és a „valódiélet” között általánosan megfigyeltszakadék; ebből következik, hogy az absztrakt szakmai környezetben működő szereplők nehezen tudják

felismerni döntéseik messzemenő gyakorlati következményeit; Az esetlegesen felmerülő etikai dilemmák gyors azonosítására szolgáló eszközök hiánya. Ezért a problémákat tisztán technikai kérdésekként kezelik és kezelik, etikai dimenzióikat és a kapcsolódó dilemmákat pedig az intézmények nem kezelik. A kérdés tehát az, hogy a pénzügyek tanításában és gyakorlatában széles körben elterjedt egy nyelvűség hozzájárul-e ehhez a helyzethez azáltal, hogy ösztönzi az etikai vakságot.

Illusztrációk és bizonyítékok

A válaszadók két csoportját (diákok és gyakorló szakemberek) kérdezték meg, és felkérték őket, hogy válaszoljanak két kérdéscsoportra. Az első kérdéscsoport a többnyelvűségterjedelmét és mélységét vizsgálja a készségek és a felhasználás szempontjából. A második kérdéscsoport arra összpontosít, hogy a válaszadók képesek-e összetett etikai kérdésekkel foglalkozni angol nyelven, összehasonlítva más nyelvekkel, amelyek jól tájékozottak. Az eredmények arra engednek következtetni, hogy az etikai dilemmák megértése és a dilemmákkal szembeni érzékenységük gyengébb angolul, mint egy másik nyelven – gyakran a válaszadó anyanyelvén. Amint az ábrán látható, az etikai dilemmákat tapasztaló válaszadók aránya alacsonyabb azoknak a válaszadóknak a körében, akiknek az angolnem anyanyelve, és akik angolul dolgoznak (40 %), mint azok, akik anyanyelvükön dolgoznak - beleértve az angolt is –, és akik könnyebben tudnak foglalkozni az etikai kérdésekkel.

Ennek az eredménynek két fő következménye van. Először is, az angol, mint lingua franca pénzügyi szerepe általában a „business as usual” technikai kérdéseire korlátozódik. Az a tény, hogy a nem anyanyelvi angol készségek elfogultak a műszaki tartalom felé, az angol nyelvű kommunikációt „soft”kérdésekről, például etikai dilemmákról, sok multinacionális vállalatnál problematikussá teszi. Ez a szakemberek körében az etikai tudatosság általános csökkenéséhez vezethet, amint azt az ábra mutatja.

Politikai következmények

Bár az angol lett a lingua franca a pénzügyek és az üzleti, ez még nem a lingua franca, ahol az emberek a legkényelmesebb azonosítása és megvitatása etikai

kérdések és a kapcsolódó értékek. Ez növeli a műszaki és etikai kihívások közötti aszimmetriát. Ez a paradoxon azáltal, hogy megakadályozza, hogy az etikadilemmákat kezelni lehessen, a jövőbeli pénzügyi válságok magvát képezheti. A „mély” többnyelvűség előmozdítása (amely magában foglalja a nyelv jobb megértését, a technikai nyelvi készségeken túl) ezért a vállalat felelősségének fontos eleme.

Ez a megállapítás továbbá arra enged következtetni, hogy a többnyelvűség hozzájárulhat az Európában alkalmazott etikai és elszámoltathatósági keretek megerősítéséhez, amint az az Európai Unióban a vállalatirányítási gyakorlatokról szóló útmutatóban (IFC 2015) szerepel, és nagyobb jelentőséget tulajdonít az európai vállalkozások nyelvi útmutatója (Európai Bizottság 2011) által javasolt többnyelvű megközelítésnek. Elismert tény, hogy az etikus vállalati kultúra döntő fontosságú, de nehezen szabályozható „kemény törvényekkel”. Az Európai Unió vállalatirányítási politikájában javasoltak szerint azonban a befektető prizma (Pitt-Watson & Dallas, 2016) révén az EU-nak koherensebb információkra lehet szüksége a szociális és környezetvédelmi irányításról (ESG). A többnyelvűség vállalatokon belüli előmozdítása ezt követően beépíthető a környezeti, társadalmi és irányítási keretekbe. Végezetül, nagyobb figyelmet kell fordítani a gazdasági és üzleti iskolák nyelvi sokszínűségére annak érdekében, hogy elkerülhető legyen a gazdasági és pénzügyi tudományágak egyre gyakoribbá válása, valamint hogy megfelelő egyensúlyt lehessen teremteni a diákok nyelvi készségei között.

Referenciák és mélyítés

Dembinski, P. H. (2017). *Etika és bizalom a pénzügyekben*. Routledge: Londonban.

ECODA (2015). Útmutató a vállalatirányítási

gyakorlatokhoz az Európai Unióban. ECODA, IFC. goo.gl/E3kf5K

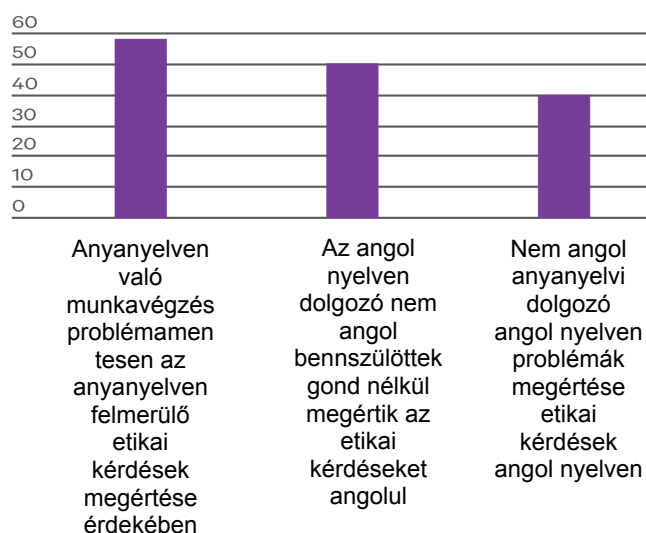
Európai Bizottság (2011). *Nyelvi útmutató az európai vállalkozások számára*. goo.gl/Z3LkTk

Geipel, J., Hadjichristidis, C. & Surian, L. (2015). Hogyan alakítja az idegen nyelv az erkölcsi ítélőképességet. *Journal of Experimental Social Psychology*, 59, 8–17.

Gural, S. K. & Smokotin, V.M. (2014). A világszintű kommunikáció nyelve, valamint a nyelvi és kulturális globalizáció. *Nyelv és kultúra*, 1, 4–13.

Pitt-Watson, D. & Dallas G. (2016). *Vállalatirányítási politika az Európai Unióban – a befektető lencsén keresztül*. CFA Institute. goo.gl/GjYBkw

A VÁLASZADÓK SZÁZALÉKOS ARÁNYA ETIKAI DILEMMÁKKAL SZEMBESÜLT

70 Tartalmaz-ea nyelvtanulás roma megközelítése hasznos tanulságokat anyelvoktatásipolitika számára?

Lia Pop, Mona Stănescu, Universitatea din Nagyvárad

Európában a roma népesség gyakran szegény és marginalizálódott, és gyakran korlátozott hozzáférése van a formális oktatáshoz, nem beszélve a fő közösségi nyelven, a romani oktatásról. Ezen túlmenően a romák nomád hagyománya állandó találkozást és konfrontációt jelent más nyelvekkel – különösen azokkal, amelyeket Európa-szerte a többségi ülő népesség beszél. E kihívásokra válaszul a romák kifejlesztettek egy kizárólag szóbeli, rugalmas és informális módszert az idegen nyelvek elsajátítására. Ez az egyedülálló tapasztalat értékes elemeket tartalmazhat a nyelvpolitika innovatív megközelítéseivel a növekvő mobilitás összefüggésében.

Mit mond a kutatás?

A romániai Biharban élő többnyelvű romákkal kapcsolatos kutatások rávilágítottak a nyelvtanulás olyan megközelítésére, amely úgy jellemezhető, mint „minden tanulás”. Ez a megközelítés a közösségben gyökerezik, ahol társadalmilag épül fel és terjed. A pedagógiai tanulmányok nem kifejezetten ilyen módszert írnak le, hanem hasonlóak Michel Thomas nyelvtanulási módszeréhez, amely a szóbeliségre, a tudásátadás megkönnyítésére, valamint a nyelvi hasonlóságok és egyszerűsítések azonosítására összpontosít¹. Maria Montessori módszerének néhány jellemzőjét is kielégíti, amely több korcsoportban kellemes tanulási környezetre összpontosít.

A roma megközelítés továbbra is szokatlan, mivel célja, hogy segítse a hagyományos roma csoportokat a mobilitás nyelvi vonatkozásaihoz való alkalmazkodásban, saját forrásaik felhasználásával, bármilyen formális oktatási rendszertől függetlenül.

Amellett, hogy kizárólag szóbeli, kulcsfontosságú jellemzői a rugalmasság és a környezethez való folyamatos alkalmazkodás, a tehetséges tagok improvizációjára és javítására való nyitottság, valamint az egész csoport bevonása. Két fő célkitűzése van: (I) biztosítsa az azonnali nyelvi interakciót a roma nem beszélőkkel, mint a roma termékek és szolgáltatások lehetséges vevőivel, és ii. lehetővé tegye a romák számára az új lehetőségek gyors azonosítását. Ezzel azonban az oktatási folyamat standard szempontjait is figyelembe lehet venni, nevezetesen: I. tanítási és tanulási tartalmak;)a tanárok és a diákok szerepe; (III) pedagógiai technikák.

Illusztrációk és bizonyítékok

Célzott oktatási és tanulási tartalom: a megközelítések alexica ux elemekre összpontosítanak és hatékonyan használják a közelítő fonetika alkalmazását, míg a generatív struktúrák – a formális tanulás rendszeres tantárgyai – nem tekinthetők jelentős érdeklődésre számot tartónak. A szókincs azért van kiválasztva, hogy hatékony legyen a kontextusban és az egyes felhasználók számára. A megosztott tartalom minőségét a Pakiv (roma becsület) garantálja, és az a hajlandóság, hogy azt megfelelően és hatékonyan megosszák, a Phralipből (roma testvériség) származik.

A tanárok és diákok rugalmas szerepe: aszerepre, nem pedig a státuszra való összpontosítás lehetővé teszi az intelligens gyermekek, fiatalok és nők számára, hogy egyenlő feltételek mellett járjanak el, amikor megosztják tudásukat a tisztelt idősekkel. Például egy 13 éves lány, az egyetlen írott családtag lett a család tolmácsa és „tanárja” Franciaországban. Az új technológiákhoz való hozzáférés megkönnyíti a státuszról a szerepkörbe való átmenetet.

A tanulási technikák a tanulásihaladást elősegítő attitűdök, eljárások és értékelések kollektív ösztönzésén alapulnak.

Az attitűdök döntő szerepet játszanak, és a romák tisztában vannak a csoport nyelvtanulási igényeivel, és lehetőségeket keresnek arra, hogy a lehető legtöbbet hozzák ki az erőforrásokból, és megszeressék a csoport támogatását e tekintetben. Az új akvizíciókat értékelik, de bejelentették és megosztják a csoport többi tagjával is. Ezek az attitűdök amellet, hogy presztízst generálnak a csoporton belül, elősegítik a pozitív tanulási vagy nyelvi alkalmazkodási tapasztalatokat különböző kontextusokban.

A hagyományos roma megközelítés „mindenkitől tanulás” egy csoportos módszer, amely a csoportos és csoportos tanulás igényeire irányul. Egyszerűsége, valamint stresszmentes és olcsó jellege más, hasonló társadalmi, kulturális és gazdasági feltételekkel szembesülő csoportoknak is ajánlja. Úgy tűnik tehát, hogy ezt a módszert elsősorban a szegények használják, ideértve a munkaerőpiacon a társadalmi-gazdasági szempontból kiszolgáltatott felnőtteket, például az átutazó mezőgazdasági dolgozókat, akik gyakran alig értek hozzá az írástudáshoz.

Politikai következmények

A nyelvi készségek fejlesztéséhez nyújtott uniós

¹ www.michelthomas.co.uk/how-it-works.php, hozzáférés: 2017 májusában.

támogatás, amely a hátrányos helyzetű csoportok számára gyakorlati előnyt jelent, feltárhatná a roma tapasztalatoknak a potenciális felhasználók e más kategóriáira való átruházásának lehetőségeit.

A többnyelvű romák, akik ismerik a „tanulj meg mindenkit” megközelítést, valamint a roma közösség képzett tagjai, akik saját nyelvtanulási tapasztalatukban is részesültek a formális technikák előnyeiből, nyilvánvaló segítők. Az EU által támogatott és a helyi vagy regionális önkormányzatok által ellenőrzött roma aktivistákat bevonó kísérleti projekteket lehetne létrehozni, hogy teszteljék az átadás hatékonyságát, nemcsak a nyelvi készségek fejlődését, hanem más társadalmi-gazdasági mutatókat is figyelemmel kísérve.

Evaluarea politicilor publice educaționale pentru rromi [A roma oktatási közpolitikák értékelése], Bukarest, Editura ALPHA DND.

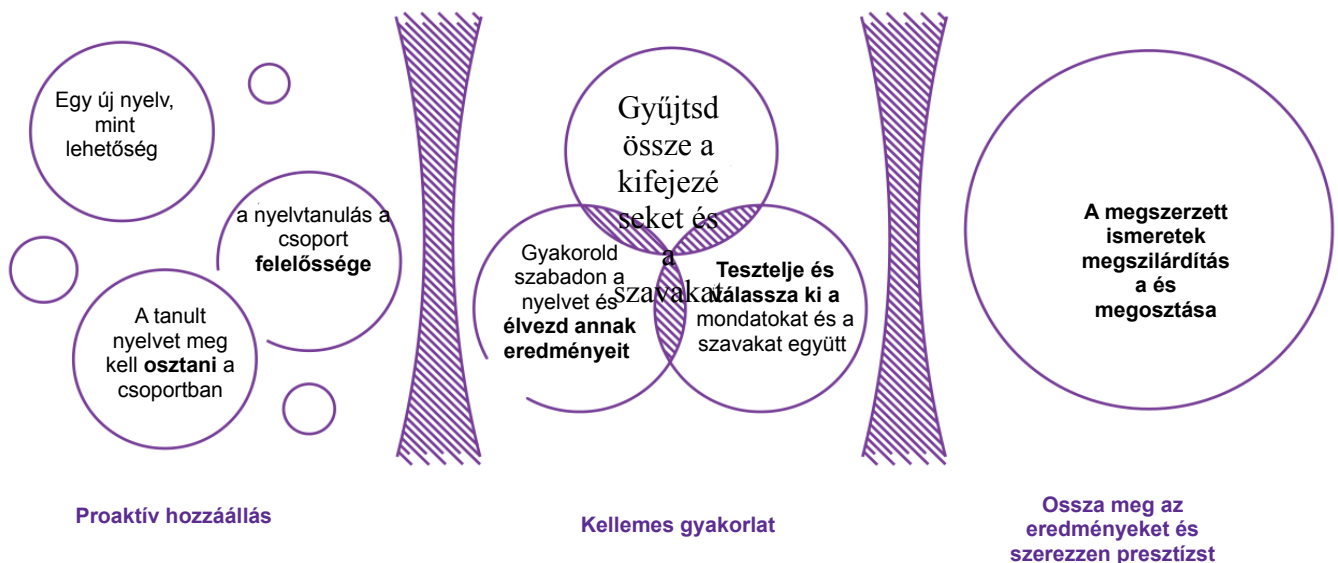
Hancock, I.F. (2003). Nyelvi korpusz és nyelvpolitika: A Romani Szabványosításának esete. F. Daftary & F. Grin (szerk.), *Nation-Building, Ethnicity and Language Politics in Transition Countries* (angol nyelven). Flensburg: European Centre for Minority Issues & Budapest: Az LGI könyvei.

Marác, L. (2016). *A nyelvek relevanciája és a többnyelvű kommunikáció a szociális Európáért?* Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo Universiteta. *Kul'turologia i Iskusstvovedenie*, 22, 83–98.

Referenciák és mélyítés

Grigore, D., Neacsu, M., et al. (szerk.) (2009).

TANULJ MEG MINDENT AZ ÖSSZESTŐL

71 Mit lehet tenni az intézményi ellátásra szoruló mobil nyugdíjasok segítése érdekében?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

A nemzetközi nyugdíjas migrációval összefüggésben a legsúlyosabb problémák azokra a nyugdíjasokra vonatkoznak, akik gondozásra szorulnak, és akik nem beszélnek megfelelően a helyi nyelvet, és nem rendelkeznek gazdasági eszközökkel ahhoz, hogy magánkórházban vagy idősotthonban maradjanak, ahol anyanyelvüket használhatják. Ezek az idősok súlyos testi vagy mentális betegségben szenvednek. Mit tehetnek a politikai döntéshozók, hogy segítsenek ezeknek az embereknek?

Mit mond a kutatás?

A vadon élő állatok Európán belül migrációja nagyrészt a mobilitás viszonylag privilegizált formája. Az észak-európai nyugdíjasok nyugdíjba vonulnak, ahol nyugdíjból élhetnek, és ahol a melegebb éghajlat és más létesítmények lehetővé teszik számukra, hogy kényelmesen éljenek. Több tanulmány is azt mutatja, hogy a nyugdíjasok gyakran nem sokat tanulnak a fogadó ország nyelvéből, de általában egyetértenek abban, hogy az anyanyelvüket vagy az angolt használják. Ugyanakkor, ahogy öregszenek és egészségi állapotuk romlik, helyzetük problémássá válhat.

Ilyen esetekben a befogadó társadalmak általában csak helyinyelvi intézményekben nyújthatnak közellátást, míg a volt származási országok vagy a nyugdíjasok önkormányzatai nem feltétlenül kívánnak segítséget nyújtani, ha a nyugdíjasok hivatalosan kivándoroltak, és már nem vesznek részt a társadalombiztosítási rendszerükben. A súlyosan beteg, kórházban vagy idősotthonban gondozásra szoruló idősok számára komoly problémát jelenthet a helyi nyelvtudás hiánya, különösen hallás és demencia esetén. A nyelvi korlátok miatti elégtelen kommunikáció elszigeteltséghez, valamint a fizikai és mentális egészségügyi problémák súlyosbodásához vezethet. Ezek a feltételek viszont hozzájárulhatnak a nyelvi készségek csökkenéséhez is.

Az otthoni ápolás, az otthoni segítségnyújtás és a betegek szüleinek támogatása is nehéz lehet azoknak, akik nem beszélnek a helyi nyelvet.

Illusztrációk és bizonyítékok

A MIME projekt részeként a spanyolországi Alicante tartományban élő skandináv nyugdíjasok esettanulmánya kiemeli a rossz egészségi állapotú idős

migránsok helyzetét. Spanyolországban az idősok állami gondozása kevésbé fejlett, mint a skandináv országokban, és a segítségnyújtásra vagy intézményi gondozásra szoruló nyugdíjas migránsok főként magán szolgáltatókra támaszkodnak. Volt néhány magán nyugdíjas otthon a skandináv nyugdíjasok számára, akiknek segítségre volt szükségük mindennapi életükben, skandináv beszélő személyzettel, a skandináv televíziós csatornákhöz való hozzáféréssel, étkezésekkel és más napi rutinokkal, amelyek a skandináv szokásokhoz igazodtak. A skandináv nyelvű személyzet otthoni ápolási-gondozási szolgáltatásai is rendelkezésre álltak. A magáncélú alternatívák azonban költségesek, különösen azok számára, akiknek hosszú távú intézményi gondozásra van szükségük.

Azok a nyugdíjasok, akik nem beszéltek spanyolul, nem tudtak gondoskodni magukról, és nem tudtak fizetni a magánellátásért, bajba kerülhetnek saját otthonukban, vagy egy spanyol intézményben szociálisan elszigeteltek. Egy skandináv egyház szociális munkásai vagy a skandináv közösség önkéntesei meglátogathatták és segítséget nyújthattak, de az ilyen esetekben a legjobb megoldás gyakran az volt, hogy visszatérnek a nyugdíjasok korábbi hazájába.

Az „állandókilépés” valójában fontos nyelvi stratégiának tűnik. Sok nyugdíjas nem akar intézményi gondozásra szorulni egy külföldi országban, ahol nem tudja használni az anyanyelvét.

Úgy döntöttek, hogy külföldre költöznek, feltételezve, hogy súlyos betegség esetén haza tudnak térni.

A legfontosabb informátorok azt mondták, hogy azok, akik vissza akarnak jönni, általában ezt teszik. A skandináv konzulátusok és templomok, valamint a nemzetközi kórházak néha hozzájárultak a hazatelepítéshez. Azok a nyugdíjasok azonban, akik például súlyos betegség, demencia vagy alkoholizmus miatt nem tudják megszervezni saját visszatérésüket, vagy akik nem akarnak visszatérni, nem feltétlenül találnak kielégítő megoldást.

A korábbi származási országban az egészségügyi ellátáshoz és a szociális ellátásokhoz való hozzáféréssel kapcsolatos formai problémák akkor is felmerülhetnek,

ha a nyugdíjasokat Spanyolországban vették nyilvántartásba. A korábbi származási országok e tekintetben eltérő gyakorlatokat alkalmaznak, amelyek részben attól függnnek, hogy hogyan alkalmazzák a szociális biztonsági rendszerek koordinálására vonatkozó jelenlegi európai rendeleteket.

Politikai következmények

A származási és célországok nemzeti hatóságainak – szükség esetén kétoldalú alapon – eljárásokat kell kidolgozniuk annak érdekében, hogy megfelelő ellátást biztosítsanak a helyi nyelvet nem beszélő nyugdíjas, súlyosan beteg migránsok számára. Példaként említhető a fogadó társadalmakban működő ápolóotthonok és a származási országok felsőoktatási intézményei közötti együttműködés fejlesztése annak érdekében, hogy megkönnyítsék a jövőbeli orvosok, ápolók és más egészségügyi dolgozók szakmai gyakorlatát és szakképzését a főbb IR-célpontokon. Spanyolországban már léteznek ilyen kezdeményezések.

Egyes esetekben azonban egyértelműen a hazaszállítás a legjobb megoldás. A hazatelepülés politikailag érzékeny kérdés lehet a származási társadalmakban, ha a nyugdíj-migráció az adó-és szociális juttatások „kutatásával” jár együtt, különösen azokban az esetekben, amikor a befogadó társadalmak különböző

kedvező adórendszereket alkalmaznak a gazdag külföldi nyugdíjasok vonzása érdekében. Ez a költségvetésialárverés általánosságban alááshatja az Európán belüli kohéziót és szolidaritást. Különösen alááshatja az arra irányuló erőfeszítéseket, hogy jogszerű kilépési lehetőségeket teremtsenek a mobil nyugdíjasok számára, akiknek életük késői szakaszában vissza kell térniük korábbi hazájukba.

Referenciák és mélyítés

Blaakilde, A. L. (2015). Hol van a „hely” az öregezés helyén? Transznacionális kérdések a dán állam és külföldön nyugdíjas migránsai számára. *Journal of Lousing for the Iderly*, 29, 146–163.

A jövő Tanulmányainak Központja. (2009). *Gondoskodás Spanyolországban: Tanulmányozza a Spanyolországban állandó lakóhellyel rendelkező brit ex-Service közösség jelenlegi és jövőbeli gondozási igényeit*. Canterbury esetében: A jövő Tanulmányainak Központja.

Hall, K., & Hardill, I. (2016). Visszavonási migráció, az „egyéb” történet: A törékeny idős brit állampolgárok gondozása Spanyolországban. *Életkor és társadalom*, 36, 562–585.

72 Hogyan lehet előmozdítani a többnyelvűséget az uniós fogyasztóvédelmi jogban?

Christine Kaddous, Laura Marcus, Genfi Egyetem

A vállalkozások és a fogyasztók közötti kapcsolatokban a tagállamokra vonatkozó nyelvi követelmények tekintetében nincs egységes uniós megközelítés („B2C”). Ez a helyzet jogbizonytalansághoz vezethet.

Mit mond a kutatás?

A nyelvi követelmények uniós jogszabályonkénteltérőek, és nem feltétlenül következetesek. Néhány logikátlan helyzet is előfordulhat. A címkézés területén például az állatoknak szánt élelmiszerek címkézésére alkalmazott nyelvi követelmény (amely megköveteli a „tagállam hivatalosnyelvének” használatát) szigorúbbnak tűnik, mint az „emberek” esetében az élelmiszerek címkézésére alkalmazott nyelvi követelmény (amely csak a fogyasztó által könnyen érthető nyelvhasználatát írja elő). Kétségtelen, hogy a „tagállam hivatalos nyelve” egy adott államban jobb védelmet nyújt a fogyasztók számára, ami megnehezíti annak megértését, hogy az uniós jogalkotó miért nyújt nagyobb védelmet az állatoknak, mint az emberi élelmiszereknek.

Illusztrációk és bizonyítékok

A jelenlegi helyzet a fogyasztóvédelmi jog uniós jog által szabályozott különböző területeire alkalmazandó nyelvi szabályok széles skáláját mutatja be. Az e területen tapasztalható sokféleség jogbizonytalansághoz vezethet, mivel a tagállamok, a gazdasági szereplők és a fogyasztók nem támaszkodhatnak koherens megközelítésre. Úgy tűnik, hogy az uniós jogszabályokinkább eseti megközelítést alkalmaznak. A nyelvi kritériumokat nem olyan konkrét okból választják ki, mint például az érintett fogyasztók sebezhetősége, az a terület, ahol egy árut vagy szolgáltatást értékesítenek, stb. Ez a jogi kétértelműség bizonytalanságot és hatékonyság hiányát eredményezheti.

Politikai következmények

Elképzelhető az EU nyelvi követelményeinek javítása, mivel az alapító szerződések nem tartalmazzak olyan konkrét hatásköröket, amelyek lehetővé tennék az EU számára, hogy szabályozza a nyelvek használatát a tagállamokban. Két konkrét igényt kell kielégíteni annak érdekében, hogy az uniós fogyasztóvédelmi jogszabályokban előmozdítsák a többnyelvűséget.

Az első igény a fogyasztóvédelem nyelvi szabályainak az általános következetesség biztosítása érdekében történő kiigazítására vonatkozik. Ez elsősorban az árukra és az értékesítési módokra vonatkozik. Alkalmazható lehet a szolgáltatásokra is, de a nyelvi konzisztencia jelenlegi követelménye, amely az esetek többségében ezen a területen (valamint a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tilalma) elegendő a nyelvi problémák megoldásához. Konkrét kritériumok előírása néha megakadályozná a gazdasági szereplőket és a fogyasztókat abban, hogy a „hivatalosnyelvtől” vagy a „könnyen érthető nyelvtől” eltérő nyelvet válasszanak. Egyes esetekben ez nem lenne előnyös a szerződő felek számára, mivel a szolgáltatások terén több lehetőség van a tárgyalásokra, mint az áruk területén. Ezért a konkrét nyelvi kritériumok előírása csökkentené ezt a tárgyalási mozgásteret és a szolgáltatások szabad mozgását; annak értékelése, hogy ez a korlátozás mikor előnyös és nem előnyös, olyan kérdés, amely további megfontolást igényel, különös figyelmet fordítva az arányosság elvére.

Az áruk és az értékesítési megállapodások tekintetében a meglévő rendszert ki kell igazítani, de azt nem kell teljesen felváltani. Kevés vita merült fel (1) a gazdasági szereplők és a fogyasztók, valamint (2) a tagállamok között.

Az 1990-es évek óta nagyon kevés, a tagállamokra és a gazdasági szereplőkre vonatkozó nyelvi követelmény vezetett az Európai Unió Bírósága (EUB) előtt folyó vitához. Az EUB erős ítélkezési gyakorlata még ilyen esetekben is lehetővé tette azok megoldását (a címkézéssel kapcsolatos kérdések többsége).

Mindazonáltal, még ha létezik is ez az ítélkezési gyakorlat, és megoldja a legtöbb problémát, az uniós jogalkotónak még jobban kell kategorizálnia a nyelvi követelményeket.

► Először is, az áruk és az értékesítési módok területén hasznos a nyelvi követelmények terjedelmének meghatározása az uniós jogalkotó által követett céltól és a szóban forgó helyzettől függően. Általános szabálynak kell tekinteni a „fogyasztó által könnyen érthető” nyelvnek az Európai Unió Bírósága által értelmezett kritériumait (amely a legtöbb esetben a hivatalos nyelvet jelenti, kivéve, ha egy másik, az átlagfogyasztó számára könnyebben érthető nyelv nem áll rendelkezésre egy vagy több más nyelv mellett), mivel ez egyensúlyt teremt az átlagfogyasztó megfelelő

tájékoztatásának szükségessége (szükség esetén és végső megoldásként, piktogramok és szimbólumok révén, a Bíróság értelmezése szerint) és az áruk Unión belüli tényleges szabad mozgása biztosításának szükségessége között.

► Másodsor, ha a védelem megerősítésére van szükség (pl. bizonyos fogyasztói csoportok, például gyermekek esetében), „a tagállamok nemzeti nyelvét (nyelveit) kell alkalmazni. Ezta kritériumot általában a Bizottság és a tagállamok hagyják jóvá, mivel a tájékoztatást elvben jobban biztosítják a fogyasztó számára saját nemzeti nyelvén („egykönnyen érthető nyelvtérhet annak a régióknak a hivatalos nyelvétől, ahol a fogyasztó található).

► Harmadszor, valamint az uniós fogyasztóvédelmi jogszabályok nyelvi követelményeinek teljes harmonizációjának elkerülése érdekében, ami túlzott merevséghez vezethet, megakadályozva az előre nem látható helyzetekhez való alkalmazkodást, az uniós jogalkotó számára lehetővé kell tenni, hogy olyan konkrét helyzetekkel foglalkozzon, amelyek esetleg nem tartoznak a fent említett két kategóriába (pl. turisták, „kitelepített” vagy nyelvi kisebbségek, amelyek esetében az olyan szabály, mint a tagállamok hivatalos nyelve, nem túl hasznos).

előmozdítására vonatkozik valamennyi uniós szakpolitikában, beleértve a fogyasztóvédelem területét is. E tekintetben az uniós intézményeknek alkalmazniuk kell az Európai Unió Alapjogi Kikötőjének 21. és 22. cikkét, amelyek felszólítják az EU-t a nyelvi sokszínűség tiszteletben tartására. Ezeket az Európai Unióról szóló szerződés 3. cikkével (a kulturális és nyelvi sokszínűség tiszteletben tartása) és 4. cikkével (a tagállamok nemzeti identitásának tiszteletben tartása) összefüggésben kell vizsgálni annak érdekében, hogy a többnyelvűség és a nyelvi sokszínűség előmozdítása olyan átfogó célkitűzés legyen, amelyet minden uniós szakpolitikában figyelembe kell venni, és nem csupán egy gazdasági célkitűzés kiegészítőjeként, amint azt az uniós ítélkezési gyakorlat jelenleg előírja.

Referenciák és mélyítés

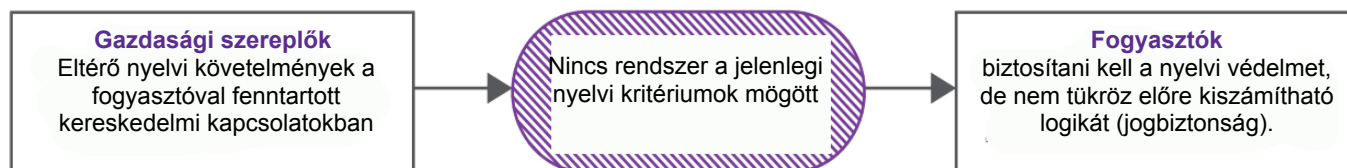
Touijer, K. (2016). Nyelvi sokszínűség és fogyasztóvédelem. *Európai Ügyek Felülvizsgálata*, 3, 381–390.

van der Jeught, S. (2015). *Az uniós nyelvi jogszabályok*. Groningen esetében: Europa Law.

Weerts, S. (2014). A nyelvek egyenlősége? Az uniós nyelvi szabályozás alakulása az ítélkezési gyakorlat fényében, *Journal of European Law*, 6, 234–241.

A második igény a többnyelvűség általános

A FOGYASZTÁSRA ÉS A NYELVHASZNÁLATRA VONATKOZÓ **UNIÓS JOGSZABÁLYOK: HORIZONTÁLIS KÖVETKEZMÉNYEK AZ ÁRUKRA NÉZVE**

Az adatszolgáltatók listája

Rihards Bambals

Latvijas Universitāte

Cyril Brosch

Leipzig Egyetem

Astrid von Busekist

Tudomány Po Párizs

Brian Carey

Limerick Egyetem

ELISA Caruso

Universidade do Algarve

Marc Chesney

Pénzügyi megfigyelőközpont

Jaka Čibej

Univerza kontra Ljubljani

Marco Civico

Genfi Egyetem

Vicent Climent-Ferrando

Universität Augsburg

Manuel Célio Conceição

Universidade do Algarve

Neuza Costa

Universidade do Algarve

Helder De Schutter

Katholieke Universiteit Leuven

Paul H. Dembinski

Pénzügyi megfigyelőközpont

Dobos Edgár

MTA Társadalomtudományi
Budapesti Központ, Budapest

Robert Dunbar

Az Edinburgh-i Egyetem

Nesrin el Ayadi

Universiteit van Amsterdam

Mark Fettes

Università di Milano-Bicocca

Sabine Fiedler

Leipzig Egyetem

Alice Fiorentino

Reims Egyetem
Pezsgő-Ardenne

Melanie Frank

Universität Augsburg

Guillaume Fürst

Pénzügyi megfigyelőközpont

Garcia Núria

Universität Augsburg

Michele Gazzola

Humboldt-Universität zu Berlin

Jean-François Grégoire

Tudomány Po Párizs

François Grin

Genfi Egyetem

Gustafsononként

Uppsalauniversitet

Christopher Houtkamp

Universiteit van Amsterdam

Gabriele Iannàccaro

Università di Milano-Bicocca

Rudi Janssens

Vrije Universiteit Brussel

Christine Kaddous

Genfi Egyetem

Peter A. Kraus

Universität Augsburg

Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo

Uppsalauniversitet

Virginia Mamadouh

Universiteit van Amsterdam

Marácz László

Universiteit van Amsterdam

Laura Marcus

Genfi Egyetem

Róisín McKelvey

Az Edinburgh-i Egyetem

Machteld Meulleman

Reims Egyetem

Pezsgő-Ardenne

Sergi Morales-Gálvez

Katholieke Universiteit Leuven

Žaneta Ozoliņa

Latvijas Universitāte

Nike K. Pokorn

Univerza kontra Ljubljani

Lia Pop

Universitatea din Oradea (Nagyvárad)

Anthony Pym

Universitat Rovira i Virgili

Philippe Rudaz

Pénzügyi megfigyelőközpont

Andrew Shorten

Limerick Egyetem

Mona Stănescu

Universitatea din Oradea (Nagyvárad)

Nenad Stojanović

Katholieke Universiteit Leuven

Torsten Templin

Humboldt-Universität zu Berlin

Vizi Balázs

MTA Társadalomtudományi

Budapesti Központ, Budapest

Bengt-Arne Wickström

Humboldt-Universität zu Berlin